

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

***Щорічна доповідь
про стан навколишнього природного
середовища Одеської області у 2024 році***

Одеса-2025

ЗМІСТ

	Вступне слово.....	5
1.	Загальні відомості.....	6
1.1.	Географічне розташування та кліматичні особливості території.....	6
1.2.	Соціальний та економічний розвиток області.....	8
2.	Атмосферне повітря.....	13
2.1.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	13
2.1.1.	Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	14
2.1.2.	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності).....	16
2.2.	Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	17
2.3.	Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	18
2.4.	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	18
2.5.	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	19
2.6.	Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря.....	19
3.	Зміна клімату.....	19
3.1.	Тенденція зміни клімату.....	19
3.2.	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	19
3.3.	Політика та заходи у сфері охорони озонного шару.....	19
4.	Водні ресурси.....	20
4.1.	Водні ресурси та їх використання.....	20
4.1.1.	Загальна характеристика.....	20
4.1.2.	Водокористування та водовідведення.....	20
4.2.	Забруднення поверхневих вод.....	23
4.2.1.	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод.....	23
4.2.2.	Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності).....	24
4.2.3.	Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	24
4.3.	Стан поверхневих вод.....	24
4.3.1.	Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод.....	24
4.3.2.	Хімічний стан масивів поверхневих вод.....	48
4.3.3.	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	48
4.3.4.	Радіаційний стан поверхневих вод.....	48
4.4.	Екологічний стан Азовського та Чорного морів.....	57
4.5.	Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів.....	64
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі.....	65
5.1.1.	Загальна характеристика.....	65
5.1.2.	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.....	66
5.1.3.	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.....	68
5.1.4.	Формування національної екомережі.....	73
5.1.5.	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.....	76
5.2.	Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	76
5.2.1.	Загальна характеристика рослинного світу.....	76
5.2.2.	Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів.....	81
5.2.3.	Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	82
5.2.4.	Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.....	84
5.2.5.	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	84
5.2.6.	Чужорідні види рослин.....	85
5.3.	Охорона, використання та відтворення тваринного світу.....	86
5.3.1.	Загальна характеристика тваринного світу.....	86
5.3.2.	Стан і ведення мисливського господарства.....	88
5.3.3.	Стан і ведення рибного господарства.....	89
5.3.4.	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	93
5.3.5.	Чужорідні види тварин.....	95
5.4.	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	97
5.4.1.	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду.....	97
5.4.2.	Водно-болотні угіддя міжнародного значення.....	110
5.4.3.	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина.....	111
5.4.4.	Формування української частини Смарагдової мережі Європи.....	111
5.5.	Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах території та об'єктів природо-заповідного	

фонду.....	111
5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття.....	117
6. Земельні ресурси та ґрунти.....	117
6.1. Структура та стан земель.....	117
6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь.....	117
6.1.2. Стан ґрунтів.....	118
6.1.3. Деградація земель.....	119
6.2. Основні чинники антропогенно впливу на земельні ресурси та ґрунти.....	119
6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель.....	120
6.3.1. Практичні заходи.....	120
6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.....	120
7. Надра.....	120
7.1. Мінерально-сировинна база.....	120
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	120
7.2. Система моніторингу геологічного середовища.....	122
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість.....	122
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси.....	122
7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	127
7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.....	127
7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр.....	127
8. Відходи.....	129
8.1. Структура утворення та накопичення відходів.....	129
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання та видалення).....	130
8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів.....	132
8.4. Державна політика та заходи у сфері поведінки з відходами.....	132
9. Екологічна безпека.....	134
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	134
9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки.....	139
9.3. Радіаційний стан.....	140
9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території.....	140
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами.....	140
9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали вплив внаслідок збройної агресії проти України....	141
9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам.....	141
9.4.2. Втрати надр.....	142
9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам.....	142
9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю.....	142
9.4.5. Втрати лісового фонду.....	142
9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідного фонду.....	143
9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки.....	143
10. Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище.....	144
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва.....	144
10.2. Вплив на навколишнє природне середовище.....	145
10.2.1. Гірничодобувна промисловість.....	145
10.2.2. Металургійна промисловість.....	145
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	145
10.2.4. Харчова промисловість.....	145
10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва.....	145
11. Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище.....	147
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства.....	147
11.2. Вплив на навколишнє природне середовище.....	147
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження.....	147
11.2.2. Використання пестицидів.....	147
11.2.3. Зрошення та осушення земель.....	147
11.2.4. Тенденції в тваринництві.....	147
11.3. Органічне сільське господарство.....	148
11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства.....	148
12. Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище.....	149
12.1. Структура виробництва та використання енергії.....	149
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	149
12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище.....	150
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.....	152
12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище.....	155

13.	Транспорт та його вплив на навколишнє природне середовище	155
13.1.	Транспортна мережа Одеської області.....	155
13.1.1.	Структура та обсяги транспортних перевезень	155
13.1.2.	Склад парку та середній вік транспортних засобів	156
13.2.	Вплив транспорту на навколишнє природне середовище	156
13.3.	Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє природне середовище	157
14.	Стале споживання та виробництво	157
14.1.	Тенденція та характеристика споживання	160
14.2.	Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	156
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	166
15.1.	Національна та регіональна екологічна політики	166
15.2.	Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	168
15.3.	Державний нагляд (контроль) за додержанням вимог у сфері охорони навколишнього природного середовища	169
15.4.	Виконання державних цільових екологічних програм	175
15.5.	Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища	177
15.6.	Оцінка впливу на довкілля	206
15.7.	Економічні засади природокористування	207
15.7.1.	Економічні механізми природоохоронної діяльності	208
15.7.2.	Стан фінансування охорони навколишнього природного середовища	209
15.8.	Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	211
15.9.	Державне регулювання природокористування	212
15.10.	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	213
15.11.	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	215
15.12.	Екологічна освіта та інформування	216
15.13.	Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	219
	Висновки	226
	Додатки	229

ВСТУПНЕ СЛОВО

Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів - невід’ємна частина процесу суспільного розвитку України. Адже природні ресурси є основою життєдіяльності населення та економіки держави, тому забезпечення їх збереження, відтворення та невиснажливе використання є однією з основних передумов сталого соціально-економічного розвитку країни.

Стан навколишнього природного середовища сьогодні є однією з найгостріших соціально-економічних проблем, що прямо чи опосередковано стосується кожної людини. Екологічна інформація у сучасному світі стала предметом особливої уваги органів влади, політичних кіл, громадських організацій, засобів масової інформації.

Основна мета підготовлених матеріалів – це висвітлення та ознайомлення широкого загалу державних та громадських органів, підприємств, установ, організацій і громадськості про стан природного середовища в області, його проблеми та перспективи подальшого розвитку та раціонального природокористування.

«Щорічна доповідь про стан навколишнього природного середовища Одеської області у 2024 році» підготовлена Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. В доповіді узагальнена та систематизована статистична, науково-дослідницька, моніторингова інформація про стан довкілля нашого регіону, про заходи щодо збереження і охорони природних ресурсів, впровадження еколого-економічного механізму природокористування, виконання регіональних та загальнодержавних екологічних програм тощо. Підведені підсумки минулого року та визначені основні пріоритети реалізації державної екологічної політики в Одеській області у 2025 році.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Одеська область утворена 27 лютого 1932 року. До її складу входять 7 адміністративних районів, 19 міст, 33 селища, 1 122 сільських населених пункта, 91 територіальна громада. Населення області становить 2 354,4 тис. осіб. Адміністративний центр регіону – м. Одеса - одне з найбільших міст України, важливий транспортний, індустріальний, науковий, культурний і курортний центр з населенням 1 011,5 тис. осіб (на 01.01.2025).

Одеська область займає територію Північно-Західного Причорномор'я від гирла Дунаю до Тилігульського лиману і тягнеться від моря на північ, в глиб суші до 250 км. На півночі Одеська область межує з Вінницькою та Кіровоградською, на сході - з Миколаївською областями, на заході - з Республікою Молдова, на південному заході - частина державного кордону України з Румунією. Усього в межах області пролягають 1 362 кілометри державного кордону. Площа Одеської області складає 5,5 % території України (33,3 тис. кв км). Північна частина області розташована в лісостеповій, а південна - в степовій зоні. Клімат вологий, помірно-континентальний, поєднує риси континентального і морського. Середньорічна температура коливається від 8,2°C на півночі до 10,8°C на півдні області. Загальна сума опадів 340-470 мм на рік. Взимку переважають північні і південно-західні вітри, влітку - північно-західні і північні. Південна половина області схильна до посух та суховіїв.

Розвідані попередньо чи оцінені прогнозно понад 160 родовищ корисних копалин (піски, суглинки, гравій, галька, граніти, вапняк, нафта, природний газ, залізна руда, фосфорити, кольорові метали, золото, кам'яне та буре вугілля, лікувальні грязі та ін.), але основна частина розвіданих родовищ знаходиться на орних землях.

До місцевих корисних копалин, які використовуються в промисловості, відносяться і мінеральні підземні води. Найбільш відома лікувальна хлоридно-натрієва мінеральна вода «Куяльник», видобуток якої ведеться в межах Одеського промвузла. Забір води здійснюється на трьох свердловинах № 19, 20, 21 родовища мінеральної води «Куяльник» в м. Одеса, глибина свердловин 75 метрів. Столові слабомінералізовані води видобуваються в містах Ізмаїл, Балта, Білгород-Дністровський, селищі Окни та інших.

Чорне море та лікувальні грязі Куяльницького лиману створюють винятково високий рекреаційний потенціал Одещини. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високоцінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно звичайними та південними чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал

регіону. Природні умови сприятливі для вирощування озимої пшениці, кукурудзи, ячменю, проса, соняшнику.

Довжина морської берегової лінії Одеської області сягає 300 км. У межах області розташовані 1134 малих річок і струмків, 15 прісноводних та морських лиманів, 68 водосховищ, 45 озер.

Річкова мережа області належить басейнам Чорного моря, Дністра, Дунаю, Південного Бугу. На території області налічують близько 200 річок довжиною понад 10 км. Головні річки: Дунай (з Кілійським гирлом), Дністер (з притокою Кучурган), Кодима і Савранка (притока Південного Бугу).

На узбережжі знаходиться велика кількість лиманів, найбільші - Дністровський, Хаджибейський, Тилігульський, Куяльницький, Будацький, Тузлівські лимани. У приморській смузі багато прісноводних озер (у тому числі 8 Придунайських озер: Ялпуг, Кугурлуй, Катлабуг, Китай, Кагул, Картал, Саф'яни) і солоних озер (Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас).

Водопостачання Одеської області здійснюється як з поверхневих джерел, так і за рахунок підземних джерел.

До водних об'єктів області, які мають категорію лікувальних, відносяться, зокрема, такі відомі родовища пелоїдів лиманів Сасик, Бурнас, Алібей, Шагани, Будацького, Тилігульського, Куяльницького і Хаджибейського, а також родовища мінеральних вод Одеське, Куяльницьке, Чорноморське.

Одеська область - малолісна, лісодефіцитна, тому створення лісових насаджень є основною задачею державних лісгосподарських підприємств. Для доведення лісистості Одеської області до оптимальної науково-обґрунтованої – 12 %, при якій ліси найефективніше впливають на клімат, ґрунти, водні ресурси та протидіють ерозійним процесам, необхідно створити 100 тис. га нових лісових насаджень. Збільшення лісистості області від 6 % до 12 % планується здійснювати за рахунок еродованих земель та схилів. Основна мета заліснення - припинення інтенсивних процесів вітрової та водної ерозії.

Особливості географічного розташування Одеської області зумовили унікальну різноманітність її природних комплексів і систем – від лісових, лісостепових і степових до водно-болотних і приморських, які й представлені в системі природно-заповідного фонду. Станом на 1 січня 2025 року природно-заповідний фонд Одеської області (далі – ПЗФ) має в своєму складі 131 територій та об'єктів, загальна площа яких становить 166 978,4471 га. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Одеської області становить 5,01 %.

Одеська область є частиною морського фасаду України. Вона розташована на перетині найважливіших міжнародних водних шляхів: Дунайський водний шлях після завершення будівництва у 1992 році каналу Дунай-Майн-Рейн є найкоротшим виходом із країн Європи в Чорне море, далі - у Закавказзя, Середню Азію, на Близький Схід, ріка Дністер зв'язує регіон з Молдовою, а Дніпро - з Центральною Україною.

Геополітичне положення Одещини обумовлене як вигідним транспортно-географічним розміщенням, так і зростаючою активізацією її участі у великих європейських міжрегіональних організаціях - Асамблеї Європейських Регіонів і

Робітничої Співдружності Придунайських країн. Одеська область значною мірою сприяє активній участі України в роботі країн-членів Чорноморського Економічного Співробітництва.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЇ ПРОМИСЛОВІСТЬ

Одеська область - високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє значну роль у структурі реального сектору економіки регіону. У 2024 році в області здійснювали виробничу діяльність понад 170 значних за обсягами промислових підприємств.

Основними галузями, які формують структуру промислового виробництва області є харчова промисловість; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; машинобудування; виробництво готових металевих виробів; виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції.

В харчовій промисловості базові підприємства зосереджені в олійножировій, консервній, молочній та виноробній галузях.

Машинобудівний комплекс представлений підприємствами з виробництва електронної та оптичної продукції, електричного устаткування, сільгосптехніки, машин та устаткування для перероблення сільгосппродуктів, побутової техніки. Підприємства з виробництва готових металевих виробів виробляють конструкції з листового матеріалу, з металів чорних; профілі холоднодеформовані; радіатори опалення; сталеві канати, дріт, цвяхи, легкі металеві пакування.

Основні види продукції хімічної та фармацевтичної промисловості: сірчаноокисла мідь, миючі засоби, лікарські препарати, хімічні реактиви, водно-дисперсійні та лакофарбові матеріали.

АТ «Одеський припортовий завод» має стратегічне значення для економіки і безпеки держави, і функціонував як єдиний технологічний комплекс з виробництва й перевантаження хімічної продукції (аміак, карбамід) на експорт. У вересні 2021 року підприємство зупинило свою виробничу діяльність.

Обласна державна (військова) адміністрація у межах повноважень вживає усіх можливих заходів для збереження як виробничих потужностей, так і виробничого персоналу заводу.

Легка промисловість представлена підприємствами з шиття одягу та виробництва взуття.

Підприємствами з виробництва іншої неметалевої продукції (виробництво будматеріалів) виготовляється керамічна цегла, цемент, залізобетонні вироби та конструкції, товарний бетон, бетонні суміші та використовуються місцеві будівельні матеріали для забезпечення житлового будівництва в регіоні та суміжних галузей реального сектору.

У 2024 році індекс промислової продукції позитивний. Гарні результати відслідковуються на переробних підприємствах, особливо з виробництва

харчових продуктів; готових металевих виробів; хімічних речовин і хімічної продукції, машинобудування.

Наростили обсяги виробництва підприємства з виготовлення олії, вина, томатної пасти, деяких молочних та макаронних виробів, джему, печива, плит, черепиці блоків, цегли, збірних елементів конструкцій з цементу, бетону або штучного каменю для будівництва, бетонних розчинів.

Знизились обсяги з виробництва яловичини, хліба, томатного та яблучного соку, овочів та фруктів консервованих, засобів мийних та для чищення, конструкцій, виготовлених з листового матеріалу, з металів чорних.

Водночас розглядаються перспективи для розвитку промисловості Одеської області. Одним із перспективних напрямків є розвиток переробної промисловості. Потрібно створювати продукцію з доданою вартістю. Це стосується у першу чергу підприємств з виробництва продовольчих товарів.

Також пріоритетом є розвиток овочівництва та садівництва для створення та ефективного функціонування переробних плодово-овочевих підприємств. Для цього в регіоні є родючі землі, однак необхідно реконструювати та модернізувати меліоративні зрошувальні системи.

Перемогти у війні буде важко без функціонування бізнесу, який дозволяє українцям забезпечувати себе та підтримувати Збройні сили. При надходженні звернень від приватних та державних підприємств щодо проблемних питань функціонування обласною військовою адміністрацією надається всебічне сприяння в їх вирішенні незалежно від форм власності.

В Одеській області створено шість індустріальних парків на території яких передбачено розвиток різних видів діяльності, зокрема: переробної промисловості та виробництва харчових продуктів, легкої промисловості, машинобудування, транспортно-логістичної діяльності, розвиток альтернативних джерел енергії.

На різних стадіях створення перебуває ще п'ять індустріальних парків, які були ініційовані територіальними громадами області, зокрема Одеською міською радою («Одеський інноваційний парк», ІП «Куліндорово»), Визирською сільською (ІП «Визир»), Суворівською селищною (Агротехнопарк «Буджак»), Болградською міською (ІП «Болград Індастрі») радами.

БУДІВНИЦТВО ТА ЖИТЛОВА ПОЛІТИКА

Під час війни обсяги будівельних робіт в області суттєво скоротились. У 2022 році виконано будівельних робіт всього на чверть обсягу до 2021 року.

У 2023 році індекс будівельної продукції позитивний до 2022 року.

У 2024 році – спостерігається зростання обсягу будівельної продукції до 2023 року. На загальну тенденцію вплинуло збільшення як обсягів будівництва інженерних споруд, частка яких у загальному обсязі будівництва становила близько 80 %, так і збільшення обсягів будівництва будівель. Серед будівель – значна частина робіт припадала на будівництво захисних споруд на території закладів шкільної та дошкільної освіти області.

У 2024 році в регіоні введено в експлуатацію 581,2 тис. м² загальної площі житла, що на 58,6% більше в порівнянні з 2023 роком.

Серед регіонів України у зазначеному періоді Одеська область за обсягами введеного в експлуатацію житла посіла 5 місце, за темпами зростання

введеного в експлуатацію житла також – 5 місце (серед 23 областей та Києва, по одній області дані не оприлюднювались). Частка Одеської області в загальному обсязі введеного в експлуатацію житла – 6,0%.

Кількість квартир у житлових будинках, прийнятих в експлуатацію у 2024 році, становила 7950 одиниць, у тому числі у одноквартирних житлових будинках – 1829, у житлових будинках з двома та більше квартирами – 6121 одиниць.

В одноквартирних будинках прийнято в експлуатацію 46,0% загальної площі житлових будівель, або 267,4 тис м², у будинках із двома і більше квартирами – відповідно 54,0%, або 313,8 тис м² загальної площі.

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ

У 2024 році підприємства Одещини здійснювали зовнішньоторговельні операції товарами з партнерами із 168 країн світу. Експорт товарів становив 1854,7 млн. дол. США, імпорт – 2788,2 млн. дол. США.

Порівняно з 2023 роком експорт збільшився на 3,2%, імпорт – на 18,6%. Негативне сальдо становило 933,5 млн. дол. США.

Частка регіону в загальному обсязі експорту товарів країни становила 4,4%, і за цим показником Одещина займала 7 місце серед регіонів України, поступаючись м. Київ, Дніпропетровській, Львівській, Вінницькій, Київській та Полтавській областям.

Частка підприємств Одеської області в загальному обсязі імпорту товарів України становила 3,9%; за цим показником наш регіон посідає 5 місце серед інших регіонів.

Основа товарної структури експорту у 2024 році традиційно належала продуктам рослинного походження – 46,3% до загального експорту товарів, зокрема, зернові культури – 31,3%, насіння і плоди олійних рослин – 9,5%. Питома вага жирів та олій тваринного або рослинного походження становила 28,4%.

Найсуттєвіші експортні поставки здійснювались до Туреччини (11,8%), Іспанії (7,9%) та Єгипту (7,2%). Обсяг експорту товарів до країн ЄС становив 780,2 млн.дол. або 42,1% від загального обсягу.

Серед імпортованих товарів найбільша частка припадала на палива мінеральні, нафту і продукти її перегонки (25,2%) та електричні машини (15,3%).

Найвагоміші імпортні надходження здійснювались з Китаю (34,8%), Греції (12,6%) та Туреччини (9,1%). Імпорт товарів з країн ЄС становив 961,3 млн.дол. або 34,5% від загального обсягу.

СПОЖИВЧІ ЦІНИ

У 2024 році індекс споживчих цін (індекс інфляції) по Одеській області становив 111,6%, по Україні – 112,0% (8-9 місце серед регіонів країни).

Ціни на продукти харчування та безалкогольні напої зросли на 13,4%.

Продукти харчування подорожчали на 13,9%, а саме: м'ясо та м'ясопродукти стали дорожче на 3,8%, риба та продукти з риби – на 7,1%, хліб і хлібопродукти – на 9,2%, овочі – на 55,8%, фрукти – на 17,9%, молоко – на 18,0%, олія соняшникова – на 13,2%.

Ціни на цукор знизились на 2,0%. Приріст цін на алкогольні напої, тютюнові вироби становив 11,1%.

Одяг і взуття подешевшали на 14,1%, при цьому ціни на одяг знизились на 8,1%, взуття – на 21,1%.

Загальний рівень цін (тарифів) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива підвищився на 23,1%, що в значній мірі спричинено зростанням цін на електроенергію на 63,6%.

У сфері охорони здоров'я ціни зросли на 11,5%, при цьому амбулаторні послуги стали дорожче на 17,2%, фармацевтична продукція, медичні товари та обладнання – на 11,7%.

Ціни на зв'язок зросли на 8,2%. Послуги освіти стали дорожче на 9,7%.

На 10,3% зросли ціни на транспорт, що головним чином, пов'язано з суттєвим (на 34,9%) подорожчанням проїзду в автодорожньому пасажирському транспорті.

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА

На 1 січня 2025 року на обліку в органах ГУ ДПС області знаходиться 247,2 тис. платників, у т. ч. юридичних осіб – 104,1 тис осіб, фізичних осіб підприємців – 143,1 тис. осіб. З початку року абсолютний приріст зареєстрованих підприємств (юридичних осіб) становить + 834, абсолютний приріст фізичних осіб-підприємців (ФОП) + 3 291.

Інформація щодо обліку юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців на 01 січня 2025 року

(за даними Головного управління ДПС в Одеській області)

№	Назва показника	Січень- грудень 2024 року	2023 рік	2022 рік
1	Кількість на обліку	247 190	243 360	235 861
	юридичних осіб	104 051	102 226	100 359
	фізичних осіб-підприємців	143 139	141 134	135 502
2	Зареєстровано у поточному році:	20 898	22 975	14 743
	юридичних осіб	2 241	2 457	2 189
	фізичних осіб-підприємців	18 657	20 518	12 554
3	Припинено у поточному році	16 773	15 864	15 989
	юридичних осіб	1 407	1 050	1 153
	фізичних осіб-підприємців	15 366	14 814	14 836
4	Абсолютний приріст			
	юридичних осіб	+ 834	+ 1 407	+ 1 036
	фізичних осіб-підприємців	+ 3 291	+ 5 704	- 2 282

В Одеській області здійснюють діяльність (сплачують податки) 122,9 тис. суб'єктів малого та середнього підприємництва:

- фізичних осіб-підприємців – 97,3 тис. (79,2%),
- малих підприємств – 24,9 тис. (20,3%),
- середніх підприємств – 667 (0,5%).

Найбільше суб'єктів малого та середнього підприємництва здійснюють діяльність у сфері оптової та роздрібної торгівлі (38,2%); інформації та телекомунікацій (11,9%); професійної, наукової та технічної діяльності (6,9%); операцій з нерухомим майном (6,5%); транспорту (6,1%); сільського господарства (4,7%); промисловості (4,4%); готельно-ресторанного господарства (3,5%); адміністративного, допоміжного обслуговування (3,2%); будівництва (2,8%).

За січень-грудень 2024 року від суб'єктів малого та середнього підприємництва у вигляді податків та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів надійшло 27 137,0 млн грн (+31,1% до відповідного періоду попереднього року), що становить 34,8% загальної суми податкових надходжень (без урахування митних платежів) до:

- державного бюджету – 14 331,9 млн грн (+45,1% до відповідного періоду попереднього року);
- місцевого бюджету – 12 805,1 млн грн (+18,3% до відповідного періоду попереднього року та складає 46,3% загальної суми надходжень до місцевого бюджету).

Найбільше надходжень до бюджету генерують підприємства оптової та роздрібної торгівлі (21,0%), транспортної галузі (18,4%), промисловості (15,5%), та сільського господарства (13,6%).

За інформацією ГУ статистики в Одеській області у 2023 році на середніх та малих підприємствах (юридичних особах) працювало 89,8% (2022-90,3%, 2021-87,9%, 2020-88,8%, 2019-88,5%, 2018-90,2%) від загальної кількості зайнятих працівників.

Обсяг реалізованої продукції середніми та малими підприємствами області у 2023 році склав 73,1% (2022-68,7%, 2021-70,0%, 2020 – 69,3%, 2019 – 72,1%, 2018 – 74,0%) від загального обсягу реалізації.

З метою реальної підтримки малого та середнього бізнесу Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією реалізується Програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в Одеській області на 2021-2025 роки, затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 19 лютого 2021 року № 64-VIII (у редакції розпорядження голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 29 липня 2024 року № 707/А-2024).

Суть механізму її реалізації полягає у наданні на безповоротній основі з обласного бюджету часткової компенсації відсоткової ставки за кредитом, взятим на розвиток власної справи.

Компенсуються відсоткові ставки за кредитами на: придбання устаткування, обладнання, інших основних засобів виробничого призначення; модернізацію технологічного процесу виробництва з метою зниження його собівартості; впровадження технологій енергоефективності у виробничий процес; розроблення нових видів продукції (робіт, послуг); на купівлю та встановлення енергообладнання; на придбання обладнання для забезпечення безперебійної роботи енергосистеми: електрогенераторів, джерел безперебійного живлення, сонячних та газопоршневих та газотрубних електростанцій, твердопаливних котлів тощо.

У 2023 році дію Програми відновлено. Право на реалізацію інвестиційних проєктів у межах обласної програми з підтримки підприємництва отримало 3 підприємства, які продовжили у 2024 році отримувати компенсацію згідно з Програмою.

З метою підтримки малого та середнього бізнесу за ініціативи Президента України реалізується Програма фінансової державної підтримки «Доступні кредити: 5-7-9%». Активно в ній беруть участь підприємці Одеської області. У межах Програми з метою зменшення економічної напруги підприємці мають можливість отримати кредити на інвестиційні цілі, фінансування оборотного капіталу, рефінансування діючих кредитів. Так, на 06.01.2025 в Одеській області укладено 6374 кредитних договорів на загальну суму 23,8 млрд грн (6,6% у загальному портфелі) – 5 місце серед регіонів країни.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища.

Одеська область – регіон, що виділяється у господарському комплексі України своїми транспортно-розподільчими функціями, розвиненою промисловістю, інтенсивним сільськогосподарським виробництвом. Протягом 2024 р. в атмосферне повітря потрапило 27.416 тис. т забруднюючих речовин, що на 0.389 тис. т (або на 1,4%) менш ніж у 2023 р., та на 0.204 тис. т (або на 1 %) більше ніж у 2022 р.

Примітка: У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, згідно з положенням пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану та стану війни» від 03.03.2022 №2115-IX фізичним особам, фізичним особам-підприємцям, юридичним особам під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення надано право не подавати статистичну звітність. Враховуючі зазначене, частина респондентів скористалася правом і не в повному обсязі подавала до органів державної статистики статистичні звіти, що негативно вплинуло на репрезентативність статистичних даних та унеможливило формування повної та об'єктивної статистичної інформації.

Кліматичні особливості Одеського регіону, значне збільшення автомобільного парку, його старіння та поганий стан доріг, збільшення інтенсивності потоку на дорогах стали причиною високого рівня забруднення атмосферного повітря. Негативний вплив на довкілля мали викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря, які утворювались внаслідок виробничої діяльності підприємств. Майже три чверті усіх викидів забруднюючих речовин нашого регіону -76,61% спричинено підприємствами постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 9.12 % – підприємствами переробної промисловості.

Екологічна обстановка в Одеській області задовільна. Якщо розглядати у середньому за рік, то для Одеси більш властивим є антициклонічне поле атмосферного тиску, яке на жаль, не сприяє очищенню атмосферного повітря,

а навпаки, є дуже сприятливим для накопичення у приземному повітрі шкідливих домішок, як від більш високих стаціонарних джерел, так і від пересувних транспортних засобів. Концентрація деяких шкідливих речовин перевищують нормативи гранично допустимих викидів.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Таблиця 2.1.1.1.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2018	129,4	37,4	92,0	3884, 3	54,3	-
2019	126,8	33,1	93,7	3806,2	53,3	-
2020	123,8	42,6	81,7	3716,2	52,3	-
2021	130,4	35,9	94,5	3914,3	55,5	-
2022*	-	27,211	-	._**	._**	-
2023*	-	27,947	-	._**	._**	-
2024*	-	27.416**	-	._**	._**	-

* У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, згідно з положенням пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану та стану війни» від 03.03.2022 №2115-IX фізичним особам, фізичним особам-підприємцям, юридичним особам під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення надано право не подавати статистичну звітність. Враховуючи зазначене, частина респондентів скористалася правом і не в повному обсязі подавала до органів державної статистики статистичні звіти, що негативно вплинуло на репрезентативність статистичних даних та унеможливило формування повної та об'єктивної статистичної інформації.

*Держстатом прийнято рішення щодо тимчасового призупинення статистичної інформації щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу від стаціонарних джерел забруднення за 2022-2024 роки по регіонам, у тому числі по Одеській області.

** інформація може змінюватись після 05.10.2025

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис.т

Таблиця 2.1.1.2.

	2020	2021	2022*	2023*	2024*
Всього,	42,639	35,905	-	-	-
Назва населених пунктів :					
м. Одеса	25,382	21,719	-	-	-
м. Ізмаїл	2,209	1,927	-	-	-
м. Чорноморськ	1,519	1,393	-	-	-
м. Південне	2,238	1,521	-	-	-

*Держстатом прийнято рішення щодо тимчасового призупинення статистичної інформації щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за 2022-2024 роки у розрізі міст та районів Одеської області.

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах(пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т

Таблиця 2.1.1.3.

Южне	Чорноморськ	Ізмаїл	Одеса	Одеська область	2020 р.					2021 р.					2022 р.					2023 р.*					2024 р. *				
					разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
						пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
0,137	0,134	0,109	0,256	1,632																									
0,220	0,115	0,047	0,688	2,280																									
1,575	1,619	1,986	18,314	13,717																									
0,183	0,525	0,314	0,461	3,523																									
0,137	0,134	0,109	0,256	1,632																									
0,220	0,115	0,047	0,688	2,280																									
-	-	-	-	-																									
-	-	-	-	-																									
-	-	-	-	-																									
-	-	-	-	-																									
-	-	-	-	-																									
-	-	-	-	-																									
-	-	-	-	-																									
-	-	-	-	-																									

*Держстатом прийнято рішення щодо тимчасового призупинення статистичної інформації щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за 2022-2024 роки у розрізі міст та районів Одеської області.

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містах області у 2024 р. (тонн)

Таблиця 2.1.1.4.

	Обсяги викидів, тонн		Збільшення / зменшення викидів у 2024 р. проти 2023 р.,тонн	Обсяги викидів у 2024 р. до 2023 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, тонн
	у 2023 р.	у 2024 р.			
Одеська область					
м. Одеса					
м. Балта					
м. Білгород- Дністровський					
м. Біляївка					
м. Ізмаїл					
м. Чорноморськ					
м. Подільськ					
м. Теплодар					
м. Південне					
Райони:					
Одеський					
Білгород- Дністровський					
Березівський					
Болградський					
Ізмаїльський					
Подільський					
Роздільнянський					

*Держстатом прийнято рішення щодо тимчасового призупинення статистичної інформації щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за 2022-2024 роки у розрізі міст та районів Одеської області.

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основні забруднювачі атмосферного повітря

Таблиця 2.1.2.1.

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид,т		Зменшення/- збільшення/+	Причина зменшення/ збільшення
			2024 р.	2023 р.		
1	АТ «Одесагаз»	-	20093,503	15419,567	+4 673,936	-
2.	ТОВ «Інфокс»	-	531,8	838,915	- 307,115	-
3.	КП «Теплопостачання м. Одеси»	-	526.481	412,885	+113,596	-

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 2.1.2.2.

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць*	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т. *
		у 2024 р. тонн	у % до 2023 р	

				тонн	
	Усі види економічної діяльності	-	27,946	-	-
	у тому числі:				
1.	Сільське, лісове та рибне господарство	-	0,7199	-	-
2.	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		-		
3.	Переробна промисловість	-	3,2628	-	-
4.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-	20,8885	-	-
5.	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-	1,1297	-	-
6.	Будівництво	-	0,0526	-	-
7.	Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	-	0,0288	-	-
8.	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-	1,371	-	-
9.	Тимчасове розміщування й організація харчування	-	0.002	-	-
10.	Інформація та телекомунікації	-	0.017	-	-
11.	Фінансова та страхова діяльність	-	0.0007	-	-
12.	Операції з нерухомим майном	-	0,0204	-	-
13.	Професійна, наукова та технічна діяльність	-	0,0029	-	-
14.	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-	0,0611	-	-
15.	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	-	0,2836	-	-
16.	Освіта	-	0,2012	-	-
17.	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-	0,3517	-	-
18.	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-	0,0067	-	-
19.	Надання інших індивідуальних послуг	-	0,0001	-	-

* У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, згідно з положенням пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану та стану війни» від 03.03.2022 №2115-IX фізичним особам, фізичним особам-підприємцям, юридичним особам під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення надано право не подавати статистичну звітність. Враховуючи зазначене, частина респондентів скористалася правом і не в повному обсязі подавала до органів державної статистики статистичні звіти, що негативно вплинуло на репрезентативність статистичних даних та унеможливило формування повної та об'єктивної статистичної інформації.

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах.

Моніторинг за станом атмосферного повітря у м. Одеса здійснювався пересувною екологічною лабораторією КП «Муніципальний центр екологічної безпеки» Одеської міської ради в затверджених точках контролю, розміщених на перехрестях транспортних магістралей міста, на кордонах санітарно-захисних зон потенційно-небезпечних об'єктах м. Одеси, в прибережній зоні, а також в парках і скверах, відповідно до затвердженого плану графіку.

Всього за 2024 рік виконано 120 виїздів та 1000 спостережень з автоматичним відбором проб та вимірами газоаналізаторами концентрацій по шістьом забруднюючим речовинам – оксид вуглецю, озон, сірководень, сірка,

пил, діоксид азоту, а також рівень гамма випромінювання. Вироблено 5015 визначень забруднюючих речовин.

В прибережній зоні, а також в парковій зоні міста моніторинг показав мінімальний вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

За інформацією Гідрометеорологічного центру Чорного та Азовського морів екологічна обстановка у багатьох районах міста Одеси залишалась незадовільною, а концентрація деяких шкідливих речовин перевищувала граничнодопустимі. Однією з причин забруднення є використання багатьма підприємствами та приватними підприємцями електрогенераторних установок внаслідок тривалої відсутності електропостачання у місті.

Найбільший рівень забруднення повітря основними та специфічними речовинами спостерігався у північній та північно-західних промислових зонах міста.

Індекс забруднення атмосфери в м. Одеса (ІЗА=8,71) вищий за середній по Україні (ІЗА по Україні дорівнює 6,6).

Високий ІЗА обумовлений підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря формальдегідом (ІЗА=4,17), діоксидом азоту (ІЗА=1,34), завислими речовинами (ІЗА=1,20), фенолом, сажею, – ІЗА=1,00.

Середній вміст формальдегіду у 3,0 рази перевищує середньодобову гранично-допустиму концентрацію (ГДК). Перевищення середньодобових ГДК діоксидом азоту в 1,25 раз, завислими речовинами в 1,2 рази, фенолу, сажі в 1,0 раз, діоксиду сірки, фтористого водню в 0,8 раз, оксиду вуглецю та оксиду азоту в 0,6 рази.

На більшості постів спостереження за забрудненням (далі-ПСЗ) індекс забруднення високий, він коливається в межах від 5 до 11, за виключенням ПСЗ № 20 (ІЗА=4,83).

В цілому за рік, в порівнянні з 2023 роком, загальний рівень забруднення значно не змінився. Спостерігалось незначне зменшення концентрацій оксиду вуглецю, формальдегіду та збільшення концентрацій оксиду азоту та сірководню. Концентрації завислих речовин, діоксиду сірки, розчинних сульфатів, діоксиду азоту, фенолу, сажі, фтористого водню залишились на рівні минулого року.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998р. № 391 для визначення радіаційної обстановки запроваджено щоденний моніторинг експозиційної дози гамма-випромінювання на території м. Одеси та районів області.

У м. Одесі було встановлено 30 контрольних точок. В районних центрах виміри проводилися у містах проживання і відпочинку населення не менше ніж у 10 контрольних точках населеного пункту.

Середні значення потужності експозиційної дози гамма-випромінювання коливаються від 0,07 до 0,15 мкЗв/годину, що не перевищує допустимі рівні.

Радіаційний фон на території області складає 11-14 мкР/год., що відповідає природному фону багаторічних спостережень.

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

З метою оцінки можливого впливу забруднення атмосферного повітря на стан здоров'я населення в населених пунктах області ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» проводився постійний моніторинг за станом його якості.

У 2024 році моніторингові дослідження атмосферного повітря здійснювались на визначення 29 забруднюючих речовин на території житлової забудови 49 населених пунктів, у тому числі на території 18 сільських населених пунктів.

У ході державного соціально-гігієнічного моніторингу було проведено 3536 лабораторних дослідження атмосферного повітря на території житлової забудови в містах Одеса, Ізмаїл, Подільськ, Білгород-Дністровський, Роздільна, Южне, Кілія, Біляївка, Балта, Березівка, Овідіополь, Рені, Болград та Любашівка.

Перевищення гранично допустимих концентрацій встановлено в м. Одеса та м. Подільську по вмісту пилу, окису вуглецю, діоксиду азоту, сірчистому ангідриду у 20 пробах на території житлової забудови, яка знаходиться в зоні впливу автотранспорту на автомагістралях з високою щільністю руху.

На території сільських населених пунктів було відібрано та досліджено 218 проб атмосферного повітря. Перевищення гранично допустимих концентрацій відсутні.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря.

Розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 30.11.2023 № 1044/А-2023 (зі змінами) затверджена Регіональна комплексна програма з охорони довкілля Одеської області на 2024 – 2028 роки, якою передбачено виконання заходів з розроблення Програми державного моніторингу атмосферного повітря зона «Одеська». Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією вживаються необхідні заходи для розробки програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря в Одеської області, та запровадження і функціонування державної системи моніторингу атмосферного повітря (у тому числі придбання, обслуговування обладнання стаціонарних пунктів спостереження), утримання пересувної мобільної лабораторії тощо.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонowego шару

На виконання вимог Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар (далі – Монреальський протокол), статті 16 Закону України «Про охорону атмосферного повітря», Закону України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та

фторованими парниковими газами» та «Програми припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин на 2004-2030», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2004 р. № 256 (далі - Програма), Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації при видачі дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами суб'єктам господарювання враховуються вимоги Монреальського протоколу, Закону України «Про охорону атмосферного повітря» та Програми.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водні ресурси області складаються з запасів підземних та поверхневих вод. Запаси поверхневих вод на території області розподіляються нерівномірно. Північна та центральна частини території характеризуються обмеженими запасами води, а південь та захід, які тяжіють до річок Дністер та Дунай, мають великий запас води.

За наявною інформацією на території Одеської області нараховується 3147 водозаборів, які належать 2236 водокористувачам. Загальна кількість водопунктів складає 5951, у тому числі артезіанських свердловин – 5748, шахтних колодязів – 193, джерельних каптажів – 9.

За підсумками 2024 року загальна протяжність водопровідних мереж в Одеській області становить 16041,411 км, з них у незадовільному стані – 3486,962 км, що становить 21,7 % від загальної протяжності. Протяжність каналізаційних мереж складає 1970,574 км, з них у незадовільному стані – 857,226 км, що становить 43,5 % від загальної протяжності.

Однак, забезпеченість підземними водами якісною питною водою у цілому по області становить близько 30 %. Питне водопостачання області майже на 80 % забезпечується за рахунок поверхневих джерел, тому якість води у поверхневих водних об'єктах є вирішальним чинником санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. Одеський водопровід одержує воду з поверхневих джерел річки Дністер, Ізмаїльський район з ріки Дунай, Болградський район з озера Ялпуг. Всі інші населені пункти користуються водою з підземних джерел.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

У 2024 році забір води з природних джерел складає 690,516 млн. м³, що на 602,754 млн. м³ менше ніж у 2023 році.

Водопостачання від загального обсягу використаної прісної води становить 204,292 млн. м³ та розподіляється наступним чином:

- питні та санітарно-гігієнічні потреби – 62,542 млн. м³;
- виробничі потреби – 35,277 млн. м³;
- зрошення – 102,403 млн. м³;
- сільськогосподарські – 1,558 млн. м³.

Загальний обсяг водовідведення у 2024 році склав 113,546 млн.м³, у тому числі у поверхневі водні об'єкти 111,558 млн. м³.

Скид забруднених стічних вод у водні об'єкти склав 10,262 млн. м³, з них недостатньо очищених- 3,296 млн.м³, без очищення – 6,966 млн. м³.

У порівнянні з 2023 роком зменшився скид забруднених стічних вод на 3,286 млн.м³.

На території Одеського регіону за особливостями водокористування та умовами водозабезпеченості у межах існуючих річкових басейнів можна виділити п'ять водогосподарських районів, а саме:

1. Північний водогосподарський район охоплює територію Подільського району (колишні Ананьївський, Балтський, Кодимський, Подільський, Окнянський, Любашівський і Савранський адміністративні райони). На території зазначених районів налічується 1079 артсвердловин, з них 786 (73 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. Підземні джерела районів є основним джерелом водопостачання і оцінюються, як придатні для питного водокористування.

2. Центральний водогосподарський район охоплює території Березівського району та Роздільняського району (колишні Великомихайлівський, Миколаївський, Захарівський та Ширяївський адміністративні райони). На території зазначених районів налічується 1155 артсвердловин, з них 796 (69 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. Мінералізація підземних вод, головним чином верхньосарматських (розвідані горизонти, на які бурять свердловини для споживання води на питні потреби) водоносних горизонтів артезіанського басейну підвищена, але вони являються єдиним джерелом водопостачання.

3. Приміський (Придністровський) водогосподарський район охоплює території міст Одеса, Чорноморськ, Південне, Теплодар, Білгород-Дністровський та Білгород-Дністровського, Одеського, Роздільняського районів (колишні Біляївський, Лиманський, Іванівський, Овідіопольський та Роздільнянський адміністративні райони). Забір води для питного водопостачання здійснюється з річки Дністер та підземних водоносних горизонтів. На території зазначених районів налічується 2338 артсвердловин, з них 1397 артсвердловин (60 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

4. Південно-Західний водогосподарський район охоплює територію Болградського та Білгород-Дністровського району (колишні Арцизький, Саратський, Тарутинський і Татарбунарський адміністративні райони) та характеризується у цілому незадовільною водогосподарською ситуацією та відсутністю надійних джерел водопостачання – розвідані підземні води мають високу мінералізацію. На території зазначених районів налічується 796 артсвердловин, з них 470 (59 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

5. Придунайський водогосподарський район охоплює територію міста Ізмаїл та Болградського, Ізмаїльського районів (колишні Болградський, Ізмаїльський, Кілійський і Ренійський адміністративні райони). Забір води для питного водопостачання здійснюється з річки Дунай та підземних водоносних горизонтів. На території зазначених районів налічується 296 артсвердловин, з них 204 (69 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

За даними статзвітності № 2 ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води» у 2024 році в Одеській області забрано 690,516 млн.м³ води із природних водних об'єктів, у тому числі 22,985 млн.м³ з підземних джерел.

Забір, використання та відведення води, млн.м³

Таблиця 4.1.2.1

Показники	Одиниця виміру	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м³	667,633	1293,270	690,516
у тому числі:				
поверхневої	млн. м ³	639,735	1265,054	663,669
підземної	млн. м ³	23,129	24,552	22,985
морської	млн. м ³	4,637	3,640	3,816
лиманської	млн. м ³	0,131	0,024	0,047
Використано свіжої води, усього	млн. м³	175,379	193,799	204,292
у тому числі на потреби:				
питні і санітарно-гігієнічні	млн. м ³	64,458	65,998	62,542
виробничі	млн. м ³	32,259	32,963	35,277
зрошення	млн. м ³	73,013	89,810	102,403
сільськогосподарські	млн. м ³	1,908	1,896	1,558
інші	млн. м ³	3,744	5,029	2,513
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	46,722	49,768	50,951
	% до забраної води	6,998	3,848	7,379
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м³	95,715	104,972	113,546
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³	0,022	0,001	0,061
у накопичувачі	млн. м ³	*	*	*
на поля фільтрації	млн. м ³	*	*	*
не віднесених до водних об'єктів	млн. м ³	2,227	2,294	1,922
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	93461	102,673	111,558
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	млн. м³	93,461	102,673	111,558
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м ³	72,372	71,495	73,223
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	72,260	71,358	73,069
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³	0,014	0,009	0,024
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	0,098	0,009	0,024
нормативно чистих без очистки	млн. м ³	16,350	17,630	28,074
забруднених, усього	млн. м ³	4,740	13,548	10,262
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	2,892	2,871	3,296
без очищення	млн. м ³	1,911	10,677	6,966

Забір, використання та відведення води в поверхневі водні об'єкти, млн. м³

Таблиця 4.1.2.2

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів (всього)	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			Всього	З них забруднених зворотних вод
Басейн річки Дунай				
р. Дунай	*	*	20,3811	6,778
Грабовський лиман	*	*	-	-
Стенківсько- Жебріянівські плавні	*	*	-	-
Басейн річок Причорномор'я				
р. Аккаржанка	*	*	-	-
р. Алкалія	*	*	-	-
р. Анчокрак	*	*	0,066	0,066
р. В.Куяльник	*	*	0,489	0,489
Карналіївське водосховище	*	*	-	-
р. Когильник	*	*	0,032	0,032
р. Тилігул	*	*	0,084	0,084
Хаджибейський лиман	*	*	43,975	0,409
р. Хаджидер	*	*	0,001	-
р. Чага	*	*	0,146	0,146
р. Сарата			0,030	0,030
Басейн Чорного моря				
Чорне море	*	*	30,967	-
Сухий лиман	*	*	-	-
Шаболатський лиман	*	*	-	-
Куяльницький лиман	*	*	0,042	-
Басейн річки Дністер				
р. Дністер	*	*	0,348	0,348
Дністровський лиман	*	*	1,329	1,329
р. Кучурган	*	*	0,447	-
р. Ягорлик	*	*	0,011	0,011

* Обсяги забору, використання та відведення води в поверхневі водні об'єкти зазначаються відповідно до обробленої інформації статистичної звітності № 2 ТП-водгосп (річна), яка подається водокористувачами до територіальних органів Державного агентства водних ресурсів, які є виконавцями робіт зі складання державного водного кадастру за місцем здійснення водокористування, відповідно до вимог Наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2015 № 78 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку водокористування».

За інформацією Басейнового управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього Дунаю у 2021 році Держводагентством України розпочато прийом звітів за формою № 2 ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води» за 2024 рік через Портал електронних послуг Держводагентства України. Портал працює у тестовому режимі та продовжуються роботи з його удосконалення, на даний час немає можливості отримати узагальнену інформацію щодо обсягів водокористування у розрізі річкових басейнів.

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

На території Одеської області налічується 132 підприємства, які скидають стічні води в поверхневі водойми, у тому числі 24 господарства, які здійснюють скид в канали зрошувальних систем. Основними забруднювачами являються: ТОВ «Інфокс» філія «Інфоксводоканал», КП «Чорноморськводоканал», КП

«Водоканал» м. Арциз, КВЕП «Подільськводоканал», КП «Білгород-Дністровськводоканал», Затоківське ВУЖКГ, КП «Балтаводоканал», ПАТ «Целюлозно-картонний комбінат», МКП «Теплодарводоканал» та інші.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Основними забруднювачами поверхневих вод є підприємства житлово-комунального господарства. Скид стічних вод від яких у 2024 році складає 73,223 млн.м³.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

За інформацією Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) випадків транскородоного забруднення поверхневих вод в Одеській області у 2024 році не було виявлено.

4.3 Стан поверхневих вод

4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

У 2024 році моніторинг води р. Дунай здійснювався у 8 пунктах спостереження на 4 масивах поверхневих вод (МПВ):

- UA_M5.3.4_0001 (1 пункт спостереження);
- UA_M5.3.4_0003 (5 пунктів спостереження);
- UA_M5.3.4_0004 (1 пункт спостереження);
- UA_M5.3.4_0012 (1 пункт спостереження).

Тип всіх МПВ – UA_R_12_XL_1_SI (дуже велика річка на низовині в силікатних породах).

Річка Дунай (163 км, м. Рені, кордон з Румунією)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, свинець, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин: антрацену та кадмію (у січні) перевищували максимальні допустимі концентрації (ЕНЯ_{мах}). Перевищень середньорічних допустимих концентрацій (ЕНЯ_{ср}) не відмічається. Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (7,0-8,0) вода нейтральна і слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 25-58 мг/дм³. Жорсткість у межах 4,5-7,0 мг-екв/дм³; кольоровість 16-67 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми (4,1-11,7 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,5-5,1 мгО₂/дм³ та в деяких пробах води перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 2,-55,0 мгО/дм³. Майже у всіх пробах (крім травня) його значення не перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,3-0,42 г/дм³, вода прісна. Перевищень ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми. Лише концентрація ортофосфатів у лютому була вища за ГДК. *Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній).* Середньорічні масові концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю – вища за ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Дунай (94 км, м. Ізмаїл) У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен кадмій, дихлорметан, свинець, ди(2-етилгексил)-фталат, тетрахлоретилен, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищували ЕНЯ_{max} та ЕНЯ_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Клас хімічного стану МПВ - І (добрий) У пункті спостереження перевищень ГДК за вмістом важких металів (мідь, хром, цинк) майже у всіх пробах не зафіксовано. Лише вміст цинку у серпні був вищим за норму.

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,0-8,4) вода в річці переважно слаболужна, рідше – нейтральна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 8-60 мг/дм³. Жорсткість коливалась у межах 5,0-7,5 мг-екв/дм³; кольоровість 13-69 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню майже у всіх пробах протягом року знаходилася в межах норми (1,8-12,6 мгО₂/дм³), крім жовтня місяця (нижче норми). Показник БСК₅ складав 1,6-7,1 мгО₂/дм³ та у більшості проб води не перевищував ГДК. Показник ХСК знаходився в межах 4,0-22,0 мгО/дм³.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) в межах 0,30-0,43 г/дм³, вода прісна. Перевищень ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів у січні, травні і липні (вище ГДК). Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній).

Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Дунай (89,9 км, нижче м. Ізмаїл)

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, нафталін, ди(2-етилгексил)-фталат, тетрахлоретилен, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищували ЕНЯ_{max} та ЕНЯ_{cp} , які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ).

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий)

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (7,1-8,6) вода в річці переважно слаболужна, рідше – нейтральна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 10-80 мг/дм³. Жорсткість коливалась у межах 3,5-6,0 мг-екв/дм³; кольоровість 9-71 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню у всіх пробах протягом року знаходилася в межах норми (5,1-11,2 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,80-4,40 мгО₂/дм³ та у більшості проб води не перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 4-29 мгО/дм³. У всіх пробах його значення не перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей в межах 0,3-0,41 г/дм³, вода прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів у січні, травні і липні (вище ГДК).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю - вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Дунай (48 км, м. Кілія, питний водозабір)

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, нафталін, свинець, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин: антрацену та кадмію (у січні) перевищували максимальні допустимі концентрації (ЕНЯ_{max}). Перевищень середньорічних допустимих концентрацій (ЕНЯ_{cp}) не відмічається.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий)

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (6,8-8,3) вода в річці переважно слаболужна, у серпні і вересні – нейтральна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 32-80 мг/дм³. Жорсткість коливалась у межах 4,5-8,5 мг-екв/дм³; кольоровість 11-63 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню у всіх пробах протягом року знаходилася в межах норми (5,4-12,3 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ в межах 1,4-4,1 мгО₂/дм³ та показник ХСК в межах 6-17 мгО/дм³ і в деяких випадках незначно перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,34-0,42 г/дм³, вода прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів у травні (вище ГДК).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю - вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Дунай (32,0 км, нижче м. Кілія)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, нафталін, ди(2-етилгексил)-фталат, тетрахлоретилен, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищували ЕН_Я_{max} та ЕН_Я_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ).

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий)

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (6,7-8,1) вода в річці слаболужна і нейтральна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 8-42 мг/дм³. Жорсткість у межах 4-8,5 мг-екв/дм³; кольоровість 16-53 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню у всіх пробах протягом року знаходилася в межах норми (5,1-11,9 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,80-4,30 мгО₂/дм³ та майже не перевищував ГДК. Показник ХСК – 4-33,0 мгО/дм³ та у більшості випадків не перевищував ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,32-0,46 г/дм³, вода прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів у січні і липні місяці (вище ГДК).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю - вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Дунай (Кислицький рукав)

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, тетрахлоретилен. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин: антрацену та кадмію (у січні) перевищували максимальні допустимі концентрації (ЕН_Я_{max}). Перевищень середньорічних допустимих концентрацій (ЕН_Я_{ср}) не відмічається. Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Річка Дунай (Соломонів рукав, с. Ліски)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, октилфеноли (4- (1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол). Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Концентрація кадмію (у січні) перевищувала максимальну допустиму концентрацію (ЕН_Я_{max}) та середньорічну допустимих концентрацій (ЕН_Я_{ср}). Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Дунай (20 км, м. Вилкове, питний в/з, кордон з Румунією)

У 2024 році виявлено 5 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Вміст виявлених речовин: кадмію (у січні) перевищував максимальні допустимі концентрації (ЕНЯ_{мах}). Перевищень середньорічних допустимих концентрацій (ЕНЯ_{ср}) не відмічається.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (6,8-8,3) вода в річці переважно слаболужна, у серпні-вересні – нейтральна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 32-80 мг/дм³. Жорсткість 4,5-8,5 мг-екв/дм³; кольоровість 11-63 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми (5,4-12,3 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,4-4,1 мгО₂/дм³; показник ХСК змінювався в межах 6-17,0 мгО/дм³ (у більшості проб води не перевищували ГДК).

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,34-0,42 г/дм³, вода прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів у травні (вища ГДК).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю -вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Водосховище Кагул (біля с. Нагірне)

Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0018. Тип МПВ – UA_L_12_L_1_SH_Si (велике озеро на низовині мілке в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 10 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, гексахлорбутадиєн, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол), тетрахлоретилен, трихлорбензоли. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Вміст виявлених речовин: антрацену і кадмію (у січні) перевищували максимальні допустимі концентрації (ЕНЯ_{мах}). Перевищень середньорічних допустимих концентрацій (ЕНЯ_{ср}) не відмічається. Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Великий Ялпуг (с. Табаки, кордон з Республікою Молдова).

Пункт моніторингу розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0023 та є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ).

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол). Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості. Клас хімічного стану МПВ - I (добрий)

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (7,2-8,3) вода в річці переважно слаболужна, рідше – нейтральна. Запах -

відсутній. Вміст завислих речовин - 12-92 мг/дм³. Жорсткість знаходилась у межах 9,5-50 мг-екв/дм³; кольоровість 10-85 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилась в межах 3,65-11,90 мгО₂/дм³ (у листопаді – нижче норми). Показник БСК₅ складав 2,2-8,2 мгО₂/дм³ (у січні-лютому перевищував норму). Показник ХСК змінювався в межах 20,7-111,0 мгО/дм³. Майже у всіх пробах (крім січня) його значення перевищувало ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 2,0-4,4 г/дм³, вода слабосолонна (у січні-травні), та середньосолонна (у червні-грудні). Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема спостерігалось в усіх пробах протягом року.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітриту, нітрати) у всіх пробах був у межах норми. Концентрація ортофосфатів у більшості проб була вище ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна масова концентрація алюмінію не перевищує ГДК; а марганцю і заліза, навпаки, – вища за норму.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). У вересні та жовтні місяцях концентрація показника СПАР була вище норми.

Водосховище Ялпуг Відбір проб води проводився у двох пунктах спостереження: питний водозабір м. Болград та біля с. Коса, які розташовані на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0024. Тип МПВ – UA_L_12_XL_1_SH_Si (дуже велике озеро на низовині мілке в силікатних породах).

Водосховище Ялпуг (питний в/з м. Болград)

У 2024 році виявлено 5 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував ЕНЯмах та ЕНЯср, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий)

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,8-8,9) вода в річці переважно слаболужна, рідше – лужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 8-82 мг/дм³. Жорсткість коливалась у межах 7-16,5 мг-екв/дм³; кольоровість 12-35 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилась в межах 5,74-12,9 мгО₂/дм³ (у межах норми). Показник БСК₅ складав 1,5-6,4 мгО₂/дм³. Показник ХСК змінювався в межах 7,7-36,0 мгО/дм³ та у більшості проб його значення не перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,76-1,15 г/дм³, вода прісна (у січні-квітні, жовтні) та слабосолонна (у травні-вересні, листопаді-грудні). Вміст солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема в усіх пробах протягом року був у нормі або несуттєво її перевищував.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору майже у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів у вересні (вище ГДК).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації алюмінію, заліза не перевищували ГДК; марганець – вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Водосховище Ялпуг (біля с. Коса)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, октилфеноли (4- (1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол). Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував $ЕНЯ_{\max}$ та $ЕНЯ_{\text{ср}}$, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий)

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,9-8,5) вода слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 6-72 мг/дм³. Жорсткість у межах 6,5-19,5 мг-екв/дм³; кольоровість 14-33 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 5,41-13,1 мгО₂/дм³ (у межах норми). Показник БСК₅ складав 0,9-7,2 мгО₂/дм³ (у лютому-березні перевищував норму). Показник ХСК змінювався в межах 8,3-45,0 мгО/дм³ (у червні-грудні спостерігались найбільші значення). Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,78-1,23 г/дм³, вода прісна і слабосолонна. Вміст солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема в усіх пробах протягом року був у нормі або несуттєво її перевищував.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітрити і нітрати) у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів (у 5 із 12 проб - вище ГДК).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній).

Середньорічні концентрації алюмінію, заліза не перевищували ГДК; а марганець –вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Водосховище Кугурлуй (біля с. Нова Некрасівка).

Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0025. Тип МПВ – UA_L_12_L_1_SH_Si (велике озеро на низовині мілке в силікатних породах). У 2024 році виявлено 5 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ).

Вміст виявлених речовин не перевищував $ЕНЯ_{\max}$ та $ЕНЯ_{\text{ср}}$, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Річка Карасулак (біля села Криничне). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0029, який є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ).

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Вміст виявлених речовин: нікелю (у січні) перевищував максимальну допустиму концентрації ($ЕНЯ_{\max}$) та середньорічну допустиму концентрацію ($ЕНЯ_{\text{ср}}$).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Озеро Саф'яни (село Саф'яни). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0034. Тип МПВ – UA_L_12_M_1_SH_Si (середнє озеро на низовині мілке в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, тетрахлоретилен, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Вміст виявлених речовин: антрацену і кадмію (у січні), нікелю (у лютому та листопаді) перевищували максимальні допустимі концентрації (ЕНЯ_{мах}), а також середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}) по кадмію і нікелю.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Водосховище Катлабуг Відбір проб води у 2024 році проводився у 2 пунктах с. Кислиця і селищі Катлабуг, які розташовані на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0061. Тип МПВ – UA_L_12_L_1_SH_Si (велике озеро на низовині мілке в силікатних породах).

Водосховище Катлабуг (селище Катлабуг)

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, гексахлорбутадиєн, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол). Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин: нікель - перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}; а також антрацен - перевищував ЕНЯ_{мах}.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Водосховище Катлабуг (с. Кислиця)

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, гексахлорбутадиєн, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол). Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин: нікель - перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}; а також антрацен - перевищував ЕНЯ_{мах}.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Водосховище Китай (с. Червоний Яр)

Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0086. Тип МПВ – UA_L_12_L_1_SH_Si (велике озеро на низовині мілке в силікатних породах). У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлоретилен, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, тетрахлоретилен. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Вміст виявлених речовин: нікель - перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}. Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Киргиз-Китай (с. Прикордонне, кордон з Республікою Молдова). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0063. Тип МПВ – UA_R_12_S_1_Si (мала річка на низовині в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, нафталін, тетрахлоретилен, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, свинець. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ).

Вміст виявлених речовин: нікель (у вересні) перевищував $ЕНЯ_{\max}$, а також $ЕНЯ_{\text{ср}}$.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (7,5-7,9) вода слаболужна. Запах - відсутній майже у всіх пробах, крім липня. Вміст завислих речовин - 64-210 мг/дм³. Жорсткість у межах 21-47 мг-екв/дм³; кольоровість 22-89 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 1,0-9,5 мгО₂/дм³ (у травні-липні, вересні і листопаді – була нижче норми). Показник БСК₅ складав 0,5-6,8 мгО₂/дм³ (найбільше значення у лютому). Показник ХСК змінювався в межах 6,3-176,0 мгО/дм³ та майже у всіх пробах я перевищували ГДК (крім січня).

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 2,5-3,5 г/дм³, вода слабосолонна і середньосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів і аніонів зокрема спостерігалось в усіх пробах протягом року.

Біогенні речовини. Вміст амонію і нітритів у всіх пробах, а нітратів у більшості проб (крім січня) був у межах норми. Концентрація ортофосфатів у лютому у червень-жовтень – вище ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна концентрація алюмінію не перевищувала ГДК; марганцю і заліза - вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Вміст СПАР у липні перевищував ГДК.

Річка Нерушай (с. Нерушай). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0093, який є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ).

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, октилфеноли (4- (1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол). Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував $ЕНЯ_{\max}$ та $ЕНЯ_{\text{ср}}$, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Канал Дунай-Сасик (водозабір с. Приморське). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.3.4_0104. Тип МПВ – ШМПВ (штучний масив поверхневих вод).

У 2024 році виявлено 5 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, нафталін. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував $ЕНЯ_{\max}$ та $ЕНЯ_{\text{ср}}$, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий)

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (6,9-9,0) вода в річці переважно слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 31-62 мг/дм³. Жорсткість у межах 5,5-26,5 мг-екв/дм³; кольоровість 15-69 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню у всіх пробах протягом року знаходилася в межах норми (5,54-13,20 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,6-8,5 мгО₂/дм³ та в деяких пробах води перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 9,6-32,0 мгО/дм³.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,7-1,6 г/дм³, вода прісна і слабосолона. Вміст солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема в більшості проб був у нормі або несуттєво її перевищував.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми, крім ортофосфатів у січні, липні і вересні (вище ГДК).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза, алюмінію не перевищували ГДК; марганцю - вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Висновки:

У літній період року відбувається зменшення водності малих річок суббасейну нижнього Дунаю. У 2024 році випадків пересихання річок у пунктах відбору проб води не спостерігалось.

У 2024 році у масивах поверхневих вод суббасейну нижнього Дунаю виявлено пріоритетні забруднюючі речовини: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, свинець, гексахлорбутадиєн, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол), нафталін, тетрахлоретилен, трихлорбензоли (1,2,3-трихлорбензоли, 1,2,4-трихлорбензоли, 1,3,5-трихлорбензоли). Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (менше LOQ). У 11 пунктах спостереження клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

У 10 пунктах спостереження суббасейну нижнього Дунаю (річка Дунай (м. Рені, м. Вилкове, с. Ліски), водосховище Катлабуг (с. Катлабуг та с.Кислиця), водосховище Китай, водосховище Кагул, р. Карасулак, річка Киргиз-Китай, озеро Саф`яни) виявлено перевищення ЕН_Я_{мах} та/або ЕН_Я_{ср}, встановлених екологічними нормативами якості – клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічний стан масивів поверхневих вод басейну річок Причорномор'я Річка Когильник.

У 2024 році моніторинг проводився у двох пунктах спостереження с. Серпнєве (кордон з Республікою Молдова) та автодорожній міст між м. Татарбунари та с. Білолісся, які розташовані на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0001. МПВ є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ). Річка Когильник (с. Серпнєве, кордон з Республікою Молдова) У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, трихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, свинець, нафталін. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕН_Я_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,2-8,2) вода в річці переважно слаболужна, у березні – нейтральна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 32-98 мг/дм³. Жорсткість у межах 12-30 мг-екв/дм³; кольоровість 26-86 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 2,2-9,2 мгО₂/дм³ (у червні-вересні і листопаді – нижче норми). Показник БСК₅ складав 1,55-6,3 мгО₂/дм³ (найвище у лютому-березні). Показник ХСК змінювався в межах 7,3-63,0 мгО/дм³ та майже у всіх пробах (крім січня) перевищує ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) в межах 1,55-2,75 г/дм³, вода слабосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і сульфатів зокрема спостерігалось в усіх пробах протягом року. Вміст хлоридів майже у всіх пробах (крім січня-лютого) був нижчий ГДК.

Біогенні речовини. Вміст нітритів і нітратів у всіх пробах, а амонію в більшості проб (крім червня-липня) - у межах норми. Концентрація ортофосфатів у червень-вересень була вища за ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Концентрація заліза і алюмінію не перевищувала ГДК протягом всього року; марганцю – була вища ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК

Річка Когильник (а/д міст між м. Татарбунари та с. Білолісся)

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, нафталін. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Чага (с. Петрівка, кордон з Республікою Молдова). Пункт розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0005. МПВ є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ).

У 2024 році виявлено 9 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, свинець, нікель, нафталін, тетрахлорпетилен.

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,6-8,2) вода в річці слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 34-130 мг/дм³. Жорсткість від 11,5 до 26,5 мг-екв/дм³; кольоровість 23-55 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 2,1-13,4 мгО₂/дм³ (у червні і листопаді – нижче норми). Показник БСК₅ складав 0,8-5,3 мгО₂/дм³. Показник ХСК змінювався в межах 9,3- 70 мгО/дм³ та майже у всіх пробах (крім січня-лютого) перевищує ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 1,67-2,32 г/дм³, вода слабосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і сульфатів зокрема спостерігалось в усіх пробах протягом року. Вміст хлоридів майже у всіх пробах (крім квітня) був нижчий ГДК.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітрити, нітрати) у всіх пробах був у межах норми. Концентрація ортофосфатів у більшості проб (крім січня, липня, листопада) була нижча ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна концентрація алюмінію не перевищує ГДК; а заліза і марганцю – вище норми.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Сарата Моніторинг проводився у пунктах спостереження с.Міняйлівка (кордон з Республікою Молдова), розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0038. МПВ є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ). Другий пункт спостереження у с. Камчик, розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0039. Тип МПВ – UA_R_12_L_1_SI (велика річка на низовині в силікатних породах).

Річка Сарата (с. Міняйлівка, кордон з Республікою Молдова)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, нафталін. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Відмічено вмісту кадмію, який перевищує максимальну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{max}), а також концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,4-8,2) вода переважно слаболужна, у листопаді - нейтральна. Запах у всіх пробах відсутній (крім вересня). Вміст завислих речовин - 66-104 мг/дм³. Жорсткість у межах 13,5-37,5 мг-екв/дм³; кольоровість 24-112 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 1,9-13,5 мгО₂/дм³ (у вересні-листопаді – нижче норми). Показник БСК₅ складав 1,7-8,5 мгО₂/дм³ (у лютому-березні перевищував норму). Показник ХСК змінювався в межах 5,2-101,0 мгО/дм³. Майже у всіх пробах (крім січня) його значення перевищує ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 1,83-3,83 г/дм³, вода слабосолонна і середньосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема в усіх пробах води.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітриту, нітрати) у всіх пробах у межах норми. Концентрація ортофосфатів у липні-вересні була вища ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна концентрація заліза і алюмінію не перевищує ГДК; марганцю – вище норми.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Сарата (с. Камчик)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, тетрахлоретилен. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}). Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Хаджидер Моніторинг вод у 2024 році проводився в 2 пунктах спостереження: село Чистоводне (кордон з Республікою Молдова), розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0050 та другий пункт спостереження у с. Сергіївка, розташований на МПВ UA_M5.8_0055. Обидва МПВ є кандидатами в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ).

Річка Хаджидер (с. Чистоводне, кордон з Республікою Молдова)

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, нафталін, свинець. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин: нікель - перевищував ЕНЯ_{max} та ЕНЯ_{ср}; а також кадмій - перевищував ЕНЯ_{max}. Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,5-8,6) вода в річці переважно слаболужна, у жовтні - лужна. Запах у всіх

пробах відсутній (крім вересня). Вміст завислих речовин - 54-102 мг/дм³. Жорсткість від 11 до 46 мг-екв/дм³; кольоровість 24-88 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 1,4-14,3 мгО₂/дм³ (у липні, вересні-листопаді – нижче норми). Показник БСК₅ складав 0,7-7,6 мгО₂/дм³. Показник ХСК в межах 16,- 76, мгО/дм³ та майже у всіх пробах (крім січня) перевищував ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 1,86-2,87 г/дм³, вода слабосолона. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема спостерігалось у всіх пробах протягом року.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітриту, нітрати) у всіх пробах у межах норми, ортофосфати у січні, липні-листопаді - вище ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна концентрація заліза і алюмінію не перевищує ГДК; а марганцю – вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК

Річка Хаджидер (с. Сергіївка)

У 2024 році виявлено 4 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст нікелю перевищував екологічні нормативи якості ЕН_Я_{мах} та ЕН_Я_{ср}.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Каплань (с. Крутоярівка (кордон з Республікою Молдова)).

Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0056. Тип МПВ – UA_R_12_M_1_Si (середня річка на низовині в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 9 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлоретилен, флуорантен, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, свинець, нафталін. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕН_Я_{ср}) та максимальну допустиму концентрацію (у вересні і жовтні), а також вміст антрацену (у березні) - перевищував ЕН_Я_{мах}.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,4-9,1) вода в річці переважно слаболужна, у лютому – нейтральна, у жовтні-листопаді – лужна. Запах у всіх пробах відсутній (крім вересня). Вміст завислих речовин - 16-100 мг/дм³. Жорсткість у межах 6,5-36,0 мг-екв/дм³; кольоровість 20-106 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 1,8-16,8 мгО₂/дм³ (у липні, вересні і листопаді – нижче норми). Показник БСК₅ складав 0,9-4,8 мгО₂/дм³. Показник ХСК в межах 2,5-75,0 мгО/дм³ та майже у всіх пробах (крім січня-лютого) перевищує ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 2,0-2,8 г/дм³, вода слабосолона. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і сульфатів зокрема спостерігалось протягом року.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітриту, нітрати) майже у всіх пробах у межах норми, крім нітратів у лютому (перевищували ГДК). Концентрація ортофосфатів у липні і листопаді-грудні була вища за норму.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна концентрація заліза, алюмінію не перевищує ГДК; марганець – вища норми.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Вміст СПАВ вище ГДУ у серпні.

Водосховище Сасик (с. Борисівка). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0203. Тип МПВ – UA_TW_M5_O_C (олігогалинний закритий лиман).

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, ДДТ, флуорантен, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю та ДДТ перевищують середньорічну допустиму концентрацію (ЕН_Я_{ср}), а також вміст кадмію (у січні) та нікелю (у липні) перевищують максимальні допустимі концентрації ЕН_Я_{мах}.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Алкалія (біля села Монаші). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0068. Тип МПВ – UA_R_12_M_1_Si (середня річка на низовині в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}) та максимальну допустиму концентрацію ЕНЯ_{мах} у вересні місяці.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Річка Великий Куяльник (с. Яринославка). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0097. Тип МПВ – UA_R_12_M_1_Si (середня річка на низовині в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, флуорантен, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель, свинець. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}) та максимальну допустиму концентрацію ЕНЯ_{мах} у січні місяці.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

Річка Тилігул (с. Вікторівка). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0138. Тип МПВ – UA_R_12_L_1_SI (велика річка на низовині в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, тетрахлоретилен, трихлорметан. Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Хаджибейський лиман. Моніторинг вод проводився у двох пунктах спостереження: біля села Алтестове та на дамбі лиману (м. Одеса), які розташовані на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0216. Тип МПВ – UA_TW_M5_M_C (мезогалинний закритий лиман).

Хаджибейський лиман (біля села Алтестове)

У 2024 році виявлено 12 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, дихлорметан, флуорантен, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель, свинець, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол), трихлорметан, тетрахлоретилен, Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол) перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}), а також концентрація нікелю перевищує максимальну допустиму концентрацію ЕНЯ_{мах} у січні місяці.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

Хаджибейський лиман (м. Одеса)

У 2024 році виявлено 9 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, бензо(б)флуорантен, трихлорметан, тетрахлоретилен, Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}) та максимальну допустиму концентрацію ЕНЯ_{мах} у січні місяці, а також перевищення ЕНЯ_{мах} по бензо(б)флуорантену (у жовтні).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

Тилігульський лиман (с.Марянівка).

Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0220. Тип МПВ – UA_TW_M5_M_O (мезогалинний відкритий лиман).

У 2024 році виявлено 9 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, тетрахлоретилен, трихлоретилен, трихлорбензоли, трихлорметан. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Озеро Алібей є одним із лиманів групи "Тузовські лимани". Моніторинг проводився у пункті спостереження біля села Жовтий Яр, який розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0210. Тип МПВ – UA_TW_M5_E_O (еврігалинний відкритий лиман).

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, нафталін. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Озеро Шагани є одним із лиманів групи "Тузовські лимани". Моніторинг проводився у пункті спостереження біля села Приморське, який розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0207. Тип МПВ – UA_TW_M5_P_O (полігалинний відкритий лиман).

У 2024 році виявлено 5 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація антрацену перевищує максимальну допустиму концентрацію $ЕНЯ_{\max}$.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Озеро Бурнас одне з лиманів групи "Тузовські лимани". Моніторинг проводився у пункті спостереження біля села Тузли, розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0213. Тип МПВ – UA_TW_M5_M_O (мезогалинний відкритий лиман).

У 2024 році виявлено 5 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, свинець, нікель. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував $ЕНЯ_{\max}$ та $ЕНЯ_{\text{ср}}$, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Куяльницький лиман (м. Одеса). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_0217. Тип МПВ – UA_TW_M5_E_O (еврігалинний відкритий лиман).

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель, тетрахлоретилен, трихлорметан. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю та ди(2-етилгексил)-фталат перевищує середньорічну допустиму концентрацію ($ЕНЯ_{\text{ср}}$), а також максимальну допустиму концентрацію $ЕНЯ_{\max}$ по нікелю у січні та серпні місяцях.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

Річка Малий Куяльник (біля села Малинівка). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.8_084. Тип МПВ – UA_R_12_L_1_SI (велика річка на низовині в силікатних породах).

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель, тетрахлоретилен. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію ($ЕНЯ_{\text{ср}}$), а також максимальну допустиму концентрацію $ЕНЯ_{\max}$ у січні місяці.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Висновки:

У 2024 році у масивах поверхневих вод басейну річок Причорномор'я виявлено пріоритетні забруднюючі речовини: антрацен, бензо(b)флуорантен, кадмій, флуорантен, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, свинець, ДДТ, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол), нафталін, трихлоретилен, трихлорметан, тетрахлоретилен, трихлорбензоли (1,2,3-трихлорбензоли, 1,2,4-трихлорбензоли, 1,3,5-трихлорбензоли). Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (менше LOQ). У 4 пунктах спостереження (р.Тилігул, Тилігульський лиман, озеро Алібей, озеро Бурнас) клас хімічного стану МПВ - I

(добрий). В інших пунктах спостереження (16) виявлено перевищення $ЕНЯ_{\max}$ та/або $ЕНЯ_{\text{ср}}$, встановлених екологічними нормативами якості – клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічний стан масивів поверхневих вод басейну р. Дністер Річка Дністер Моніторинг вод проводився в 2 пунктах спостереження: місто Біляївка, питний водозабір м. Одеси та с. Маяки, розташовані на масиві поверхневих вод UA_M5.2_0014. Тип МПВ – UA_R_12_XL_1_O дуже велика річка на низовині в органічних породах.

Річка Дністер (20 км, м. Біляївка, питний в/з м. Одеса)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, кадмій, нікель, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол). Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував $ЕНЯ_{\max}$ та $ЕНЯ_{\text{ср}}$, які встановлені екологічними нормативами якості. Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,9-8,8) вода в річці переважно слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 38-130 мг/дм³. Жорсткість у межах 5,0-9,0 мг-екв/дм³; кольоровість 4-42 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми (4,5-12,4 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,34- 4,50 мгО₂/дм³ та і більшості проб не перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 4,0-40,0 мгО/дм³.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,32-0,56 г/дм³, вода прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Середньорічні концентрації сполук азоту і фосфору в межах норми., крім березня та липня-вересня концентрація фосфатів перевищувала ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю -вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Концентрація СПАВ у липні була вище норми.

Річка Дністер (16 км, с. Маяки)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, кадмій, нікель, свинець. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував $ЕНЯ_{\max}$ та $ЕНЯ_{\text{ср}}$, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (7,8-8,8) вода в річці переважно слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 34-120 мг/дм³. Жорсткість коливалась у межах 4,5-10,0 мг-екв/дм³; кольоровість 5-37 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми (4,6-11,8 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,16- 4,20

мгО₂/дм³. Показник ХСК змінювався в межах 3-21 мгО/дм³ та майже у всіх пробах не перевищує ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,32-0,64 г/дм³, вода прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Середньорічні концентрації сполук азоту і фосфору були у межах норми. Концентрація фосфатів перевищувала ГДК у березні, липні і грудні місяцях.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю – вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Турунчук (с. Троїцьке) (кордон з Республікою Молдова).

Пункт моніторингу розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.2_0015. Тип МПВ – UA_R_12_XL_1_O (дуже велика річка на низовині в органічних породах).

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, флуорантен, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, тетрахлометан. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Вміст антрацену перевищує максимальну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{мах}), а також вміст флуорантену - середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (7,9-8,8) вода в річці переважно слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 56-116 мг/дм³. Жорсткість у межах 5-10 мг-екв/дм³; кольоровість 4-33 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми (4,9-11,3 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 1,46-4,0 мгО₂/дм³. Показник ХСК змінювався в межах 5-20 мгО/дм³. Та майже у всіх пробах його значення не перевищує ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,43-0,61 г/дм³, вода прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема не спостерігалось.

Біогенні речовини. Середньорічні концентрації сполук азоту і фосфору були у межах норми, крім липня-вересня – концентрація фосфатів перевищувала ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації заліза і алюмінію не перевищували ГДК; марганцю - вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Білоч (с. Шершенці) (15 км від впадіння в Дністер, кордон з Республікою Молдова). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.2_1084. Тип МПВ – UA_R_12_M_1_Ca (середня річка на низовині у вапнякових породах).

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, флуорантен, гексахлорбутадиєн, кадмій,

нікель, нафталін. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував ЕН_Я_{max} та ЕН_Я_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості.

Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,2-7,8) вода в річці нейтральна і слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 40-140 мг/дм³. Жорсткість у межах 7,0-15,0 мг-екв/дм³; кольоровість 4-31 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 3,86-10,66 мгО₂/дм³ (у червні і жовтні – нижче норми). Показник БСК₅ складав 1,3-4,9 мгО₂/дм³. Показник ХСК змінювався в межах 1,0- 26,0 мгО/дм³. У всіх пробах його значення не перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,62-0,84 г/дм³, вода – прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема в усіх пробах протягом року не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітриту, нітрати) у всіх пробах був у межах норми. Концентрація фосфатів майже у всіх пробах, не перевищувала ГДК (крім вересня-жовтня).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна концентрація алюмінію і заліза не перевищувала ГДК; марганцю – вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Без перевищень ГДК.

Річка Ягорлик (с. Артирівка) (20,2 км від впадіння в Дністер, кордон з Республікою Молдова). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.2_1097. Тип – UA_R_12_M_1_Si (середня річка на низовині у силікатних породах).

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, свинець, нікель, тетрахлоретилен. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕН_Я_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,3-8,0) вода в річці слаболужна і нейтральна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 40-160 мг/дм³. Жорсткість у межах 7,5-15,0 мг-екв/дм³; кольоровість 5-29 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми (4,35-11,63 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 2,0- 6,6 мгО₂/дм³ і майже у всіх пробах не перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 8,0-23,0 мгО/дм³ та не перевищує ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 0,56-0,96 г/дм³, вода – прісна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів та аніонів зокрема в усіх пробах протягом року не спостерігалось.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту (амоній, нітрити, нітрати) у всіх пробах був у межах норми. Концентрація фосфатів майже у всіх пробах не перевищувала ГДК (крім лютого-березня і жовтня).

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна концентрація алюмінію і заліза не перевищувала ГДК; а марганцю – вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Вміст СПАР у серпні був вище норми.

Річка Кучурган (с. Степанівка) (6 км від впадіння річки в Кучурганське водосховище). Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.2_1113. Тип МПВ– UA_R_12_M_1_Si (середня річка на низовині у силікатних породах).

У 2024 році виявлено 7 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, флуорантен, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель, тетрахлометан. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація антрацену перевищує максимальну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (7,6-8,6) вода в річці переважно слаболужна, рідше – середньолужна. Запах - відсутній у майже всіх пробах, крім жовтня. Вміст завислих речовин - 36-156 мг/дм³. Жорсткість у межах 12,5-47,5 мг-екв/дм³; кольоровість 12-60 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 1,6-11,3 мгО₂/дм³ (у липні, жовтні і грудні – нижче норми). Показник БСК₅ складав 1,74-8,2 мгО₂/дм³. Показник ХСК змінювався в межах 20,5- 127,0 мгО/дм³. Майже у всіх пробах (крім січня) його значення перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 1,8-3,7 г/дм³, вода переважно слабосолонна, рідше – середньосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей загалом і катіонів і аніонів зокрема спостерігалось в усіх пробах протягом року.

Біогенні речовини. Вміст амонію, нітритів і нітратів у всіх пробах був у межах норми. Концентрація фосфатів у більшості пробах була вища за ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічна масова концентрація алюмінію не перевищувала ГДК; марганцю і заліза загального - вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Вміст СПАР у січні і серпні був вище норми.

Кучурганське водосховище Моніторинг вод проводився у 2 пунктах спостереження: с. Кучурган та с. Градениці, які розташовані на масиві поверхневих вод UA_M5.2_1114. МПВ є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ).

Кучурганське в-ще (с. Кучурган, кордон з Республікою Молдова)

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, флуорантен, свинець, нікель, тетрахлорметан. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}).

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники За величиною активної реакції рН (8,2-8,5) вода слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин від 32- 132 мг/дм³. Жорсткість у межах 12,0-37,5 мг-екв/дм³; кольоровість 9-90 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 3,4-11,4 мгО₂/дм³ (у квітні нижче норми). Показник БСК₅ складав 2,1-7,8 мгО₂/дм³ (у січні і березні перевищував норму). Показник ХСК змінювався в межах 19,5-106,0 мгО/дм³. Майже у всіх пробах його значення перевищували ГДК (крім січня).

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 2,1-3,0 г/дм³, вода – слабосолона. Вміст солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема в усіх пробах протягом року перевищував ГДК.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту у всіх пробах був у межах норми.

Концентрація фосфатів у квітні та у липні-вересні вище ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації алюмінію та заліза не перевищували ГДК; марганцю - вище ГДК. Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Обидва компоненти протягом року майже у всіх пробах не перевищували встановлені ГДК. Лише вміст СПАР у серпні-вересні був вищим за норму.

Кучурганське в-ще (с. Градениці, кордон з Республікою Молдова)

У 2024 році виявлено 8 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, дихлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, нікель, тетрахлоретилен, трихлоретилен. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація антрацену перевищує максимальну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{мах}), а також концентрацію нікелю перевищує ЕНЯ_{ср}.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічні та фізико-хімічні показники. За величиною активної реакції рН (8,0-8,5) вода у водосховищі слаболужна. Запах - відсутній. Вміст завислих речовин - 40-117 мг/дм³. Жорсткість у межах 19-34 мг-екв/дм³; кольоровість 8-88 град.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 3,2-11,7 мгО₂/дм³ (у липні нижче норми). Показник БСК₅ складав 0,6-7,7 мгО₂/дм³. Показник ХСК в межах 19,3-99,0 мгО/дм³. Майже у всіх пробах (крім січня) його значення перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 2,2-3,1 г/дм³, вода – слабосолона. Вміст солей загалом і сульфатів та хлоридів зокрема в усіх пробах протягом року перевищував ГДК.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту у всіх пробах був у межах норми.

Концентрація фосфатів у липні і вересні була вище ГДК.

Важкі метали (залізо загальне, марганець, алюміній). Середньорічні концентрації алюмінію та заліза не перевищували ГДК; марганцю – вище ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти). Вміст СПАР у серпні вище за норму.

Дністровський лиман Моніторинг вод проводився у 2 пунктах: селище Овідіополь, який знаходиться на масиві поверхневих вод UA_M5.2_1152. Тип UA_TW_M5_O_O (олігогалінний відкритий лиман). Другий пункт спостереження у селі Кароліно-Бугаз, знаходиться на МПВ UA_M5.2_1153. Тип UA_TW_M5_M_O (мезогалінний відкритий лиман).

Дністровський лиман (селище Овідіополь)

У 2024 році виявлено 6 пріоритетних забруднюючих речовин: кадмій, тетрахлоретилен, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, тетрахлорметан, трихлорбензоли (1,2, 3-трихлорбензоли). Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ). Вміст виявлених речовин не перевищував ЕНЯ_{мах} та ЕНЯ_{ср}, які встановлені екологічними нормативами якості. Клас хімічного стану МПВ - I (добрий).

Дністровський лиман (с. Кароліно-Бугаз)

У 2024 році виявлено 10 пріоритетних забруднюючих речовин: антрацен, кадмій, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, флуорантен, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол), нікель, тетрахлоретилен, трихлорметан, трихлорбензоли (1,2, 3-трихлорбензоли). Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол) перевищує середньорічну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{ср}),.

Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Висновки:

У 2024 році у масивах поверхневих вод басейну річки Дністер виявлено пріоритетні забруднюючі речовини: антрацен, кадмій, флуорантен, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нікель, свинець, октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол), нафталін, трихлорметан, тетрахлоретилен, трихлоретилен, трихлорбензоли (1,2,3- трихлорбензоли). Концентрації інших досліджуваних речовин знаходились нижче межі чутливості методики (менше LOQ). У 4 пунктах спостереження (р. Дністер (с. Мачки та м. Біляївка, Дністровський лиман (селище Овідіополь, р. Білоч) клас хімічного стану МПВ - I (добрий). В інших пунктах спостереження (6) виявлено перевищення ЕНЯ_{мах} та/або ЕНЯ_{ср}, встановлених екологічними нормативами якості – клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго).

Хімічний стан масивів поверхневих вод басейну р. Південний Буг

Річка Кодима (м. Балта)

Пункт спостереження розташований на масиві поверхневих вод UA_M5.4_0492. МПВ є кандидатом в істотно змінені масиви поверхневих вод (кІЗМПВ). У 2024 році виявлено 10 пріоритетних забруднюючих речовин:

антрацен, кадмій, дихлорметан, тетрахлорметан, ди(2-етилгексил)-фталат, нафталін, флуорантен, нікель, тетрахлоретилен, трихлоретилен. Концентрації інших досліджуваних речовин були менше межі чутливості методики (LOQ).

Концентрація нікелю (у січні) перевищує максимальну допустиму концентрацію (ЕНЯ_{max}) та середньорічну допустиму концентрацію ЕНЯ_{ср}. Клас хімічного стану МПВ - II (недосягнення доброго)

4.3.2 Хімічний стан масивів поверхневих вод

Фітопланктон. В альгоценозі прибережної зони Одеського регіону у 2024 році було ідентифіковано 213 видів та надвидових таксонів планктонних мікроводоростей, що відносяться до 13 класів фітопланктону: Bacillariophyceae (46 %), Dinophyceae (26 %), Cyanophyceae (6,5 %), Chlorophyceae (12 %), Chrysophyceae (2 %), Cryptophyceae (2,5 %). Решта видів становила 5 %.

Взимку 2024 року у січні домінувала крупноклітинна діатомея *Ditylum brightwellii* (T. West) (92% біомаси проби), у лютому – *S. costatum* та декілька видів роду *Chaetoceros*.

Навесні було декілька випадків зниження солоності води до 7-8 опс, що супроводжувалося домінуванням прісноводних зелених водоростей, зокрема *M. contortum* (70% чисельності проби). При підвищенні солоності до 16-17 опс відмічалися дінофітові водорості, домінував рід *Heterocapsa*.

У липні у пробах з'явився *Lingulaulax polyedra* (F. Stein), а у вересні-жовтні його кількість вже досягла рівня «червоного припливу» з сильною флуоресценцією моря та бурими плямами «цвітіння». У «червоному припливі» брали участь і види роду *Protoperdinium*, які скупчувалися у плями від рожевого до пурпурного кольору.

Співвідношення чисельності мікроводоростей за систематичними групами у 2024 році представлене на рисунку 4.1, а їхніх біомас – на рисунку 4.2.

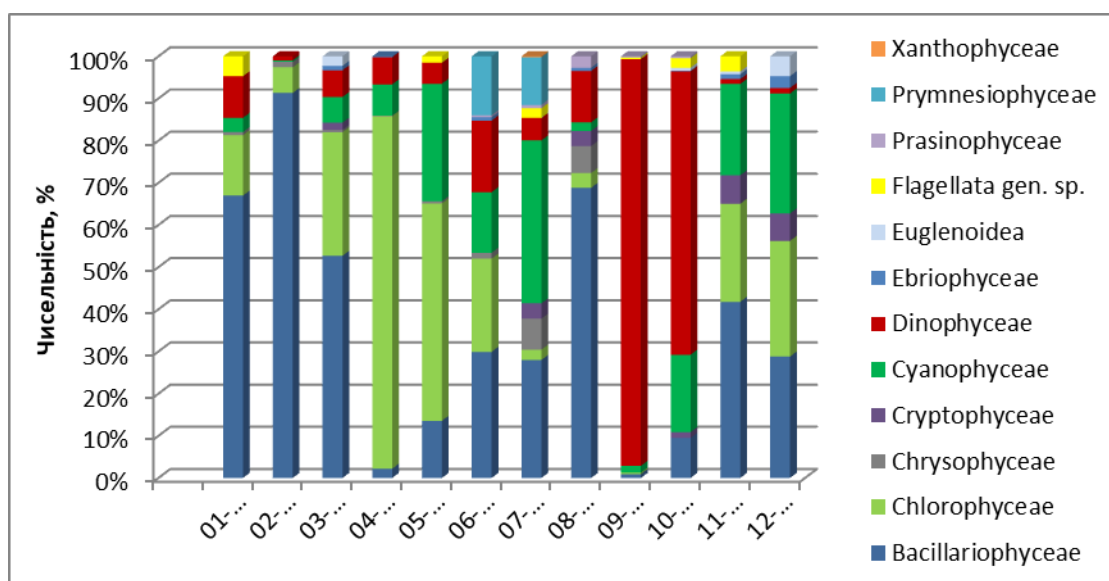

Рисунок 4.1 – Співвідношення чисельності мікроводоростей у 2024 році за систематичними групами по місяцях

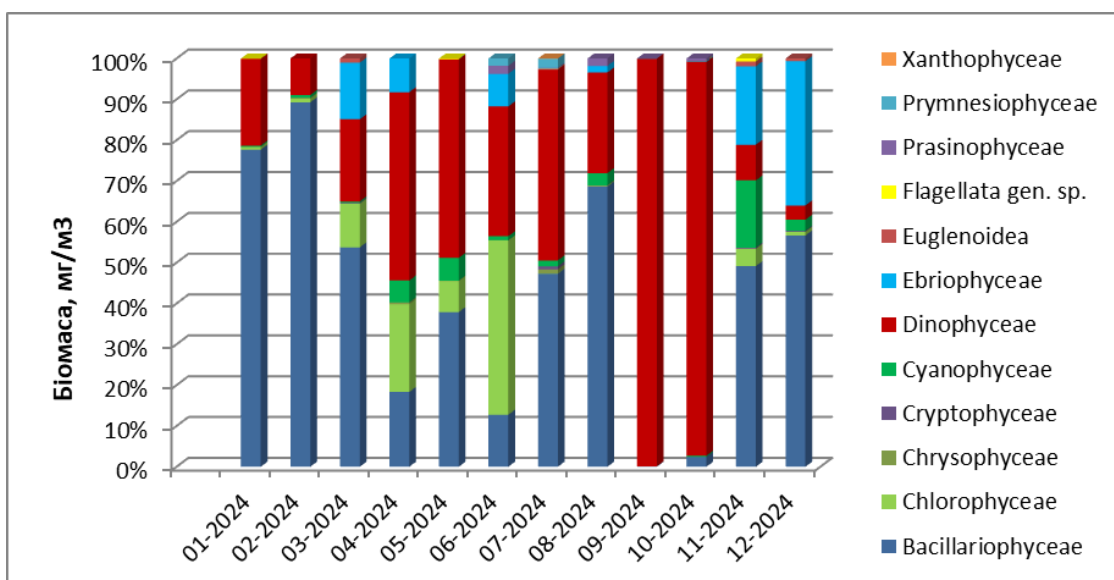

Рисунок 4.2 – Співвідношення біомаси мікрowodоростей у 2024 році за систематичними групами по місяцях

Велика кількість дінофітових водоростей є характерною ознакою для осіннього сезону, але у 2024 році їхнє домінування супроводжувалося дуже малою кількістю діатомових. Восени 2024 року «цвітіння» води було спричинено довготривалими «червоними припливами» викликаними переважно токсичною дінофітовою водоростю *Lingulaulax polyedra*. В цілому за рік стан акваторії відповідав «доброму» екологічному стану.

Зоопланктон. Протягом 2022 – 2024 років в Одеському морському регіоні було ідентифіковано 76 таксонів рангів виду та вищих морського, солонуватоводного та прісноводного комплексів. Найбільша кількість видів (71 представник) була відмічена у 2023 році, коли після Каховської катастрофи відбувся швидкий приплив прісної води з р. Дніпро і біля берегів Одещини реєструвалися річкові види, які раніше не зустрічалися в цьому ареалі. В той же час були відмічені найвищі за три роки показники чисельності й біомаси зоопланктону. Динаміка кількісних показників чисельності і біомаси показана на рисунках 4.3 та 4.4.

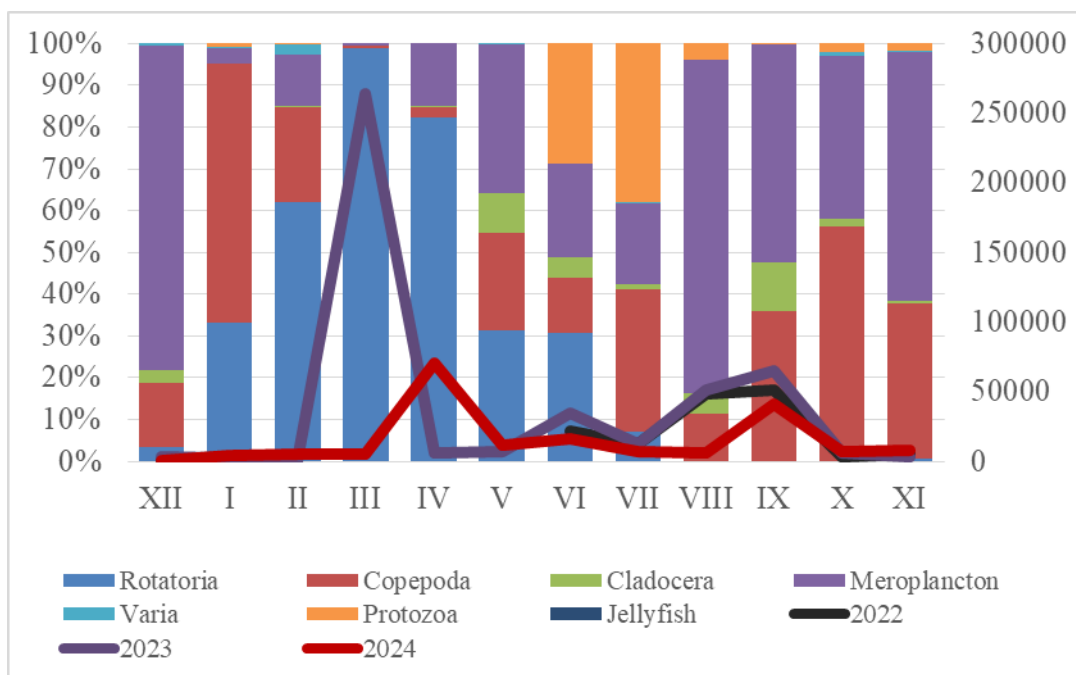

Рисунок 4.3 – Річний хід чисельності мезозoopланктону та частка окремих груп в загальній чисельності протягом 2022-2024 років

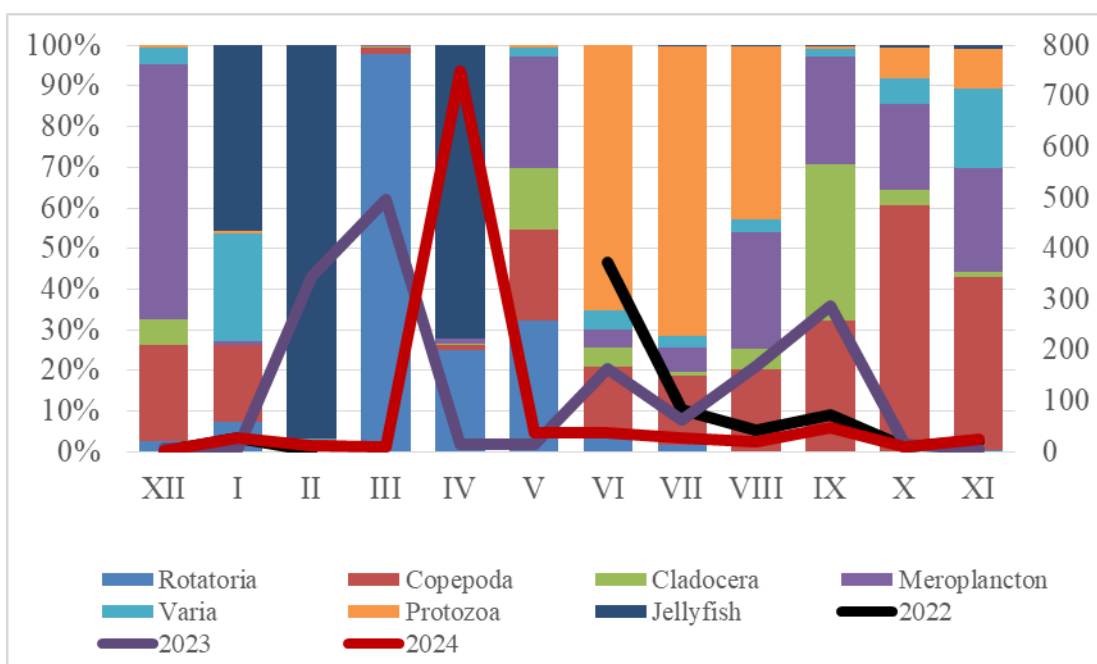

Рисунок 4.4 – Річний хід біомаси мезозoopланктону та частка окремих груп у загальній біомасі протягом 2022-2024 років

Основу різноманіття зоопланктону складали веслоногі ракоподібні (29 таксонів), до яких відносяться ряди Calanoida (9 таксонів), Cyclopoida (6 таксонів) та Harpacticoida (14 таксонів). Але, здебільшого, це були одиничні знахідки немасових видів, постійно були присутні ракоподібні з родів *Acartia* Dana, 1846 та *Oithona* Baird, 1843, які формували загальну чисельність і біомасу в групі. Коловертки налічували 13 таксонів у своєму складі, постійно зустрічалися тільки види з роду *Synchaeta*: *S. baltica* Ehrenberg, 1834 та *S. vorax* Rousselet, 1902 (регулярна присутність з 2023 року), інші були присутні сезонно

або принесені з дніпровською водою. Також було відмічено по 10 представників меропланктону (впродовж року постійно були присутні в пробах личинки вусоногих раків, молюсків, червів) та інших, 7 видів гіллястовусих ракоподібних (частіше за інших зустрічався вид *Pleopis polyphemoides* (Leuckart, 1859), 5 таксонів желетілих і 2 таксони найпростіших (*Noctiluca scintillans* (Macartney) Kofoid & Swezy, 1921 та *Tintinnina* Kofoid & Campbell, 1929 sp.). Таксономічний склад мезозoopланктону у прибережній зоні ОМР по роках можна побачити на рисунку 4.5.

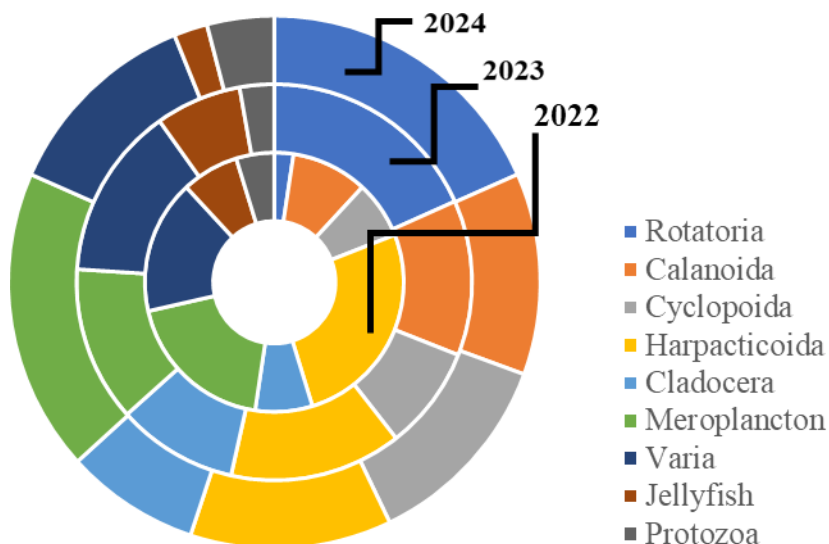

Рисунок 4.5 – Таксономічний склад мезозoopланктону у 2022-2024 роках

Оцінка стану акваторії виконувалась за інтегральним індексом зоопланктону (IZI), який комплексно оцінює стан водного середовища за показниками зоопланктону – загальною біомасою, індексом різноманіття Шеннону, часткою копепод, ноктіллюки та желетілих у загальній біомасі. Протягом 2024 року індекс варіював від 0,004 у липні до 0,504 у серпні та склав у середньому за рік 0,219. Загалом, екологічний стан акваторії цього року можна охарактеризувати як «поганий».

Макрозообентос. У 2024 році макрозообентос прибережної зони Чорного моря мав низьку видову різноманітність – 3-4 види на пробу. Максимальна та мінімальна кількість видів становила 8 і 1 відповідно на піщаному субстраті. Однаковий видовий склад спостерігався на різних субстратах (пісок, черепашник) у різні пори року. Низька кількість видів у пробах (індекс Шеннона варіював від 0 біт • екз⁻¹ до 1,9 біт • екз⁻¹) не дає можливості коректно розраховувати й інтерпретувати дані індексів оцінки якості середовища – AMBI і mAMBI.

Аналіз угруповань *Mytilus galloprovincialis*, *Abra nitida* та *Polychaeta varia* за індексом AMBI показав, що їх екологічний стан варіював у межах «трохи порушеного». Незначна видова різноманітність, низькі значення індексу Шеннона (0,35-1,79 біт • екз⁻¹) та індексу m-AMBI (0,31-0,39) свідчать про нестабільність екосистеми та можливі антропогенні впливи, зокрема після руйнування Каховської ГЕС на досліджувану акваторію. Таким чином, на основі сукупності індексів уся досліджена ділянка моря не відповідає критеріям ДЕС.

Проведені дослідження показали, що за період 2022–2024 років відбулося помітне зменшення чисельності, видової різноманітності та загального екологічного стану макрозообентосу. Подальші дослідження необхідні для оцінки довгострокових змін та адаптації екосистеми до нових умов.

Макрофітобентос. Протягом 2024 року було відібрано та оброблено 87 кількісних і якісних проб макрофітобентосу та фітоперифітону. На досліджених ділянках було виявлено всього 24 види макроводоростей. Із виявленого різноманіття макрофітів Одеського регіону до відділу Chlorophyta відносяться 13 видів (54,2 %), Rhodophyta – 8 (33,3 %), Phaeophyta – 3 види (12,5 %).

Визначені макрофіти належать до 5 класів, 9 порядків, 14 родин, 16 родів. Найбільшим числом видів представлені роди *Ulva* – 4 види, *Cladophora* – 3 види, *Ceramium*, *Ulvella*, *Acrochaetium* – по 2 види. Решта родів (11) мають по 1 представнику. Таке переважання у складі досліджуваної альгофлори одновидових родин (одинадцять) свідчить про її спрощений склад.

Провідними родинами за період досліджень були Ulvaceae – їхня доля становить близько 16,66 %, Cladophoraceae – 12,5 %, Ceramiaceae, Ulvellaceae, Acrochaetiaceae – близько 8,33 %, інші – близько 4,17 %.

В цілому, в умовах підвищеного рівня евтрофікації і деякого розпріснення прибережних вод Одеської затоки у всіх досліджуваних акваторіях переважали зелені водорості.

Для оцінки екологічного стану найбільш показовим є такий морфофункціональний показник макрофітобентосу, як питома поверхня трьох домінантів (S/W). Він відображає інтенсивність продукційного процесу, пов'язаного зі станом морського середовища, перш за все евтрофікацією. За цим морфофункціональним показником район можна віднести до «поганого» класу. За інтегральним результатом оцінки Екологічного Статусу Класу (Індекс екологічної активності трьох домінантів (S/W) $\text{м}^2 \cdot \text{кг}^{-1}$, Індекс середньої питомої поверхні структурних елементів макрофітів (S/W)_x, $\text{м}^2 \cdot \text{кг}^{-1}$, Індекс поверхні фітоценозу (SI_{ph})) район досліджень можна віднести до «задовільного» класу.

Для оцінки екологічного стану акваторій за двома категоріями GES – NotGES (відповідно до вимог MSFD) вибрано три типи морфофункціональних індикаторів макрофітів, для яких визначено порогові значення: екологічна активність трьох домінантів (S/W), середня екологічна активність видів (S/W) та відсоток чутливих видів (S), % (для яких $S/W_p = 5-25 \text{ м}^2 \cdot \text{кг}^{-1}$). За морфофункціональними показниками макрофітів стан даної акваторії ближче до GES, крім відсотка чутливих видів. Взагалі в прибережних водах Одеського регіону зустрічаються дуже мало чутливих видів, у яких $(S/W)_x, \text{м}^2 \cdot \text{кг}^{-1} \leq 25$. Це *Punctaria latifolia* Greville, 1830, *Chaetomorpha linum* (O.F.Müller) Kützinger, 1845 *Zostera noltii* Hornemann, 1832, *Zostera marina* Linnaeus, 1753.

Мікрофітобентос. Протягом 2024 року в угрупованнях мікрофітобентосу твердих (бетон, черепашник) та пухких (пісок) субстратів досліджених прибережних акваторій було зареєстровано 134 види водоростей, які належали до 8 класів. Серед них переважали діатомеї – 88 видів (65,7 % від їх загальної кількості).

Найширше представлені були полі- та мезогалобні і β -мезосапробні види родів *Nitzschia*, *Navicula*, *Cocconeis*, *Lyrella*. Представників родів *Achnanthes* і *Diploneis* було дещо менше. Кількість дінофітових водоростей зросла в 1,5 рази порівняно з минулим роком і становила 21 вид (15,7 %). Вони, в основному, відносилися до родів *Gymnodinium* та *Prorocentrum*. Синьо-зелених водоростей було 19 видів (14,2 %). Більшість з них належала до родів *Merismopedia* (масово розвивалися на піску), *Calothrix* та *Phormidium* (найбільш численними та масовими були на бетоні). Поодинокі траплялися осілі на дно планктонні мікрофіти, зокрема ціанопрокаріоти роду *Chroococcus*, дінофітові роду *Tripos*, діатомеї роду *Chaetoceros*. Серед синьо-зелених, дінофітових та діатомових водоростей 11 видів були потенційно токсичними. Це, зокрема, ціанопрокаріоти *Microcystis aeruginosa* та *Microcystis* sp., дінофітові *Dinophysis sacculus*, *Lingulaulax polyedra*, *Prorocentrum cordatum*, *P. compressum*, *P. micans*, *Scrippsiella acuminata*, діатомеї *Halimnion coffeaeformis* і *Pseudonitzschia delicatissima*. Кількість потенційно токсичних видів мікрофітів зменшилась у 1,4 рази відносно показника 2023 року.

Загальна кількість знайдених видів мікрофітів дещо скоротилася порівняно з попереднім роком, зокрема за рахунок синьо-зелених, діатомових та зелених водоростей. Водночас, вміст дінофітових водоростей в 1,5 рази перевищував минулорічний показник.

Як і у попередні роки, стосовно солоності води знайдені види мікрофітів були, здебільшого, полігалобами – 47,5 % (рис. 4.6а). Це, здебільшого, представники діатомових, дінофітових та золотистих водоростей. Їхня кількість зменшилася у 2023 році, а у 2024 – навпаки, дещо зростала. Олігогалобів (галофілів і індиферентів) було найбільше в 2023 році, через зниження солоності води внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС. В угрупованнях мікрофітобентосу досліджених акваторій Одеського прибережжя у 2024 році було знайдено 54 види-індикатори сапробності. Більшість серед них становили β -мезосапроби (68,5 %), що свідчить про помірний характер органічного забруднення чорноморських вод (рис. 4.6).

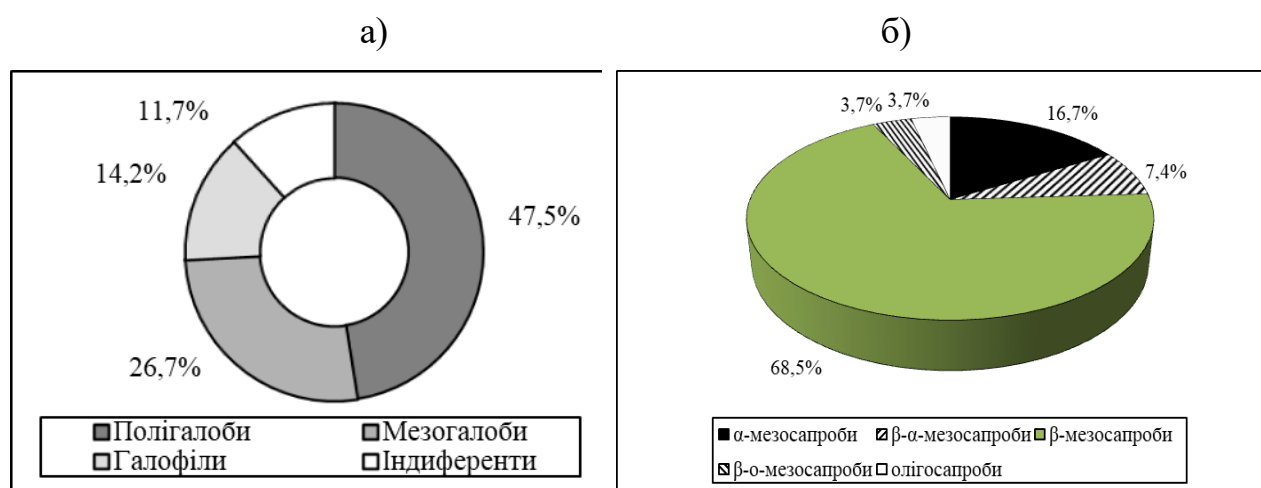

Рисунок 4.6 – Галобіонтний (а) та сапробіонтний (б) склад мікрофітобентосу акваторії у 2024 році (% від кількості знайдених видів)

Кількість сапробіонтних видів в угрупованнях бентосних мікроводоростей дещо зменшилась порівняно з минулими роками, здебільшого, за рахунок β -мезосапробів – в 1,2-1,5 рази. Менше стало й α - та β - α -мезосапробів. Показники слабого забруднення та чистих вод (о- β -мезосапроби та χ - β -сапроби) у нинішньому році були відсутні.

Виконана оцінка екологічного стану довкілля акваторії за шкалою та класами трофності по показниках загальної чисельності клітин водоростей в угрупованнях мікрофітобентосу твердих субстратів показала, що характеристика розвитку донних мікроводоростей цілком відповідає «доброму» екологічному стану вод.

Оцінка загибелі китоподібних. Одним із важливих напрямків досліджень у 2024 році були спостереження та оцінка загибелі китоподібних, які є кінцевими хижаками морської екосистеми і індикаторами її стану.

За 2024 р. зібрано відомості та ілюстративні матеріали про 49 викидам китоподібних на чорноморське узбережжя України. Ці відомості:

- включають викиди мертвих та живих тварин (останнє є важливою ознакою, що може вказувати як на епізоотію, так і на акустичну травму);
- включають тільки випадки, підтверджені фото або відеоматеріалами;
- не включають відомі випадки з азовського узбережжя.

Протягом 2017-2024 років зафіксовано 598 випадків знахідок загиблих і викидів живих китоподібних на берегах України, з них 535 – на чорноморському узбережжі України (рис. 4.7).

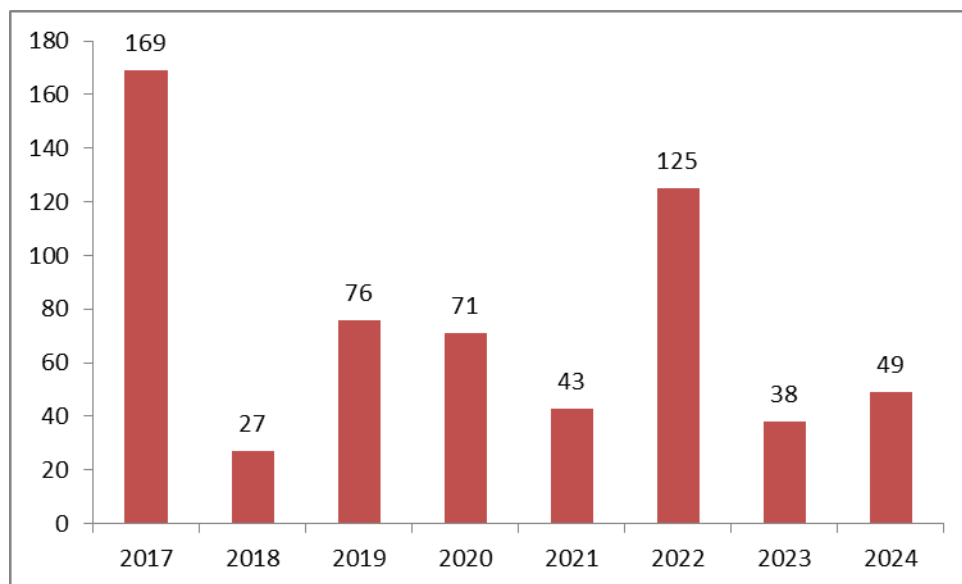

Рисунок 4.7 – Річний розподіл загальної кількості зареєстрованих викидів китоподібних на українське узбережжя в 2017-2024 роках

Загалом 2024 рік характеризується деяким підвищенням загибелі у порівнянні з 2023 роком. Проте загибель лишається низькою, та її рівень досі нижчий за середньорічний рівень у 2019-21 роках, подібний до 2021 року. Максимум випадків загибелі припав на весну – період від лютого до квітня – і кримський регіон, райони південного і південно-західного Криму. Це співпало за часом з повідомленнями про викиди загиблих тварин з Туреччини і Грузії.

У видовому складі 28 % складає морська свиня *Phocoena phocoena relicta*, 10% – звичайний дельфін *Delphinus delphis ponticus*, 11% – афаліна *Tursiops truncatus ponticus* (рис. 4.8). Це відрізняється від попередніх років високою часткою викидів афалін; проте, значущість змін не виявлена.

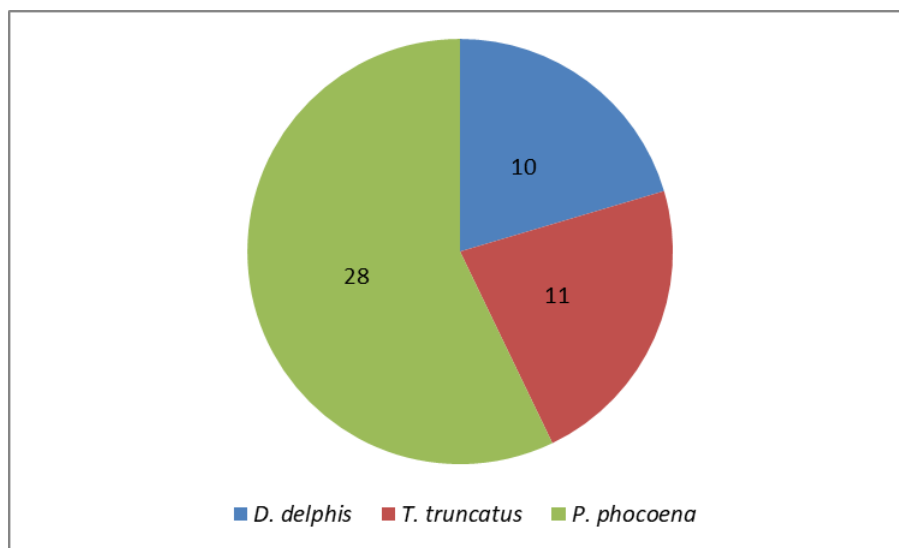

Рисунок 4.8 – Повидовий склад викидів китоподібних на Чорноморське узбережжя України у 2024 р. (у відсотках)

За результатами аналізу даних і макроанатомічного дослідження досі не виключено жодну з початкових гіпотез щодо можливих причин подій загибелі китоподібних. Лабораторні дослідження тривають. Таким чином, можливими залишаються наступні причини:

1. Спалах інфекційного захворювання, викликаний вірусним, бактеріальним або іншим збудником чи декількома збудниками (комбінована інфекція).
2. Акустична травма внаслідок дії вибухів (пусків ракет), радарів (зокрема, підводних човнів), інших джерел підводного чи надводного шуму.
3. Отруєння (ракетне пальне, інше).
4. Стрес і відлякування від місць живлення. Зокрема, це могло призвести до підвищення загибелі у знаряддях рибальства в інших країнах (Туреччині тощо).
5. Переміщення риби – і відповідне погіршення оселищ. Це так само могло призвести до підвищення загибелі у знаряддях рибальства в інших країнах (Туреччині тощо).
6. Комплекс чинників – найбільш ймовірний сценарій, що враховує різноманіття проявів загибелі.

Всі наявні гіпотези в цілому свідчать про руйнівний вплив дій рф на стан популяцій китоподібних. Можливим також є вплив на китоподібних розливу нафтопродуктів від затонулих танкерів 15 грудня в Керченській протоці. Попри очевидні ризики коротко- і довгострокової дії і численні відомості про знахідки загиблих китоподібних у грудні 2024 року у берегів Кавказу, на

берегах України за грудень 2024 року таких відомостей не надходило. Необхідно продовження моніторингових заходів у 2025 році з урахуванням цього чиннику ризику. Також слід розглядати наслідки розливу нафтопродуктів як результат небойових дій, пов'язаних зі збройною агресією рф на Чорному морі.

Потенційно вплив збройної агресії рф на морських ссавців у разі викриття певних обставин може бути кваліфікований як екоцид. Оскільки китоподібні є кінцевими хижаками морської екосистеми, то їх масове знищення впливає на стан екосистеми в цілому.

4.3.5 Радіаційний стан поверхневих вод

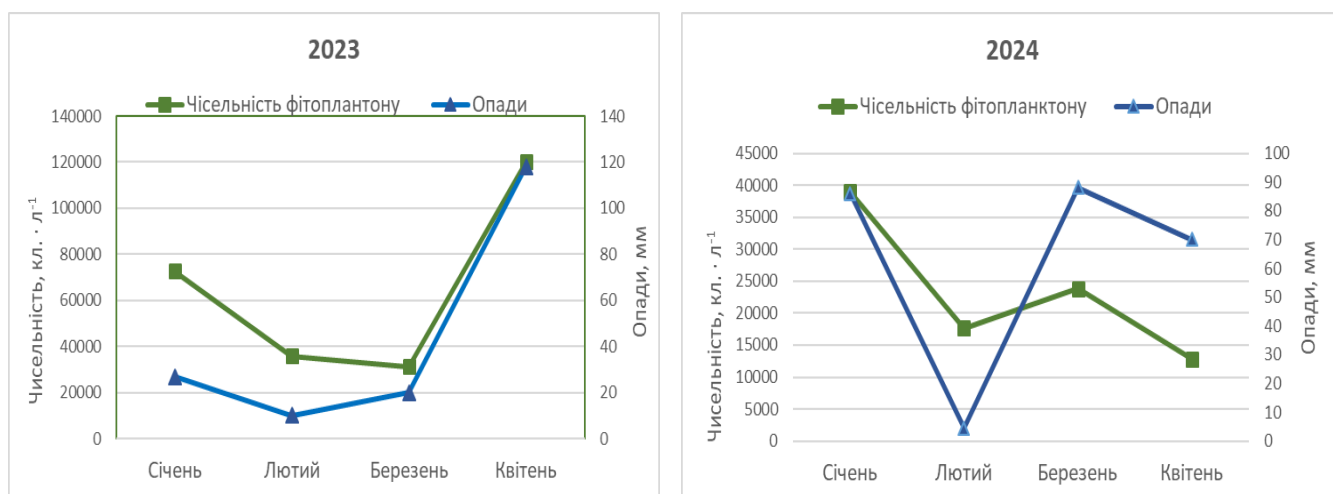
На території Одеської області відсутні державні установи, які в рамках програм державного моніторингу здійснюють радіаційний контроль поверхневих вод Одеської області.

4.4 Екологічний стан Чорного моря в межах Одеської області у 2024 році

Одним із жахливих проявів воєнного часу став підриг греблі Каховського водосховища в червні 2023 року. Найбільш трагічною була перша ударна фаза, внаслідок якої загинула велика чисельність рослин і тварин, у тому числі, і морських мешканців. В першу чергу постраждала популяція масового чорноморського молюска мідії. За розрахунками наших експертів кількість загинувших молюсків склала більше мільйона особин загальною біомасою біля 3,5 тис. т.

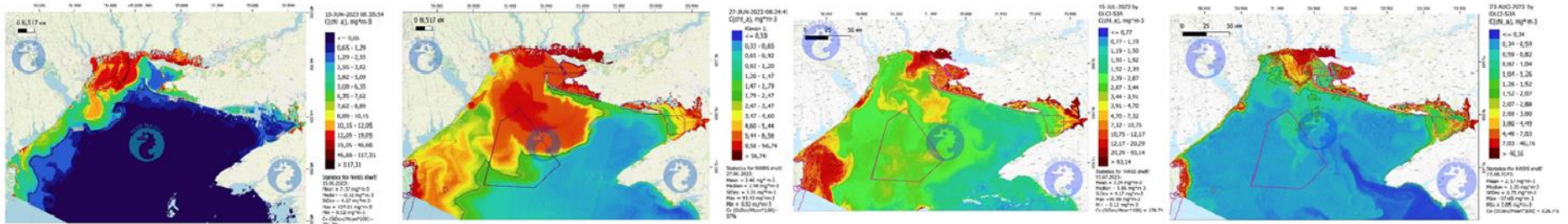
Хронічні наслідки каховської трагедії продовжилися і в 2024 році. Якщо порівнювати весну 2023 і 2024 років, то можна відмітити, що в умовах відсутності антропогенних навантажень пріоритетну роль у функціонуванні біологічного компоненту почали відігравати кліматичні умови року. Так, опади спричиняють збільшення обсягів надходження забруднюючих речовин до морських акваторій, що стимулює розвиток фітопланктону (рис 1).

Рис. 1. Залежність чисельності фітопланктону від кількості опадів

Аналіз супутникових знімків демонструє зміну масштабів цвітіння в різні місяці 2023 та 2024 років на всій частині північно-західного шельфу (рис. 2).

Червень-Серпень 2023

Січень-Травень 2024

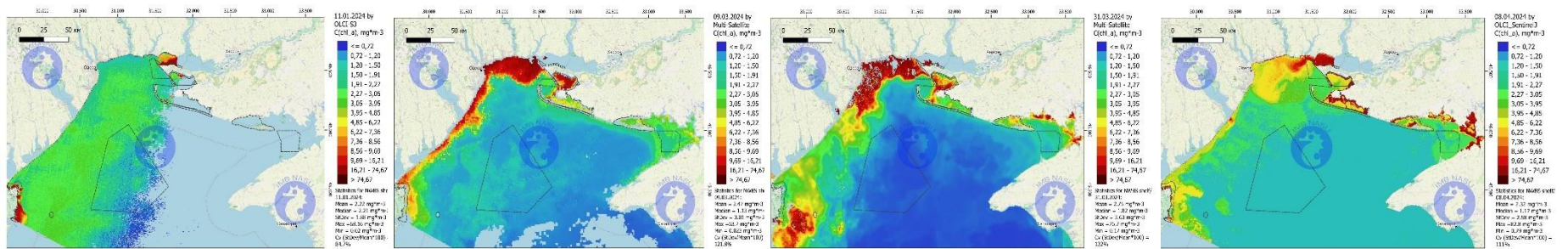

Рис. 2. Розподіл хлорофілу «а» в акваторіях Чорного моря

З використанням супутникових даних було продовжено спостереження за концентрацією хлорофілу «а» в акваторіях Чорного моря у 2024 році. Результати досліджень, які проводилися з розрахунком аномалії концентрації хлорофілу «а», у співвідношенні до середнього значення середньоводного року демонструють певні зменшення весною 2024 року (рис.3).

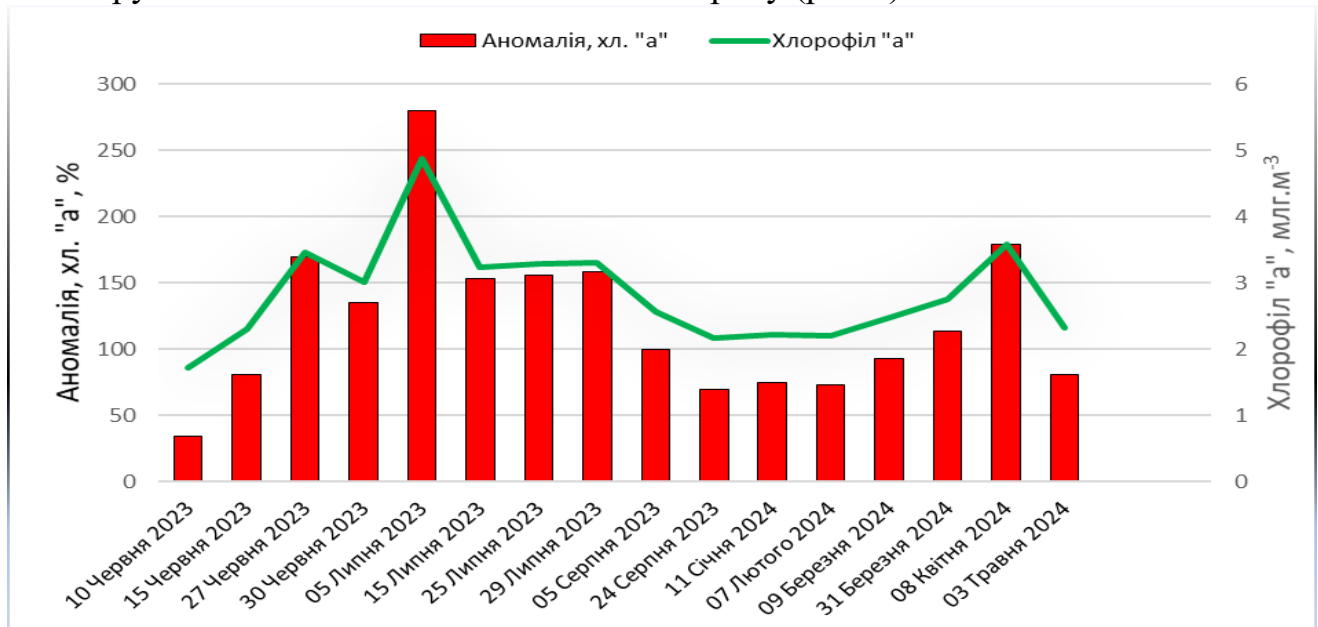

Рис.3. Динаміка концентрації хлорофілу «а» у північно-західній частині Чорного моря

Наслідки, які пов'язані з військовими діями, менш відчутні на планктонних, короткоциклічних та високо динамічних угрупованнях. Натомість бентосні угруповання, в яких розвиваються довго циклічні організми, досі зазнають змін, які є відлуннями літньої ситуації 2023 року, коли в морську екосистему з водами Каховського водосховища надійшла велика кількість алохтонних речовин. На невеликих глибинах, де найбільш були пошкоджені угруповання, спостерігається підвищення показників розвитку організмів г-стратегів (це коротко циклічні види, які отримують переваги розвитку в несприятливих екологічних умовах), а також вселенці, які можуть загрожувати аборигенним видам (рис. 4, 5).

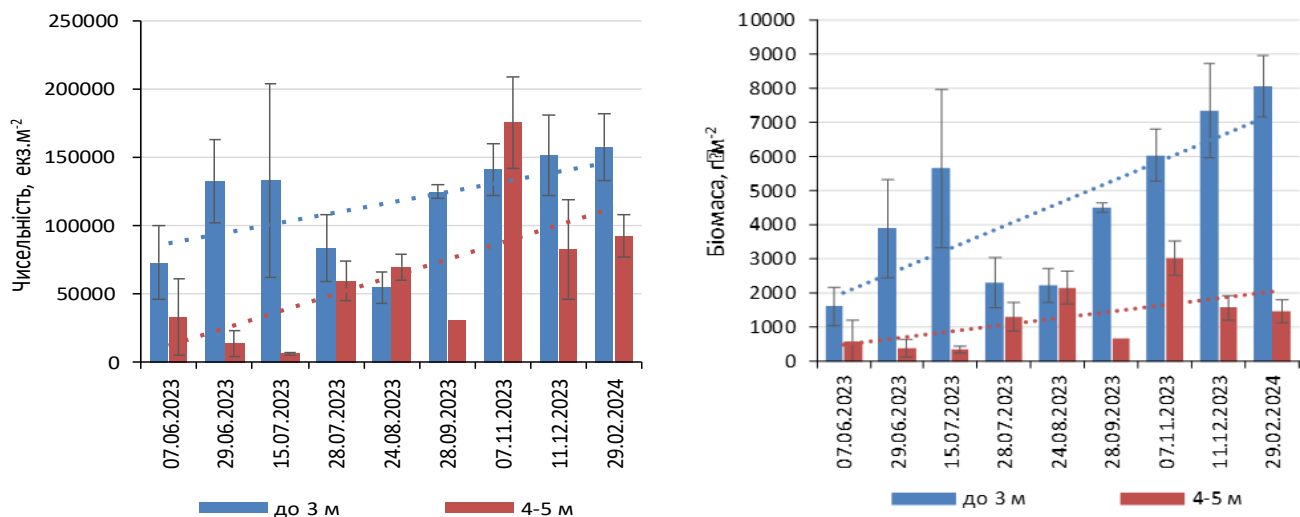
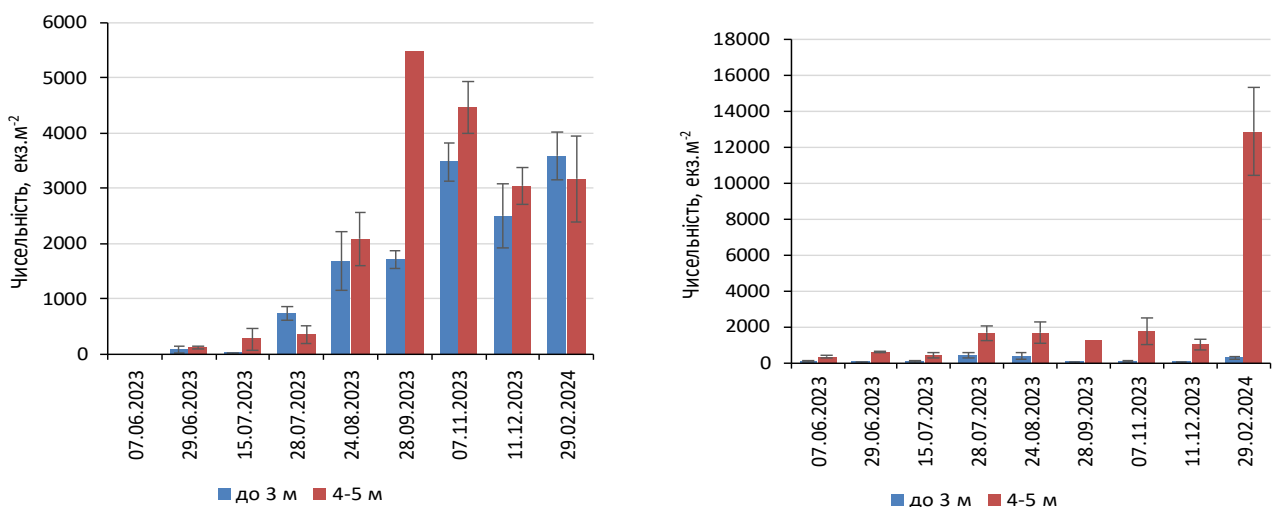

Рис. 4 . Динаміка чисельності та біомаси *Mytilaster lineatus* в акваторіях Чорного моря

Alitta succinea

Polydora cornuta

Рис 5. Зростання чисельності організмів г-стратегів (оппортуністи) та вселенців

Аналогічні зміни характерні і для інших бентосних організмів. Так навесні 2024 року після наслідків Каховської катастрофи отримують переваги розвитку коротко циклічні організми, які споживають мертву органічну речовину підтверджується і на прикладі дрібних ракоподібних з роду Амфіпода (рис. 6).

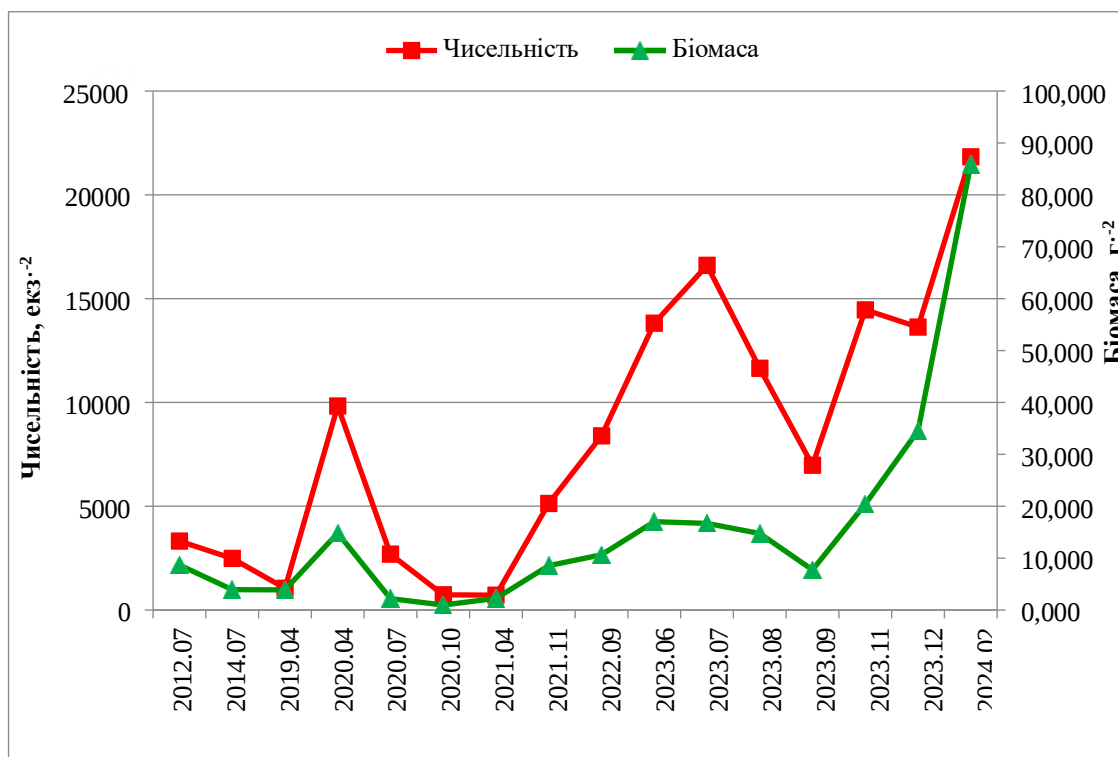

Рис. 6. Динаміка чисельності та біомаси ракоподібних з роду *Amphipoda* на Одеському узбережжі у 2012, 2014, 2019-2024 рр.

На підставі морфофункціональних індикаторів донної рослинності встановлено, що принаймні на Одеському узбережжі, спостерігалось покращення екологічного статусу класу. У 2022 році це відбувалось завдяки практично повного зняття антропогенних навантажень та сприятливих кліматичних умов. У 2023 і 2024 роках ці показники почали збільшуватись за умови зростання антропогенного навантаження (рис. 6).

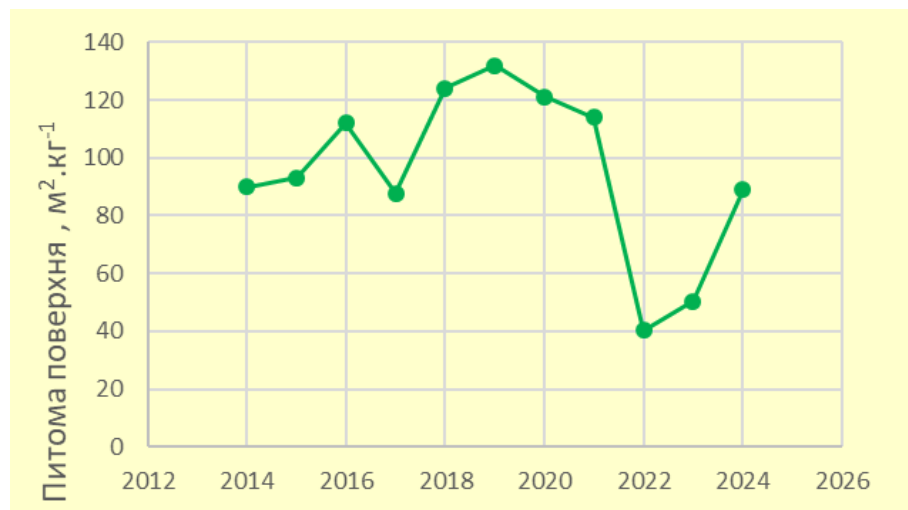
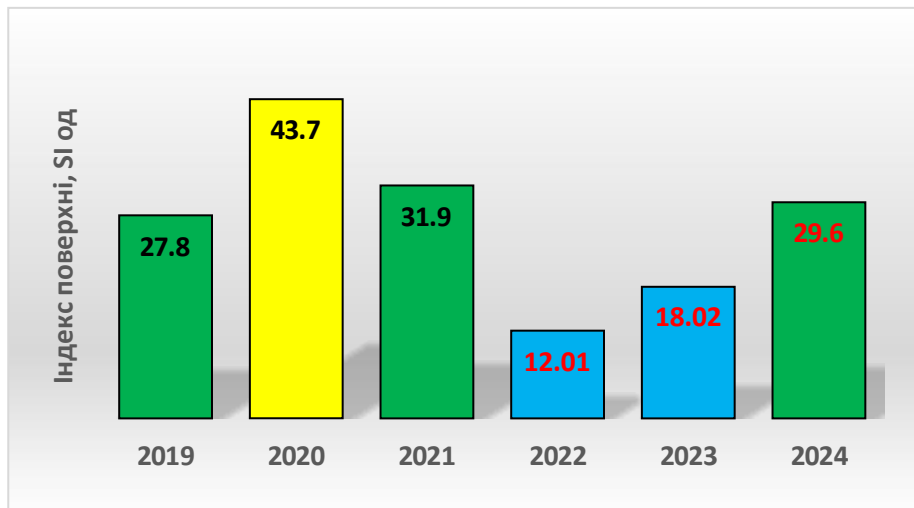

Рис. 6. Багаторічна динаміка індикаторів макрофітів та зміна за їх значенням екологічного статусу класу

Важливим елементом подальших робіт в сфері вивчення стану екосистем Чорного та Азовського морів повинна стати розробка спеціальних індикаторів та шкал оцінки впливу воєнних дій на морські екосистеми та формування пропозицій запровадження нового 12-го Дескриптора Морської Стратегії – «Military Impact». Для досягнення «Доброго» екологічного стану морських екосистем України в повоєнний час, необхідно широке впровадження таких європейських еколого- економічних інструментів як: «Ecosystem Based Management», «Marine Spatial Planning», «Blue Growth» та ін. (мозаїчність використання прибережної зони жорсткий контроль за антропогенним навантаженням). Також важливо провести роботи з розширення національної морської мережі України за рахунок

неушкоджених військовими діями ділянок прибережної зони та цінних морських акваторій.

4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

В Україні протягом 2016-2024 рр. за методологічної та фінансової підтримки проєктів ЄС (EUWI+ та EU4Environment – водні ресурси та екологічні данні) кваліфікованою командою національних експертів були розроблені Плани управління річковими басейнами (ПУРБ) на 2025-2030 роки для районів річкових басейнів (РРБ) Дунаю, Дністра, Південного Бугу, річок Причорномор'я. Більшість національних експертів є членами Робочих груп Міжнародної Комісії із захисту річки Дунай (МКЗД), де вони отримали знання та практичний досвід впровадження Водної рамкової директиви (ВРД). Головною ціллю ВРД є досягнення доброго стану всіх масивів вод за рахунок його підтримання або покращення у разі, коли їх стан не відповідає доброму.

ПУРБ затверджено розпорядженнями Кабінету Міністрів України: від 01.11.2024 №1078-р – басейну р.Дністер та басейну р.Південний Буг, від 01.11.2024 №1079-р – басейну річок Причорномор'я, від 31.12.2024 №1347-р – басейну р.Дунай (зокрема, суббасейну нижнього Дунаю).

На території Одеської області згідно ПУРБ на 2025-2030 роки передбачено виконання таких основних заходів: Реконструкція існуючих та будівництво нових каналізаційних очисних споруд, встановлення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг в межах річкових басейнів, ревіталізація річок, демонтаж гребель, переоцінка експлуатаційних запасів підземних вод на водозаборах та інші.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Одеська область займає територію Північно-Західного Причорномор'я від гирла Дунаю до Тилігульського лиману (довжина морської берегової лінії в межах області перевищує 300 км) і тягнеться від моря на північ, в глиб суші на 200-250 км. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високоцінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Територією Одещини протікають 1143 річки (з них 3 великих – Дунай, Дністер, Південний Буг), всі вони належать до басейну Чорного моря. Живлення річок переважно дощове та снігове з весняною повінню. Інший характер живлення має Дністер, який бере свій початок у Карпатах.

В заплавах Дунаю та Дністра розташовані великі прісноводні озера: Кагул, Ялпуг, Катлабуг, Китай, Кучурган, Саф'яни. Всього нараховується 30 озер, 68 водосховищ та 997 ставків. В межах області розміщені 15 лиманів, що займають пониззя великих річкових долин. Найбільшими серед них є Дністровський, Тилігульський, Аджалицький (Григорівський), Великий Аджалицький, Дофінівський, Куяльницький, Хаджибейський, Сухий, Будацький, Бурнас, Алібей, Шагани, Сасик.

Навколо озер і лиманів, на ділянках лісового фонду мешкає велика кількість рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України та міжнародних червоних списків (285 видів тварин, віднесених до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (м. Бонн, 1979 р.), 163 види, які знаходяться під охороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (м. Берн, 1979 р.) та 59 видів тварин, що охороняються Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) (м. Вашингтон, 1973 р.), окремі вікові дерева та їх групи, визначні та цінні.

Ландшафтне різноманіття території представлене наступними типами ландшафтів: вододільні хвилясті низовинні дреназовані розчленовані рівнини позальодовикових областей, схилів вододільні хвилясті лесові рівнини, надзаплавно-терасові вирівняні переважно на лесових породах, заплавні голоценові, складені алювіальними та дельтовими відкладами, заплавно-терасові плоскі з солонцями та солончаками з високим рівнем мінералізованих ґрунтових вод, ландшафти балково-яружної мережі.

Значна частина області знаходиться у степовій зоні, представленій степовими природними комплексами – типовими різнотравно-типчаково-

ковиловими та типчаково-ковиловими степами. Разом з тим, внаслідок їх розорювання, типові степові природні комплекси зазнали найсильнішого антропогенного тиску, перетворені у ріллю, фрагментовані.

Степова рослинність, представлена лучними ковилово-різнотравними степами, збереглась на незначних фрагментах території, непридатних для сільського господарства, а також у складі територій та об'єктів природно-заповідного фонду, та у складі зарезервованих для заповідання природоохоронних територій.

Лісова рослинність сконцентрована в основному у північних районах Одеської області, які територіально відносяться до лісостепової зони і представлена переважно штучними насадженнями. Площа лісових ділянок в області складає 223,4 тис.га, з них 203,9 га – вкриті ліською рослинністю лісові ділянки. Загальна лісистість становить близько 6,7 %.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Питання охорони та збереження біорізноманіття є актуальними для Одеської області. Це обумовлено низкою особливостей місцевості, насамперед таких, як незначна площа природних біотопів, швидкі темпи їх трансформації та деградації, зростаючий рівень рекреаційного навантаження, недостатня забезпеченість охороною природних територій, недосконала законодавча база, яка не враховує специфіку місцевих екологічних умов.

Лісові екосистеми. Основними причинами зменшення біорізноманіття в лісових екосистемах є надмірне природокористування (суцільні санітарні рубки, лісовідновлювальні рубки, побічне використання лісових ресурсів, випасання), рекреаційне навантаження на екосистеми, зміна меж населених пунктів, приватизація земель. Загрозами для ліскової рослинності є випалювання сухої рослинності, що призводить до виникнення пожеж у лісах.

Степові екосистеми. Природні степові екосистеми майже зникли з території області внаслідок інтенсивного розвитку сільського господарства (в першу чергу через розорювання степів). На цих територіях зосереджено 30% усіх видів флори і фауни, занесених до Червоної книги України (переважно вздовж річок, у балках і ярах).

Водні та водно-болотні екосистеми. Збереженню водних і водно-болотних екосистем загрожує незбалансоване ведення господарської діяльності в басейнах річок, забруднення недостатньо очищеними стічними водами, недотримання режиму обмежень діяльності в прибережних захисних смугах і водоохоронних зонах, порушення гідрологічного режиму, зростання евтрофікації, збільшення рекреаційного навантаження. Характерною особливістю сьогодення є виникнення загрози біорізноманіттю лучних і степових пасовищ, розташованих в долинах водних об'єктів за межами прибережних захисних смуг, внаслідок передачі земельних ділянок органами місцевої влади у власність громадянам для приватного господарювання.

Для живих організмів водно-болотного комплексу загрозу становлять дренажні води, забруднені пестицидами, отрутохімікатами, мінеральними добривами, побутовими та промисловими стічними водами.

Агроєкосистеми. Аграрне перетворення значної частини ландшафтів спричинило масштабні порушення структури біорізноманіття на території внаслідок впливу таких факторів, як руйнування та фрагментація біогеоценозів, техногенне нівелювання ландшафтів, забруднення поверхневих і ґрунтових вод, зміна складу, структури та основних властивостей ґрунтів, умов життєдіяльності ґрунтової біоти. Загрозою біорізноманіттю є знищення невеликих ділянок природної рослинності серед полів. Це призводить до спрощення мозаїки ландшафтів, ліквідації рефугіумів, збіднення екосистем і навіть до зникнення видів, пов'язаних з певними екотонними умовами. Збереженню типових і унікальних агроєкосистем загрожує випалювання стерні, перевипас, недотримання сівозмін, порушення сільськогосподарських технологій державними господарствами та некваліфіковане використання добрив і пестицидів приватними господарствами, техногенне забруднення ландшафтів, забур'янення частини земельних угідь, які не використовують.

Призупинити темпи втрат біотичного і ландшафтного різноманіття області можна лише шляхом створення репрезентативних, біологічно стійких та ефективно керованих природоохоронних територіальних систем.

Зокрема, антропогенні чинники, які загрожують структурним елементам екомережі, біологічному та ландшафтному різноманіттю та функціюванню водно-болотних угідь, що знаходяться в межах РЛП «Тілігульський», належать:

- деградації ріки Тілігул, яка історично живила лиман, але на сьогоднішній день існує лише на мапі;
- наявність водосховищ, ставків, дамб і гідротехнічний споруд у межах ВБУ ріки Тілігул, що підпитували водойму;
- забруднення ВБУ, сільськогосподарськими та комунальними стоками, що сприяло евтрофікації «цвітінню» водойми і як наслідок частковому заростанню акваторії водного дзеркала;
- нераціональне рекреаційне використання;
- наявність дачних часток на степових ділянках схилів лиману;
- недостатність інформації про цінності ВБУ та розуміння необхідності його збереження.

Щодо антропогенних чинників, які загрожують структурним елементам екомережі, біологічному та ландшафтному різноманіттю та функціюванню Дунайського біосферного заповідника (далі ДБЗ): суттєве скорочення господарського використання природних ресурсів на території ДБЗ в умовах війни, зменшення кількості людей, задіяних в цій сфері, об'єктивно вплинуло на зміну співвідношення природних і антропогенних чинників, що діють на природні комплекси заповідника, на користь природних.

Пов'язані з війною обстріли, пожежі, шумове забруднення та забруднення нафтопродуктами та іншими елементами без сумніву негативно впливають на екосистему ДБЗ, проте достовірна інформація про характер і масштаби цього впливу у зв'язку з заборонаю доступу фахівців ДБЗ до більшості територій, у заповідника відсутня. Слід взяти до уваги, що відсутність можливості вчасного виявлення і фіксування фактів негативного впливу війни на природні екосистеми ДБЗ безперечно відобразиться на кінцевому результаті - часовий фактор суттєво змінить таку інформацію.

Певні загрози для біорізноманіття ДБЗ, а ще більше для м. Вилкове та прилеглих територій, створює клин солоної води, який все більше піднімається ввверх за течією і його прояви вже фіксуються в районі острова с. Ліски. Це реальна загроза потрапляння солоної води до питних водозаборів м. Вилкове та с. Приморське Ізмаїльського р-ну Одеської області. Проникненню клину солоної води сприяє зменшенню водності Кілійського гирла Дунаю, в тому числі через перерозподіл його стоку. Проте головною причиною є, як передбачалось свого часу в різних звітах ДБЗ і НАНУ, різке поглиблення барової частини напроти гирла Бистре і ряду ділянок Дунаю (так званих перекатів) і зараз мінімальна глибина по судовому ходу складає 7 м.

У 2024 році було посилення загроз, пов'язаних з пожежами в плавневих угіддях ДБЗ, лісовому масиві Жебриянівського пасма тощо. Проте на масштаби пожеж впливає, і зменшення водності на українській ділянці р. Дунай, а також зміни клімату, збільшення частоти посушливих періодів року в регіоні дельти Дунаю.

До числа важливих антропогенних чинників, що відчутно впливають на біологічне та ландшафтне біорізноманіття ДБЗ, відноситься випас худоби. Зменшення випасу худоби в плавневих угіддях ДБЗ загрожує зменшенням лучних ділянок, дуже цінних з точки зору біологічного різноманіття. Саме випас є інструментом створення таких луків зі своєрідним набором флори та фауни, розширенням їх площ.

Несе певні загрози для заповідних та прилеглих територій проектування та будівництво тих чи інших об'єктів, зокрема промислово-транспортних.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Охорона і збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є одним з основних пріоритетів природоохоронної політики Одеської області.

Для підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного й тваринного світу Одеської області протягом 2024 року проведено комплекс природоохоронних заходів, а саме:

- розширення та розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області;
- упорядкування господарської та рекреаційної діяльності у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- формування екологічної мережі;
- моніторинг стану водно-болотних угідь міжнародного значення Одеської області;

На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду Одеської області у 2024 році проводилась реалізація ряду природоохоронних заходів та програм.

Так, на території *Дунайського біосферного заповідника* для охорони та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів останні роки проводилося ряд важливих природоохоронних заходів.

У 2024 році було відновлено виконання програм з інтродукції пугача в дельті Дунаю, але була призупинена через розпочату війну росії проти України. Через встановлений у м. Вилкове розбірний адаптаційний вольєр для інтродукції пугачів в природу було додатково випущено 5 голів пугача. Загальна кількість випущених пугачів склала 15 особин.

Підготовлено обґрунтування щодо «Створення адаптаційного вольєру (розплідника), для напіввільного утримання, розведення та подальшої реінтродукції копитних фауни України на території Жебриянської гряди».

У 2024 році продовжена реалізація проєкту за фінансової підтримки гранту Європейського фонду повернення диких тварин Rewilding Europe. Проєкт реалізовувався командою Rewilding Ukraine спільно з ДБЗ. Метою проєкту стало повернення природного випасу в дельту Дунаю шляхом заселення трав'янистих тварин, таких як водяні буйволи, тарпановидні коники, європейські лані, лісові олені. Повернення природного випасу дасть змогу відновити цінні біотопи, в першу чергу луки. Ще у 2022 році підтверджено, що тварини успішно адаптувалися на о. Єрмаків, але через активні військові дії вдалося лише частково отримати інформацію про тварин, що були заселені до початку війни в приморську частину дельти. Виявлене успішне розмноження у водяних буйволів та тарпановидних коників.

В рамках проєкту «Відновлення водно-болотних угідь і степів в регіоні дельти Дунаю» за фінансової підтримки програми «Ландшафти від загрози» Кембриджської природоохоронної ініціативи у 2024 році було випущено 20 голів лані європейської та 5 голів оленя благородного на територію ландшафтного заказника місцевого значення «Тарутинський степ».

З метою збагачення біорізноманіття за участю науковців ДБЗ на зазначену територію у 2024 році було переселено 18 особин бабака і 15 хом'яків звичайних.

Треба зазначити, що здійснене в свій час одамбування СЖП вкрай погіршило режим водообміну на цій території, що увійшла до складу ДБЗ загальною площею 7234,56 га. Це запустило процеси поступової деградації СЖП.

У 2024 році в рамках вже названого проєкту «Відновлення водно-болотних угідь і степів в районі дельти Дунаю» для покращення обводнення СЖП в районі західного узбережжя лиману Грабовський, а саме в дамбі каналу Міжколгоспний, було встановлено 2 водоперепускні споруди. Практична реалізація цієї ідеї дала швидкий і відчутний позитивний ефект. Подача води в СЖП з р. Дунай помітно збільшилась.

Спеціальною адміністрацією *Нижньодністрівського національного природного парку* (далі – Парк) у 2024 році проведено посезонні обліки видового складу птахів на території Парку. Облік чисельності рідкісних видів: пелікана рожевого (*Pelecanus onocrotalus* L.), кучерявого (*Pelecanus crispus* Bruch), орлана-білохвіста (*Haliaeetus albicilla* L.), коровайки (*Plegadis falcinellus* L.), жовтої чаплі (*Ardeola ralloides* Scopoli), косаря (*Platalea leucorodia* L.), баклана малого (*Phalacrocorax pygmaeus* Pallas), одержано дані про стан чисельності та просторовий розподіл окремих представників нагніздного орнітокомплексу відмічених на території Парку.

Впродовж року велись спостереження за чисельністю та просторовим розподілом ссавців.

Отримано та проаналізовано показники метеорологічних величин, рівневий режим р. Дністер.

Проведено експедиційні роботи на Нижньому Дністрі та Дністровському лимані. Під час досліджень на станціях визначалася температура води, вміст розчиненого у воді кисню, рН, електропровідність і мінералізація води. Проаналізовано проби води на вміст завислих речовин та донних відкладів, виміри прозорості води, еколого-санітарний стан води за мікробіологією, вміст біогенних речовин.

Проведено визначення стану та сезонний розвиток водної рослинності на території Парку з використанням даних дистанційного зондування та спектральних індексів.

Оновлено списки флори і фауни, карто-схеми місць їх реєстрації на території Парку. Особлива увага приділяється раритетній компоненті флори і фауни, в тому числі видів, занесених в чинні для України міжнародні переліки. Виконано стандартний для об'єктів природно-заповідного фонду України комплекс фенологічних спостережень. Поповнено наукові фонди – гербарій, фототеку, бібліотеку.

Розроблено наукові обґрунтування затвердження лімітів та проекти лімітів на використання природних ресурсів в межах території Нижньодністровського національного природного парку (заготівля очерету та викосу очерету для здійснення протипожежних прокосів на 2024 та 2025 роки.

До Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України підготовлено та надано інформацію щодо негативних наслідків російської агресії на водно-болотні угіддя міжнародного значення «Північна частина Дністровського лиману» та «Межиріччя Дністра і Турунчука». Базуючись на даних моніторингу стану цінних у екологічному плані ділянок дельти – приуслових луків, підготовлено наукове обґрунтування доцільності та запропоновано низку заходів по збереженню природного середовища в умовах стійкого багаторічного обезводнення, направлене на збільшення біорізноманіття на території водно-болотного угіддя міжнародного значення «Північна частина Дністровського лиману». Передбачається проведення розчистки існуючих штучних водотоків та будівництво додаткових водопропускних споруд на ділянках автодороги Одеса-Рені, що сприятиме збільшенню нерестових площ фітофільних видів риби, а також кормових біотопів птахів та місць їх гніздування.

Фахівцями Гідрометеорологічного центру Чорного та Азовського морів, спільно з науковцями Парку в 2024 році продовжено експедиційні роботи по збору інформації про гідролого-гідрохімічні характеристики водних мас гідрографічної мережі пониззя р. Дністер. Фахівцями Інституту гідробіології НАН України проведено визначення стану провідних характеристик біотичного складу гідроекосистем на території Парку, сезонному розвитку водної рослинності.

Спеціальною адміністрацією *національного природного парку «Тузовські лимани»* (далі – Парк) у 2024 році завершено уточнення складу іхтіофауни НПП

«Тузлівські лимани» і підтверджено наявність 88 видів риб (з врахуванням акліматизованих видів). Поведено роботу щодо встановлення впливу воєнних дій на природні екосистеми Парку та окремі види тварин.

В 2024 році видовий склад фауни птахів Парку був уточненим та доповненим. В межах Парку було відмічено 4 нових види – грицика малого (*Limosa lapponica* (Linnaeus, 1758), сипуху (*Tyto alba* (Scopoli, 1769)), жайворонка сірого (*Calandrella rufescens* (Vieillot, 1819) і кам'янку пустельну (*Oenanthe deserti* (Temminck, 1825)). Отже в 2024 році видовий склад фауни птахів Парку збільшився й становить 269 видів, що належать до 23 рядів.

Визначено, що екологічні умови для гніздування колоніальних гідрофільних видів птахів в 2024 році визначалися високим рівнем води в лиманах, завдяки чому утворилися острови і добрі захисні умови на Румунській дамбі, яка раніше десятки років відігравала важливе значення для гніздування наземногніздуючих видів птахів ряду Сивкоподібні Charadriiformes, а потім кілька років поспіль не було відмічене на гніздуванні жодної пари. Крім того, утворилися невеликі коси між основними і вторинними лиманами, на яких також було відмічене гніздування окремих пар гідрофільних видів птахів.

На Румунській дамбі було відмічене гніздування 11 гідрофільних видів птахів (чирянка мала, фламінго, кулик-довгоніг, чоботар, пісочник морський, кричак малий, річковий та чорнодзьобий, мартини жовтоногий, середземноморський та тонкодзьобий). Чисельність чоботаря на гніздуванні в межах Парку досягла максимуму за останні роки і склала 684 пари, з яких 656 – на Румунській дамбі.

В 2024 році фламінго *Phoenicopterus roseus* Pallas, 1811 зробили 2 колонії: на косі в середній частині лиману Карачаус і на острові на Румунській дамбі. Однак на обох колоніях гніздування було невдалим. На 611 Карачаусі колонію було змито штормом, а на Румунській дамбі – внаслідок турбування птахів дронами, яйця були з'їдені мартинами жовтоногими.

В 2024 році з 18 птахів, які були окільцьовані в Парку в 2023 р., шість були зареєстровані в 5 країнах Середземномор'я: UA14 – в Туреччині та Греції; UA05 – в Румунії; UA15 – в Болгарії; UA06 – в Італії; UA08 – в Греції; UA13 – в Греції.

Найбільша кількість птахів була виявлена на лимані Карачаус (16.50%), західній частині лиману Шагани (14.42%), низов'ях лиману Хаджидер (13.87%) та лимані Джантшей (12.54%). Наймасовішими видами, як й останні роки, були: брижач *Philomachus pugnax* (13391 ос. – 20.64 %); мартин середземноморський *Larus melanoccephalus* (12854 ос. – 19.82%); крижень *Anas platyrhynchos* (4133 ос. – 6.37%); мартин звичайний *Larus ridibundus* (4000 ос. – 6.17%). Вперше за останні роки високою була чисельність чоботаря (5031 ос. – 7.76%).

Під час проведення щомісячних обліків на системі лиманів Сасик-Джантшей-Малий Сасик-Шагани в 2024 р. було обліковано 259023 особин птахів. Найбільша чисельність птахів у 61608 ос. (23.78%) була зареєстрована в листопаді, а найменша – 4740 ос. (1.83%) в квітні. Найбільша щільність птахів за рік відмічена на лимані Малий Сасик, яка склала 98 ос./га. Водночас, найбільше птахів (91275 ос.) зареєстровано на лимані Джантшей. Наймасовішими видами були: мартин звичайний – 36105 ос. (13.94%); попелух

– 33771 ос. (13.04%); гуска білолоба – 25448 ос. (9.82%); брижач – 23154 ос. (8.94%); шпак – 19131 ос. (7.39%); крижень – 18407 ос. (7.11%).

Станом на 2024 рік загальний список птахів, що занесені до Червоної книги України, збільшився і складає 61 вид, чисельність видів, які занесені до Європейського Червоного списку залишилася незміною та становить 7 видів. Дещо збільшилась кількість видів, що занесені в інші природоохоронні списки – 258 види охороняється Бернською, 144 – Боннською конвенціями, 40 видів в додатки СІТЕС, 14 видів мають високі природоохоронні статуси в списках МСОП.

За результатами інвентаризації теріофауни в урочищі «Лебедівка» в околицях курорту «Лебедівка» та у 2 кварталі Тузлівського лісництва виявлений новий вид для території НПП - вивірка звичайна (*Sciurus vulgaris*). Проведено обліки чисельності ящурки піщаної (*Eremias arguta*), дрібних ссавців, шакала (*Canis aureus*). Продовжено картування та інвентаризацію нір норових хижих ссавців, спостереження за тваринами за допомогою фото пасток.

Адміністрацією *регіонального ландшафтного парку «Тилігульський»* протягом звітного періоду проводились заходи, направлені на охорону природних водно-болотних і степових ландшафтів, біологічної різноманітності, в т.ч. і видів птахів, приурочених до сезонних скупчень (гніздування, міграції, зимівлі). Значення тих або інших сезонних скупчень птахів залежить від умови року. Найбільші зміни в чисельності птахів приходяться на періоди гніздування і зимівель. Видове різноманіття птахів Тилігульського лиману динамічне і залежить від сукупності впливаючих факторів абіотичного, біотичного та антропогенного походження.

Загальний список птахів, що реєструвався в районі Тилігульського лиману за 2024 рік включає 286 вид птахів, які можна зустрінути протягом всього року. Гніздуючі птахи формують декілька орнітокомплексів – степовий, лісовий, очеретяний, острівний (кумулятивні острови у пониззі лиману), луговий, солончаковий, синантропний. Найбільш багаті у видовому відношенні орнітокомплекси птахів очеретяних заростей, а у кількісному відношенні острівні орнітокомплекси у водних біотопах.

Головними лімітуючими факторами, що впливають на стан птахів являються антропогенні фактори:

- трансформація природних екосистем;
- знищення гніздових та кормових біотопів;
- зменшення кормової бази; пожежі очеретяних заростей;
- знищення кладок птахів бродячими собаками;
- витоптування кладок птахів великою рогатою худобою;
- колоній птахів мешканцями сіл, дачниками,
- відпочиваючими з туркомплексів.

У вересні 1995 року з Миколаївської сторони лиману був створений РЛП "Тилігульський", а в серпні 1997 року угоддя увійшло до складу РЛП "Тилігульський" в Одеській області. Ці заходи частково покращили стан охорони природних комплексів. Для збереження біологічного та ландшафтного різноманіття доцільним є об'єднання регіональних ландшафтних парків в

Одеській та Миколаївській областях та за рахунок додатково зарезервованих земель в єдиний Національний природний парк.

5.1.4. Формування національної екомережі

До складу екологічної мережі Одеської області включено землі природно-заповідного фонду (ядра екомережі), землі лісового і водного фонду, землі оздоровчого, рекреаційного призначення, території та землі, які є місцями мешкання і зростання об'єктів тваринного і рослинного світу, занесених в Червону і Зелену книги України, водно-болотні угіддя, малопродуктивні і деградовані сільськогосподарські землі як сполучні, буферні і відновлювальні елементи екомережі, яри та балки, пасовища і сіножаті.

З міжнародних елементів екомережі на території Одеської області проходять 2 коридори - Нижньо-Дунайський природний регіон (М1) та Азово-Чорноморський (М2). З елементів національної екомережі України - V природних коридорів: Азово - Чорноморський (I), Прибережно - Дністровський (II), Південно - Український (III), Галицько - Слобожанський (IV) та Прибережно - Бузький (V). З елементів регіонального рівня запропоновано виділити 14 коридорів: Кодимсько - Савранський (1), Кодимсько - Слобідсько - Байтальський (2), Слобідсько - Ягорлицький (3), Кучурганський (4), Велико-Куяльницький (5), Тилігульський (6), Нижньо-Дунайський (8), Ялпузький (9), Катлабузький (10), Киргиж - Китайський (11), Сасик - Когильницький (12), Хаджидерський (13) та Чорноморський прибережно - морський (14).

Рішенням Одеської обласної ради від 20.05.2011 № 136-IV затверджено Регіональну схему формування екологічної мережі Одеської області, яка була розроблена Південним науковим центром Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України в рамках науково-дослідної роботи «Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі». У 2020 році в рамках Одеської регіональної комплексної програми з охорони довкілля на 2020-2021 роки, затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 20.12.2019 №1165-VII було виконано роботу «Розроблення деталізованої схеми екологічної мережі Одеської області в крупних масштабах (1:50000) для 7 районів Одеської області.

На виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 №1196 «Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі» та з метою формування, збереження і раціонального використання екологічної мережі Одеської області Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації забезпечено формування Переліку територій та об'єктів екологічної мережі Одеської області.

Державне управління охорони
навколишнього середовища
в Одеській області

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Рішення Одеської обласної ради
від «___» _____ 2011 року
№ _____

**Складові структурних елементів екологічної мережі
в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону**

Таблиця 5.1.4.1.

№ з/п	Адміністративно-територіальні одиниці регіону	Загальна площа, тис.га	Загальна площа екомережі, тис.га	Складові елементи екомережі, тис.га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі*	Водоохоронні зони	Прибережні-захисні смуги	Ліси та інші лісокриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним*	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Березівський	539,359	177,52	12,84	4	4,074	29,42	2,340	26,936	0	0		0,419	97,491	0
2	Білгород-Дністровський	507,099	196,955	39,381	68	9,579	28,38	7,620	14,479	0,1	0,2	-	1,953	27,263	0
3	Болградський	461,634	104,253	5,929	-	2,109	7,69	1,7	22,559	0	0	-	0,152	64,114	0
4	Ізмаїльський	341,393	280,421	58,24	48,3	38,934	94,12	16,270	9,242	0	0,2	-	0,113	15,002	0
5	Одеський	230,731	147,795	26,787	84,0	13,097	3,470	2,490	10,899	0	0,3	-	0,628	9,211	0
6	Подільський	694,230	235,558	21,884	-	6,555	7,870	1,730	90,668	0	0	-	0,681	106,170	0
7	Роздільнянський	376,001	112,042	1,917	-	1,534	9,07	1,22	27,857	0	0	-	0,364	70,08	0
	Всього по області:	3 150,447	1 254,544	166,978	204,3	75,882	180,02	33,37	202,64	0,1	0,7	-	4,31	389,331	0

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Відповідно до Положення про Головне управління Держпродспоживслужби в Одеській області, затвердженого наказом Держпродспоживслужби України від 24.02.2020 № 159 до повноважень Головного управління відноситься - здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням заходів біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритих системах на підприємствах, в установах і організаціях агропромислового комплексу незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Протягом 2024 року Головним управлінням Держпродспоживслужби в Одеській області постійно проводилась роз'яснювальна робота та надавались методичні рекомендації серед суб'єктів господарювання всіх форм власності з питань щодо поводження, ввезення, реєстрації ГМО, запобігання поширення та використання незареєстрованих ГМО суб'єктами господарювання (загальна кількість 226 шт.).

Також було прочитано 45 лекцій для представників підприємств та організацій усіх форм власності та представників громадськості щодо додержання заходів біологічної і генетичної безпеки сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання ГМО у відкритих системах. Було проведено 15 спільних нарад - зустрічей з представниками підприємств та організацій, органів виконавчої влади та органів самоврядування щодо запобігання поширенню та використання незареєстрованих ГМО суб'єктами господарювання. Надруковано одну статтю у засобах масової інформації на тему: «Законодавчі зміни в державному регулюванні за обігом ГМО», газета «Вголос» від 15.03.2024 №5(11), та розміщено 6 повідомлень на офіційних Web-сайтах органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу

Одеська область знаходиться у двох природних зонах: лісостепу і степу. Переважна більшість території області розташована у степовій зоні, лише на північному заході – у лісостеповій. Природна рослинність більшої частини області – степова.

Північна частина області розташована у лісостеповій зоні України. Тут зустрічаються лісові ландшафти. Найпоширенішими видами дерев є дуб, липа, клен, ясен, акація, вишня, черешня, верба, сосна та інші. Є лісова рослинність і на півдні, в плавнях дельти Дунаю, хоч і не займає там значних площ. В її складі переважають різні види верб. Серед них найбільш поширені верба біла та верба ламка.

З просуванням на південь з'являється більше степових видів, серед яких переважають трав'янисті види, що пристосовані до умов середнього зволоження та посухи. Спектр провідних родин складають айстрові, злакові,

бобові, осокові, хрестоцвітні, лободові, гвоздичні, губоцвітні, гречкові, зонтичні, жовтецеві, шорстколисті тощо.

В районі Причорноморської низовини характерна лучна рослинність, що займає рівнинні ділянки прируслових та заплавних гряд і представлена угрупованнями болотистих, засолених, справжніх та остепнених лук, трав'яних боліт та болотистих лук. Болотна рослинність (очерет, рогіз) є характерним елементом плавнів Дунаю та приозерної рослинності. Солонцева та солончакова рослинність представлена досить незначними площами.

Значне місце у флорі області належить водній рослинності. Вона представлена невикоріненими вільноплаваючими, викоріненими зануреними, викоріненими з плаваючими листками та повітряноводними формами. Зазвичай зустрічаються тостера (морська трава), рдест, філофора (червона водорість), харові та інші водорості. В товщі води також численні дуже дрібні одноклітинні водорості (фітопланктон). Особливо розвинені діатомові водорості та динофлагелянти. Чисельність і біомаса планктонних водоростей найбільш висока в поверхневому шарі води, досягає в літній період декількох десятків мільйонів клітин на літр води.

Область має велику кількість рослин, в тому числі рідкісні, які занесені до Червоної книги України, зокрема, сальвінія плаваюча, водяний горіх плаваючий, плавун щитolistий, меч-трава болотна, альдрованда пухирчаста, зозулинець болотний, коручка болотна і чемерицеподібна, білоцвіт літній, гвоздика бессарабська, ковила дніпровська, золотобородник цикадовий та інші.

Перелік видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області, затверджений рішенням Одеської обласної ради від 18.02.2011 № 90-VI, налічує 292 види рослинного світу, з них 155 занесені до Червоної книги України.

Найбільш цінні рослинні угруповання охороняються у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Так, рослинність *Дунайського біосферного заповідника* (далі – ДБЗ) відзначається багатим різноманіттям, яке зумовлено екологічними умовами дельти Дунаю, історичними умовами дельтоутворення, кліматичними особливостями регіону та різноманіттям антропогенних впливів. Різноманітні ландшафти - від напівпустельних до перезволожених та водних, зумовлюють багатство угруповань генетично різних типів рослинності: водної, прибережно-водної, болотної, лучної, галофітної, лісової та псамофітної. Синтаксономічне багатство різних типів рослинності в заповіднику представлене 208 асоціаціями і угрупованнями. Основними факторами, що визначають їхнє розташування і територіальне співвідношення, є гідрологічний режим Дунаю і характер взаємодії водотоків Дунаю і моря.

У цілому рослинний покрив заповідника, як і всієї Кілійської дельти Дунаю, відрізняється від інших річок Північного Причорномор'я великою питомою вагою водних і болотних співтовариств, які займають близько 80% площі ДБЗ.

В числі груп природних середовищ, які дають уявлення про розподіл рослинних угруповань і площ, що вони займають, слід назвати такі: вербові заплавні ліси займають площу 430,9 га (0,86% території ДБЗ), хвойні ліси 722,1

га (1,44%), чагарникова рослинність - 601 га (1,20%), луки рівнинні -133 га (0,26%), степи - 12 га (0,02%), плавнева рослинність – 30 521,08 га (60,74%) та інші.

В цілому флора ДБЗ нараховує 1561 вид рослин, в тому числі 968 видів вищих судинних рослин (біля 20% видів вищих судинних рослин України), з яких рідкісними та зникаючими є 134 види рослин (8,5% флори заповідника).

До Червоної книги України станом на 2024 рік занесені 30 видів рослин, які знаходяться на території ДБЗ, в тому числі рогіз малий, білоцвіт літній, меч-трава болотна, зозулинець болотний, коручка болотна, пальчатокорінник травневий та ін.

В числі заходів, які направлені на збереження окремих видів рослин, в тому числі рідкісних, слід назвати наступні: стимулювання місцевих мешканців стосовно збільшення випасу худоби на островах дельти з метою створення і підтримання луків з їх багатим і специфічним біорізноманіттям, недопущення створення нових піщаних кар'єрів, діяльність яких призводить до зміни гідрорежиму прилеглих територій; збільшення площ степових ділянок за рахунок зменшення площ, засаджених сосною кримською; рекомендації з відбору видів рослин та територій заліснення, проведення біотехнічних заходів з реконструкції штучних екосистем, розчистка водотоків та з'єднання двох частин плавнів з метою збільшення їх промивної здатності, проведення протипожежних заходів; штучне відновлення прируслових лісів; штучне відновлення популяцій окремих видів рослин шляхом розповсюдження насіння; відновлення прируслової деревинно-чагарникової рослинності шляхом заміни висаджуваних порід.

До Зеленої книги України занесені 15 рослинних угруповань, які реєструються ботаніками на території ДБЗ, а взагалі понад 40 рослинних угруповань ДБЗ є регіонально рідкісними і потребують спеціальної уваги, оскільки вони стали рідкісними в результаті діяльності людини.

На території *Нижньодністровського національного природного парку* визначено 566 видів судинних рослин, що належать до 294 родів, 92 родин. Флора території дельти Дністра володіє цілим рядом ознак і властивостей, що мають господарське значення. До рослин з корисними властивостями відносяться: кормові - 256 видів, лікарські - 365, медоносні - 166, перганосні – 10, декоративні - 178, харчові - 150, пряноароматичні – 6, технічні - 82, ефіроолійні - 111, жиролійні - 120, фарбувальні - 87, сапоніноносні – 72. Бур'янові рослини налічують 199 видів, отруйні – 66 видів. До широко поширених рослин відносяться верби біла і трехтичинкова, ожина сиза, очерет звичайний, рогіз вузьколистий, війник наземний, пирій повзучий, сусак парасольковий, водяний горіх, сальвінія плаваюча, ряска мала, рдесник пронизанолистий і гребінчастий, валліснерія спіральна, кушир темно-зелений, латаття біле, сама велика в Європі плантація глечиків жовтих та інші.

На території *Нижньодністровського національного природного парку* відмічено 31 рідкісний вид рослин з 28 родів та 24 родин. З них на рівні Одеської області охороняються 27 видів. До Червоної книги України занесено 10 видів рослин: сальвінія плаваюча – *Salvinia natans* (L.) All.; ситняг сосочко подібний (*Eleocharis mamillata* Lindb. F.); осока Лахеналя (*Carex lachenalii*

Schkuhr); осока житня (*Carex secalina* Willd. ex Wahlenb); погіз малий (*Typha minima* Funk.); пустельниця головчаста (*Eremogone cephalotes* (M.Bieb.) Fenzl); альдрованда пухирчаста (*Aldrovanda vesiculosa* L); руслиця угорська (*Elatine hungarica* Moesz); плавун щитолистий (*Nymphoides peltata* (S.G.Gmel.) Kuntze); водяний горіх плаваючий (*Trapa natans* L. s.l.).

Чотири види рослин занесено до Європейського червоного списку: пустельниця головчаста, кушир донський, щавель український, кропива київська.

До Зеленої книги України включено п'ять формацій рідкісних водних рослин – глечика жовтого, латаття білого, плавуна щитолистого, сальвінії плаваючої та горіха плаваючого.

Національний природний парк «Тузовські лимани» знаходиться у степовій зоні. Тобто зональною рослинністю є степова. Вона приурочена до схилів лиманів. Крім неї у парку є лісова рослинність, переважно штучного походження (лісонасадження, створені працівниками Тузлівського лісництва ДП «Саратське лісове господарство»). Також тут зустрічається водна, прибрежно-водна (болотна), лучна, солончакова, солонцева та приморська псамофітна рослинність. Є незначні фрагменти чагарникових угруповань. Флора національного природного парку «Тузовські лимани», включає 507 видів вищих судинних рослин з 289 родів та 78 родин. Зараз інвентаризація флори продовжується.

Трав'янисті рослини складають більше ніж 80%, деревних видів 15,25%, напівдеревних – всього 2,5%. Серед трав переважають багаторічні рослини, це свідчить про те, що природність флори зберігається. Але значною є також частка однорічних трав. Це свідчить про антропогенну порушеність екотопів території парку.

Всі деревні рослини мають на території НПП «Тузлівські лимани» штучне походження. Виключенням є куш *Tamarix ramosissima* та кушик *Ephedra distachya*, які відносяться до природної флори.

Серед різноманітних способів розповсюдження плодів та насіння переважає анемохорний (вітром – 45,0%). Також велике значення має зоохорія (тваринами – 40,25%). Значна частка видів розповсюджується людиною (17,75%).

На території національного природного парку «Тузовські лимани» зберігається генофонд значної кількості корисних рослин. Найбільшою є частка лікарських рослин. Також, багато кормових та медоносних видів. На четвертому місці – бур'яни.

Національний природний парк «Куяльницький». Указом Президента України від 01 січня 2022 року №3/2022 на території Одеського та Березівського районів Одеської області з метою збереження, відтворення, ефективного використання природних комплексів та об'єктів у басейні Куяльницького лиману, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, культурну та рекреаційну цінність, утворено національний природний парк «Куяльницький» загальною площею 10 800,8867 га.

Флора парку представлене близько 800 видами судинних рослин. В минулому вся територія Біляївсько-Лиманського геоботанічного району, де

планувалось створити НПП «Куяльницький», була вкрита типчаково-ковиловими степами. Зараз їх залишки збереглися лише на схилах річкових долин, ярів та балок.

Незважаючи на значний антропогенний вплив на території, пропонується для створення НПП, збереглося багате флористичне різноманіття. Переважаючим типом рослинності є степова, яка займає схили різної крутизни і експозиції та балок, що спускаються до лиману. Найбільшу площу займають типчаково-ковилові степи з домінуванням ковили Лессінга.

Серед рослин виділяються запасами лікарські, вітаміноносні, технічні, кормові, фітомеліоративні, інсектицидні, технічні тощо.

З рідкісних видів, занесених до Червоної книги України найбільш поширеними є: сон-трава чорніюча, голонасінник одеський, півонія тонколиста, карагана скіфська, пізньоцвіт анкарський, тюльпан бугський, тюльпан Шренка, холодок коротколистий, шафран сітчастий, ковила волосиста, ковила Лессінга, ковила найкрасивіша.

У значній кількості зростають регіонально рідкісні види, такі як: горицвіт весняний, катран татарський, півники низькі, ряска Фішера, гіацинти блідий та мигдаль низький.

Всім цим видам загрожує зникнення внаслідок посилення дії антропогенних факторів (розорювання, випасання, збирання квітів та кореневищ для продажу тощо).

Лісова рослинність представлена штучними насадженнями дуба звичайного, робінії псевдоакації, скумпії, софори, в'язів, сосни кримської тощо. Ліси є рефугіумом для багатьох видів тварин, як хребетних, так і комах.

Територія *регіонального ландшафтного парку «Тилігульський»* відноситься до Європейсько-Азіатської степової області, Причорноморської (Понтичної) степової провінції, Приазовсько-Чорноморської степової підпровінції. Рослинність угіддя є цілісним природним об'єктом. Вона представлена угрупованнями генетично відмінних типів організації – від напівпустельного до водного і розглядається як комплекс різних типів рослинності – водного, болотного, лучного, солонцевого і солончакового, степового і лісового.

Флора парку нараховує 624 види судинних рослин, із яких 22 види занесено в Національну та Міжнародну червоні книги, серед яких чимало ендемічних видів: гімноспермій одеський (*Gymnospermium odessantum*), пізньоцвіт анкарський (*Colchicum ancyrense*), шафран сітчастий (*Crocus reticulatus*), тюльпан Биберштейна (*Tulipa bibersteiniana*), тюльпан Шренка (*T. Schrenkii*), підсніжник Елвеза (*Galantus elwesii*), астрагал шерстисто-квітковий (*Astragalus dasyanthus*), ряска ущільнений (*Coridalis solidus*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), сон чорніючий (*Pulsatilla nigricans*), штернбергія осіння (*Sternbergia colchiciflora*), проліска дволиста (*Scilla biflora*), белевалія сарматська (*Bellevalia sarmatica*), гіацинт блідий (*Hyacinthus albus*), ряска Буше (*Ornithogalum bouschianum*), ряска Коха (*Ornithogalum koshii*), астрагал шерстисто-квітковий (*Astragalus dasyanthus*), еремогонне головчаста (*Tremogone cephalotes*), ковила Лессінга (*Stipa lessingiana*), ковила українська (*Stipa ucrainica*), півники карликові (*Iris pumila*), мигдаль степовий

(Amygdalusnana), таволга звіробоелиста (Spiraea hypericifolia), ефедра двоколоскова (Ephedra distachia) тощо.

5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Ліси є складним, внутрішньо урівноваженими природними комплексами, у яких об'єднані численні складові: деревна, чагарникова, трав'яниста рослинність, тваринний світ, грибна флора, ґрунт зі своїм населенням та всіма процесами, що там відбувається.

Одеська область є малолісною та лісодефіцитною. На одного мешканця області припадає лише 0,1 га лісу. Загальна лісистість становить близько 6 %.

Ліси області мають глобальне значення як ресурсний і природоохоронний фактор, їх вплив на довкілля області виявляється, зокрема, в тому, що ліси:

- безпосередньо впливають на водний режим як на зайнятих ними, так і на прилеглих територіях і регулюють баланс води;
- знижують негативний вплив посух і суховіїв, стримують рух пісків;
- сприяють підвищенню урожаїв сільгоспкультур;
- захищають ґрунти від водної та вітрової ерозії, селів, зсувів, руйнування берегів та інших несприятливих геологічних процесів.

Площа лісових ділянок в області складає 220,1 тис. га, з них 203,9 га – вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки. Із загальної площі лісових ділянок захисні насадження займають площу 183,1 тис. га або 83% з них полезахисні лісові смуги - 49,8 тис. га.

Загальна площа земель лісгосподарського призначення, які знаходяться в постійному користуванні філії «Південний лісовий офіс» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» (далі – ДП «Ліси України») становить 140 423,1 га. Ліси області віднесені до категорій: - ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; - рекреаційно-оздоровчі ліси; - захисні ліси.

Лісовий фонд регіону в розрізі земель цільового призначення та категорій земель (станом на 01.01.2025)

Таблиця 5.2.2.1

№	Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				
			усього	із них лісові культури	незімкнуті лісові культури	зруби	галявини, біоляни	лісові дороги, просіки, розриви	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I. Землі лісогосподарського призначення									
1	Філія «Південний лісовий офіс»	140392,6	93,8	64,2	2,6	0,7	3,4	1,0	102,1
	Разом	140392,6	93,8	64,2	2,6	0,7	3,4	1,0	102,1
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення									
1	Філія «Південний	48810,2	27,9	18,2	0,6	0,2	1,2	1,4	29,6

	лісовий офіс»								
	Разом	48810,2	27,9	18,2	0,6	0,2	1,2	1,4	29,6
III. Землі іншого призначення									
1	Філія «Південний лісовий офіс»	61855,0	27,1	31,3	0,6	0,1	2,3	0,4	49,4

Примітка: за інформацією Філії «Південний лісовий офіс» державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України»

Філією «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України» за 2024 рік проведено відтворення лісів на площі 788,9 га та доповнення зріджених лісових культур на площі 1898,2 га.

З метою виконання Указу Президента від 7 червня 2021 року №228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» з 2021 року започатковано реалізація екологічної ініціативи масштабного заліснення України - «Зелена країна».

В рамках програми Президента України «Зелена країна» надлісництвами Одеської області ДП «Ліси України» у 2024 році висаджено 7,89 млн. штук сіянців та саджанців деревних порід.

Крім того, об'єднаними територіальними громадами проведено озеленення на площі 61,2 га, на якій висаджено 29,27 тис. штук дерев і кущів. Надлісництва філії «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України» підключені до Єдиної державної системи електронного обліку деревини та забезпечують ведення електронного обліку деревини з внесенням інформації про всю заготовлену та реалізовану деревину.

З метою охорони, збереження лісів та недопущення у їх межах незаконних рубок в області функціонують 32 рейдові бригади. Впродовж 2024 року проведено 498 рейдів, за результатами яких складено 60 адміністративних протоколів. Матеріали виявлених порушень лісового законодавства направлено для вжиття відповідних заходів реагування до правоохоронних органів. Протягом 2024 року філією «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України» в межах Одеської області проведено заходи, спрямовані на запобігання виникненню пожеж у лісових масивах, а саме: проведено 248 рейдів по виявленню порушників правил пожежної безпеки (далі-ППБ) в лісах, в ході яких виявлено та оштрафовано 14 порушників ППБ, влаштовано 255 кілометрів мінералізованих смуг та проведено догляди за мінералізованими смугами загальною протяжністю 3777 кілометрів.

Рубки догляду, формування і оздоровлення лісів у 2024 році проведено на загальній площі 1761,5 га, під час яких заготовлено 39495 м³ деревини, з них ліквідної деревини – 33852 м³.

5.2.3 Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Охорона, збереження та відтворення рослин, які знаходяться під загрозою зникнення в Одеській області здійснюється відповідно міжнародних договорів, ратифікованих Україною, Червоної книги України, та відповідно до Переліку видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської

області (рішення Одеської обласної ради від 18 лютого 2011 року № 90-VI). До зазначеного Переліку включено 292 види рослин, з яких 155 входять до Червоної книги України.

Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України, в області забезпечується шляхом:

- проведення роботи щодо виявлення місця їх зростання, проведення спеціальними науковими установами моніторингу за станом їх популяцій і необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення;
- створення на територіях, де вони поширені, системи заповідних та інших об'єктів, що особливо охороняються;
- врахування спеціальних вимог щодо охорони цих видів під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення земельних ділянок, розробки проектної, проектно-планувальної документації, екологічної експертизи;
- дотримання режиму на територіях природно-заповідного фонду відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та положень про території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- проведення природоохоронних акцій;
- проведення еколого-освітньої роботи серед населення.

**Список видів трав'янистих багаторічних та деревно-кущових рослин,
занесених до Червоної книги України (2009 р.), що зберігаються у
Ботанічному саду ім. І.І. Мечникова станом на 01.01.2025**

Таблиця 5.2.3.1

№ п/п	Назва
1	2
1	Адіант венерин волос <i>Adiantum capillus-veneris</i> L.
2	Горицвіт весняний <i>Adonis vernalis</i> L.
3	Горицвіт волзький <i>Adonis wolgensis</i> Steven ex DC.
4	Кліщинець східний <i>Arum orientale</i> M.Bieb.
5	Золотень жовтий <i>Asphodeline lutea</i> (L.) Rchb.
6	Пізньоцвіт анкарський <i>Colchicum ancyrense</i> B.L.Burt
7	Берека <i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz
8	Бруслина карликова <i>Euonymus nana</i> M. Bieb.
9	Гвоздика бузька <i>Dianthus hypanicus</i> Andr.
10	Гвоздика гренобльська <i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.
11	Оставник одеський <i>Gymnospermium odessanum</i> (DC.) Takht.
12	Дуб кошенільний <i>Quercus cerris</i> L.
13	Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.
14	Клокичка периста <i>Staphylea pinnata</i> L.
15	Мачок жовтий <i>Glaucium flavum</i> Crantz
16	Яловець смердючий <i>Juniperus foetidissima</i> Willd.
17	Яловець високий <i>Juniperus excelsa</i> M.Bieb.
18	Головатень високий <i>Echinops exaltatus</i> Schrad.
19	Гадюча цибулька гроноподібна <i>Muscari botryoides</i> (L.) Mill.
20	Півонія кримська <i>Paeonia daurica</i> Andrews
21	Півонія тонколиста <i>Paeonia tenuifolia</i> L.

22	Підсніжник білосніжний <i>Galanthus nivalis</i> L.
23	Підсніжник складчастий <i>Galanthus plicatus</i> M.Bieb.
24	Підсніжник Ельвеза <i>Galanthus elwesii</i> Hook.f.
25	Рястка Буше <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch.
26	Рястка гірська <i>Ornithogalum oreoides</i> Zahar.
27	Рястка відігнута <i>Ornithogalum refractum</i> Kit. ex Schltdl.
28	Рябчик руський <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr.
29	Бузок угорський <i>Syringa josikaea</i> J.Jacq. ex Rchb.
30	Скополія карніолійська <i>Scopolia carniolica</i> Jacq.
31	Солодка гола <i>Glycyrrhiza glabra</i> L.
32	Сон лучний <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l.
33	Сосна Станкевича <i>Pinus stankewiczii</i> (Sukacz.) Fomin
34	Тис ягідний <i>Taxus baccata</i> L.
35	Тюльпан бузький <i>Tulipa hypanica</i> Klokov et Zoz
36	Тюльпан дібровний <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz
37	Тюльпан Шренка <i>Tulipa schrenkii</i> Regel
38	Фісташка туполиста <i>Pistacia mutica</i> Fisch. Et C.A.Mey.
39	Цикламен коський <i>Cyclamen coum</i> Mill. s.l.
40	Шафран банатський <i>Crocus banaticus</i> J. Gay
41	Шафран гарний <i>Crocus speciosus</i> M.Bieb.
42	Шафран сітчастий <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams
43	Шафран вузьколистий <i>Crocus angustifolius</i> Weston
44	Осітник пізньоцвітний <i>Sternbergia colchiciflora</i> Waldst. et Kit.
45	Еремур показний <i>Eremurus spectabilis</i> M.Bieb. s.l.
46	Ясен білоцвітий <i>Fraxinus ornus</i> L.
47	Роговик Біберштейна <i>Cerastium biebersteinii</i> DC.

5.2.4 Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Охорона та збереження природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, в області здійснюється шляхом виявлення місць їх зростання, проведення спеціальними науковими установами моніторингу за станом їх популяцій і необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення.

5.2.5 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Зелені насадження в області є обов'язковою складовою містобудівного каркасу. До системи зелених насаджень області належать міські ліси та міські насадження загального користування, внутрішньоквартальні насадження житлових районів, насадження вулиць, парки, газони, квітники та інші насадження, включаючи об'єкти природно-заповідного фонду.

Проблема створення, відновлення, охорони зелених насаджень міст та інших населених пунктів з врахуванням природних умов та антропогенних впливів залишається актуальною. Належним доглядом охоплено малий відсоток зелених насаджень. На сьогодні стан утримання зеленого господарства у населених пунктах області майже в усіх районах не задовольняє вимогам чинного законодавства у цій галузі. Рішеннями міських та сільських рад створені комісії з обстеження зелених насаджень з метою виявлення

сухостійних та аварійних дерев та їх подальшого видалення, проводяться роботи щодо їх видалення.

Відтворення зелених насаджень у населених пунктах області здійснюється під час проведення щорічної обласної акції «За чисте довкілля» та дня благоустрою територій населених пунктів.

За інформацією районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування під час проведення зазначеної акції у квітні-травні 2024 року упорядковано 369 парка та 432 сквера, висаджено 6 888 422 дерев, 3 090 287 кущів, 51 761 м² газонів та 42 104 000 м² квітників.

5.2.6 Інвазійні чужорідні види рослин

У флорі Одеської області відмічено близько 200 видів чужорідних рослин, які є бур'янами. Вони розповсюджені у сільськогосподарських угіддях, лісосмугах, ростуть вздовж шляхів. Серед них рослини, які відносяться до 61 роду та 28 родин, мають високу інвазійну активність. Майже чверть складають одновидові роди, що входять до складу 10 родин. До них належать *Cenchrus* (ценхрус), *Acroptilon* (гірчак), *Grindelia* (грінделія), *Conium* (болиголів), *Conyza* (коніза) та інші бур'яни, які є карантинними або дуже розповсюдженими у регіоні.

Серед двовидових родів слід відмітити роди *Saponaria* (мильнянка), *Cannabis* (коноплі), *Galinsoga* (галінсога), *Azolla* (азола), що належать до 4 родин. Серед 3-5-видових родів відзначимо роди *Bidens* (череда), *Anisantha* (анізанта), *Phalacrolophus* (фалакролома), *Cardaria* (кардарія) та інші. Кількість родин, у склад яких входять ці роди, становить шість. Роди, що включають 7-9 видів, належать до 4 родин. Серед них слід вказати такі як *Helianthus* (соняшник), *Brassica* (капуста), *Hordeum* (ячмінь), *Setaria* (мишія) та інші. Серед 10-15-видових родів, що належать до 7 родин, звертають на себе увагу роди *Xanthium* (нетреба), *Atriplex* (лутига), *Cuscuta* (повитиця) та інші.

Два 17-видові роди, що належать до 2 родин, це *Amaranthus* (щириця) та *Carduus* (будяк). Найбільшою кількістю видів – 77 представлено рід *Centaurea* (волошка). Далі йдуть *Chenopodium* (лобода), *Vicia* (горошок), *Artemisia* (полін), *Salix* (верба), *Senecio* (жовтозілля) та *Acer* (клен).

На території *Нижньодністрівського національного природного парку* зареєстровано 126 чужорідних видів рослин, що складає 22,38 % флори парку. З них - 49 видів рослин з високою інвазійною активністю серед яких найбільшу потенційну загрозу для аборигенних рослинних угруповань несуть: аморфа кущова *Amorpha fruticosa* L., злинка канадська *Erigeron canadensis* L., види роду нетреба (*Xanthium*), маслинка вузьколиста *Elaeagnus angustifolia* L., лутига стріловидна *Atriplex sagittata* L., злинка канадська *Erigeron canadensis* L.

У водних об'єктах відмічена: елодея канадська *Elodea canadensis*. На окремих ділянках берегів річок Дністер, Турунчук та Глибокий Турунчук, а також вздовж проток, зареєстровано заміщення очерету звичайного водяним рисом - цицанією широколистяною (*Zizania latifolia* (Griseb.)).

На території ДБЗ останніми роками спостерігається поповнення чужеродної флори на ділянках, які зазнають впливу від діяльності людини,

пов'язаної з судноплавством — це приморська коса Пташина та карта наживу острова Єрмаків.

Одним із головних поповнень видів інвазійної флори є саме русло Дунаю та його гирла, через які проходять головні шляхи заселення видів. В списку вселенців серед рослин ДБЗ за 2024 рік зазначено понад 140 видів.

До видів з високою інвазійною спроможністю можна віднести наступні: аморфа кущова (*Amorpha fruticosa*), болиголов плямистий (*Conium maculatum*), клен ясенелистий (*Acer negundo*), амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia*), щириця загнута (*Amaranthus retroflexus*), маслинка вузьколиста (*Elaeagnus angustifolia*), ячмінь (*Hordeum leporinum*), ячмінь дворядний (*Hordeum murinum*), нетреба звичайна (*Xanthium albinum*), віха отруйна (*Cicuta virosa*), золотарник канадський (*Solidago canadensis*). Всі потенційні інвазійні види реєструються у вторинній дельті, 86,2 % - на о. Єрмаків, 27,6 % у вершині оз. Сасик. Найменша їх кількість (біля 4 %) в Стенцівсько-Жебриянівських плавнях (далі- СЖП). Це говорить про те, що найчастіше фітоінвазії відбуваються за допомогою води. Найбільш вразливими на території заповідника є приморські коси, де формування рослинності відбувається синхронно з формуванням цих кос. Аналіз спектру життєвих форм видів досліджуваної флори показав, що переважають однорічники (19 видів, 69,0 %), багаторічні трав'янисті види - 4 види (13,8 %), дерева - 4 (13,8 %), кущі - 1 (3,4 %).

Ботанічним садом Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова підготовлені списки інвазійних видів рослин, що становлять загрозу для аборигенних флористичних комплексів, та проводяться роботи щодо можливості контролювання чисельності видів з високою інвазійною активністю.

5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Фауна Одеської області різноманітна і представлена 1500 видами безхребетних та більше 400 видами хребетних тварин.

Серед лісової фауни найчисельнішими є зайці-русаки, а степової — хом'як, ховрашок, тушканчик. Водяться також лосі, козулі, дикі кабани і кози, лисиці, борсуки, куниці, видри, єнотоподібні собаки та багато видів лісових птахів. На незамерзаючих ділянках Південного Бугу зимують лебеді, дикі гуси та качки.

Найчисельнішою та найважливішою як в природоохоронному, так і екологічному плані групою хребетних тварин області є птахи. Зареєстровано більше 320 видів птахів, серед них зустрічаються рідкісні види, як то: великий та малий баклан, сіра, руда, мала та велика білі чаплі, квак, крячки річковий пелікан рожевий та кучерявий, орлан-білохвіст та інші.

Серед земноводних найбільш чисельними є озерна та їстівна жаби, звичайна квакша та дунайський тритон, а серед плазунів — болотна черепаха, звичайний вуж, прудка ящірка.

Із ссавців особливий інтерес викликає єдиний представник ластоногих Чорного моря – тюлень-монах, окремі особини якого траплялися в українській частині дельти Дунаю на території Дунайського біосферного заповідника. У Чорному морі розповсюджені популяції дельфінів.

Із навколоводних звірів – мешканці прісних водойм: інтродуковані ондатра та єнотоподібний собака, а також рідкісні «червонокнижні» – горностай, річкова видра, європейська норка. В плавнях зрідка зустрічається кіт лісовий.

В Одеській області, починаючи з 2020 року, громадська організація Rewilding Ukraine займається відновленням екосистем в дельті Дунаю та в Тарутинському степу за фінансової підтримки гранту Європейського фонду повернення щодо диких тварин Rewilding Europe. Метою проєкту стало повернення природного випасу в дельту Дунаю шляхом заселення травоїдних тварин, таких як водяні буйволи, європейські лані, лісові олені. До Тарутинського степу завезене стадо куланів, ланей, оленів благородних. Попри воєнні дії роботи продовжувались у 2024 році. На сьогодні багато тварин адаптувалися та дали потомство. Це допомагає створити та підтримувати багатий на біорізноманіття напіввідкритий мозаїчний ландшафт з луками, водоймами та різноманітними рослинами, зменшити ризик виникнення пожеж та стимулює екотуризм в регіоні.

Використання мисливських тварин у 2024 році не здійснювалось. Зареєстровано 37 користувачів мисливських угідь, за якими закріплено 2,5 млн. га угідь. З початку військової агресії РФ проти України використання мисливських тварин на території області не здійснювалось.

За даними зимових обліків чисельності основних видів мисливських тварин їх кількість зросла за останні кілька років приблизно на 30 %, а хижих хутрових м'ясоїдних тварин на 72 % за рахунок відсутності будь-якого полювання.

У мисливських угіддях Одеської області мешкає близько 7851 голови копитних тварин, а саме: олень плямистий - 129 гол., козуля – 5486 гол., кабан – 2236 гол., а також: заєць – 97068 шт., ондатра – 6185 шт., фазан – 97458 шт., куріпка сіра – 93273 шт. На високому рівні залишається чисельність хижих і шкідливих тварин, таких як: вовк – 362 гол., лисиця – 4248 гол., єнотоподібна собака – 236 гол., борсук – 145 гол., шакал – 2599 гол., які є джерелом розповсюдження сказу і наносять велику шкоду не лише мисливському, а й сільському господарству.

Щодо іхтіофауни, то в річках і озерах водяться лящ, судак, сом, щука, сазан, окунь та інші види риб. Розводять товстолобика, білого амура, сазана.

В акваторії Дунаю зустрічаються види риб, занесені до Європейського Червоного списку: шип, атлантичний осетер, чорноморський та дунайський лосось, умбра, стерлядь, пічкур дунайський довговусий, йорж смугастий, білуга (найбільша серед риб, що мешкають в прісних водах) і інші. З промислових видів найціннішими є осетрові та дунайський оселедець.

Стосовно ведення рибного господарства в області необхідно зазначити, що рибогосподарська діяльність здійснюється за такими напрямками:

- промисловий вилов водних біоресурсів згідно укладених договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах;
- в умовах Режиму спеціального товарного рибного господарства ;
- аквакультура.

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією, військовими та прикордонниками введено заборону виходу плавзасобів суден флоту рибного господарства для здійснення промислового вилову водних біоресурсів у Чорному морі, Малому Аджаликському лимані, південній частині Дністровського лиману, частково річці Дністер, Шаболатському лимані, Тузовській групі лиманів, частково в річці Дунай та на озері Сасик.

5.3.2 Стан і ведення мисливського господарства

Станом на 01.01.2025 використання мисливських тварин у 2024 році не здійснювалось. Зареєстровано 37 користувачів мисливських угідь, за якими закріплено 2,5 млн. га угідь, в тому числі: - за філією «Південний лісовий офіс» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» закріплено 178 тис. га мисливських угідь, що складає 7 відсотків від загальної площі закріплених мисливських угідь; - за районними організаціями Українського товариства мисливців та рибалок закріплено 1,8 млн га, що складає 74 відсотка від загальної площі закріплених мисливських угідь; - за МРП «Сокіл» ГО «Військово-мисливського Товариства «Південь» закріплено 48,8 тис. га, що складає 2 відсотка від загальної площі закріплених мисливських угідь; - за іншими користувачами мисливських угідь закріплено 460,5 тис. га, що складає 17 відсотків від загальної площі закріплених мисливських угідь.

Площа, охоплена мисливським впорядкуванням, складає 2,4 млн. га або 99,9% від загальної площі мисливських угідь, що закріплені за користувачами мисливських угідь.

За даними зимових обліків чисельності основних видів мисливських тварин їх кількість зросла за останні кілька років приблизно на 30 %, а хижих хутрових м'ясоїдних тварин на 72 % за рахунок відсутності будь-якого полювання.

У мисливських угіддях Одеської області мешкає близько 7851 голови копитних тварин, а саме: олень плямистий - 129 гол., козуля – 5486 гол., кабан – 2236 гол., а також: заєць – 97068 шт., ондатра – 6185 шт., фазан – 97458 шт., куріпка сіра – 93273 шт.

На високому рівні залишається чисельність хижих і шкідливих тварин, таких як: вовк – 362 гол., лисиця – 4248 гол., енотоподібна собака – 236 гол., борсук – 145 гол., шакал – 2599 гол., які є джерелом розповсюдження сказу і наносять велику шкоду не лише мисливському, а й сільському господарству.

5.3.3 Стан і ведення рибного господарства

Рибне господарство - галузь економіки, завданнями якої є вивчення, охорона, відтворення, вирощування, використання водних біоресурсів, їх вилучення (добування, вилов, збирання), реалізація та переробка з метою одержання харчової, технічної, кормової, медичної та іншої продукції, а також забезпечення безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості.

Фонд рибогосподарських водних об'єктів, які входять до району контролю Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Одеській області, відповідно до наказів Держрибагентства від 31.10.2022 №359 «Про внесення змін до наказу Державного агентства меліорації та рибного господарства України від 21 червня 2022 № 186» (із змінами) складає:

1. Акваторія Чорного моря від державного кордону з Румунією відповідно рішення Міжнародного Суду ООН у справі про делімітацію континентального шельфу та виключних економічних зон України та Румунії у Чорному морі, а саме в координатах точок: 45.0 05' 21.0" північної широти та 30.0 02' 27.0" східної довготи, 45.0 03' 18.5" північної широти та 30.0 09' 24.6" східної довготи, 44.0 46' 38.7" північної широти та 30.0 58' 37.3" східної довготи, 44.0 44' 13.4" північної широти та 31.0 10' 27.7" східної довготи, 44.0 02' 53.0" північної широти та 31.0 24' 35.0" східної довготи і далі у південному напрямку, починаючи з геодезичного азимута 1850 23' 54.5" та на сході від точки кордону між 45.0 29.0 широти; 31.0 50.0 довготи.

Загальна площа морського району складає:

- виключна (морська) економічна зона – 12,2 тис. км²;
- територіальні води -7,4 тис. км².

Протяжність берегової смуги - біля 250 км.

2. Лимани, загальною площею 96,216 тис. га:

- Шаболатський – 3,0 тис. га
- Хаджибейський – 10,383 тис. га
- Дністровський – 42,0 тис. га
- Дофинівський – 0,6 тис. га
- Григор'євський – 1,5 тис. га
- Куяльницький – 4,0 тис. га
- Сухий – 0,116 тис. га
- Тилігульський лиман – 16,0 тис. га
- Бурнас – 2,4 тис. га
- Алібей – 9,6 тис. га
- Шагани – 7,0 тис. га

3. Ріки:

- Дністер з притокою Турунчук – 120 км
- Дунай с притоками и рукавами – 136 км
- Південний Буг – 40 км
- Кодима – 84 км

Малі річки - загальною довжиною 792 км.

4. Озера:

Сасик – 20 тис. га Кугурлуй – 8,2 тис. га

Саф'яни – 0,4 тис. га Ялпуг – 14,55 тис. га

Китай – 5 тис. га Катлабуг – 6,5 тис. га

Кагул – Картал – 10 тис. га

Озерно-заплавна система р. Дністер - 20 тис. га.

Загальна площа озер з заплавною системою – 84,65 тис. га

5. Водосховища, загальною площею – 3,0358 тис. га.

Кучурганське - 2,8 тис. га

Кричунівське – 0,0588 тис. га

Бобицьке водосховище - 0,177 тис. га

6. Природно-заповідний фонд:

Тилігульський лиман - 16,0 тис. га

Стенцовсько-Жебріянівська заплава - 7,811 тис. га

Тузловська група лиманів:

Бурнас - 2,4 тис. га Алібей - 9,6 тис. га Шагани - 7,0 тис. га

Рибогосподарська діяльність в районі контролю Одеського рибоохоронного патруля у 2024 році здійснювалася за такими напрямками:

1. Промисловий вилов водних біоресурсів згідно укладених договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах);

2. В умовах Режиму спеціального товарного рибного господарства (Режими СТРГ);

3. Аквакультура.

У 2024 році користувачами водних біоресурсів, що здійснюють промисловий вилов водних біоресурсів згідно укладених договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) в зоні контролю Управління було вилучено 1213,418 тонн риби та інших водних біоресурсів, із них в річці Дунай – 138,480 тонн, у пониззі річки Дністр з озерами та Дністровському лимані – 1173,921 тонн, у Тилігульському лимані – 18,174 тонн.

Указом Президента України від 24.02.2022 №64/2022 по всій Україні введено воєнний стан. У зв'язку з цим, Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією, військовими та прикордонниками введено заборону виходу плавзасобів суден флоту рибного господарства для здійснення промислового вилову водних біоресурсів у Чорному морі, Малому Аджаликському лимані, південній частині Дністровського лиману, частково річці Дністер, Шаболатському лимані, Тузловській групі лиманів, частково в р. Дунай та частково на озері Сасик.

В Одеській області у 2024 році діяло 17 спеціальних товарних рибних господарств на водоймах загальною площею 83466,8 га.

Діяльність у 2024 році здійснювали лише 10 підприємств, які переведені в Режими СТРГ - на озерах Кагул, Ялпуг-Кугурлуй, Катлабуг, Сасик, Китай, на частині Кучурганського водосховища, на Хаджибейському, Сухому та Шаболатському (Будацькому) лиманах та Заплазському (Бобрицькому водосховищі).

У 2024 році, в зоні контролю Управління, користувачами водних біоресурсів по водоймах, які переведені в Режими СТРГ, було вилучено 2910,810 тонни риби та інших водних біоресурсів.

Інформація про обсяги спеціального використання водних біоресурсів у районі контролю Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Одеській області з розбивкою по водоймам станом на 01.01.2025

Таблиця 5.3.3.1

№ з/п	Назва водойми	План по вилову згідно Режиму СТРГ (тонн)	Вилів станом на 01.01.2025 (тонн)
1	Верхів'я Малого Аджалицького (Григорівського) лиману	33,7	0
2	Дофінівський (Великий Аджалицький) лиман	60,0	0
3	Частина акваторії Паліївської затоки Хаджибейського лиману	39,3	0
4	оз Ялпуг-Кугурлуй	3912,0	1709,390
5	Хаджибейський лиман	1489,9	297,494
6	оз. Сасик	1093,0	395,659
7	оз. Кагул	868,5	128,055
8	Верхня частина Дністровського лиману	981,7	0
9	Шаболатський (Будацький) лиман	149,1	1,934
10	Кучурганське водосховище	139,4	105,555
11	Озеро Катлабуг	324	234,642
12	Озеро Китай	226,5	29,712
13	Барабойське водосховище	10,9	0
14	Кричунівські ставки №1,2	31,0	0
15	Сухий лиман (ділянка)	7,3	0,163
16	Озеро Саф'ян	48,0	0,000
17	Заплазське (Бобрицьке) вод-ще	59,5	8,206

Інші водні об'єкти (за договорами оренди) використовуються в умовах аквакультури.

За 2024 рік Управлінням виявлено 875 порушень правил рибальства (702 у 2023 році), з яких 207 характеризуються як грубі порушення (243 у 2023 році), що становить 24% від їх загальної кількості. Також виявлено 157 порушень (132 у 2023 році) або 18% від загальної кількості, пов'язаних з недотриманням юридичними та фізичними особами порядку придбання чи

реалізації водних біоресурсів.

Впродовж 2024 року інспекторським складом Управління при здійсненні рибоохоронних заходів виявлено 83 порушення рибоохоронного законодавства, вчинених працівниками рибодобувних підприємств та організацій. Із зазначеної кількості 2 порушення допущено на водоймах, які функціонують в режимі СТРГ.

Увага інспекторського складу приділялась контролю за дотриманням користувачами водних біоресурсів чинних Правил промислового рибальства в басейні Чорного моря, встановленого на 2024 рік Режиму промислового рибальства, Режимів спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ), діючих інструкцій та інших нормативно-правових документів щодо дотримання порядку вилову, обліку, транспортування та зберігання виловлених водних біоресурсів.

На водоймах, які використовуються в умовах аквакультури (орендовані водойми), відповідно до наданої статистичної звітної інформації про рибогосподарську діяльність у 2024 році на території Одеської області вироблено товарної продукції аквакультури 262865,00 кг.

Динаміка вилову риби

Таблиця 5.3.3.2

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2022 рік	Чорне море із затоками	*	75,814
	р. Дунай	*	65,209
	оз. Кагул	868,5	267,207
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1231	1004,247
	оз. Катлабуг	314,0	235,6
	оз. Китай	238,0	22,540
	оз. Сасик	1093,0	232,975
	Дністровський лиман і пониззя річки Дністер з озерами	*	1308,658
	Кучурганське водосховище	138,7	105,687
	Хаджибейський лиман	1489,9	430,627
	Шаболатський лиман	*	32,160
	Григор'євський лиман	33,7	0
	Дофинівський лиман	45,0	0
	Тилігульський лиман	*	53,363
	Кричунівські ставки №1, №2	31,0	0
	Заплав'яке (Бобрицьке) водосховище	59,5	17,545
	Сухий лиман	10,87	6,957
2023 рік	Чорне море із затоками	*	0
	р. Дунай	*	125,216
	оз. Кагул	868,5	276,373
	озера Ялпуг-Кугурлуй	3516,0	1379,602
	оз. Катлабуг	317,0	161,178
	оз. Китай	226,500	2,328
	оз. Сасик	1093,0	333,761
	Дністровський лиман і пониззя річки Дністер з озерами	*	1033,998
	Кучурганське водосховище	138,700	110,225
	Хаджибейський лиман	1489,900	1053,968
	Шаболатський лиман	*	54,293
	Григор'євський лиман	33,700	0
	Дофинівський лиман	45,0	0

	Тилігульський лиман	*	54,204
	Кричунівські ставки №1, №2	31,0	0
	Заплав'язьке (Бобрицьке) водосховище	59,500	26,819
	Сухий лиман	13,870	0,048
2024 рік	Чорне море із затоками	12386,17	0
	р. Дунай	1182,97	138,480
	оз. Кагул	868,5	128,055
	озера Ялпуг-Кугурлуй	3912,0	1709,39
	оз. Катлабух	324,0	234,642
	оз. Китай	226,5	29,712
	оз. Сасик	1093,0	395,659
	Дністровський лиман і пониззя річки Дністер з озерами	2393,28	1173,921
	Кучурганське водосховище	139,2	105,555
	Хаджибейський лиман	1489,9	297,494
	Шаболатський лиман	149,1	1,934
	Григор'євський лиман	33,7	0
	Дофинівський лиман	45,0	0
	Тилігульський лиман	289,039	18,174
	Заплав'язьке (Бобрицьке) водосховище	59,5	8,206
	Сухий лиман	4,8	0,163

Примітка: за інформацією Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Одеській області

5.3.4 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Охорона тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів в області здійснюється шляхом створення у місцях їх поширення (перебування) системи заповідних чи інших природоохоронних територій та проведення відповідних заходів щодо охорони на цих територіях.

Охорона, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин в Одеській області також здійснюється відповідно до Переліку видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області затвердженого рішенням Одеської обласної ради від 18 лютого 2011 року № 90-VI.

Види тваринного світу, що охороняються

Таблиця 5.3.4.1

Види тваринного світу	2022	2023	2024
Загальна кількість видів фауни на території регіону, од.*	521	521	521
% до загальної чисельності видів України*	63	63	63
Види фауни, занесені до Червоної книги України, од.	135	135	135
Види фауни, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	59	59	59
Види флори, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), од.	160	160	160
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція, CMS), од.	282	282	282
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження	93	93	93

афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.			
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS), од.	10	10	10

* за інформацією Одеського національного університету ім І.І. Мечникова. Вказано тільки хребетні тварини. Інформація по безхребетним є тільки по видах, що охороняються. Загальна кількість видів по Україні та області не відома в зв'язку із слабкою вивченістю питання.

Зокрема, на території РЛП «Тилігульський» мешкають біля 30 видів риб, 5 видів земноводних, 7 видів плазунів, 286 вид птахів, 26 видів ссавців та безліч видів безхребетних тварин.

До рідкісних тварин, що підлягають охороні належать полоз жовтобрюхий (*Coluber jugularis*) та полоз чотирьохполосий (*Elaphe guatemalensis*) занесені до Червоної книги України, 286 вид птахів, що становлять близько 70% орнітофауни України.

Також фауна нараховує 26 видів ссавців, серед яких видра річкова (*Lutra lutra*), горностай (*Mustela erminea*), тхір степовий (*Mustela erminea*), норка європейська (*Mustela lutreola*), борсук (*Meles meles*) – види занесені до ЧКУ. Також фауна РЛП налічує безліч видів безхребетних тварин. Загальна чисельність гніздового орнітокомплексу угіддя станом на 2024 рік складає трохи більш 12000 пар. Загальна кількість зимуючих птахів досягає 9000 особин, а тих, що зупиняється на прольоті – більш ніж 20 000 особин. Основними місцями гніздування є зарості очерету в верхній частині лиману та піщані острови і напівострови в його нижній частині.

Головними місцями сезонних скупчень птахів є акваторія лиману та прилеглі агроценози. Так, Тилігульський пересип є традиційним місцем концентрації птахів під час міграцій. Види птахів з Червоної книги України: малий баклан (*Phalacrocorax pygmaeus*), ходуличник (*Himantopus himantopus*), морський зуйок (*Charadrius alexandrinus*) (15 пар), кулик сорока (*Haematopus ostralegus*), колпиця (*Platalea leucorodia*), коровайка (*Plegadis falcinellus*) (20 пар), жовта чапля (*Ardeola alaudina*) та інші. Крім того, тут зимує більше 25% європейської популяції великої білої чаплі та мешкає близько 800 особин цього виду.

Станом на 2024 рік кількісний склад фауни ДБЗ, що потребує особливої охорони, виглядає наступним чином: кількість видів безхребетних, занесених до Європейського Червоного списку, на території ДБЗ становить 11 видів, до Бернської конвенції віднесено 10 видів, до Червоної книги України — 26, до Регіонального охоронного списку — 24. Загалом на території ДБЗ знаходиться під охороною різного рівня 42 види безхребетних гідробіонтів, які належать до макрзообентосу.

Іхтіофауна ДБЗ налічує 108 видів риб. До рідкісних видів іхтіофауни заповідника можна віднести 56 прісноводних та морських видів риб. До Червоної книги України занесені 24 види, які представляють іхтіофауну ДБЗ, а 7 видів риб включено до Європейського Червоного списку. До Червоної книги України віднесені всі 6 видів осетрових Дунаю: білуга, севрюга, осетер атлантичний, осетер російський, шип, стерлядь. Річка Дунай є єдиним місцем в Чорноморському басейні, де ще зберігся природний нерест осетрових.

Забезпечення умов для збереження природного нересту осетрових, проходу плідників цих риб на нерест і безперешкодного скочування їх молоді з р. Дунаю в море слід вважати найважливішим завданням щодо збереження осетрових в цілому.

Кількість видів амфібій ДБЗ, що охороняються Червоною книгою України, складає 1 вид, Червоним списком МСОП - 1, Європейським Червоним списком - 1. Серед плазунів 1 вид охороняється Червоним списком МСОП, 2 види - Європейським Червоним списком, усі 6 видів охороняються Бернською конвенцією.

Із 302 видів птахів, відмічених на території ДБЗ, 71 вид занесено до Червоної книги України, а 11 видів - до Європейського Червоного списку, до списків МСОП - 19 видів; 293 види охороняються Бернською конвенцією, 157 - Боннською конвенцією, 46 - Вашингтонською конвенцією.

Територія заповідника є місцем гніздування таких рідкісних в Європі видів як баклан малий, чернь білоока, орлан-білохвіст, кібчик, сиворакша. В період сезонних переміщень територію використовують такі види як пелікан рожевий, пелікан кучерявий, казарка червоновола, гуска мала, савка, кульон тонкодзьобий та інші рідкісні для Європи та світу види. На території ДБЗ зустрічається 8 видів птахів, чисельність яких складає більше 1% світової популяції, що є важливим індикатором Рамсарської Конвенції: пелікан рожевий - 1,7-1,8%; пелікан кучерявий - 0,7-1%; баклан малий - 1,8-5,2%; казарка червоновола - 1,8-2,3%; лелека чорний - 1%; попелух - 0,8-1%; крячок білощокий - 0,2-1%; крячок рябодзьобий - 1,7-2,4%.

Кількість видів ссавців, що охороняються Червоною книгою України, складає 20, Червоним списком Міжнародного союзу охорони природи - 8, Європейським Червоним списком - 7 видів, Бернською конвенцією - 27, Боннською конвенцією - 8, Вашингтонською конвенцією - 6. Видове різноманіття ссавців ДБЗ (47 видів) обумовлене специфікою дельтових угідь, які включають значні площі водних і навколоводних біотопів різних типів. Внаслідок цього у теріофауні заповідника присутні водні, напівводні та навколоводні види ссавців, серед яких особливо важливими з природоохоронної точки зору є представники родини куницевих - видра, горностай та норка європейська. Для норки європейської угіддя дельти Дунаю мають дуже важливе значення для збереження генофонду цього виду на європейському континенті. Прилеглу до дельти Дунаю заповідну частину моря відвідують всі три види чорноморських дельфінів - афаліна, білобочка та азовка.

5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Вселення водних біоресурсів в зоні контролю Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Одеській області здійснювалось лише за рахунок користувачів, що здійснюють промисловий вилов водних біоресурсів в умовах Режимів СТГ.

5.3.6 Інвазійні чужорідні види тварин

Державною установою «Український науково-дослідний протичумний інститут імені І.І. Мечникова» Міністерства охорони здоров'я України проводиться постійний моніторинг чисельності, видового складу та поширення епідемічно важливих видів птахів водно – болотного комплексу у місцях їх скупчення (дельти лиманів, узбережжя Одеської та Миколаївської областей).

Постійно проводився відлов ектопаразитів, а саме – іксодових кліщів та комарів родини Culicidae.

Іксодові кліщі є основними носіями таких особливо небезпечних інфекцій людини як: кліщовий енцефаліт, Ку – лихоманка, борреліоз, риккетсіоз.

Комарі роду Culicidae є носіями таких особливо – небезпечних інфекцій, як лихоманка Західного Нилу, жовта лихоманка, вірусу Денге.

Відлов кровосисних комарів родини Culicidae проводиться за допомогою спеціальних ентомологічних сачків та екстаустерів як у самому місті Одеса, так і поза містом на узбережжях лиманів та річок, як у вечірні часи, коли спостерігається пік добової активності, так і в день, у місцях скупчення Culicidae на день.

Для проведення детального аналізу стану популяцій деяких тварин, які можуть брати участь у епізоотичному процесі і є потенційними носіями та переносниками особливо небезпечних природно-вогнищевих інфекцій, а також для виявлення наявності циркуляції збудників цих інфекцій на території Одеської області та в інших регіонах України, крім візуального моніторингу, необхідно проводити їх повне дослідження, що включає:

- відлов, вилучення кровосисних ектопаразитів;
- визначення видової приналежності;
- визначення генеративного стану та статі тварин;
- проведення прижиттєвого відбору крові, клоакальних та трахеальних змивів, а також, при необхідності, проведення розтину та відбору біологічного матеріалу, а саме: мозку, часток легенів, печінки, селезінки, нирок для здійснення лабораторних вірусологічних та бактеріологічних досліджень.

Зокрема, інвазійним чужорідним видом тварин у фауні в межах РЛП «Тилігульський» є шакал звичайний або шакал азійський (*Canis aureus*) — вид родини псових (*Canidae*), ряду хижих. Вид активно розселюється по півдню України. На даний момент чисельність шакала у межах РЛП «Тилігульський» становить більш ніж 90 особин.

Також на території ДБЗ систематично ведеться постійний моніторинг видів-вселенців. Список чужорідних гідробіонтів містить 28 видів. З дальніх вселенців на території ДБЗ мешкають гребневик мнеміопсис *Mnemiopsis leidyi*, гребневик берое *Beroe cucumis*, гідроїдний поліп *Garveia franciscana*, одностулкові молюски рапана *Rapana thomasi*, біомфаларія *Biomphalaria glabrata*, фіза загострена *Haitia acuta*, потамопіргус *Potamopyrgus antipodarum*, феррісія *Ferrissia fragilis*.

Серед двостулкових молюсків вселенцями є куніарка *Anadara inaequalis*, мідія піщана *Mya arenaria*, китайська беззубка Вуда *Sinanodonta woodiana*, корбікула річкова *Corbicula fluminea*, гіпаніс *Hypanis glabra*,

корабельний шатель *Teredo navalis*, дрейсена бузька *Dreissena rostriformis bugensis*, дрейсена річкова *Dreissena polymorpha*.

Серед ракоподібних 8 вселенців: планктонна копепода *Acartia tonsa*, китайський мохнаторукий краб *Eriocheir sinensis*, 3 види баянусів - *Amphibalanus improvisus*, *Balanus amphitrite*, *Balanus eburneus*, голландський крабик *Rithropanopeus harrisii*, блакитний краб *Callinectes sapidus*, східна креветка *Macrobrachium nipponense*.

Серед червів вселенцями виявлені олігохета *Branchiura sowerbyi* та поліхета *Mercierella*, з мохуваток - *Pectinatella magnifica* та *Lophapodella carteri*, камптозоїв - *Urnatella gracilis*.

Найбільша кількість агресивних вселенців-гідробіонтів є солонуватоводними (голландський крабик, мнеміопсис, берое, рапана) та широко розповсюдженими в прибережних ділянках рукавів, які є зонами найбільшого ризику. В рукавах дельти найпоширенішими вселенцями є китайська беззубка Вуда *Sinanodonta woodiana* та корбікула річкова *Corbicula fluminea*.

Найменша кількість інвазійних видів на території ДБЗ відмічена в прісноводних кутах і складає 0,2 %.

Зі списку інвазійних видів хребетних тварин, що несуть найбільшу небезпеку для екосистем Європи та були виділені Європейським союзом (List of Invasive Alien Species of Union concern), в Україні можна виділити 3 види: нутрія (*Myocastor coypus*), єнотоподібний собака (*Nyctereutes procyonoides*), ондатра болотяна (*Ondatra zibethicus*), які були відмічені і в межах ДБЗ.

У складі герпетофауни ДБЗ є 1 інтродукований вид - червоновуха черепаха звичайна (*Trachemys scripta*), яка активно розселяється в Україні та може нести загрозу для аборигенного виду — болотної черепахи європейської (*Emys orbicularis*). Інтродукція інших видів герпетофауни в межах України не була успішною.

Серед птахів в Україні немає інвазійних видів, які несуть небезпеку для екосистем. Серед інтродукованих можна виділити фазана звичайного (*Phasianus colchicus*). Нові види птахів, які почали гніздитися останні десятиліття в межах ДБЗ, не є інвазійними, їх появу потрібно розглядати як розширення ареалу.

В складі теріофауни України є також далекі інвайдери. До цієї групи віднесено види, що з'явилися у складі дикої фауни внаслідок розселення природним шляхом, проте за сприяння людини. Більшість з них виявляють схильність до синантропії та негативно впливають на популяції аборигенних видів.

5.4 Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України однією з найважливіших і актуальних є проблема збереження та відновлення біологічного й ландшафтного різноманіття її території, захисту особливо цінних природних земель, оскільки темпи втрати біорізноманіття набирають великої швидкості, а призупинити їх можна лише за допомогою створення

репрезентативних, біологічно стійких та ефективно керованих природоохоронних територіальних систем.

Особливості географічного розташування Одеської області наділили її унікальною та надзвичайно багатою різноманітністю природних комплексів і систем, від лісових, лісостепових і степових, до водно-болотних і приморських, які й представлені у системі природно-заповідного фонду.

Формування природно-заповідного фонду в області з метою збереження і охорони природних територій та окремих унікальних об'єктів було розпочато з 1960 року, причому найбільша кількість заповідних об'єктів створено протягом 1972-1984 років і з 1993-1997 роки.

Природно-заповідний фонд області (далі – ПЗФ) має у своєму складі 131 територію та об'єктів, загальна площа яких становить 166978,4471 га. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Одеської області становить 5,01 %.

По категоріям об'єкти ПЗФ представлені наступним чином:

- 1 біосферний заповідник (Дунайський біосферний заповідник);
- 3 національних природних парки («Нижньодністровський», «Тузловські лимани» «Куяльницький»);
- 1 зоопарк;
- 1 ботанічний сад;
- 2 регіональних ландшафтних парки («Ізмаїльські острови», «Тилігульський»);
- 42 заказника;
- 25 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва;
- 49 пам'яток природи;
- 4 заповідних урочища.

На територіях та об'єктах ПЗФ охороняються більше 194 видів представників рослинного і 382 види тваринного світів, які є рідкісними та знаходяться під загрозою зникнення.

На півночі області заповідні території представляють переважно дубово-ясеневі і соснові ділянки лісу, паркові насадження колишніх панських маєтків, де ще збереглись історико-культурні об'єкти (парк «Гетьманівський» у смт. Гетьманівка, Кардамичівський). У центральній, східній і західній частинах області окрім лісових насаджень у природно-заповідному фонді зберігаються ділянки типчаково-ковилово-різнотравного степу, притаманного даній місцевості в минулому.

На півдні - це гирлові ділянки найбільших рік України Дунаю і Дністра з їх своєрідним ландшафтом і унікальною острівною системою та мережа причорноморських лиманів (Тилігульський лиман, Тузловська група лиманів (Шагани-Алібей-Бурнас), водосховище Сасик, придунайські озера Кугурлуй і Картал). Ці території включені до світової мережі водно-болотних угідь міжнародного значення, первісні природні комплекси яких зберігаються в Дунайському біосферному заповіднику, Нижньодністровському національному природному парку, національному природному парку «Тузловські лимани», регіональних ландшафтних парках «Ізмаїльські острови» і «Тилігульський», заказнику місцевого значення «Лунг».

На заповідних територіях дельти Дунаю зустрічаються 63 % птахів, зареєстрованих на території України та 42 види птахів, занесених до Червоної книги України і Європейського Червоного списку. Лише на Тузловських лиманах на великій відстані поки що збереглась не перетвореною унікальна піщана коса зі специфічною біотою, яка з'єднує лимани з Чорним морем.

Із загальної кількості територій та об'єктів ПЗФ Одеської області 7 є юридичними особами і мають відповідні адміністрації (Дунайський біосферний заповідник, Нижньодністровський НПП, НПП «Тузловські лимани», «Куяльницький», РЛП «Тилігульський», Одеський зоологічний парк та Ботанічний сад Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова), 37 територій та об'єктів знаходяться у віданні філії «Південний лісовий офіс» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України», а решта об'єктів знаходиться у віданні установ Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України та органів місцевого самоврядування.

Тобто, усі території та об'єкти природно-заповідного фонду області на даний час знаходяться у державній власності.

Дунайський біосферний заповідник розташований на території Ізмайльського та Білгород-Дністровського (колишнього Кілійського та Татарбунарського) районів Одеської області та утворений Указом Президента України від 10.08.1998 №861 на базі природного заповідного «Дністровські плавні».

Дунайський біосферний заповідник утворений з метою збереження у природному стані унікальних природних комплексів в дельті Дунаю, наукових досліджень та моніторингу довкілля, розвитку міжнародного співробітництва, організації раціонального використання природних ресурсів. 02 лютого 1999 року рішенням ЮНЕСКО Дунайський біосферний заповідник до Світової мережі біосферних заповідників у складі білатерального румунсько-українського біосферного резервату «Дельта Дунаю». Указом Президента України від 02.02.2004 № 117 територію Дунайського біосферного заповідника розширено.

Відповідно до флористичного районування територія Дунайського біосферного заповідника належить до степового Придунайського історико-географічного району. Тут зростає значна кількість видів, суцільні ареали яких знаходяться в більш північних регіонах, не властивих флорі степової зони в цілому. Флора Дунайського біосферного заповідника нараховує 1 589 видів.

На території Дунайського біосферного заповідника гніздяться 42 види птахів, занесених до Червоної книги України та до Європейського Червоного списку, а взагалі знаходяться 63 % птахів, зареєстрованих на території України.

Управління Дунайським біосферним заповідником здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Національній академії наук України.

Режим охорони, відтворення та використання території Дунайського біосферного заповідника визначається у Проекті організації території та охорони природних комплексів Дунайського біосферного заповідника, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного

середовища України від 04.10.2010 № 435, зі змінами внесеними наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.02.2017 № 92, та Положенням про Дунайський біосферний заповідник, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.06.2016 № 229 (у редакції наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 23.02.2017 № 89).

На фото: територія Дунайського біосферного заповідника

Нижньодністровський національний природний парк загальною площею 21 311,10 розташований на території Білгород-Дністровського та Одеського району (колишні Біляївський та Овідіопольський) Одеської області та утворений Указом Президента України від 13.11.2008 № 1033/2008.

Метою створення Нижньодністровського національного природного парку є збереження, відтворення та раціональне використання типових і унікальних природних комплексів пониззя річки Дністра, що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

До складу Нижньодністровського національного природного парку входять водно-болотні угіддя міжнародного значення «Північна частина Дністровського лиману» та «Міжиріччя Дністра-Турунчука» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Управління Нижньодністровським національним природним парком здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим території Нижньодністровського національного природного парку визначено у Положенні про Нижньодністровський національний природний парк, яке затверджене наказом Міністерства екології та природних ресурсів

України від 31.08.2020 № 114 (у редакції наказу Міндовкілля 07 вересня 2021 року № 578).

На фото: територія Нижньодністровського національного природного парку

Національний природний парк «Тузовські лимани» загальною площею 27 865, га розташований на території Білгород-Дністровського (колишнього Татарбунарського) району Одеської області та утворений Указом Президента України від 01.01.2010 № 1/2010.

До складу національного природного парку «Тузовські лимани» входить водно-болотне угіддя міжнародного значення «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Національний природний парк «Тузовські лимани» розташований у степовій зоні. Тобто зональною рослинністю є степова. Вона приурочена до схилів лиманів. Крім неї, у парку є лісова рослинність, переважно штучного походження (лісонасадження, створені працівниками Тузлівського лісництва ДП «Саратське лісове господарство»). Також тут зустрічається водна, прибережно-водна (болотна), лучна, солончакова, солонцева та приморська псамофітна рослинність. Є незначні фрагменти чагарникових угруповань.

На території національного природного парку «Тузовські лимани» зустрічаються 277 видів птахів, що входять до 19 рядів. Частина з вказаних видів птахів гніздиться чи зимує на лиманах Тузовської групи, більшість – мігрує через вказану територію.

Управління національним природним парком «Тузовські лимани» здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим охорони та раціонального використання території національного природного парку «Тузовські лимани» визначається у Положенні про національний природний парк «Тузовські лимани», затвердженим наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 31.08.2020 № 109 та Проекті організації території національного природного парку «Тузовські лимани», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів, затвердженим наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.01.2022 № 48.

На фото: територія національного природного парку «Тузовські лимани»

Національний природний парк «Куяльницький». З метою збереження, відтворення, ефективного використання природних комплексів та об'єктів у басейні Куяльницького лиману, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню, естетичну цінність, Указом Президента України від 01.01.2022 №3/2022 на території Березівського та Одеського районів Одеської області створено національний природний парк "Куяльницький" площею 10800,8867 га.

Куяльницький лиман відомий як важливий рекреаційний і бальнеологічний об'єкт державного та світового значення. Лиман входить в список 14 найцінніших лиманно-гирлових комплексів чорноморського регіону України, є родовищем лікувальних грязей та мінеральних вод, з XIX століття є

одним з найбільших бальнео-грязьових курортних зон України, де на даний час розташований курорт «Куяльник». Законом України від 05.12.2018 №2637-VIII природні території Куяльницького лиману Одеської області оголошено курортом державного значення - курортом Куяльник.

Біологічне різноманіття території представлене близько 800 видами судинних рослин, понад 200 видами птахів, 42 види ссавців (в тому числі 10 - рукокрилих), 17 видами амфібій, 20 видами рептилій. Перелік охоронюваних рослин включає 43 види з Європейського Червоного списку, 27 видів з Червоної книги України, 47 видів з Червоного списку Одеської області. Відзначено 7 видів ссавців, 30 видів птахів, 16 видів комах, занесених до Червоної книги України та МСОП. Територія є одним з важливих районів перебування і міграції кажанів, з них 10 видів рукокрилих, занесених до Червоної книги України та списків Бернської конвенції.

Територія має історико-культурну цінність: перші поселення в районі Куяльницького лиману датуються початком I тисячоліття до нашої ери, в околицях Куяльницького лиману виявлені скіфські кургани і залишки грецького поселення III-IV століть до н. е.

Рекреаційний потенціал території створює умови для розвитку організованого та ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності, розвитку нових форм господарювання, пов'язаних з екологічним та зеленим туризмом, формування у рекреантів та місцевих жителів екологічної культури, бережливого та гуманного ставлення до національного природного надбання.

Також НПП «Куяльницький» може стати базою для розвитку наукової, еколого-освітньої та природоохоронної діяльності. Різноманітність ландшафтів та біоти буде цікавою для організації наукових досліджень, еколого-освітніх та наукових практик, екостежок, бердвочингу, турів для фотоанімалістів. Територію національного природного парку можна використовувати для створення літніх оздоровчо-навчальних таборів в наметових містечок для студентів природничих факультетів та в якості навчальної бази для учнівської молоді.

Управління національним природним парком «Тузовські лимани» здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим охорони та раціонального використання території національного природного парку «Куяльницький» визначається у Положенні про національний природний парк «Куяльницький», затвердженим наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.12.2022 №169).

На фото: територія національного природного парку «Куяльницький»

Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» загальною площею 13 954,00 га розташований на території Березівського та Одеського (колишнього Лиманського) районів Одеської області.

До складу регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» входить водно-болотне угіддя міжнародного значення «Тилігульський лиман» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Серед птахів, що гніздуються у пониззях Тилігульського лиману, зафіксовані морський зуйок, ходуличник, кулик- сорока. У верхів'ях лиману зустрічаються малий баклан, косар, коровайка, жовта чапля.

До складу парку входять 5 заказників, в яких охороняються як представники тваринного, так і рослинного світу. Так, у ботанічному заказнику «Калинівський» збереглося понад 20 видів рідкісних та зникаючих рослин, в тому числі занесених до Червоної книги України (голонасінник одеський, ковила волосиста, рястка Буше) та Червоного списку Одеської області (гіацинтік блідий, горицвіт весняний, мигдаль степовий). Орнітологічний заказник «Тилігульський пересип» є місцем сезонних концентрацій та міграції біля 70% видів птахів України, з них до Червоної книги внесені баклан малий, дерихвіст лучний, журавель сірий, орел беркут, орлан білохвіст, пелікан рожевий тощо. Заказник «Коса Стрілка» є не лише місцем нагулу та зимівлі водоплаваючих птахів на прилиманських схилах Тилігульського лиману тут зростають такі види рослин занесених до Червоної книги, як гімносперміум одеський, шафран сітчастий, ряст ущільнений.

Управління регіональним ландшафтним парком здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Одеській обласній раді.

Режим охорони та раціонального використання природних комплексів регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» визначається у Положенні про регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» (у новій редакції), яке затверджене рішенням сесії Одеської обласної ради від 10.08.2020 № 1376-VII.

На фото: територія регіонального ландшафтного парку «Тилігульський»

**Розподіл територій та об'єктів ПЗФ за їх значенням, категоріями та типами
(станом на 01.01.2025 року)**

Таблиця 5.4.1.1.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль- кість, од	площа, га		кіль- кість, од	площа, га		кіль- кість, од	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне корис- тування		усього	у т.ч. надана в постійне корис- тування		усього	у т.ч. надана в постійне корис- тування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51 547,9	23 380,6	-	-	-	1	51 547,9	2 3380,6	32,2
Національні природні парки	3	59 976,99	9212,6753	-	-	-	3	59 976,99	9212,6753	30,7
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	2	15 320	X	2	15 320	X	9,6
Заказники, усього:	10	15 564,2	X	35	17347,79	X	45	32 911,99	X	19,72
у тому числі:										
ландшафтні	3	11 949,2	X	26	13486,96	X	29	25436,16	X	14,44
лісові	-	-	X	1	8,4	X	1	8,4	X	0,005
ботанічні	4	2649	X	5	3 521,43	X	9	6170,43	X	3,5
загальнозоологічні	2	572	X	-	-	X	2	572	X	0,3
орнітологічні	1	394	X	1	390	X	2	784	X	0,49
ентомологічні	-	-	X	2	40	X	2	40	X	0,02
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	2	10,17	X	47	11,1852	X	49	21,3552	X	0,01
у тому числі:										
комплексні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
ботанічні	1	5,5	X	40	10,2552	X	42	15,7552	X	0,009
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	6	0,63	X	6	0,63	X	0,0003
геологічні	1	4,67	X	1	0,3	X	2	4,97	X	0,003
Заповідні урочища	-	-	X	4	14 636	X	4	14 636	X	8,67
Ботанічні сади	1	16	X	-	-	X	1	16	X	0,01

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль- кість, од	площа, га		кіль- кість, од	площа, га		кіль- кість, од	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне корис- тування		усього	у т.ч. надана в постійне корис- тування		усього	у т.ч. надана в постійне корис- тування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Дендрологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	49	X	24	1625,996	X	25	1674,996	X	1,03
Зоологічні парки	1	6,5	-	-	-	X	1	6,5	X	0,006
РАЗОМ	19	127 170,76.	32 593,275	112	49 039,97	1366	131	176 111,72	29102,6	100

Динаміка структури природно-заповідного фонду

Таблиця 5.4.1.1

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2023		На 01.01.2024	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
1	2	3	4	5
Природні заповідники	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51547,9	1	51547,9
Національні природні парки	3	59 976,9867	3	59 976,9867
Регіональні ландшафтні парки	2	15320	2	15320
Заказники загальнодержавного значення	10	15564,2	10	15564,2
Заказники місцевого значення	32	16712,398	35	17347,79
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	10,17	2	10,17
Пам'ятки природи місцевого значення	47	11,1852	47	11,1852
Заповідні урочища	4	14 636	4	14 636
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	16	1	16
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	6,5	1	6,5
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	49	1	49
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	24	1625,996	24	1625,996
РАЗОМ	128	175 476,3359	131	176 111,7293
Фактична площа ПЗФ *		166 343,0859		166 978,4793
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці		4,99		5,01

Примітка: * - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

Для збереження природних екосистем, підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного й тваринного світу в Одеській області Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією проводяться заходи щодо охорони, збереження і розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, водно-болотних угідь міжнародного значення та формування екологічної мережі.

Відповідно до міжнародних зобов'язань, взятих Україною в рамках участі у Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Рамсарської та Бернської конвенцій, Законів України «Про природно-заповідний фонд України», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 №443-р, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 №695 Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації спільно з органами місцевого самоврядування та землекористувачами у 2024 році проведено роботу щодо розробки проєктів створення та розширення наступних територій та об'єктів природно-заповідного фонду:

- ландшафтний заказник місцевого значення «Чигринська балка» площею 579,18 га на території Раухівської селищної ради Березівського району, рішення Одеської обласної ради від 01.03.2024 № 635-VIII;

- ландшафтний заказник місцевого значення «Схили до Лунга» загальною площею 11,2134 га на території Саф'янівської сільської територіальної громади Ізмаїльського району, рішення обласної ради від 01.03.2024 № 636-VIII;

- ландшафтний заказник місцевого значення «Коло глея» загальною площею 45 га на території Овідіопольської селищної територіальної громади Одеського району, рішення обласної ради від 01.03.2024 № 637-VIII.

Надання статусу об'єктів природно-заповідного фонду цим цінним в природоохоронному відношенні територіям створить умови для збереження природної різноманітності ландшафтів, підвищення природоохоронної цінності регіону, підтримання загального екологічного балансу області.

Водночас у 2024 році до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України направлено проєкт створення НПП «Буджацький степ» площею 9729,72 га на території Болградського району Одеської області для підготовки відповідного Указу Президента України. Також проводилась робота щодо можливості створення ландшафтних заказників «Тростянецький» та «Ягорлицький» на території Окнянської селищної територіальної громади Подільського району Одеської області.

Разом з тим з метою визначення режиму охорони та використання природних комплексів у межах існуючих заповідних об'єктів, упорядкування проведення господарської і рекреаційної діяльності у їх межах Департаментом проводилась робота щодо розроблення та оновлення Положень про території та об'єкти природно-заповідного фонду Одеської області та оформлення відповідних охоронних зобов'язань.

5.4.2 Водно - болотні угіддя міжнародного значення

На території Одеської області знаходиться 8 водно-болотних угідь (далі - ВБУ) міжнародного значення. На території семи з них створено об'єкти природно-заповідного фонду: «Кілійське гирло» і «Озеро Сасик» – Дунайський біосферний заповідник НАН України, «Тилігульський лиман» – регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», «Межиріччя Дністра-Турунчука» і «Північна частина Дністровського лиману» - Нижньодністровський національний природний парк, «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» – національний природний парк «Тузовські лимани», «Озеро Картал» - ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Озеро Картал». Водно-болотне угіддя «Озеро Кугурлуй» на даний час не входить до природно-заповідного фонду, але в області ведеться робота щодо надання цій території заповідного статусу.

Охорона і збереження ВБУ в області здійснюється відповідно до законодавства. Моніторинг за станом ВБУ за звітний період забезпечувався в рамках державної системи моніторингу визначеними суб'єктами, а також спеціалістами установ природно-заповідного фонду та науковими установами і організаціями. Контроль за якістю води поверхневих водойм у межах ВБУ здійснювався водогосподарськими організаціями і Державною екологічною інспекцією Південно - Західного округу (Миколаївська та Одеська області) у визначених створах постійного спостереження.

Проблемні питання щодо охорони та збереження водно-болотних угідь області разом з іншими актуальними питаннями у сфері охорони довкілля розглядаються за участю науковців, спеціальних адміністрацій установ природно-заповідного фонду та профільних спеціалістів органів влади в рамках обласної науково-експертної ради, утвореної розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 26.05.2021 № 557/од-2021.

З метою збереження водно-болотних угідь Одеської області, Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації направлялись відповідні звернення до районних державних адміністрацій, об'єднаних територіальних громад області та установ природно-заповідного фонду, на територіях яких розташовані водно-болотні угіддя міжнародного значення, щодо необхідності суворого дотримання природоохоронного законодавства та врахування меж водно-болотних угідь при розгляді питань господарського використання та забудови суміжних територій, здійснення заходів щодо управління водно-болотними угіддями міжнародного значення.

З метою відзначення Всесвітнього дня водно-болотних угідь Департаментом екології та природних ресурсів спільно з районними державними адміністраціями, об'єднаними територіальними громадами Одеської області, закладами освіти, спеціальними адміністраціями Дунайського біосферного заповідника НАН України, Нижньодністровського національного природного парку, національного природного парку «Тузовські лимани» та регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» із залученням широких

верств населення, неурядових громадських організацій було проведено низку заходів, зокрема: науково-практичні учнівські онлайн конференції, інтелектуальні та екологічні ігри, брейн-рінги, пізнавальні вікторини, усні журнали, години екологічної освіти, ігрові тренінги, пізнавально-розважальні програми, віртуальні подорожі, екологічні квести, заочні мандрівки, екологічні акції, екскурсії, конкурси малюнків, фотовиставки, літературні виставки, проводились роботи щодо прибирання територій водно-болотних угідь від сміття. В засобах масової інформації розміщено відповідні статті.

Особливо активну участь у проведенні Всесвітнього дня водно-болотних угідь у 2024 році взяли заклади освіти. За інформацією Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації у 2024 році була проведена обласна природоохоронна акція «Всесвітній день водно-болотних угідь», у якій взяло участь 24019 учасників з 35 громад, було 30 переможців конкурсів та 100 призерів.

Також відмічено, що популярність природоохоронної акції серед учнівських та педагогічних колективів закладів позашкільної та загальної середньої освіти свідчить про актуальність тематики заходу, що пов'язано з особливостями географічного положення Одеської області, унікальним світом флори і фауни, а також усвідомлення підростаючим поколінням вразливості природних екосистем та необхідності їх охорони.

5.4.3 Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

5.4.4 Формування української частини Смарагдової мережі Європи

5.5 Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Одеський регіон займає одне з провідних місць у державі щодо наявності сприятливих природно-кліматичних умов, курортно-рекреаційних ресурсів. Особливість економіко-географічного розташування області, сприятливі природно-кліматичні умови, різноманітні природні лікувальні ресурси, наявність піщаних пляжів, розвинута мережа водних, залізничних та автомобільних магістралей обумовлюють розвиток в області сфери туризму і рекреації. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високо цінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий рекреаційний потенціал регіону, який має національне і міжнародне глобальне значення.

Одеською обласною державною адміністрацією туристичну галузь, в тому числі розвиток рекреаційної діяльності на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, визначено стратегічним вектором Одеської області.

Розвиток рекреаційної діяльності на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду в Одеській області полягає у:

- мінімізації негативного впливу туристів на природні екосистеми;

- гармонії відношень між людиною і природним середовищем завдяки формуванню екологічної свідомості, підвищенню екологічної культури і духовності;

- отриманні постійного джерела фінансових надходжень до бюджету районів та громад;

- гарантії довготривалого збереження природних і культурних ресурсів, що дасть змогу займатися туристичною діяльністю наступним поколінням.

Природно-заповідний фонд Одеської області, який у 2024 році включає 131 територію та об'єкт, має природні комплекси з особливою природоохоронною, науковою, естетичною та рекреаційною цінністю. Значний рекреаційний потенціал мають природні комплекси, які охороняються в Дунайському біосферному заповіднику, Нижньодністровському національному природному парку, національному природному парку «Тузловські лимани», національному природному парку «Куяльницький», регіональних ландшафтних парках «Ізмаїльські острови» і «Тилігульський», заказниках та парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва. Цінними для відвідування і ознайомлення є колекційний фонд рослин Ботанічного саду Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, екзотичні і місцеві тварини в експозиції Одеського зоологічного парку.

Метою екологічної освітньо-виховної роботи, що здійснює *Дунайський біосферний заповідник* (далі-ДБЗ), є цілеспрямований вплив на світогляд, поведінку і діяльність місцевого населення та відвідувачів ДБЗ стосовно збереження природної спадщини України та природних комплексів території заповідника, забезпечення підтримки природоохоронної діяльності ДБЗ шляхом поширення знань і підвищення обізнаності щодо цінностей біологічної та ландшафтної різноманітності, формування екологічної свідомості та виховання поваги до природи.

Обстріли території ДБЗ, близькість району активних бойових дій (о.Зміїний), режим воєнного стану і пов'язані з ним вимоги призвели фактично до повного припинення рекреаційно-туристичної діяльності у межах ДБЗ.

У 2024 р. до зелених дат проводилися такі освітні акції:

- до Всесвітнього дня водно-болотних угідь: освітньо-виховні години для учнів 5–6 класів НВК-ліцею м. Вилкове;
- 25 квітня 2024 р. до Дня Землі, спільно із ЗЗСО № 2 м. Вилкове, проведено традиційну акцію «Рибам — вода, птахам — повітря, вилківцям — чисте місто!».

У 2024 році продовжено інтерактивну освітню кампанію «Жива дельта Дунаю», яка стартувала у травні 2023 р. під керівництвом команди Rewilding Ukraine. У кампанії брали участь початкові та середні класи шкіл, розташованих у регіоні дельти Дунаю в Україні, Румунії та Республіці Молдова. Кампанія була частиною масштабних заходів з ревайлдингу в дельті Дунаю, що розпочалися семінарами для вчителів. ДБЗ проводив її на базі ЗЗСО №2 м. Вилкове Ізмаїльського району Одеської області.

На початку липня 2024 року вилківці взяли участь у другому таборі, організованому Rewilding Ukraine та Rewilding Romania. Табір проходив у с.

Журиловка на румунському боці дельти. Також у рамках кампанії 23 березня 2024 р. 14 учнів здійснили подорож до острова Єрмаків.

До Міжнародного дня Дунаю під гаслом «Збережемо Дунай блакитним!» в ІТЦ проведено заняття Школи обдарованих дітей ЗЗСО №2 м. Вилкове. Заняття цієї ж школи проводилися і до Міжнародного дня Чорного моря, що відзначається 31 жовтня.

Заповідник співпрацює з багатьма екологічними неурядовими організаціями як на національному, так і на міжнародному рівнях, а також із засобами масової інформації.

Крім того, 21 травня 2024 р. наукова співробітниця виступила з презентацією «Просвітницька робота щодо збереження осетрових у ДБЗ» на зустрічі WWF Україна з Вилківською громадою в межах проєкту LIFE BOAT for Sturgeons.

Всього науковці ДБЗ у 2024 р. взяли участь у 23 онлайн-конференціях і семінарах, з яких 3 були міжнародними.

У червні 2024 року на території Вилківського лісництва у межах зони антропогенних ландшафтів ДБЗ відкрився екоготель і ресторан «Монкастро», а також найбільший комплекс глемпінгів в Україні. Курортна зона с. Приморське Ізмаїльського району - єдина на півдні Одещини, яка у 2024 р. вперше за роки війни прийняла відпочивальників.

Адміністрація забезпечує поступове збільшення обсягу екологічної інформації в електронних базах даних та її доступність для громадськості. Постійно оновлюється інформація на сайті ДБЗ та сторінках у Facebook, а також у ЗМІ: «Бессарабія INFORM», Бессарабський медіахолдинг, «Південь сьогодні».

Нижньодністровським національним природним парком відповідно до основних напрямків та завдань еколого-освітньої діяльності, запланованих на 2024 рік, було проведено екологічну освітньо-виховну роботу з населенням (зокрема з підростаючим поколінням) відбулося більше 140 заходів, охоплено близько 3500 учасників, у тому числі інклюзивні групи. Зокрема, було проведено екоосвітні заняття у навчальних закладах (екоуроки, акції для учнів районних шкіл, лекції для студентів тощо);

Прийнято участь у пізнавально-розважальному екофорумі «Діти Дністра»; продовжено розробку наочних посібників і роздаточного матеріалу та методичної допомоги для проведення екоосвітніх занять у ЗОШ, ДНЗ та ВНЗ (презентації, плакати, листівки тощо).

Поширення інформації про Парк та його діяльність з метою створення позитивного іміджу, а також інформаційно-роз'яснювальна робота щодо вимог природоохоронного законодавства на території ПЗФ здійснювалось такими шляхами:

- актуальні інформаційні та новинні матеріали на сайті Парку та на сторінці у Facebook;
- тематичні статті та виступи у ЗМІ;

– видання та розповсюдження власної поліграфічної та сувенірної продукції (календарі, буклети, флаєри, плакати, магніти тощо) з інформацією про Парк;

– бесіди з відвідувачами та місцевим населенням.

Взаємодія з іншими установами у напрямку еколого-освітньої діяльності, організується через проведення спільних заходів та участь у них, інша співпраця з громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, навчальними закладами тощо. Проведення екскурсій існуючими екостежками в рамках еколого-освітніх заходів. Поповнення фото- і відеотеки.

Рекреаційна діяльність на території Парку організовується підрозділами спеціальної адміністрації парку, а також іншими підприємствами, установами та організаціями на підставі угод з адміністрацією парку.

У 2024 році була продовжена робота щодо облаштування та обслуговування рекреаційних маршрутів, розроблених структурними підрозділами Парку у попередні роки, відповідно до привабливості території, водойм, проток в Нижньодністровському НПП: 5 екскурсійних пізнавальних маршрутів та екостежок, в тому числі: 2 екологічні стежки: «Дністровія» та «Шепіт заплав»; 3 водні екологічні туристичні маршрути «Дністровська Амазонія», «Царство птахів», «Мертвий ліс. Царство великих бакланів». У звітному періоді було проведено 12 екскурсій, створено 3 нових інформаційних стенди на екостежках, розроблено проєкт нової екостежки у с.Надлиманському.

З метою популяризації Парку та розвитку рекреаційної діяльності на території парку, спеціальна адміністрація парку постійно співпрацює з органами місцевого самоврядування та виконавчої влади: з Одеською обласною радою та Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією:

1) в рамках Стратегії розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки, в частині реалізації Програми розвитку туризму, рекреації та курортів в Одеській області, щодо створення інформаційного порталу для взаємодії надавачів і користувачів туристично-рекреаційних послуг з органами місцевого самоврядування; щодо реєстру потенційно привабливих об'єктів туристичної інфраструктури з метою залучення коштів міжнародної технічної допомоги та програм іноземних донорських організацій та ін.;

2) в рамках Регіональної програми цифрової трансформації Одеської області на 2024-2026 роки, та цифровізації процесів діяльності на підпорядкованих природоохоронних територіях та створення Порталу об'єктів природно-заповідного фонду Одеської області, що дасть можливість користувачам отримувати онлайн інформацію про території та об'єкти природно-заповідного фонду області та представлятиме їх природні, наукові, правові та інші характеристики; дізнатись де розміщуються основні туристичні об'єкти, природні, а також багато іншої інформації стосовно туризму і відпочинку на природі;

3) з органами місцевого самоврядування, на землях комунальної власності яких розташований парк, та які адміністративно віднесені до Білгород-Дністровської та Біляївської міських територіальних громад, Овідіопольської селищної, Маяківської, Мологівської та Старокозацької

сільських територіальних громад. Основними питаннями співпраці є: збереження навколишнього природного середовища, ефективне використання природних ресурсів та з питань, які пов'язані з створенням умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів; здійснення контролю за дотриманням іншими землекористувачами (землевласниками) та громадянами в межах Парку вимог природоохоронного законодавства України, Положення про Парк та Проекту організації його території.

З метою взаємодії у сфері організації екологічного туризму, туристської діяльності і створення умов для регульованого туризму й відпочинку, здійснювалася співпраця щодо підписаних Меморандумів між Парком та Біляївською міською радою (у 2020 р.) та Маяківською сільською радою (у 2023 р.). У 2024 році підписано Меморандум про співпрацю з військовою частиною № 1489 Державної прикордонної служби України щодо сприяння реабілітації та оздоровлення поранених військовослужбовців. Оздоровлення військовослужбовців та надання відповідних послуг здійснюється на безоплатній основі. В рамках Меморандуму про співпрацю, укладеного між Нижньодністрівським національним природним парком та Біляївською об'єднаною територіальною громадою, продовжують діяти орендні відносини щодо використання приміщення Туристичного візит-центру «Дністер», які дають можливість покращити співпрацю по наданню рекреаційних і туристичних послуг, контролю за наданням платних послуг суб'єктами господарювання на території парку, збільшення надходжень до місцевого і державного бюджетів, популяризації і інформування населення про діяльність Нижньодністрівського НПП.

Національним природним парком «Тузовські лимани» (далі – Парк) у 2024 році роботи були організовані та проведені заходи (інформаційні кампанії) до 21 екологічної дати, серед них: Всесвітній день Водно-болотних угідь, День захисту китоподібних, День лісів, Всеукраїнські акції «Наша допомога птахам» та «Збережи першоцвіти», День екоосвіти, День мігруючих птахів, Міжнародний день біологічного різноманіття, День охорони навколишнього середовища, День Чорного моря, День рециклінгу, та ін.

Упродовж звітного періоду співробітниками Парку проводилася еколого-виховна робота шляхом інформування населення про екологічні дати та діяльність установи у соціальних мережах Фейсбук, Інстаграм та на сайті Парку. До екологічних дат екоосвітянами Парку проведено 65 еколого освітніх заходів. До Дня ветлендів, Міжнародного дня Чорного моря та Дня дій проти гребель екоосвітяни національного природного парку "Тузлівські лимани" підготували методичні розробки для учнів різних вікових категорій і розіслали їх двадцяти школам. Навчальні заклади провели заходи присвячені цим екодатам з використанням отриманих матеріалів. До відзначення екологічних дат долучилось більше 1000 учнів.

В рамках роботи літньої школи Парку адмінбудівлю Парку відвідали учні 5-6 класів місцевого Татарбунарського ліцею.

Також на сторінці нацпарку у «Фейсбук» працівниками установи постійно висвітлюється робота Парку, інформується про проведені заходи, анонсуються акції, ведеться просвітницька робота. Всього за звітний період було висвітлено 355 дописів. Під час повномасштабної війни, Парк надає перевагу питанням впливу воєнних дій на довкілля з метою інформування суспільства про масштаби трагедії та їх довгострокові наслідки. Упродовж звітного періоду надано 52 інтерв'ю журналістам з регіональних, всеукраїнських та міжнародних засобів масової інформації.

У приміщенні адмінбудівлі Парку створено та облаштовано бібліотеку, фонд якої постійно оновлюється. Зараз бібліотечний архів налічує більше 400 книг, сформовано фототеку для фотовиставок робіт, постійно поповнюється фільмотека, яка відображає красу та біорізноманіття Парку.

Природні рекреаційні ресурси НПП «Тузовські лимани» різноманітні та включають кліматичні, бальнеологічні ресурси і лікувальні речовини (мінеральні води, грязі, озокерит), водні (річкові системи, природні водойми, морські акваторії), пляжні, ресурси рельєфу, біологічні (рослинний і тваринний світ), природні пейзажі та краєвиди. Водночас починаючи з 2022 воєнного року лісові масиви, морська акваторія та піщаний пересип офіційно заборонені для відвідування і відпочинку.

Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» (далі РЛП «Тилігульський») у 2024 році проводив екологічну освіту та виховання на лимані і впливаючи на світогляд, поведінку і діяльність населення з метою формування екологічної свідомості та залучення людей до збереження природної спадщини.

Екологічне виховання населення проводять співробітники РЛП «Тилігульський». Головною метою еколого-освітньої та природоохоронної пропагандистської діяльності РЛП є забезпечення підтримки заповідної справи широкими верствами населення. Екологічне виховання населення проводять співробітники РЛП «Тилігульський». З тією ж метою, для підростаючого покоління місцевих мешканців, проводять екологічні свята: Міжнародний день ВБУ, Міжнародний день довкілля, День зустрічі птахів та інші, а також читають лекції та проводять екскурсії екологічними стежками та вікторини. Також співробітники РЛП «Тилігульський» підтримують сторінку в соцмережі Фейсбук, де розміщують усі матеріали по вихованню населення, та роботі парку. РЛП «Тилігульський» займається видавничою діяльністю. Так, було видано фотоальбом «Дикий Тилігул», буклет «Тилігульський регіональний ландшафтний парк. 10 років» та з Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища екологічний фотоплакат «Природа Тилігульського лиману», «Вода – це життя», «Прибережні смуги», «Зелені островці півдня України, та «Український степ», які були розповсюджені серед місцевих мешканців. РЛП «Тилігульський» співпрацює з громадськими екологічними організаціями. Так, Молодіжний центр ім. Вернадського, видав брошуру «Тилігульський птахосвіт». У рамках співробітництва на лимані було проведено молодіжну екологічну експедицію, до якої залучені місцеві жителі. Громадська екологічна організація «Істрос», видала екологічні фотоплакати «Таємниці очерету» та «Очерет, раціональне природовикористання». На

території РЛП “Тилігульський” існує дві екологічні стежки: екостежка «Тилігульський пересип», де маршрут проходить в низов'ях Тилігульського лиману та екостежка «Каїрська затока», де маршрут проходить по схилах лиману, який огинає затоку, розташовану між селами Каїри і Калинівка

Ботанічним садом Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова підтримується колекційний фонд рослин, який постійно розвивається. Ботанічним садом розпочато екологічну просвітницько-виховну програму, в рамках якої проводяться тематичні фестивалі і працює програма екскурсійного обслуговування населення. Щорічно Ботанічний сад відвідують до 10000 екскурсантів, серед яких найбільше школярів. В рамках цих програм відвідувачі Ботанічного саду знайомляться з розмаїттям рослинного світу у тому числі і з рідкісними та зникаючими видами, які підлягають охороні, їх біологічними екологічними особливостями та навчаються дбайливому ставленню до довкілля.

5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

6.ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1.Структура та стан земель

Земельні ресурси області площею 3 331,38 тис. га характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння.

За призначенням і використанням розподіляються:

- землі сільськогосподарського призначення - 2 588,18 тис. га (77,69 %), з них рілля – 2 077,042 тис. га (62,35 %);
- землі громадського призначення 30,5 тис. га;
- землі оздоровчого призначення 2,0 тис. га;
- землі рекреаційного призначення 4,5 тис. га;
- землі лісогосподарського призначення, ліси та інші лісовкриті площі 223,4 тис. га (6,7 %);
- землі водного фонду 210,73 тис. га (6,33 %), в тому числі природні водотоки (річки та струмки) - 15,3 тис. га, озера та лимани - 167,2 тис. га, ставки - 12,1 тис. га, штучні водосховища - 7,6 тис. га, штучні водостоки (канали, колектори, канали) - 8,4 тис. га;
- землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики 31,7 тис. га.
- порушені землі віднесено 2,4 тис. га, з них не використовуються 1,5 тис. га:
- землі транспорту та зв'язку 25,1 тис. га;
- землі під твердими побутовими відходами 0,5 тис. га, з яких більша частина не відповідає екологічним нормам.

6.1.1.Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земельний фонд Одеської області по основних видах угідь станом на 01.01.2025

Таблиця 6.1.1.1

Види основних земельних угідь	Площа земель
-------------------------------	--------------

та економічної діяльності	всього, тис. га	% до загальної площі області
Сільськогосподарські землі	2 588,18	77,69
Ліси та інші лісовкриті площі	223,4	6,70
Забудовані землі	199,0	5,98
Відкриті заболочені землі	76,96	2,30
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри інші.	31,0	0,93
Води (території, що покриті поверхневими водами)	210,73	6,33
Інші землі	2,1	0,07
Разом	3 331,38	100

Примітка: за інформацією Головного управління Держгеокадастру в Одеській області

6.1.2. Стан ґрунтів

Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал регіону.

Водночас, в Одеській області поступово втрачаються ресурси гумусу в ґрунтів через те, що обробіток ґрунту не відповідає сучасному моменту і сформовано на основі 4 культур (пшениця, ячмінь, соняшник, ріпак) та впроваджено неправильну структуру посівних площ. Для переходу на ґрунтозахисне і екологічнобезпечне землеробство потрібно частину орних земель вивести з обробітку під ліси, луки, пасовища, водоймища, заповідні і рекреаційні зони. Рекомендовано у землеробстві Одеської області, в сівозмінах вводити посіви багаторічних трав, зернобобових культур, сидеральні пари. В якості органічного добрива використовувати соломку і пожнивні рештки інших культур з метою покращення балансу гумусу і поживних речовин в ґрунтах області.

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу, азоту, фосфору та калію за результатами агрохімічної паспортизації для земель сільськогосподарського призначення (раз на 5 років)

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Таблиця 6.1.2.1

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
-	1,2	31,7	32,0	29,9	5,1	3,59

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Таблиця 6.1.2.2.

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький < 100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений > 200	
–	–	–	–	–

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю

Таблиця 6.1.2.3.

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький < 5	низький 5-8	середній 9-15	підвищений 16-30	високий 31-60	дуже високий > 60	
4,8	19,5	37,2	32,4	5,5	0,6	14,6

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Таблиця 6.1.2.4.

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
10,1	19,5	54,9	11,0	2,1	2,3	69

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Таблиця 6.1.2.5.

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤ 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
-	0,1	7,8	35,7	31,3	25,1	128

Примітка: інформація надана Одеською філією державної установи «Держґрунтохорона».

6.1.3. Деградація земель

Деградація земель – природне або антропогенне спрощення ландшафту, погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших органічно пов'язаних із землею природних компонентів (Закон України «Про охорону земель»).

Відповідно до інформації структурних територіальних підрозділів Головного управління Держгеокадастру в Одеській області станом на 01.01.2025 площа деградованих земель по Одеській області складає 33,0 тис. га.

Протягом 2024 року на території Одеської області роботи щодо консервації земель не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Важливість питання ефективного використання та охорони земель сільськогосподарського призначення у Одеській області є одним з найактуальніших, адже в області понад 2,5 млн. га сільськогосподарських угідь, у тому числі більш 2 млн. га ріллі, більше 80 тис. га виноградників.

Контроль щодо охорони земель вимагає невідкладних науково обґрунтованих заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів та отримання екологічно чистих продуктів харчування.

Так, з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського

виробництва, раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращання природних ландшафтів за заявою землевласників або землекористувачів розробляються проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь (ст. 52 Закону України «Про землеустрій»).

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Головним управлінням Держгеокадастру в Одеській області у 2024 році не здійснювались роботи по виявленню земель, які підлягають консервації, для інформаційного наповнення Державного земельного кадастру.

6.3.2. Практичні заходи

6.3.3. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Інформація про стан мінерально-сировинної бази Одеської області за 2024 рік орієнтовно буде підготовлено у серпні-вересні 2025 року після актуалізації інформації щодо стану родовищ корисних копалин.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Підземні води: ресурси, використання, якість

Водозабезпечення Одеської області здійснюється за рахунок прогнозних ресурсів та експлуатаційних запасів підземних вод Причорноморського артезіанського басейну. За результатами регіональної оцінки прогнозні ресурси підземних вод для Одеської області визначені в кількості 736,7 тис. м³/добу, у т.ч.: з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 663,90 тис. м³/добу; з мінералізацією від 1,5 до 3,0 г/дм³ – 72,8 тис. м³/добу.

У 2024 році до промислового освоєння залучено 18 родовищ питних та технічних вод (24 ділянки), видобуток з яких склав 27,1358 тис.м³/добу – 5,6 % від загальних запасів.

За даними звітів за 2-ТП-Водгосп у 2024 р, сумарний видобуток підземних вод на території області склав 65,4772 тис. м³/добу. Освоєння ресурсів становить 8,9 %, запасів – 5,6 %. Частка видобутку запасів до загального водовідбору становить 41,4%.

За мінералізацією загальний видобуток розподілився наступним чином: до 1,5 г/дм³ – 52,7347 тис.м³/добу; 1,5-3 г/дм³ – 12,3408 тис. м³/добу; 3-5 г/дм³ – 0,4017 тис. м³/добу.

Із загального водовідбору по області у кількості 65,4772 тис.м³/добу використано 64,8166 тис. м³/добу (99,0%). По видах використання водовідбір розподіляється таким чином: на господарсько-питні цілі використовується 56,4444 тис. м³/добу (86,2 % від загального водовідбору); на виробничо-технічні цілі – 5,1846 тис. м³/добу (7,9 % від загального водовідбору); сільськогосподарське водопостачання – 3,0867 тис. м³/добу (4,7 % від загального водовідбору); на зрошування – 0,10109 тис. м³/добу (1 % від

загального водовідбору). Без використання скидаються 0,6606 тис. м³/добу (2,3 % від загального водовідбору).

Загальна кількість водопунктів станом складає 6 080, у тому числі артезіанських свердловин – 5 873, шахтних колодязів – 198, джерельних каптажів – 9.

По водоносних горизонтах прогнозні ресурси підземних вод розподіляються наступним чином: алювіальних відкладів долин рік Дунай, Дністер – 245,4 тис. м³/добу (33,3 %); неогенових відкладів – 472,5 тис. м³/добу (64,14 %); палеогенових відкладів – 5,2 тис. м³/добу (0,71 %); крейдових відкладів – 10,6 тис. м³/добу (1,44 %); архей-протерозойських порід – 3,0 тис. м³/добу (0,41 %).

Основним водоносним комплексом, що експлуатується у межах області є неогеновий (водоносні горизонти у відкладах середньосарматського підрегіоарусу та балтської світи верхнього міоцену - у північній, центральній і південно-західній частинах області; у відкладах верхньосарматського підрегіоарусу, меотичного та понтичного регіоарусів верхнього міоцену – у центральних і південних районах області; кіммерійського регіоарусу – в західних районах). Загальний водовідбір з водоносного комплексу у неогенових відкладах склав 50,3813 тис. м³/добу (76,39% від величини загального видобутку та 10,7 % від ПРПВ комплексу). Уздовж рік Дунай і Дністер експлуатується водоносний комплекс в алювіальних плейстоцен-верхньопліоценових та верхньопліоценових відкладах, приурочений до заплавної і терасових ділянок долин. Кількість води, що відбирається, становить 14,4654 тис. м³/добу (22,1 % від загального водовідбору по області та 5,9% від величини ПРПВ алювіального водоносного комплексу). Водоносний горизонт у крейдових відкладах для питного водопостачання використовується лише на північному сході Подільського району області; водовідбір з нього склав 0,2503 тис. м³/добу (0,38 % від загального водовідбору по області, 2,3 % від величини ПРПВ крейдового водоносного горизонту). Прогнозні ресурси питних підземних вод палеогенового комплексу на території області для господарсько-питного водопостачання не використовуються. Оздоровчими закладами м. Одеси для бальнеолікування використовуються високо мінералізовані (мінералізація більше 10 г/дм³) води палеогену. У крайніх північних та північно-східній частині Подільського району області експлуатуються підземні води, що містяться в кристалічних породах архей-протерозою та у продуктах їхнього руйнування. Водовідбір тут не перевищував 0,2613 тис. м³/добу (0,4 % від загального водовідбору по області або 8,7 % від величини ПРПВ архей-протерозойського комплексу).

На території Одеської області використовуються підземні води у четвертинних відкладах, прогнозні ресурси по яких не оцінювались. Видобуток склав 0,5237 тис. м³/добу (0,8% від величини загального водовідбору).

Крім питних підземних вод на території Одеської області розвідані та затверджені експлуатаційні запаси по 14 родовищах мінеральних вод у кількості 7 088,1 м³/добу, у тому числі за категоріями: А – 3 419,2 м³/добу, В – 2 831,4 м³/добу, С1 – 837,5 м³/добу.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Відповідно до Положення про Державну службу геології та надр України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1174, Держгеонадра серед іншого організовує і координує роботу з моніторингу мінерально-сировинної бази, геологічного середовища та підземних вод і відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», від 13.06.2024 № 684 «Деякі питання функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем», від 13.06.2024 № 685 «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу геологічного середовища» та від 19.09.2018 № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод» і є суб'єктом державної системи моніторингу довкілля (зокрема підземні води, масиви підземних вод).

Зазначені роботи виконують регіональні геологічні підприємства та дочірні підприємства ПрАТ НАК «Надра України» на замовлення Держгеонадр.

Наголошуємо, що у 2022-2025 роках зазначені роботи не проводилися у зв'язку з відсутністю фінансування з державного бюджету Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року.

Інформація стосовно видобуту та використання підземних вод за 2024 рік може бути додатково надана після опрацювання протоколів ДКЗ України по запасах корисних копалин та опрацювання форм звітності № 7-ГР (підземні води) (річна) «Звітний баланс видобутку та використання підземних вод за 2024 рік».

Додатково - за результатами останньої інвентаризації по території Одеської області обліковується 36 спостережних пунктів державної мережі моніторингу підземних вод.

При нагоді надаємо наявну інформацію щодо основних водоносних горизонтів, поширених на території Одеської області (додається).

Дані щодо поширення небезпечних екзогенних геологічних процесів на території Одеської області за 2024 рік відсутні, оскільки моніторингові роботи за вказаний період не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування з державного бюджету Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Інформація щодо активізації екзогенних геологічних процесів в межах території Одеської області (за даними спостережень 2022 р.)

В 2024 році на території Одеської області були проведені наступні види польових робіт:

- режимні спостереження на типових ділянках (ділянки III категорії) розвитку ЕГП;
- маршрутне інженерно-геологічне обстеження ділянок II категорії морського узбережжя;

- маршрутне інженерно-геологічне обстеження ділянок II категорії лиманів та озер;
- інспекційні виїзди на ділянки можливих проявів надзвичайних ситуацій, викликаних небезпечними інженерно-геологічними процесами (НЕГП) з загрозою господарчим об'єктам.

Абразійно-зсувні процеси

Протягом 2024 року обстежені такі ділянки II категорії: узбережжя Чорного моря від с. Сичавка Одеського району до с. Лебедівка Білгород-Дністровського району: схили оз. Алібей.

На ділянках Спостереження також проводилися по чотирьох абразійно-зсувних ділянках III категорії, які розташовані в межах ділянки II категорії - узбережжя Чорного моря. Спостереження полягали у візуальному обстеженні спостережної мережі та морфометричній зйомці Санжійської, Фонтанської, Григорівської та Сичавської ділянок.

За результатами морфометричної зйомки на зсувних ділянках режимних спостережень на морському узбережжі (III категорії) у 2024 р. встановлено:

Санжійська зсувна ділянка (природні умови) перебувала у режимі слабкої зсувної активності тимчасової фазової зсувної циклічності (площа відчуження від плато $60,0 \text{ м}^2$), при максимальних значеннях у попередні роки: $1\,486,0 \text{ м}^2$ (2005 р.), $2\,610,0 \text{ м}^2$ (2017 р.), $3\,500,0 \text{ м}^2$ (2018 р.).

Фонтанська зсувна ділянка (значне техногенне навантаження) перебувала у режимі слабкої зсувної активності (площа активізації склала $206,0 \text{ м}^2$) - у 2012 р.- площа відчуження від плато $78,0 \text{ м}^2$, у 2011 р. – 2400 м^2 , у 2018р. - 722 м^2 , при максимальних значеннях $2\,825 \text{ м}^2$ в 2007 р.

Григорівська зсувна ділянка (природні умови) перебувала у режимі тимчасової стабілізації (площа відчуження від плато – $0,0 \text{ м}^2$, при максимальних значеннях у попередні роки $4\,800,0 \text{ м}^2$ у 1999 р. та $10\,100,0 \text{ м}^2$ у 2018 р.).

Сичавська зсувна ділянка на (природні умови) перебувала у режимі дуже слабкої зсувної активності (площа відчуження від плато $37,0 \text{ м}^2$, при максимальних значеннях $6\,150,0 \text{ м}^2$ в 2005 р.

У 2024 р. на ділянці абразійно-зсувного берега Чорного моря в межах Одеської області загальною довжиною $86,0 \text{ км}$ обстежено 74 зсуви, з яких на 17 зсувів перебувають природному стані, на 35 зсувах виконаний комплекс протизсувних заходів, на 22 зсувах протизсувні заходи виконані частково.

Активізація в різному ступені виявлялася на 30 зсувах (41%).

Всього на узбережжі Чорного моря у межах Одеської області у 2022-2024 роках загальна площа території, що відокремилась від прибровочної частини плато у наслідок абразії та зсувних процесів, складає $10\,276,0 \text{ м}^2$ ($5\,138,0 \text{ м}^2$ в середньому за рік).

80% площі, що відокремилась від прибровочної частини плато, припадає на ділянку морського узбережжя між Дністровським та Сухим лиманами. Площа відчуження від плато тут склала $8\,217 \text{ м}^2$.

9% - припадає на ділянку морського узбережжя від с. Крижанівка до Великого Аджалицького лиману. Площа відчуження від плато тут склала 900 м^2 ;

5,8% - припадає на ділянку морського узбережжя між Великим та Малим Аджалицьким лиманами. Площа відчуження від плато - 598 м².

5% - припадає на ділянку морського узбережжя між Малим Аджалицьким та Тилігульським лиманами. Площа відчуження від плато - 536 м².

0,2% площі припадає на ділянку морського узбережжя. від Люстдорфської балки до с. Крижанівка. Площа відчуження від плато - 25 м².

На абразійно-обвальних ділянках морського узбережжя від оз.Бурнас до Будацького лиману, та від гирла р.Барабой на північний схід до Санжійського маяка загальна площа, що відокремилась від прибровочної частини плато, у 2020-2023 р. склала 7 231,0 м² (3 615,0 м² в середньому за рік).

Інтенсивність абразійної діяльності на берегах озер Сасик, Карачаус, Алібей та Бурнас в першу чергу обумовлена зоною сучасного інтенсивного неотектонічного опускання цієї ділянки узбережжя Чорного моря. Підтвердженням важливості впливу цього чинника є переважна відсутність пляжних накопичень на берегах цих озер.

Динаміка відступання плато оз.Алібей на 2024 рік. склала 6 440 м² (за 2 роки), або в середньому 3 220 м²/рік, зі середньою швидкістю 0,45 м/рік (по лівому борту), та 139 м² (за 2 роки), або в середньому 570 м² /рік, зі середньою швидкістю 0,3 м/рік (по правому борту). Таким чином встановлено, що швидкість абразії неоднакова на різних бортах озер, дуже значна на лівому борту оз. Алібей, та помірна на правому борту оз Алібей.

Ділянки можливого виникнення НС від ЕГП

Визначення можливого розвитку надзвичайних ситуацій від ЕГП на об'єктах господарчої інфраструктури проводилося шляхом інспекційних виїздів. У 2024 році були проведені інспекційні обстеження ділянок можливого виникнення НС в межах м. Одеси та Одеської областей. Обстежено 13 небезпечних ділянок з загрозою об'єктам господарювання від ЕГП, більшість об'єктів регіонального рівня, розташованих в основному на техногенно навантажених ділянках узбережжя Чорного моря (бази відпочинку, санаторії та інші).

Білгород-Дністровський район:

- ділянка на схід від с. Лебедівка активна абразія продовжує руйнування ділянки плато довжиною 2 км (захват ділянки лісу);

- ділянка в 1,9 км на захід від с. Ново-Миколаївка, узбережжя Чорного моря, б/в «Пелікан»: активна абразія загрожує руйнуванням ділянки верхньої частини схилу;

- ділянка в 1,7 км на захід від с. Курортне, б/в «Волна»: активна абразія продовжує руйнування ділянки плато (захват огорожі). У 2023 році бетонна огорожа б/в «Волна» була перенесена на 25 м вглиб плато;

- ділянка 1км на схід від б/в «Волна», маяк «Будаки»: активна абразія загрожує руйнуванням ділянки верхньої частини схилу;

Одеський район:

- ділянка в 0,5 км на південь від с. Санжійка, гирлова частина Санжійської балки, узбережжя Чорного моря: 6 житлових будинків та 5 присадибних ділянок піддані руйнуванню в результаті активної абразії.

- ділянка в на північний схід від с. Санжійка, де продовжується активізація зсувних деформацій. В активний зсувний процес захоплений береговий схил з прибровочною частиною плато (на протязі 800 пог.м) з захватом ділянки для забудови та орних земель;

- ділянка у м. Чорноморськ, с. Бугове, 62, вул.Тіниста, Приморська № 75-77, с. Іллічівка, узбережжя Чорного моря: продовжуються зсувні деформації з руйнуванням 20 житлових будинків, 10 садових будинків, 12 опор ЛЕП, автополотна в результаті навантаження прибровочної частини та підрізки схилу.

При обстеженні 2024 року спостерігалася активізація деформацій на двох ділянках зсуву: на його крилах в правій і лівій частинах вододілу з захопленням додаткових ділянок плато. Утворення цих ділянок вірогідно пов'язано зі значним при вантаженням брівки плато відвалами ґрунту з сусідніх ділянок та спровокувало подальший розвиток зсувних деформацій з захватом інших ділянок плато з житловими будинками;

- ділянка на східній околиці с. Крижанівка продовжується спорудження комплексу протиабразійних та протизсувних споруд, які включають відсипку пляжу та навал гранітних валунів на урізі моря, спорудження підпірних бетонних стінок, дренажних колодязів, планування схилу.

- ділянка в с. Фонтанка, вул. Молодіжна, Сонячна, Набережна, Прикордонна, узбережжя Чорного моря: продовжуються сталі зсувні деформації на тілі зсуву з обваленням ґрунту зі схилу, руйнування асфальтових доріг, 5 ЛЕП, відстань від житлових будівель – 3 м, та навал на будинки в нижній частині схилу;

- ділянка в с. Вапнярка, причальний кооператив «Сонячний», ДК «Ікар», ДК «Аматор»: продовжується розширення тріщин на автошляху та зсувні деформації на ділянці середньої частини схилу з захватом дачних будівель (вул. Південна 13, 14), ведеться привантаження схилу техноґрунтами для розширення проїзду.

- ділянка в с. Вапнярка, б/в «Одеса»: в активній зсувний процес захоплена середня частина схилу: спостерігається руйнування підпірної стінки, вапняку, та металевих сходів;

- ділянка в с. Вапнярка, потенційна загроза ділянки б/в «Лаванда», в активній зсувний процес захоплена середня частина схилу: внаслідок активної абразії на кліфі спостерігається падіння великих глиб вапняку.

м. Одеса, узбережжя Чорного моря

За даними робіт з моніторингу небезпечних екзогенних геологічних процесів, у тому числі і поширення абразійно-зсувних процесів на окремих ділянках узбережжя м. Одесі, за останній час відмічається посилення процесів зсувних деформацій як на ділянках з природними умовами формування процесу, так і на окремих локальних ділянках, де було проведене будівництво комплексу берегоукріплювальних та протизсувних заходів. Ці деформації

викликані посиленням впливу на зсувний схил антропогенного фактора (техногенного навантаження на зону морського узбережжя), наслідком чого є посилення інтенсивності проявів небезпечних інженерно-геологічних процесів на схилі, який перебуває в режимі «граничної рівноваги».

- ділянка в Аркадії, вул. Ак. Курчатова, вул. Каманіна: тут в результаті будівельних робіт активізувалися зсувні деформації. Спостерігається розширення та зрушення тріщин на будинках, кам'яних заборах, сходах та асфальтному покритті (підрізка, забудова важкими спорудами, привантаження схилу, вібрація від транспорту, значна висота схилу).

- ділянка зсувного схилу та плато, вздовж брівки плато, парк ім. Т.Г. Шевченка, від провулка Нахімова (дипломатична установа КНР) до «Дача Ланжерон». Тут встановлені окремі ділянки сталого розвитку зсувних деформацій різного ступеню ризику;

- ділянка зсувного схилу та плато вздовж брівки плато «Приморського бульвару» від Літературного музею до палацу графа Воронцова: встановлені дві зони сталого розвитку 4 зсувних деформацій біля будинку міськвиконкому на Думській площі та біля верхньої станції фунікулеру (Приморський бульвар) і сходів до «Стамбульського парку»;

- ділянка зсувного схилу на брівці плато бульвару Жванецького, де проводяться будівельні роботи з реконструкції бульвару з заливкою в прибровочній частині плато бетонного шару товщиною на брівці до 0,6м, що значно привантажує давнє зсувне тіло та становить загрозу активізації зсувних деформацій;

При обстеженні у 2024 році встановлено, що існує потенційна загроза руйнування підпірної стінки внаслідок активізації зсувних деформацій. Крім того, можливо очікувати активізацію зсувних деформацій на ділянці де проводиться будівництво багатоповерхового будинку в 25 м від брівки слабо захищеного давньозсувного схилу, нижче по схилу від бульвару.

Найбільш загрозлива ситуація відмічається в Одеській області на ділянці будівель що по вул. Морській в м. Чорноморськ, яка розташована в межах фронтального зсуву та піддана активним зсувним деформаціям. Тут на протязі 1 040 пог.м в активний зсувний процес захоплено 17 земельних ділянок, на яких розташовані приватні житлові будинки. Частина будинків повністю або частково зруйновано. Також необхідно відзначити як вкрай негативне явище інтенсивне продовження складування у верхній частині зсуву привезеного ґрунту (привантаження брівки зсуву), що є додатковим фактором активізації зсувних деформацій. В нижній частині зсувного схилу, у тилівій частині пляжної зони проводяться інтенсивні будівельні роботи по спорудженню комплексу протизсувних заходів у вигляді утримуючих рядів буронабивних паль, але вони поки що не поширюються на територію причального комплексу, де продовжуються інтенсивні деформаційні порушення господарчих та житлових будівель причального кооперативу.

При обстеженні 2024 року спостерігалася активізація деформацій на двох ділянках зсуву на його крилах в правій і лівій частинах вододілу з захопленням додаткових ділянок плато. Утворення цих ділянок вірогідно пов'язане зі значним привантаженням брівки плато відвалами ґрунту з сусідніх ділянок, що

спровокувало подальший розвиток зсувних деформацій з захватом інших ділянок плато з житловими будинками.

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

У 2024 році Державною службою геології та надр України було видано 4 (чотири) спеціальних дозволи на користування надрами на території діяльності Одеської області.

У 2024 році Державною службою геології та надр України було припинено дію 2-х (двох) спеціальних дозволів на користування надрами на території діяльності Одеської області.

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

На території Одеської області в 2024 році Державною службою геології та надр України не проводились перевірки діяльності суб'єктів господарювання у зв'язку із введенням Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 2102- IX (із змінами) воєнного стану, та заборонаю, встановленою постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану».

Інформація щодо порушення вимог природоохоронного законодавства при видобуванні корисних копалин

№ з/п	Область, район, населений пункт	Прив'язка на місцевості (відстань до найближчого населеного пункту/географічні координати)	Кадастровий номер земельної ділянки, де зафіксовано порушення	Джерело інформації	Вид корисної копалини	Наявність спеціального дозволу на користування надрами (у разі наявності)
1.	с. Світлогірське, Дачненської об'єднаної громади, Одеського району, Одеської області	поблизу населеного пункту Світлогірське, за координатами 46°44'16.6"N30°21'29.7"E	Інформація відсутня	Лист від 10.06.2024 № 4/1- 9481 ГУНП в Одеській області	Вапняк	Дозвіл відсутній. Надрокористування здійснювала фізична особа
2.	сmt Доброслав Одеського району Одеської області	околиця сmt Доброслав / 46.833320, 30.932212	Інформація відсутня	Лист від 11.01.2024 № 61.1/340 ВП №3 ОРУП № 2 ГУНП в Одеській області	Пісок будівельний	Дозвіл відсутній. Надрокористування здійснювала фізична особа

7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Запитувана інформація безпосередньо в розрізі по областях, у т.ч. по Одеській області, відсутня в Держгеонадрах, оскільки територією діяльності Держгеонадр є вся територія України.

При нагоді додатково інформуємо, підсумки роботи Держгеонадр щодо реалізації державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр у 2024 році оприлюднено на офіційному веб-сайті Держгеонадр (<https://www.geo.gov.ua/>) за посиланням: Головна – Про нас – Новини – «Публічний звіт Голови Держгеонадр Олега Гоцинця про результати роботи Служби за 2024 рік і плани на 2025 рік» (новина за 25 лютого 2025 року).

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Відсутність роздільного збирання відходів робить у багатьох випадках побутові відходи рівнозначними з промисловими за характером та наслідками впливу на довкілля та здоров'я населення. Морфологічний склад побутових відходів з кожним роком ускладнюється, включаючи в себе все більшу кількість екологічно небезпечних компонентів та речовин. Проблема екологічної небезпеки твердих побутових відходів торкається всіх стадій поводження з ними, починаючи зі збирання і транспортування та закінчуючи підготовкою до використання утильних компонентів, знищенням або похованням фракцій, які не використовуються.

Серед небезпечних відходів, що утворилися протягом року, значна кількість відходів свинцю, міді, нафтопродуктів та нафтошламів, відпрацьованих формувальних сумішей, осадків з відстійників після реагентного або коагуляційного очищення, важких металів, відпрацьованих каталізаторів тощо.

Дані щодо операцій поводження з небезпечними відходами впродовж 2021-2023 років в Одеській області наведено у табл. 8.1.1.

Утворення та поводження з відходами

Таблиця 8.1.1.

№ з/п	Показники	2022	2023	2024
1	2	3	4	5
1	Утворено відходів I- IV класів небезпеки,	195,1	193,9	*
2	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	0,7	0,9	*
3	Утилізовано відходів I- IV класів небезпеки,	10,8	3,6	*
4	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	7,2	2,7	*
5	Спалено відходів I- IV класів небезпеки,	39,9	32,7	*
6	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	4,6	2,1	*
7	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти відходів I- IV класів небезпеки,	480,9	513,6	*
8	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	0,0	0,0	*

**Примітка:* інформація наведена за даними Головного управління статистики в Одеській області за 2024 рік відсутні.

8.2. Управління відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

В області створені та експлуатуються потужності з оброблення небезпечних відходів виробництва та споживання. Всього області експлуатується 1 демеркурізаційна установка, що знешкоджує різні відходи, що містять металеву і пароподібну ртуть, зокрема відпрацьовані люмінесцентні лампи, 2 термічних утилізатора небезпечних відходів ТОВ «НВК «Укрекопром» та 1 комплекс по термічному обробленню небезпечних відходів ТОВ «Утільтворпром». Існуючих потужностей недостатньо. Система збору небезпечних відходів не розвинута в сільській місцевості.

За даними звітності за формою 1-ТПВ за 2024 рік обсяг зібраних побутових відходів склали 959319 т, перевезених виконавцями послуг - 339319 т, обсяг захоронених побутових відходів на звалищах – 335921 т.

Роздільне збирання побутових відходів впроваджено у 39 територіальних громадах Одеської області. В області налічується 91 підприємство у сфері управління побутовими відходами.

За даними органів місцевого самоврядування на території Одеської області розташовані 560 звалищ твердих побутових відходів, з яких 47 закриті, останні 513 місць видалення відходів експлуатуються з порушеннями вимог визначених Правилами технічної експлуатації полігонів, припинення експлуатації, рекультивації та догляду за полігонами після припинення їх експлуатації, затверджених наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 10.02.2025 № 263 та статті 40 Закону України «Про управління відходами», через що підлягають до 2030 року закриттю.

Згідно даних інвентаризації місць накопичення заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин (далі - ХЗЗР) на території області, проведеною районними державними адміністраціями в Одеській області (розпорядження голови Одеської обласної державної адміністрації від 13.05.2021 № 496-од-2021 «Про проведення інвентаризації місць накопичення заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин») кількість непридатних або заборонених до використання ХЗЗР в Одеській області становила 488 тон, що зберігались на 55 складах і місцях, зокрема у Березівському районі – 10,0 т, у Білгород-Дністровському районі – 10,0 т, у Болградському районі – 2,0 т, у Ізмаїльському районі – 51,0 т, у Подільському районі – 175,0 т, у Роздільнянському районі – 16,0 т, Одеському районі – 224,0 т.

Одеською облдержадміністрацією з 2020 по 2024 роки були вжиті заходи щодо ліквідації накопичень непридатних хімічних засобів захисту рослин на території Одеської області.

В рамках діючих регіональних комплексних програм з охорони довкілля були передбачені кошти на екологічно-безпечне збирання та видалення непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин.

У 2024 році непридатні до використання хімічні засоби захисту рослин, які зберігались ще з часів радянського союзу на території Одеської області ліквідовані.

Департаментом екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації до 09.07.2023 вівся реєстр місць видалення відходів. Станом на 09.07.2023 року до реєстру МВВ було внесено 530 місць видалення відходів, з них 516 звалищ твердих побутових відходів загальною площею 1274,93 га.

Актуальною та гострою проблемою є питання незадовільного стану майже всіх звалищ захоронення побутових відходів та порушень правил їх експлуатації відповідно до норм чинного законодавства.

На території Одеської області майже всі сміттєзвалища не відповідають нормам екологічної безпеки (в т. ч. вимогам ДБН В.2.4-2-2005) та потребують реконструкції відповідно до нормативно-правових документів.

Більша частина сміттєзвалищ експлуатуються з наступними порушеннями:

- відсутні проекти полігонів, документи щодо введення в експлуатацію, інструкції з експлуатації, щорічні технологічні плани організації робіт із захоронення відходів;
- не здійснено належне приймання і контроль відходів;
- майже на всіх сміттєзвалищах відсутній дноізолюючий захисний екран, що призводить до потрапляння небезпечних шкідливих речовин у ґрунти та підземні горизонти;
- відсутні споруди щодо збирання та утилізації біогазу;
- не здійснюється збирання та знезараження фільтрату;
- не здійснюються спостереження за станом забруднення ґрунтів, підземних вод та атмосферного повітря в районі полігону;
- відсутні дані про реальні обсяги накопичених відходів;
- відсутній належний збір та вивезення ТПВ з населених пунктів, що призводить до утворення великої кількості несанкціонованих сміттєзвалищ.

Побутові відходи, які утворюються в місті Одеса та прилеглих територіях, вивозяться на Одеське міське звалище ТПВ-1 «Дальницькі кар'єри».

Сміттєзвалище розташоване близько 3 км від с. Великий Дальник Одеського району та близько 2,5 км від с. Нова Долина Одеського району, загальною площею 96,2 га.

ТОВ «КЛІАР ЕНЕРДЖІ-ОДЕСА» здійснює збір та організований відвід (примусове вилучення) біогазу, що утворюється при анаеробному розкладанні органічної складової побутових відходів з тіла полігону ТПВ-1 «Дальницькі кар'єри» через рухому систему газопроводів і свердловин збору біогазу з метою його оброблення шляхом використання біогазу в якості палива для електрогенеративної установки.

Однією з побічних, але дуже актуальних проблем звалищ для захоронення побутових відходів, є попадання і накопичення токсичних відходів за рахунок порушення підприємствами правил поводження з ними.

Основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки, тис. т
Таблиця 8.2.1.

№ з/п	Показники	2022	2023	2024
1	Утворено	195,1	193,9	*
2	Одержано від інших підприємств	-	-	*
3	Спалено	39,9	32,7	*
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	-	-	*
4	Використано (утилізовано)	10,8	3,6	*
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	480,9	513,6	*
6	Передано іншим підприємствам	-	-	*
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	*
8	Наявність на кінець звітнього року у сховищах організованого складування та на території підприємства	-	-	*

**Примітка: інформація за даними Головного управління статистики в Одеській області за 2024 рік знаходиться в стадії обробки.*

Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів)

Таблиця 8.2.2.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість
1	2	3
	Сміттєзвалища (полігони)	
1	Березівський район	138
2	Білгород-Дністровський район	93
3	Болградський район	74
4	Ізмаїльський район	43
5	Одеський район	35
6	Подільський район	129
7	Роздільнянський район	48
Всього		560

Примітка: інформація наведена за даними територіальних громад Одеської області.

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

За інформацією Одеської митниці Державної митної служби України у 2024 році транскордонне перевезення небезпечних відходів не здійснювалось.

8.4. Державна політика та заходи у сфері управління відходами

Між Україною та Європейським Союзом підписана угода про асоціацію, в рамках якої розроблена та реалізується Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року (далі – Стратегія), яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 820-р.

Обласною державною (військовою) адміністрацією на виконання вимог Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року (далі –

Стратегія), розроблено Регіональний план управління відходами до 2030 року, який направлено на погодження до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерства розвитку громад та територій України, але дотеперішнього часу не було погоджено.

З набранням чинності Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-IX, регіональний план управління відходами в Одеській області до 2030 року потребує корегування в частині приведення його до діючих нормативно-правових актів.

Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України розроблено проєкт змін до Національного плану управління відходами до 2033 року, в якому визначено проміжок планування управління відходами, зокрема, Регіональні плани управління відходами до 2035 року повинні бути розроблені та затверджені до 2026 року, Місцеві плани управління відходами до 2035 року повинні бути розроблені та затверджені до 2027 року.

Розпорядженням голови обласної державної (військової) адміністрації від 02.11.2023 № 917/А-2023 утворено робочу групу з питань розроблення Регіонального плану управління відходами в Одеській області до 2035 року.

З метою вирішення критичної ситуації з управління побутовими відходами та побудуванням належної інфраструктури з оброблення побутових відходів в області, 15 листопада 2023 року між Одеською обласною державною адміністрацією, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Южненською, Подільською, Арцизькою міськими радами, Авангардівською селищною радою та Знам'янською, Саф'янівською сільськими радами підписано Меморандум про співпрацю та партнерство щодо реалізації Національного проєкту будівництва заводів з управління відходами потужністю 50, 100, 350 тис. т/рік, які запропоновано розмістити з урахуванням дорожнього сполучення, наявності земельної ділянки, відведеної для майбутніх проєктів поводження з побутових відходів, загального обсягу утворення побутових відходів.

Завод з управління відходами буде представляти собою комплекс який буде включати:

1. Сортивальні лінії (сортування змішаних твердих побутових відходів, з відокремленням відходів металу, скла, пластику для їх подальшої реалізації для повторної переробки).

3. Підготовка органічних відходів для термічного видалення в реакторах газифікації.

4. Виробництво RDF/SRF сировини з пластикових відходів, що залишилися після сортування, паперу, текстилю, дерева, гуми та отримання RDF/SRF сировини для термічного видалення в реакторах газифікації.

5. Виробництво електричної та теплової енергії на Газопоршневих Двигунах (ГПД) орієнтовним обсягом 7 МгВт.

7. Передбачається встановлення сонячних панелей на всі покрівлі промислових будівель.

Наразі об'єднаними територіальними громадами завершується процедура оформлення землевпорядної документації щодо розміщення на сформованих земельних ділянках заводів з оброблення змішаних побутових відходів.

Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації проведено роботу щодо корегування Регіонального плану управління відходами в Одеській області до 2035 року відповідно до вимог діючого законодавства у сфері управління відходами з урахуванням підписаного Меморандуму.

З метою адаптування розробленого Регіонального плану управління відходами в Одеській області до 2035 року Департаментом включено в перелік природоохоронних заходів проєкту Регіональної комплексної програми з охорони довкілля в Одеській області на 2024-2028 роки захід з розробки пріоритетного інвестиційного проєкту з обробки твердих побутових відходів в Одеській області, в який входить розробка техніко-економічного обґрунтування, соціально-економічний аналіз вигід і витрат (включаючи детальний кошторис витрат), розробка СЕО, ОВД.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Головною метою функціонування системи екологічної безпеки України має бути вироблення концептуальних засад загальної стратегії у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також втілення їх у практику з метою сталого економічного та соціального розвитку держави. При цьому передбачається формування нових типів технологічних процесів, соціальної організації та управління, здатності розв'язувати екологічні проблеми та зменшувати будь-які екологічні небезпеки, що становлять значну загрозу національній безпеці України.

Створення системи екобезпеки разом із вдосконаленням соціально-економічної системи безпеки є новим елементом національної безпеки. Підґрунтям цієї системи має стати адекватний організаційно-правовий, соціально-політичний, господарський механізм управління природокористуванням, що базується на кількісних даних, результатах математичного моделювання та прогнозування, сучасних інформаційних технологіях, можливості протидії антропогенній і природній деструкції біосфери.

Екологічно безпека виступає як заперечення екологічної загрози, що виявляється у локальних, регіональних і глобальних масштабах як екологічні стихії, соціальні кризи та техногенні катастрофи. Забезпечення екологічної безпеки це основний спосіб розв'язання екологічних проблем, що гарантує громадянам Україні розвиток і проживання в біосферосумісній формі.

Створення системи екологічної безпеки означає задоволення екологічних вимог суб'єктів екосистеми, яка повинна мати пріоритет серед інших аспектів традиційної національної безпеки. Для того, щоб фактичний

екоцид в Україні, що має не тільки екологічні, а й економічні та політичні корені (у минулому), не призвів до значних соціальних конфліктів, стратегічною метою держави має бути ліквідація значного відставання від розвинених держав у результатах діяльності, спрямованої на охорону навколишнього середовища та забезпечення високої якості життя. Слід визнати, що в сучасних умовах самотійне досягнення такої мети уявляється малореальним. Необхідна допомога розвинених держав, тісне співробітництво та кооперація з усіма державами світу. Зрештою, політика екологічної безпеки України має інтегруватися в систему колективної екологічної безпеки.

Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

(за даними Державної служби України з питань праці)

Таблиця 9.1.1.

№ з/п	Найменування та юридична адреса суб'єкта господарської діяльності	Номер об'єкта підвищеної небезпеки	Клас підвищеної небезпеки	Найменування об'єкта підвищеної небезпеки і його склад	Код об'єкта підвищеної небезпеки у Державному реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки	Реєстраційний номер (код) декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки у Державному реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки
1	2	3	4	5	6	7
51.345	ТОВ «ГЛАН ОЙЛ» 65003, м. Одеса, вул. Чорноморського Козацтва, буд. 72	1	2	АЗС № 4	51.43290206.01.2	51.43290206.01.2 - Д
		2	2	АЗС № 10	51.43290206.02.2	51.43290206.02.2 - Д
		3	2	АЗС № 24	51.43290206.03.2	51.43290206.03.2 - Д
		4	2	АЗС № 29	51.43290206.04.2	51.43290206.04.2 - Д
		5	2	АЗС № 34	51.43290206.05.2	51.43290206.05.2 - Д
		6	2	АЗС № 35	51.43290206.06.2	51.43290206.06.2 - Д
		7	2	АЗС № 36	51.43290206.07.2	51.43290206.07.2 - Д
		8	2	АЗС № 37	51.43290206.08.2	51.43290206.08.2 - Д
		9	2	АЗС № 38	51.43290206.09.2	51.43290206.09.2 - Д
		10	2	АЗС № 39	51.43290206.10.2	51.43290206.10.2 - Д
		11	2	АЗС № 40	51.43290206.11.2	51.43290206.11.2 - Д
		12	2	АЗС № 41	51.43290206.12.2	51.43290206.12.2 - Д
		13	2	АЗС № 42	51.43290206.13.2	51.43290206.13.2 - Д
		14	2	АЗС № 43	51.43290206.14.2	51.43290206.14.2 - Д
		15	2	АЗС № 44	51.43290206.15.2	51.43290206.15.2 - Д
		16	2	АЗС № 45	51.43290206.16.2	51.43290206.16.2 - Д
		17	2	АЗС № 46	51.43290206.17.2	51.43290206.17.2 - Д
		18	2	АЗС № 47	51.43290206.18.2	51.43290206.18.2 - Д
		19	2	АЗС № 48	51.43290206.19.2	51.43290206.19.2 - Д
		20	2	АЗС № 49	51.43290206.20.2	51.43290206.20.2 - Д
		21	2	АЗС № 50	51.43290206.21.2	51.43290206.21.2 - Д
		22	2	АЗС № 51	51.43290206.22.2	51.43290206.22.2 - Д
		23	2	АЗС № 53	51.43290206.23.2	51.43290206.23.2 - Д
		24	2	АЗС № 54	51.43290206.24.2	51.43290206.24.2 - Д
		25	2	АЗС № 55	51.43290206.25.2	51.43290206.25.2 - Д
		26	2	АЗС № 52	51.43290206.26.2	51.43290206.26.2 - Д
		27	2	АЗС № 58	51.43290206.27.2	51.43290206.27.2 - Д
		28	2	АЗС № 59	51.43290206.28.2	51.43290206.28.2 - Д

		29	2	АЗС № 60	51.43290206.29.2	51.43290206.29.2 - Д
		30	2	АЗС з АГЗП № 65	51.43290206.30.2	51.43290206.30.2 - Д
		31	2	АЗС № 66	51.43290206.31.2	51.43290206.31.2 - Д
		32	2	АЗС з АГЗП № 67	51.43290206.32.2	51.43290206.32.2 - Д
		33	2	АЗС з АГЗП № 68	51.43290206.33.2	51.43290206.33.2 - Д
		34	2	АЗС з АГЗП № 69	51.43290206.34.2	51.43290206.34.2 - Д
		35	2	АЗС з АГЗП № 70	51.43290206.35.2	51.43290206.35.2 - Д
		36	2	АЗС з АГЗП № 72	51.43290206.36.2	51.43290206.36.2 - Д
		37	2	АЗС з АГЗП № 74	51.43290206.37.2	51.43290206.37.2 - Д
		38	2	АЗС з АГЗП № 76	51.43290206.38.2	51.43290206.38.2 - Д
		39	2	АЗС № 77	51.43290206.39.2	51.43290206.39.2 - Д
		40	2	АЗС № 78	51.43290206.40.2	51.43290206.40.2 - Д
		41	2	АЗС з АГЗП № 79	51.43290206.41.2	51.43290206.41.2 - Д
		42	2	АЗС № 80	51.43290206.42.2	51.43290206.42.2 - Д
		43	2	АЗС № 81	51.43290206.43.2	51.43290206.43.2 - Д
51.326	ТОВ «ГАЗ ПОЙНТ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. 1 Травня, буд. 3	9	2	АГЗП	51.39501964.09.2	51.39501964.09.2 - Д
		10	2	АГЗП	51.39501964.10.2	51.39501964.10.2 - Д
		11	2	АГЗП	51.39501964.11.2	51.39501964.11.2 - Д
		12	2	АГЗП	51.39501964.12.2	51.39501964.12.2 - Д
		13	2	АГЗП	51.39501964.13.2	51.39501964.13.2 - Д
		14	2	АГЗП	51.39501964.14.2	51.39501964.14.2 - Д
51.346	ФОП «ЧЕРЕДНІЧЕНКО В.М.» Одеська обл., Березівський р-н., с. Роздол, вул. Новоселів, буд. 17.	1	1	АГЗП	51.2495909296.01. 2	51.2495909296.01.2 - Д
51.347	ТОВ «ОПЕРАТОР ГТС УКРАЇНИ» ОДЕСЬКЕ ЛВУМГ Одеська обл., Одеський р-н., смт. Хлібодарське, Тираспольське шосе, 42.	1	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.01.1	
		2	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.02.1	
		3	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.03.1	
		4	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.04.1	

		5	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.05.1	
51.175	АТ «ОДЕСНАФТОПРОДУКТ» м. Одеса, 2-й Артилерійський пров., буд. 6.	5	1	Ренійський нафтоперевалочний комплекс	51.03482749.05.1	51.03482749.05.1 - Д
51.149	ТОВ «УКРЧЕМ» Одеська обл., Ізмаїльський р-н., м. Рені, вул. Дунайська, буд. 188 А	2	2	комплекс перевантаження нафтопродуктів та продуктів коксохімії	51.31460973.02.2	51.31460973.02.2 - Д
51.348	ТОВ «ПСА-АВТО» Одеська обл., Одеський р-н., м. Біляївка, вул. Чкалова, 27	1	2	АГЗП	51.32012373.01.2	51.32012373.01.2 - Д
51.349	ФО «МОРГУН А.М.» Одеська обл., Одеський р-н., м. Біляївка, вул. Шевченко, буд. 93	1	2	АГЗП	51.2845212838.01.2	51.2845212838.01.2 - Д
51.350	ТОВ «КОМПАНІЯ ІННОВАЦІЙ ТА РОЗВИТКУ» м. Одеса, вул. Ак. Заболотного, буд. 42, кв. 16	1	2	АГЗП	51.42007092.01.2	51.42007092.01.2 - Д
51.351	ТОВ «ТАТ ОЙЛ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. Перемоги, 17	1	2	АЗК з АГЗП	51.42759541.01.2	51.42759541.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.42759541.02.2	51.42759541.02.2 - Д
51.58	ТОВ «ЕДВІН» 65123, Одеська обл., Одеський р-н., с. Крижанівка, вул. Дніпропетровська дорога, буд. 141	13	2	АГЗП	51.24532948.13.2	51.24532948.13.2-Д
51.322	ТОВ «ПАНДА» м. Київ, вул. Московська, буд. 46/2, група приміщень, 211	2	2		51.21675222.02.2	51.21675222.02.2 - Д
51.174	ТОВ «АЛЬЯНС ХОЛДИНГ» м. Київ, вул. М. Грінченка, буд. 4	9	2	АЗС № 8012	51.34430873.17.2	51.34430873.17.2 - Д

51.351	ТОВ «МАЯК» Одеська обл., Подільський р-н., с. Маяки	1	2	Виробничі потужності у складі: - склад ПММ; - склади з добривами.	51.03767191.01.2	51.03767191.01.2 - Д
51.126	ПП «РЕНІЛІС» Одеська обл., м. Рені, вул. Дунайська, 188 «Г»	4	1	комплекс перевантаження ЗВГ (фр. С3 – С4) та рідких хімічних продуктів	51.31180381.04.1	51.31180381.04.1 - Д
51.113	ТОВ «КАТРАН» Одеська обл., Одеський р-н, с. Березань, 35 км шосе Одеса- Кишинів	16	2	АЗС з АГЗП	51.32935905.16.2	51.32935905.16.2 - Д
		17	2	АЗС з АГЗП	51.32935905.17.2	51.32935905.17.2 - Д
		18	2	АЗС	51.32935905.18.2	51.32935905.18.2 - Д
51.287	ФОП «ФІЦУРА О.О.» Миколаївська обл., смт. Криве Озеро, вул. Галана, 3	8	2	АЗС з АГЗП	51.1982909534.08. 2	51.1982909534.08.2 - Д
51.331	ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» Волинська обл., м. Луцьк, вул. Кременецька, 38	22	2	АЗК	51.42663493.22.2	51.42663493.22.2 - Д
51.159	ПРАТ «СИНТЕЗ ОЙЛ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. Південна, 2	5	1	Вантажна дільниця №1	51.14343703.05.1	51.14343703.05.1 - Д
		6	1	Цех №2	51.14343703.06.1	51.14343703.06.1 - Д
		7	1	Позабазові трубопроводи	51.14343703.07.1	51.14343703.07.1 - Д
51.312	Вигоднянська філія ДП «САНТРЕЙД» м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 19- 21А	2	2	Виробничі потужності - склад ПММ	51.25394566.02.2	51.25394566.02.2 - Д
51.352	ПП ФІРМА «НЕКС- ГС» Одеська обл., Одеський р-н., с. Олександрівка, (Олександрівська с/р), вул., Старокиївське шосе 23 км., буд. 1	1	2	АЗК з АГЗП	51.30480779.01.2	51.30480779.01.2 - Д

51.353	ТОВ «ВІТЛА-ПСВ» Одеська обл., м. Болград, вул. Заводська, 2, а	1	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.01.2	51.32353263.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.02.2	51.32353263.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.03.2	51.32353263.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.04.2	51.32353263.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.05.2	51.32353263.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.06.2	51.32353263.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.07.2	51.32353263.07.2 - Д
		8	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.08.2	51.32353263.08.2 - Д
		9	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.09.2	51.32353263.09.2 - Д
51.354	ТОВ «ІНТЕР- НАФТА» Одеська обл., Білгород- Дністровський р-н., с. Зоря, вул. Троїцька, буд. 284	1	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.01.2	51.32432596.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.02.2	51.32432596.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.03.2	51.32432596.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.04.2	51.32432596.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.05.2	51.32432596.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.06.2	51.32432596.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.07.2	51.32432596.07.2 - Д
51.355	ТОВ «ТАДІЙ» Одеська обл., Ізмаїльський р-н., с. Кирнички, вул. Дмитра Дойчева, 11, а	1	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.01.2	51.37801678.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.02.2	51.37801678.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.03.2	51.37801678.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.04.2	51.37801678.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.05.2	51.37801678.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.06.2	51.37801678.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.07.2	51.37801678.07.2 - Д
51.277	ДП «КТО» м. Одеса, Митна площа, 1	4	1	контейнерний термінал	51.31506059.04.1	51.31506059.04.1 - Д
51.356	ТОВ «ЛЮКС ОІЛ ТРЕЙД» м. Київ, вул. Бажова, буд. 12, офіс 10	1	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.01.2	51.43230875.01.2 - Д
		2	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.02.2	51.43230875.02.2 - Д
		3	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.03.2	51.43230875.03.2 - Д
		4	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.04.2	51.43230875.04.2 - Д

9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки

Законом України від 15.06.2021 № 1686-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо об'єктів підвищеної небезпеки», внесено зміни до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» (далі - Закон), яким визначено центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту або його територіальний орган (у разі утворення) який є компетентним органом з оповіщення, інформування та обміну інформацією щодо об'єктів підвищеної небезпеки між органами державної влади та забезпечує постійний доступ до інформаційних ресурсів

(зокрема в електронній формі) про стан безпеки об'єктів підвищеної небезпеки.

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території Одеської області

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Підприємства, що здійснюють захоронення радіоактивних відходів (РАВ)

Таблиця 9.3.2.1.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіальної одиниці (область район), назва АЕС та підприємства	Кількість ядерних та радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	АЕС		Підприємства, що здійснюють захоронення радіоактивних відходів (РАВ)		
			кількість реакторів, од.	радіаційний фон в 30-ти км зоні АЕС, мкЗв/год	кількість ПЗРВ, од.	кількість РАВ, м ³ загальна активність, Бк	радіаційний фон на території ПЗРВ, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6	7	8
-	ДСП «Об'єднання «Радон», Одеська міжобласна філія	1	-	-	-	РРВ (рідкі радіоактивні відходи) 183 м³/ 9,48E+10 Бк ВДІВ (відпрацьовані джерела іонізуючого випромінювання без біозахисту) 19529 од./4,10E+13 Бк ТРВ (тверді радіоактивні відходи) у тому числі ДІВ у біозахисті 525,40 м³/ 1,47E+16Бк	0,09-5,25
	Одеська міжобласна філія ДСП «ОБ'ЄДНАННЯ «РАДОН»	1	-	-	1	-	< 0,3

9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 (зі – змінами).

9.4.1. Шкода завдання земельним ресурсам:

Методика визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167.

За збитки завдані земельним ресурсам, відповідно до підпункту 9 пункту 2 вищезазначеного Порядку, обласна держадміністрація (на період воєнного стану - військова адміністрація) є відповідальною за визначення шкоди, завданої земельним ресурсам по 3-м з 5-ти показників, а саме:

- витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництво, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону;
- збитки, завдані власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- витрати на відновлення меліоративних систем.

Інформаційною базою для визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії російської федерації є акти обстеження земельних ділянок, акти комісій із визначення збитків власників землі та землекористувачів, звіти про експертну грошову оцінку земельних ділянок, первинні документи, облікові реєстри, бухгалтерська та інша звітність, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку підприємств, установ та організацій, проектна - кошторисна документація, відомості Державного земельного кадастру, документація із землеустрою та інші документально підтверджені відомості. Розмір завданих збитків власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення визначається відповідно до Порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 № 284.

Розміри збитків визначаються комісіями, створеними районними державними адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад. Результати роботи комісій оформляються відповідними актами, що затверджуються органами, які створили ці комісії. Власники землі та землекористувачі, підприємства, установи та організації, земельним ділянкам яких були завдані шкода та збитки внаслідок збройної агресії російської федерації, інформують обласні державні адміністрації про розмір завданої шкоди та збитків після їх визначення. Розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 05.09.2022 № 543/А-2022 створена та діє комісія з питань визначення шкоди та збитків, завданих внаслідок збройної агресії російської федерації на території

Одеської області (далі - Комісія). У 2023 році до комісії не надходило звернень від власників землі та землекористувачів, підприємств, установ та організацій, земельним ділянкам яких було завдано шкоду та збитки внаслідок збройної агресії російської федерації.

Держекоінспекція є відповідальною за визначення шкоди, завданої земельним ресурсам по іншим 2- показникам:

- шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості;

- шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами.

Розрахована шкода завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок їх засмічення у 2024 році складає – 4 465 082 688 грн. Відповідно до чинного порядку на територіях територіальних громад організовано прибирання відходів руйнувань на спеціальні ділянки для їх подальшого перероблення.

9.4.2. Втрати надрам:

Методика визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.09.2022 № 1366. Відповідальними за визначення збитків за наведеним показником є Держгеонадра.

9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам:

Методика визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252. Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція. Розрахована шкода завдана водним ресурсам у 2024 році складає – 1 801 950 382 грн.

9.4.4. Шкода, завдані атмосферному повітрю:

Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.04.2022 № 175. Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція. Розрахована шкода завдана атмосферному повітрю у 2024 році складає – 368 436 429 грн.

9.4.5. Втрати лісовому фонду:

Методика визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії РФ затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.10.2022 № 414. Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держлісагентство. У 2024 році втрати лісового фонду в результаті збройної агресії проти України на території Одеської області не нараховано.

9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідному фонду:

Методика визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії РФ затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 № 424. Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція. У 2024 році втрати природно-заповідному в результаті збройної агресії проти України на території Одеської області не нараховано.

Всі матеріали з розрахунку завданих збитків і шкоди довкіллю на території Одеської області передано до Оперативного штабу при Державній екологічній інспекції України для облікування та подальшого вирішення питання відшкодування з залученням міжнародних інституцій.

9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

1. Затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 квітня 2022 р. за № 406/37742.

2. Затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 № 424 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 листопада 2022 р. за № 1416/38752.

3. Затвердження Методики визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 09 серпня 2022 р. за № 900/38236.

4. Затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.04.2022 № 175 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 квітня 2022 р. за № 433/37769.

5. Затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.09.2022 № 1366 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 жовтня 2022 р. за № 1337/38673.

6. Затвердження Методики визначення збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України

в Азовському та Чорному морях наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 19.08.2022 № 309 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 жовтня 2022 р. за № 1253/38589.

7. Затвердження Методики визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.10.2022 № 414 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 24 жовтня 2022 р. за № 1308/38644.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Одеська область - високорозвинутий індустріальний регіон держави, промисловість якої грає значну роль в структурі народногосподарського комплексу України. На її території розташовані підприємства машинобудування і металообробки, хімічної, харчової, легкої промисловості та інших галузей. Промисловий потенціал регіону визначається:

- динамікою виробництва промислової продукції;
- обсягами реалізованої продукції;
- наявністю трудових ресурсів та рівнем їх зайнятості на ринку праці (рівень безробіття);
- рівнем розвитку наукоємних інвестиційно-спроможних галузей і підприємств, які впроваджують інновації.

Основними галузями, які формують структуру промислового виробництва області є

- ✓ виробництво харчових продуктів, напоїв (більше 37% до загального обсягу реалізованої промислової продукції у 2024 році)
- ✓ постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (близько 30%)
- ✓ машинобудування (близько 9%)
- ✓ виробництво готових металевих виробів (близько 8,5%)
- ✓ виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (близько 7,0%)

10.2. Вплив на навколишнє середовище

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Добувна промисловість в області представлена підприємствами з видобутку різних видів будівельних матеріалів, таких як вапняк, пісок, гравій, галька, а також глини, що використовується для виробництва цегли.

10.2.2. Металургійна промисловість

Підприємства з виробництва готових металевих виробів виробляють конструкції з листового матеріалу, з металів чорних; профілі холоднодеформовані; радіатори опалення; сталеві канати, дріт, цвяхи; легкі металеві пакування.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Основні види продукції хімічної та фармацевтичної промисловості: сірчанокіслі мідь, миючі засоби, лікарські препарати, хімічні реактиви, фотоплівка, водно-дисперсійні та лакофарбові матеріали.

АТ «Одеський припортовий завод» має стратегічне значення для економіки і безпеки держави, і функціонував як єдиний технологічний комплекс з виробництва й перевантаження хімічної продукції (аміак, карбамід) на експорт. У вересні 2021 року підприємство зупинило свою виробничу діяльність.

10.2.4. Харчова промисловість

Найбільш інвестиційно привабливою галуззю в області завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, наявності сировинного та споживчого потенціалу є харчова промисловість. На неї припадає більше третини загального обсягу реалізованої продукції по області.

Провідне місце в структурі товарної продукції займає харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, що ґрунтується на місцевій сировині. У складі галузі переважають виробництво жирів та олій, різноманітних соків, алкогольних напоїв, у т. ч. вин, пива, мінеральних вод та прохолодних напоїв, хлібобулочних виробів, круп та борошна, цукристих кондвиробів, рибних консервів; промислова переробка овочів та фруктів.

Промислові підприємства Одеської області мають значний вплив на екологічний стан регіону. Основні проблеми пов'язані із забрудненням атмосферного повітря, ґрунтів та водних ресурсів.

Основними забруднювачами атмосферного повітря є підприємства хімічної промисловості, з виробництва цементу та підприємства, які розподіляють газ.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. В соціально-економічному плані екологізація повинна спиратися на перехід до природозберігаючих методів господарювання, а в технічному – на екологізацію технологій виробництва і природокористування.

Основні напрямки екологізації виробництва:

- розроблення ефективних засобів очищення промислових, комунальних стічних вод і промислових та транспортних викидів в атмосферу;
- зменшення або повна ліквідація шкідливих відходів, що забруднюють довкілля;
- утилізація, тобто повторне використання відходів;
- збалансування темпів експлуатації екосистеми природокористування з інтенсивністю самовідтворення цих екосистем;
- екологічна стандартизація і сертифікація технологій, техніки і продукції;
- економія енергії, зміна її джерел на екологічно «чисті», ресурсозбереження.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Площа сільськогосподарських угідь Одеської області становить 2,6 млн. га, в тому числі ріллі 2,1 млн. га.

4,2 тис. сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств, а також 230 тис. особистих підсобних господарств, займаються вирощуванням зернових, технічних, овочевих, кормових культур, виноградарством і садівництвом, розведенням худоби та птиці.

Пріоритетним напрямком діяльності сільгосппідприємств є виробництво зерна, перш за все пшениці та ячменю. Зернові культури займають біля 60% в структурі посівних площ, їх площа становить майже 1 млн. га, валовий збір зерна - біля 4 млн. тонн. Під технічні культури відводиться майже 600 тис. га (30% ріллі), в основному це соняшник та озимий ріпак, їх виробництво становить понад 1 млн. тонн.

Біля 100 тис. га ріллі щорічно відводиться під овоче-баштанні культури та картоплю, а також під кормові культури. Область виробляє майже 300 тис. тонн овочів і 300 тис. тонн картоплі.

11.2. Вплив на навколишнє середовище

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствам

Таблиця 11.2.1.1

	2020	2021	2022	2023	2024
Загальна посівна площа в сільгосппідприємствах, тис.га	1 354,7	1 110,1	1 246,1	1 337,2	1 337,9
Мінеральні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис.ц	1 547,1	1 405,2	1 407,8	991,6	939,5
У тому числі: азотних, тис.ц	843,4	787,3	733,0	554,6	480,0
фосфорних, тис.ц.	47,1	24,3	31,2	26,5	14,7
калійних, тис.ц.	23,8	4,5	12,2	8,4	13,5

азотно-фосфорно-калійних, тис.ц.			631,4	402,1	431,3
Удобрена площа під урожай, тис.га	1 132,0	1 053,4	1 110,6	1 050,7	961,4
% удобреної площі	90,6	95,6	88,1	83,8	86,4
Внесено на 1 га, кг	138	133	127	94	98
У тому числі: азотних, кг	75	95	66	54	48
фосфорних, кг	42	20	28	20	26
калійних, кг	21	18	11	15	14
азотно-фосфорно-калійних, кг			22	5	10
Органічні добрива:					
Всього внесено органічних добрив, тис.т	85,6	111,0	122,2	70,1	78,3
Удобрена площа, тис.га	40,4	50,9	55,3	32,8	44,3
% удобреної площі	3,2	4,6	4,4	2,6	4,0
Внесено на 1 га, тонн	0,1	0,1	2,2	2,1	1,8

11.2.2. Використання пестицидів

11.2.3. Зрошення та осушення земель

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Чисельність поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств на 1 січня 2025 року становила 121,4 тис. голів, що на 4,5% менше, ніж торік. Поголів'я корів становить 79,7 тис. голів, що на 1,9 % менше відповідного періоду минулого року. Зменшилось поголів'я овець та кіз, і становить 238,9 тис. голів (на 7,9% менше). Поголів'я свиней та птиці збільшилось у порівнянні з минулим роком та становить: свиней – 142,1 тис. голів (на 0,1% більше), птиці – 1931,0 тис. гол. (на 5,8 % більше).

Вироблено 48,4 тис. тонн м'яса (у живій вазі), що на 1,9% більше відповідного періоду минулого року, молока – 279,6 тис. тонн, що на 2,1 % менше, яєць – 84,6 млн. шт., що на 16,2% менше.

В територіальних громадах області розроблено заходи, спрямовані на розвиток тваринництва, зокрема:

- часткова компенсація витрат на утримання корів, вівцематок і яроч, дотація посівних площ кормових культур для виробництва грубих і соковитих кормів, підтримка заходів щодо створення, поліпшення громадських пасовищ, проведення ідентифікації тварин.

У регіоні 15 суб'єктів племінної справи, зокрема: у скотарстві – 5, у свинарстві – 2, у вівчарстві – 3, у конярстві – 2, у рибицтві – 3.

11.3. Органічне сільське господарство

Органічне землеробство - це один із перспективних напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва на найближчі роки. Головне завдання органічного землеробства - збереження довкілля і підвищення родючості ґрунту. В цілому органічне землеробство дозволить вирішувати завдання на екологічному, агротехнічному, мікро - і макроекономічному рівнях. Органічне виробництво в Україні регулюється Законом України від 10 липня 2018 року №2496- VII «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», а також відповідними підзаконними нормативно-правовими актами.

З серпня 2023 року діє Державний реєстр операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Зараз у

даному реєстрі 8 суб'єктів господарювання, які займаються виробництвом органічної продукції на території Одеської області, а саме СП «Вітмарк-Україна» Роздільнянського району, ФОП Чорна Тетяна Віталіївна Подільського району, ТОВ «Тімірязевське» м. Одеса, ТОВ «Дунайський аграрій» Ізмаїльського району, ТОВ «Торговий дім «Дунайський аграрій» Ізмаїльського району, ФГ «Пан Білан» Одеського району, ФГ «Ніка-Фенікс» Болградського району, ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «Фрумушиканова» Болградського району.

Обласна державна (військова) адміністрація всіляко підтримує та сприяє становленню галузі органічного виробництва в регіоні.

В області розроблена і затверджена рішенням обласної ради від 21.12.2018 №837-VII регіональна Програма розвитку агропромислового комплексу Одеської області на 2019-2025 роки «Аграрна Одещина», пунктом 3, якої було передбачено 8,5 млн. грн. з обласного бюджету, направлених на підтримку заходів по нарощуванню виробництва продукції рослинництва, збереженню родючості ґрунтів та розвитку органічного землеробства. У зв'язку з обмеженим фінансовим ресурсом обласного бюджету у 2024 році кошти на фінансування даного напрямку розвитку АПК не виділялися.

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Таблиця 12.1.1.

	2000	2020	2021	2022*	2023*
Споживання паливно-енергетичних ресурсів на енергетичні цілі, тис. т у.п.	3 780	-	-		
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	-	-		
Споживання електроенергії млн. кВт.г	2 295	2 320,0	2 395,0		
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	90	90		
Споживання палива, тис.т у.п.	2 582	3 316,9	3 336,8		
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	111,2	112,2		

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2023* році

Таблиця 12.1.2.

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої	Темп зміни, % порівняно з 2021 роком

			продукції, кг/грн	обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами					
-в тому числі за видами діяльності:					
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря					

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.1.3.

	2021 р.	2022р. *	2023р. *
Всього по Україні млн. т умовного палива /область, у %	100,5/3,3		
Вугілля кам'яне тис.т / область, у %	37 999,6/0,04		
Газ природний, млрд. м³ / область, у %	29,9/6,5		
Бензин моторний / область, у %	1 767,7/7,3		
Газойлі (паливо дизельне) / область, у %	5 175,8/7,4		
Мазути топкові важкі / область, у %	98,1/7,7		

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.2.1.

	2018 р.	2020 р.	2022 р.	2023 р.*	2024р.*
Всього, т умовного палива	-	3 316 900			
Первинні види палива					
Вугілля кам'яне тис.т	-	16,5			
Газ природний, тис. м³	-	1 957,4			
Дрова для опалення, м³ щільних	-	47 600			
Інші види первинного палива, т умовного палива	-	-			
Продукти переробки палива					
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу тис.т	-	-	-	-	-
Бензин авіаційний тис.т	-	-	-	-	-
Бензин моторний тис.т	-	130,1	-	-	-
Фракції легкі інші	-	-	-	-	-
Паливо реактивне типу гас тис.т	-	0,0	-	-	-
Гас для технічних цілей тис.т	-	-	-	-	-
Гас освітлювальний ти.т	-	-	-	-	-
Газойлі (дизельне паливо) тис.т	-	384,0	-	-	-
Мазути топкові важкі тис.т	-	7,6	-	-	-
Оливи та мастила нафтові тис.т	-	3,1	-	-	-
Пропан і бутан скраплені тис.т	-	93,2	-	-	-

Вазелін нафтовий, парафін, озокерит, інші мінеральні воски	-	-	-	-	-
Бітум нафтовий і сланцевий тис.т	-	17,6	-	-	-
Мастила відпрацьовані	-	-	-	-	-
Присадки до мастил та палива	-	-	-	-	-
Брикети, котуни та подібні види твердого палива з вугілля тис.т	-	0,0	-	-	-
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, тис.т	-	4,7	-	-	-
Інші види нафтопродуктів, тон умовного палива	-	-	-	-	-
Кам'яновугільний газ, одержаний шляхом перегонки в коксових печах тис.м³	-	-	-	-	-
Інші продукти переробки палива, тон умовного палива	-	-	-	-	-

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності у 2024* році

Таблиця 12.2.2.

	Витрачено тис.т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне тис.т	газ природний млн. м³	бензин моторний тис.т	газойлі (паливо дизельне) тис.т
Всього					
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство					
Промисловість					
Добувна					
Переробна					
У тому числі металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів					
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерних матеріалів					
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів					
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води					
Будівництво					
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку					

Діяльність транспорту та зв'язку					
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям					
Державне управління					
Освіта					
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги					
Інші види діяльності					

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Для успішного вирішення питань розвитку і досягнення високого рівня самодостатності економіки Одеської області, насамперед, необхідно надійне і достатнє забезпечення населення, соціальної сфери та суспільного виробництва паливно-енергетичними ресурсами.

Неефективне використання енергоресурсів є в усіх секторах економіки області, у першу чергу у складових паливно-енергетичного комплексу: виробництво, транспортування та споживання енергії. Це призводить до підвищених витрат енергоресурсів.

У Одеській області було розроблено «Регіональний енергетичний план Одеської області до 2035 року».

Мета «Регіонального енергетичного плану Одеської області до 2035 року» - підвищення енергетичної, соціально-економічної та екологічної безпеки області за рахунок зменшення споживання викопних видів палива, в т.ч. через їхнє заміщення альтернативними та відновлювальними джерелами енергії, та поступове доведення якості житлово-комунальних послуг і умов життєдіяльності суспільства до європейського рівня.

В структуру промислового потенціалу області значний внесок у викиди від стаціонарних джерел вносять підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, так за даними Головного управління статистики в Одеській області обсяг викидів від зазначених підприємств складає 70%. Основні шкідливі речовини, що надходять в атмосферне повітря діоксид азоту, оксид вуглецю, сірки діоксид та тверді речовини.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Особливості клімату, потенціал аграрного сектору, специфіка економіки Одеської області сприяють освоєнню відновлювальних джерел енергії та розвитку альтернативної енергетики.

За даними Інституту відновлюваної енергетики НАН України пріоритетними енергоресурсами для розвитку розподіленої генерації електричної енергії на території Одеської області є сонячна енергія, енергія вітру та енергія біомаси.

На початок 2025 року загальна потужність енергетичної інфраструктури з відновлювальних джерел енергії Одеської області становить 847,4 МВт. На території Одеської області налічуються:

- 54 виробника електричної енергії з енергії сонячного випромінювання з потужністю 525,9413 МВт (суб'єкти господарювання - ліцензіати НКРЕКП);

- 11 об'єктів сонячної електроенергетики, вмонтовані (встановлені) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд та введені в експлуатацію після 30 червня 2015 року з потужністю 5,1408 МВт (суб'єкти господарювання - ліцензіати НКРЕКП);

- 4 об'єкти сонячної електроенергетики, вмонтовані (встановлені) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд, величина встановленої потужності яких не перевищує 100 кВт потужністю 0,2085 МВт (суб'єкти господарювання - ліцензіати НКРЕКП);

- 4 виробників електричної енергії з енергії вітру потужністю 209,22 МВт (суб'єкти господарювання - ліцензіати НКРЕКП);

- 2 виробників електричної енергії з біогазу потужністю 6,199 МВт (суб'єкти господарювання - ліцензіати НКРЕКП);

- 1 виробник електричної енергії з біомаси потужністю 16,04 МВт (суб'єкти господарювання - ліцензіати НКРЕКП);

- 1 виробник електричної енергії малої гідроелектростанції потужністю 0,9 МВт (суб'єкти господарювання - ліцензіати НКРЕКП);

- 3121 приватних домогосподарства, які виробляють електроенергію і забезпечують власні потреби та продають залишок в мережу на підставі договорів за «зеленим» тарифом укладених з ТОВ "Одеська обласна енергопостачальна компанія", встановленою потужністю 78,883 МВт;

- 40 об'єктів (критична інфраструктура, соціальна сфера, адміністративні та господарські будівлі, житловий фонд, комерційна діяльність, інші об'єкти) забезпечені альтернативним живленням з використанням сонячного випромінювання з потужністю 4,86755 МВт.

Найбільше об'єктів мережі енергетичної інфраструктури з відновлювальних джерел енергії зосереджено на території Одеського, 2 Білгород-Дністровського та Ізмайльського районів (268,638 МВт, 211,801 МВт та 168,026 МВт відповідно), що складає майже 77 % від загальної потужності мережі.

Понад 97% (824 МВт) від загальної потужності енергетичної інфраструктури з відновлювальних джерел енергії області займає енергія сонячного випромінювання та енергії вітру.

Протягом 2018 – 2024 років загальна потужність енергетичної інфраструктури з відновлювальних джерел енергії Одеської області збільшилась у 3 рази (2018 рік – 286 МВт, 2024 рік – 847 МВт).

Технічно-досяжний потенціал Одеської області із використання енергії з відновлюваних джерел енергії становить 44 179,4 МВт.

Енергія сонця*. Потенціал потужності енергії сонця становить 4 580 МВт, а річного виробництва електроенергії 5,496 млрд кВт*год. Сумарна річна сонячна радіація на території Одеської області становить 1 250 кВт*год/м². В області існують достатньо сприятливі умови для використання сонячної енергії. Середньорічна кількість сумарної сонячної радіації, що потрапляє на 1 м² поверхні, на території області досягає показника 1400 кВт*год/м² і вище. Радіаційний режим території характеризується зміною тривалості сонячного сяйва в середньому на рік в діапазоні 2150 – 2450 годин на узбережжі Чорного моря. Середнє річне значення радіаційного балансу, тобто сонячної енергії, засвоєної діяльним шаром земної поверхні досягає показника 580 кВт*год/м².

Енергія вітру*. Потенціал потужності енергії вітру становить 34 719 МВт. Швидкість вітру на території області змінюється від 3,7 м/с до 4,1 м/с на висоті флюгера ($\approx$ 10 м), найвища швидкість вітру характерна для Причорноморської низовини. Переважними для регіону є східні та північні вітри. Одеська область входить до четвірки областей, що мають найбільший потенціал встановленої потужності та виробітку електричної енергії ВЕС. Розрахунковий коефіцієнт використання номінальної потужності (КВНП) для сучасних моделей вітрових електроустановок (ВЕУ) трьохмегаватного класу (з висотою осі ротора 135 м та діаметром вітроколеса 126 м) змінюється від 0,32 до 0,36. Потенціал середньорічного виробітку електроенергії ВЕС 94 283 млн кВт*год.

Гідроенергія (малі річки)*. Річкова мережа області належить басейнам Чорного моря, Дністра, Південного Бугу. У межах області розташовані 1134 малих річок та їхніх притоків. Основний обсяг середньорічного стоку річок формується за межами області, більша його частина припадає на великі річки. Режим малих річок цілком визначається місцевими фізико-географічними умовами. Джерела цих річок знаходять на південних окраїнах височин Подільської та Південно-Молдавської. Усі місцеві малі річки мають 3 незначну довжину вузьких басейнів, витягнутих в меридіональному напрямку, широкі глибокі долини, схили яких сильно порізані мережею балок і ярів. Усі малі річки області маловодні, більшість з них улітку пересихають. Середньобагаторічний стік змінюється від 50 мм на півночі до менш чим 20 мм на півдні та південно-заході. Схили річок незначні, течія повільна. Живлення річок в основному залежить від опадів (сніг, дощ), під час весняної повені проходить близько 80% річкового стоку. Технічний потенціал потужності малих ГЕС області становить 1,4 МВт, що складає 0,37 % від загального по Україні технічного потенціалу потужності. Технічний потенціал річного виробництва електроенергії малих ГЕС 4,9 млн кВт*год.

Геотермальна енергія*. Технічний потенціал електричної потужності геотермальних ресурсів області становить 240 МВт. Технічний потенціал виробітку електроенергії геотермальних ресурсів 1 787 млн кВт*год.

Найбільш сприятливими геотермічними умовами для освоєння геотермальних ресурсів характеризується узбережжя Чорного моря. Найменша глибина залягання петрогеотермальних ресурсів спостерігається в південній частині області.

Енергія біомаси*. Технічно-досяжний потенціал енергетичних потужностей з використанням твердої біомаси та торфу: теплопродуктивність опалювальних печей, котлів, котелень та ТЕЦ 3 898 МВт; електрична потужність ТЕЦ 696 МВт. Технічно-досяжний енергетичний потенціал твердої біомаси (деревна біомаса, соломка злакових культур, соломка ріпаку, стебла та стрижні кукурудзи, стебла соняшнику, лушпиння соняшнику та енергетичні культури) – 1 983 тис. т н. е. / рік. Область має значний потенціал твердої біомаси. На кожен тону зерна можна отримати 1,5 – 2,0 т соломи або рослинних залишків. Протягом 2024 року в області зібрано 4,4 млн тонн зернових, що дає можливість отримання альтернативного палива у вигляді тюкової соломи злакових культур, або гранул із соломи злакових культур. Урожайність соняшнику за останній рік склала 571,0 тис. тонн, що дає потенціал для виробництва гранул з лушпиння соняшника. Стебла кукурудзи та соняшника також є енергетичним ресурсом, зважаючи на їх значні обсяги. Енергетичні рослини можна використовувати для виробництва біодизельного пального (ріпак, соняшник), біоетанолу (кукурудза, пшениця) та біогазу (кукурудза на силос).

Біогаз*. Технічно-досяжний енергетичний потенціал біогазу: з відходів агропромислового комплексу – 9 тис. т н. е. / рік; з полігонів твердих побутових відходів – 22,8 тис. т н. е. / рік; з осаду каналізаційних стоків – 3,4 тис. т н. е. / рік. Потенціал електричної потужності ТЕЦ на біогазі 22 МВт. Потенціал виробництва електроенергії ТЕЦ на біогазі 130 – 160 млн кВт*год/рік. Теплопродуктивність утилізаційних установок біогазових ТЕЦ 23 МВт. Річне виробництво теплової енергії утилізаційними установками біогазових ТЕЦ 170 – 250 млн кВт*год/рік. Ефективним шляхом доповнення та заміни традиційних ПЕР, особливо в сільській місцевості, є виробництво та використання біогазу, який утворюється в результаті використання технологій метанового зброджування тваринницької біомаси на 60-70% складається з 4 метану. Іншим джерелом біогазу є анаеробне розкладання біомаси сміття на полігонах твердих побутових відходів.

Відходи. Технічно-досяжний енергетичний потенціал біогазу з полігонів твердих побутових відходів – 22,8 тис. тн. е. / рік. Джерелом біогазу є анаеробне розкладання біомаси сміття на полігонах твердих побутових відходів. В області налічується 63 підприємства, які здійснюють вивезення твердих побутових відходів ТПВ. Роздільне збирання окремих компонентів ТПВ запроваджено в області в 30 населених пунктах.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

13.1. Транспортна мережа Одеської області

Відповідно до реєстру мережі міжміських та приміських внутрішньообласних автобусних маршрутів загального користування Одеської області, автобусна маршрутна мережа, яка належить до компетенції Одеської обласної державної адміністрації, налічує 537 діючих автобусних маршрутів, з яких – 300 міжміські автобусні маршрути та 240 приміські.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Щодо структури та обсягів транспортних перевезень інформуємо, що станом на 01.01.2025 року зазначена статистична інформація Державною службою статистики України не оприлюднювалась.

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Орієнтовна загальна кількість маршрутів та задіяних транспортних засобів на території Одеської області має такий розподіл

№ з/п	Тип маршруту	Кількість маршрутів	Кількість задіяних транспортних засобів
1.	Міжнародний	157	157
2.	Міжобласний	273	273
3.	Міжміський внутрішньообласний	300	476
4.	Приміський внутрішньообласний та приміський в межах територіальних громад	333	708
5	Міський	97	1032
	Всього	1160	2646

Більшість автобусів, задіяних у перевезеннях пасажирів на регулярних автобусних маршрутах, представлено транспортними засобами малої та середньої місткості 2004-2012 року виготовлення. Переважна більшість з яких працюють на дизельному паливі. Середня витрата палива складає орієнтовно 40-50 літрів на день.

13.2 Вплив транспорту на навколишнє природнє середовище

На стан атмосферного повітря населених міст області значною мірою впливають викиди пересувних джерел, і особливо, автомобільного транспорту. Надходження шкідливих речовин від автотранспорту домінують над викидами від стаціонарних джерел, майже в усіх районах та містах області і складають 80 відсотків від загальної кількості забруднюючих речовин, що надходять в атмосферне повітря.

Кліматичні особливості Одеського регіону, несприятлива територіально-планувальна структура міста Одеси, значне збільшення автомобільного парку, незадовільний технічний стан автотранспорту через його значний вік, низька якість палива, відсутній дійовий контроль за якістю пального стали причиною збільшення рівня забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту.

13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 430-р та Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» серед іншого також передбачає:

- впровадження економічних та інших заходів стимулювання використання в містах екологічно більш чистих видів транспорту, зокрема електромобілів, міського електричного транспорту – метрополітенів, трамваїв, тролейбусів, електробусів, а також велосипедного (систем громадського прокату велосипедів) транспорту;

- зменшення обсягу викидів парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел до 60 відсотків рівня 1990 року, зокрема завдяки збільшенню частки громадського транспорту та електротранспорту, електробусів, велосипедів;

- зменшення сумарного обсягу викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин від пересувних джерел, умовно приведеного до оксиду вуглецю з урахуванням відносної агресивності основних забруднювачів, до 70 відсотків (від рівня 2015 року);

- збільшення частки використання електротранспорту та електромобілів, зокрема доведення частки електротранспорту у внутрішньому сполученні до 75 відсотків, у 2030 році;

- збільшення рівня застосування альтернативних видів палива та електроенергії до 50 відсотків до 2030 року;

- прийняття плану заходів із зниження впливу транспорту на навколишнє природне середовище, що пов'язано із впровадженням енергозберігаючих технологій, застосуванням альтернативних моторних палив, відновленням та розширенням можливостей використання електротранспорту, зменшенням негативного впливу транспорту на водні об'єкти.

Порівняно з довоєнним 2021 роком імпорт електроавтомобілів в Україні за підсумками 2023 року збільшився у понад 4 рази, а кількість зареєстрованих електромобілів в Україні перевищила 80 тис. одиниць. Понад 10% з цих автомобілів зареєстровано на території Одеської області.

Водночас слід зауважити, що переважна частка зареєстрованих електроавтомобілів припадає на легкові транспортні засоби.

Станом на червень 2024 року автобуси, оснащені електродвигунами, не використовуються для перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування.

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Стале споживання та виробництво (ССВ) - наскрізна тема ідеології сталого розвитку, якій наступними роками буде приділятися все більше уваги міжнародною спільнотою.

Формування екологізованої споживчої політики в Україні повинно базуватися на основних постулатах «зелених» технологій та законодавчому підґрунті країн ЄС. Проблематика досягнення зазначених позицій спричинена наступними факторами:

- використання більшістю підприємств виробників застарілих стандартів, норм і правил;
- невідповідність метрологічного забезпечення виробництва продукції сучасним вимогам;
- недосконалість державного нагляду за безпекою товарів, робіт і послуг;
- недостатній рівень використання сучасних інформаційних технологій;
- недостатнє фінансування сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів.

Політика України у сфері сталого споживання та виробництва має бути орієнтована на забезпечення економічного зростання і створення конкурентоспроможної ринкової економіки, поліпшення структури національної економіки на основі інноваційної моделі розвитку, істотне зниження енергоемності валового внутрішнього продукту.

На сьогодні в Україні існують об'єктивні засади для формування ідеології сталого споживання та виробництва, яка поєднує можливості як державного, так і ринкового регулювання та базується на заходах, що орієнтовані на якісне життєзабезпечення та збереження здоров'я нації.

Стратегія розвитку цього процесу в Україні полягає в синтезі трьох напрямів:

- законодавчо-нормативної підтримки та адаптації до існуючого міжнародного законодавчого поля;
- створення відповідної інституціональної інфраструктури;
- розробки спеціальної державної програми по забезпеченню сталого споживання та виробництва.

Реалізація цих напрямів може бути ефективною лише при відповідному державному патронаті і розробці Концепції державної політики в сфері управління якістю довкілля, аналогічно прийнятій раніше Концепцією державної політики в сфері управління якістю продукції.

Згідно з цим доцільно запропонувати напрями активізації розвитку управлінських та організаційних інновацій в Україні на відповідність міжнародним стандартам якості продукції та довкілля в таких сферах:

- в законодавчо-нормативній:

- гармонізація вітчизняного законодавства з вимогами ЄС з метою стимулювання механізмів впровадження міжнародних стандартів ISO-9000, ISO-14000 в Україні;

- застосування заходів щодо удосконалення і спрощення реєстраційних, сертифікаційних і адміністративних процедур стосовно поширення екологічних стандартів;

- розробка відповідного законодавчо-регулюючого механізму відповідальності щодо процесу впровадження систем екологічного менеджменту в Україні.

- в сфері інституціоналізації державної політики:

- створення більш сприятливого політичного середовища для стимулювання і підтримки цього процесу (за рахунок створення підприємницьких мереж, кластерів, тощо);

- визначення чітких орієнтирів та цілей щодо імплементації екологічної стандартизації в планах національного розвитку, а також уточнення функцій захисту цих інтересів на урядовому, регіональному та місцевому рівнях;

- наділення місцевої та регіональної влади повноваженнями щодо підтримки системи життєзабезпечення.

- в сфері консалтингових послуг:

- створення відповідних консалтингових центрів;

- розробка програм консалтингових послуг, адаптивних до місцевих потреб бізнесу;

- налагодження координаційних дій по узгодженню системи життєзабезпечення та якості довкілля.

- в сфері фінансової підтримки впровадження систем управління якістю продукції та довкілля:

- залучення банківських та комерційних структур;

- створення і розвиток ключових компонентів інфраструктури сектора фінансових послуг (в т. ч. кредитних ліній, лізингу тощо);

- створення фінансових інструментів для підтримки ініціатив щодо впровадження стандартів управління якістю довкілля на місцевому та регіональному рівнях.

Наразі сьогодні необхідно визначити шляхи укріплення інституціональної спроможності щодо забезпечення політики сталого споживання та виробництва:

- удосконалення системи державного контролю, зокрема формування єдиної системи контролю за дотриманням законодавства про дотримання конституційних прав громадян на якісне довкілля та захист їх прав як споживачів;

- посилення відповідальності забруднювачів, зокрема підвищення ставок екологічного податку за забруднення навколишнього природного середовища до рівня, що стимулює суб'єктів господарювання скорочувати обсяги забруднення;

- підвищення фінансової відповідальності порушників законодавства, розширення бази оподаткування, розроблення нових правил проведення оцінки збитку на основі фактичних витрат на відновлювальні заходи;
- реформування системи видачі дозволів, зокрема перехід до видачі комплексних дозволів для забруднювачів за принципом "єдиного вікна", спрощення процедури для малих і середніх підприємств, розроблення системи технологічних нормативів на викиди, скиди, розміщення відходів;
- створення відповідних національних інституцій в напрямі забезпечення впровадження політики сталого проживання та виробництва;
- гармонізація національної політики з європейським та нормами міжнародного права.

З метою обґрунтування управлінських рішень в цьому контексті необхідно оцінити екологічну ефективність на основі загальної інформації для прийняття рішень щодо планування та проведення оцінки екологічної ефективності. При цьому застосовується інтеграційний підхід з використання результатів оцінки попередніх етапів, що забезпечує повноту і відсутність суперечливості оцінки.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Для покращення екологічного стану навколишнього природного середовища, подолання наслідків нераціонального природокористування та проведення заходів для упередження подальшого виснаження природних ресурсів необхідне збільшення інвестицій в охорону довкілля.

Фінансування природоохоронних заходів в області здійснювалось з Державного бюджету, місцевих бюджетів, а також із власних коштів підприємств, організацій і установ.

Одеська область – високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє важливу роль в структурі економіки держави. Основними сферами, які формують структуру промислового виробництва області, є: підприємствами харчової промисловості (33,8% до загального обсягу), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (23,0%), з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (17,6%), машинобудування (7,9%), металургії (5,7%).

Функціонує розвинена харчова промисловість. Базові виробництва зосереджені в масложировій, м'ясо-молочній, консервній та виноробній промисловості. Особливе місце належить машинобудівному комплексу, у складі якого налічується більше 80 підприємств. Легка промисловість представлена 20 підприємствами. Пріоритетним напрямком діяльності підприємств легкої промисловості є задоволення потреб внутрішнього ринку з виробництва готового одягу, трикотажних виробів, хутра, взуття, виконання замовлень з давальницької сировини.

«Зелена» модернізація промисловості передбачає прийняття зобов'язань щодо скорочення впливу виробничих процесів та продукції на

навколишнє середовище шляхом постійного підвищення ефективності ресурсоспоживання. Дана стратегія концентрується на трьох головних напрямках.

По-перше, це ресурсоефективність та впровадження більш чистих виробництв.

По-друге, запобігання тотальному забрудненню біосфери невідомими їй раніше новими хімічними сполуками, стимулювання інвестицій в екологічно чисті технології.

По-третє, залучення до роботи з міжнародних і національних проектів висококваліфікованих експертів, подальший розвиток екологічної освіти та виховання молоді.

«Зелений» туризм». Наявність рекреаційних ресурсів - морський клімат, піщані береги, цілющі грязі та джерела мінеральних вод - дозволяють Одеській області входити до трійки лідерів з розвитку оздоровчо-рекреаційного комплексу. В даний час Одеська область пропонує 990 різноманітних об'єктів прийому та розміщення туристів і відпочиваючих. В регіоні працюють 230 готелів, найбільш відомі серед них: «Отрада», «Лондон», «Моцарт», «Лондонська», «Континенталь», «Морський». В області діють понад 300 туроператорів. На сьогоднішній день, Одеський регіон є одним з найбільш привабливих для розвитку «зеленого» туризму. Тут найбільша кількість природних плавнів - це справжній рай для любителів посидіти з вудкою. Одеський край славиться своєю багатонаціональною культурою, вишуканою кухнею і особливою гостинністю.

Серед найбільш популярних об'єктів, де розвинуто екологічний туризм - Дунайський біосферний заповідник, на території якого ведеться екскурсійна діяльність, еколого-освітній туризм, зокрема сільський зелений, по 5 маршрутах, і діє Інформаційно-туристичний центр, де туристи отримують необхідну попередню інформацію щодо цінності та вразливості обраних для відвідування куточків заповідника.

Серед перспективних для розвитку екологічного туризму є регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», Нижньодністровський національний природний парк, національний природний парк «Тузовські лимани».

Сьогодні вже випущено путівник по області для бажаючих займатися «зеленим» туризмом, і знятий презентаційний фільм про регіон.

Екологізація економіки здійснюється через систему організаційних мір, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях.

На території національного природного парку «Тузовські лимани» облаштовано 3 туристичних маршрути: а саме: «Від «0 км» до Сільпрому», «Від «Фазана» до пеліканів» та «Тузлівська Амазонія». На території Парку створюються різноманітні арт-об'єкти, скульптури та фотозони. Для спостереження за скупченням великих зграй пернатих співробітники Парку

облаштовують спеціальні бунгало (скрадки), які дають можливість бердвотчерам та туристам оглядати пташине розмаїття, робити світлини та знімати відео. У Нижньодністровському національному природному парку розроблено 2 туристичних водних екологічних маршрути: «Дністровська Амазонія» та «Царство птахів»; 2 екологічні стежки: «Шепіт заплав» та «Дністровія». На берегах річок Дністер, Турунчук та Глибокий Турунчук масовим видом рекреації є любительська рибалка та короткостроковий відпочинок.

Важелями активізації процесу екологізації економіки на регіональному рівні в першу чергу слід вважати:

- динаміку інституційних та законодавчо-регуляторних реформ в Україні стосовно імплементації моделі екологізації економіки в механізмі;
- державну екологічну політику;
- розбудову державних та регіональних інститутів управління;
- розробку заходів щодо визначення пріоритетних сегментів екологізації регіонального розвитку;
- трансформацію суспільних відносин та модифікацію адміністративного управління з насиченням її екологічною домінантою.

Україна може бути красномовною ілюстрацією взаємозв'язку економіки і екології. Тут впроваджено практично весь арсенал методів економічного механізму природокористування і охорони навколишнього середовища. Але, враховуючи кризові явища в економіці в цілому, розвиток науково-технічного прогресу певним чином гальмується, тому збереження такого балансу є дуже актуальним.

В зв'язку з вищезазначеним, можна констатувати, що сьогодні занадто повільно іде переорієнтація виробничого потенціалу на новітні технології, нові природозахисні методи управління виробництвом. Одним із підходів, який довів свою ефективність у багатьох країнах (як у розвинутих, так і тих, що розвиваються) є впровадження підходу або концепції екологічно чистого виробництва в промисловому та аграрному секторах економіки, а також у сфері надання послуг. З цією метою в багатьох країнах реалізуються відповідні цільові еколого-економічні програми.

Впровадження та механізми реалізації екологічно чистого виробництва в Україні є недостатньо дослідженими та висвітленими у вітчизняній науковій літературі. Цією проблемою займалися провідні фахівці ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень» під керівництвом академіка НАН України якими спільно зі спеціалістами інших академічних інститутів розроблено «Національну концепцію впровадження та реалізації екологічно чистого виробництва в Україні». Вона узагальнює принципові методологічні положення впровадження екологічно чистого виробництва в Україні. Економіка України протягом останнього десятиріччя набула ознак індустріально-аграрної зі значним ростом частки енергоємних, ресурсноємних та екологічно небезпечних виробництв. Враховуючи це, а також значну кількість застарілих технологій та фізичний знос виробничих потужностей, впровадження чистого виробництва може істотно вплинути,

поряд з покращенням екологічних параметрів, на покращення економічних показників діяльності та конкурентоспроможність підприємств. Відповідно до «Національної концепції впровадження та розвитку екологічно чистого виробництва в Україні» стратегія екологічно чистого виробництва є однією з найоптимальніших як в умовах ринкової економіки, так і на перехідному періоді до неї, оскільки забезпечує подвійний вииграш: з одного боку, відбувається покращення стану довкілля шляхом удосконалення технологій, підвищення якості продукції, з іншого – зменшення рівня забруднення.

Основне завдання розвитку екологічно чистого виробництва – послідовне формування та реалізація стратегії його впровадження у виробничих процесах виготовлення продукції і послугах з метою забезпечення раціонального та бережливого використання природних ресурсів, зниження ризику для здоров'я людей і довкілля. При впровадженні екологічно чистого виробництва у промисловості, сільському господарстві та сфері надання послуг суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані дотримуватися принципу інтегрального запобігання утворенню забруднюючих речовин і джерел їх виникнення, а також системного введення комплексних технічних, технологічних, організаційних, економічних, управлінських, правових та інших заходів з метою виробництва необхідних обсягів продукції встановленої якості за мінімальних витрат матеріальних ресурсів і мінімального негативного впливу на довкілля.

Найбільш характерними ознаками екологічно чистого виробництва є:

- інноваційний підхід до розв'язання екологічних проблем протягом життєвого циклу продукції, а також усіх параметрів, що входять до системи виробництва;
- покращення екологічних параметрів, які інтегруються в базових показниках продукції, технології та послуг;
- оптимізація виробництва з метою зменшення обсягів споживання сировини, матеріалів та енергоносіїв, рециркуляції та повнішого використання матеріалів;
- зменшення обсягів утворення відходів, їх переробки та використання;
- використання відходів одного виробництва як сировини для іншого.

Таким чином впровадження моделі екологічно чистого виробництва дозволяє підвищити конкурентоспроможність підприємств шляхом отримання економічного та екологічного ефекту, підвищити їх прибутковість, інвестиційну привабливість, ринкову вартість, сприятиме створенню передумов реалізації стратегії індустріального розвитку національної економіки на інноваційних принципах, її модернізації та оновлення. Активізація процесу «екологізації» виробництв в умовах трансформаційної економіки вимагає розробки та впровадження економічного механізму стимулювання підприємств щодо впровадження чистих технологій, удосконалення систем екологічного менеджменту та контролю, розвитку екологічної сертифікації технологій і продукції. Вирішення перелічених завдань є необхідною передумовою забезпечення сталого розвитку держави на інноваційній основі. Впровадження моделі

чистого виробництва запускає механізм постійного самовдосконалення підприємства, а отримані в результаті економічні показники сприяють закріпленню думки про те, що охорона навколишнього середовища насправді може бути прибутковою справою.

Економіко-екологічна ефективність природокористування визначає його результативність, тобто співвідношення між результатами, досягнутими у процесі виробництва і витратами природних ресурсів та забрудненням довкілля. Природні умови і ресурси в тій або іншій мірі впливають на економічний розвиток, що має конкретний вираз у реальному рівні ефективності виробництва валового регіонального продукту (ВРП) при певних витратах природного ресурсу.

Екологізація виробництва дозволяє зберегти і покращити навколишнє природне середовище. Кінцевим результатом абсолютно екологізованого виробництва є продукція маловідходного (безвідходного) виробництва, а узагальнюючим показником екологічної оцінки суспільного виробництва виступає вартісний вираз продукції маловідходного (безвідходного) виробництва.

В Одеській області першочерговою задачею є зниження енергоємності ВРП на основі оптимізації використання енергетичних ресурсів.

Для зниження енергоємності в області необхідно :

- створення умов для наближення енергоємності ВРП Одеської області до рівня розвинутих країн та стандартів Європейського Союзу, зниження рівня енергоємності ВРП, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення економіко-екологічної конкурентоспроможності області;

- оптимізація структури енергетичного балансу області, у якому частка енергоносіїв, отриманих з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, становитиме не менш як 10 %, шляхом зменшення частки імпортованих викопних органічних видів енергоресурсів, зокрема природного газу, та заміщення їх альтернативними видами енергоресурсів, у тому числі вторинними;

- удосконалити галузеву та інституціональну структуру виробничої та комунальної сфери в напрямку стимулювання енергозбереження;

- сприяти процесам реформування власності в житлово-комунальному секторі економіки, де вони є доцільними;

- на рівні облдержадміністрації сприяти розвитку програм оновлення фізично та морально зношених основних фондів енергозатратних галузей – промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства та програм впровадження нових технологій галузевого виробництва, які мають низький рівень енерговитрат та є екологічно прийнятними;

- з урахуванням причин високої ємності природних ресурсів, що витрачаються та забруднюються в процесі виробництва ВРП, а також вивчення та використання світового досвіду, визначити перспективні напрями і програми збереження природних об'єктів на основі впровадження

маловідходних технологій та переробки промислових і комунальних відходів на підприємствах Одеської області чи інших областей України;

- впровадження обласної програми зниження втрат водних ресурсів при водопостачанні та водовідведенні населених пунктів через магістральні водо-каналізаційні системи;

- формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки області, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

- застосування адміністративних і економічних заходів для скорочення природоємності виробництва: обов'язкова екологічна паспортизація підприємств Одеської області; запровадження регулярної практики екологічного аудиту виробництв та реалізації відповідних програм чистого виробництва в області.

Для Південного регіону України залишається характерним і в теперішній час екстенсивний тип розвитку економіки, якому притаманні:

- висока природоємність виробничих технологій всіх галузей економіки;

- низький коефіцієнт ресурсовіддачі;

- застосування в економіку галузі все більшої кількості природних ресурсів, що призводить до дефіциту природних ресурсів;

- виснаження природно-ресурсного потенціалу;

- загострення еколого-економічних та соціально-економічних проблем регіону.

Характерними рисами протилежного інтенсивного типу розвитку економіки є:

- зниження показників природоємності виробничих технологій;

- високий коефіцієнт ресурсовіддачі виробничих технологій;

- оптимальні (науково-обґрунтовані) обсяги використання природно-ресурсного потенціалу за допомогою структурної перебудови економіки, інвестиційної політики, науково-технічного прогресу та мінімізації природоємності виробничих технологій.

Мінімізація показника природоємності базується на можливостях зменшення обсягів природних ресурсів через удосконалення технологій, запровадження маловідходних і ресурсозберігаючих технологій і виробництв, використання вторинних ресурсів. Забезпечити цей процес можливо лише за умови сталого розвитку як необхідної передумови трансформаційних зрушень в Україні.

Сучасне промислове виробництво характеризується тим, що не має замкнутого циклу, це відкрита система до якої надходять маси природних сировинних матеріалів – вугілля, нафта, руда, будівельні матеріали, сільськогосподарська і лісова сировина, вода, повітря. Усі матеріали проходять одну або кілька стадій переробки і потім як кінцевий продукт виходять із системи і надходять у споживання. Поряд з цим на всіх стадіях їх

обробки з систем викидаються відходи – пуста порода, шлаки, попіл, газ, пилю, які містять різні шкідливі для живих організмів речовини.

Життєвий цикл виробництва складається з п'яти стадій.

Перша стадія - впровадження нововведення - є найбільш трудомісткою і складною. Саме тут великий обсяг видатків на освоєння виробництва і випуск дослідної партії нового товару. На першій стадії відтворюється й удосконалюється технологія, відпрацьовується регламент виробничого процесу, і саме на цій стадії спостерігається висока собівартість продукції та не завантаженість потужностей.

Друга стадія - стадія промислового освоєння виробництва - характеризується повільним і розтягнутим у часі нарощуванням випуску продукції.

Третя стадія - стадія підйому - відрізняється швидким нарощуванням виробництва, значним збільшенням завантаження виробничих потужностей, налагодженням технологічного процесу та організації виробництва.

Четверта стадія - стадія зрілості та стабілізації - характеризується стійкими темпами найбільших обсягів випуску продукції і максимально можливої завантаженням виробничих потужностей.

П'ята стадія - стадія в'янення або занепаду - пов'язана з падінням завантаження потужностей, згортанням виробництва даного товару і різким зменшенням товарних запасів аж до нуля.

Склад і структура циклів життя нової техніки і технології тісно пов'язані з параметрами розвитку виробництва. Так, наприклад, на першій стадії життєвого циклу нової техніки і технології продуктивність праці низька, собівартість продукції знижується повільно, повільно зростає прибуток підприємства або економічний прибуток. В період швидкого зростання випуску продукції помітно знижується собівартість, окупаються початкові витрати.

Часта зміна техніки і технології створює великі труднощі і нестабільність виробництва. У період переходу на нову техніку і освоєння нових технологічних процесів знижуються показники ефективності всіх підрозділів підприємства.

Більш чисте виробництво (БЧВ) – це постійне використання інтегральної превентивної стратегії збереження природних ресурсів у процесах, продукції та послугах з метою підвищення їх ефективності та зменшення ступеню ризику не тільки по відношенню до людини, а й по відношенню до довкілля.

У виробничих процесах стратегія БЧВ спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелі.

У продуктах та послугах стратегія БЧВ спрямована на зменшення їх впливу на довкілля в рамках всього життєвого циклу – від розробки до використання.

БЧВ ґрунтується на систематичній оцінці виробничих процесів та ідентифікації причин неефективного використання ресурсів і включає:

- аналіз життєвого циклу продукції, що випускається підприємством, від її створення до завершення терміну служби;
- виявлення причин неефективного використання ресурсів шляхом розроблення детальних матеріальних та енергетичних балансів, які забезпечують кількісне співставлення здійснених витрат, отриманих вихідних результатів (продукції) та викидів, відходів і втрат тепла, тощо;
- надання рекомендацій з покращання виробничих процесів та управління матеріальними ресурсами, модифікації параметрів операційної діяльності, заміни застарілих технологій на більш енерго - та екоефективні, редизайну продукції з метою зменшення негативного впливу на довкілля.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Реалізацію державної екологічної політики на регіональному рівні забезпечує Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. Діяльність спрямовувалася на збереження та відновлення екосистеми на території області, що необхідна для гармонічного існування живої і неживої природи, досягнення рівноваги використання природних ресурсів, їх відновлення, а також гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення.

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Державна екологічна політика базується на таких принципах:

- конституційність та законність - реалізація політики здійснюється відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України на засадах чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- забезпечення унітарності України та цілісності її території, включаючи єдність економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем;
- поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;
- максимальне наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;

- диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;
- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку.

Для досягнення головної мети державної регіональної політики передбачається забезпечити вирішення насамперед таких основних завдань:

- запровадження більш глибокого вивчення та оцінки внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів його ефективного використання;
- здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів з урахуванням особливостей їх потенціалу;
- поетапне зменшення рівня територіальної диференціації економічного розвитку регіонів соціального забезпечення громадян;
- широкий розвиток підприємництва як головного фактора соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;
- зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці, що є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках;
- забезпечення здатності територіальних громад та органів місцевого самоврядування в межах, визначених законодавством, самостійно та відповідально вирішувати питання соціально-економічного розвитку, створення ефективних механізмів забезпечення їх активної участі у формуванні та проведенні державної регіональної політики;
- удосконалення фінансових міжбюджетних відносин, вироблення чітких критеріїв і ефективних механізмів надання державної підтримки розвитку регіонів;
- досягнення продуктивної зайнятості населення, стабілізації та поліпшення демографічної ситуації в державі;
- подальше вдосконалення державної системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення і реалізації екологічної політики;
- налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвитку транскордонного співробітництва як дієвого засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

Удосконалення системи управління охороною довкілля та раціональним природокористуванням здійснювалось шляхом

інституціональних, організаційних змін та впровадження відповідного законодавчого і нормативного забезпечення за трьома основними напрямками: посилення міжвідомчої координації в природоохоронній діяльності; розмежування повноважень на національному, регіональному та місцевому рівнях; структурні зміни в системі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

До функцій регіонального рівня управління належить вирішення таких питань: регулювання використання природних ресурсів місцевого значення; визначення нормативів забруднення природного середовища; впровадження економічного механізму природокористування; проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля; проведення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності і стратегічної екологічної оцінки програмних документів; здійснення державного контролю (нагляду) за дотриманням природоохоронного законодавства; розроблення програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики; інформування населення та зацікавлених підприємств, установ і організацій з екологічних питань.

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

На даний час моніторинговими дослідженнями показників якості води у водних об'єктах займається Державне агентство водних ресурсів України, яке згідно свого Положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 року №393 «Про затвердження Положення про Державне агентство водних ресурсів України» та відповідно до покладених на нього завдань «проводить державний моніторинг вод відповідно до порядку, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 р. № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод».

Також Державне агентство водних ресурсів України «веде державний водний кадастр за розділами «Поверхневі водні об'єкти» та «Водокористування».

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 14.08.2019р. № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» суб'єктами моніторингу атмосферного повітря є Міністерство енергетики та захисту довкілля, МОЗ, ДСНС, ДАЗВ, обласні, Київська міська держадміністрація, виконавчі органи міських рад.

- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів:

- здійснює загальну організацію та координацію суб'єктів моніторингу атмосферного повітря;

- МОЗ:

- встановлює пункти спостережень та веде спостереження за рівнями забруднювальних речовин.

Також, на офіційному сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України зазначено, що «кожний із суб'єктів державної системи моніторингу довкілля здійснює моніторинг тих об'єктів довкілля, що визначаються Положенням про державну систему моніторингу довкілля та порядками і положеннями про державний моніторинг окремих складових довкілля».

Згідно Положення про Державну екологічну інспекцію Південно - Західного округу (Миколаївська та Одеська області), затвердженого наказом Державної екологічної інспекції України від 20.02.2023 р. № 33 (зі змінами, внесеними наказами Державної екологічної інспекції України від 29.11.2024 № 154 та від 04.03.2025 № 48 проведення моніторингу викидів в атмосферне повітря, показників якості води у водних об'єктах не входить до повноважень Інспекції.

Стосовно інформації щодо державного контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства.

Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	2024 рік
1	2	3	4
1.	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	1808
2.	Складено актів перевірок	од.	47
3.	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	осіб/грн	1937
4.	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/грн	1907/411298
5.	Стягнуто адміністративних штрафів	од./грн	1872/407456
6.	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн	103/87509620
7.	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од.	100/6539616
8.	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	0
9.	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	3
9.1.	на спеціальне водокористування	од.	1
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	1
9.2.	на викиди в атмосферне повітря	од.	2
9.3.	на утворення та розміщення відходів	од.	0
10.	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	0
11.	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних	од.	21

	органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень		
--	---	--	--

Державна екологічна інспекція України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України і який реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. В Одеській області Держекоінспекція здійснює свої повноваження безпосередньо і через Державну екологічну інспекцію Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області).

Інформація про результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів за січень-грудень 2024 року

За січень-грудень 2024 року Державна екологічна інспекція Південно – Західного округу (Миколаївська та Одеська області) (далі – Інспекція) на об’єктах державного нагляду (контролю) у частині додержання ними вимог природоохоронного законодавства проведено 4557 ресурсних перевірок підприємств, установ, організацій, в т.ч. за результатами заходів державного нагляду (контролю) – 32 та за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій - 4525. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 2892 протоколів про адміністративне правопорушення, в т.ч. 175 протоколів передано для розгляду у судові органи.

Штрафні санкції накладено на 2809 порушників природоохоронного законодавства на загальну суму 736,389 тис. грн., до Державного бюджету стягнуто 721,038 тис. грн. В т.ч. притягнуто до адмінвідповідальності у вигляді попередження – 2 особи.

До правоохоронних органів скеровано 62 матеріалів з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Заявлено 6 позовів органами прокуратури за поданими матеріалами для представництва інтересів держави в судах, загальна сума збитків становить 400,399 тис.грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 162387,041 тис. грн., сума шкоди, нанесена невстановленими особами складає 20328,875 тис. грн.

З метою відшкодування збитків, пред`явлено 280 претензій та позовів на загальну суму 89119,971 тис. грн. Стягнуто 230 претензій та позовів, з

урахуванням раніше пред'явлених, на загальну суму 10469,883 тис. грн., зокрема в добровільному порядку – 1899,977 тис. грн., в примусовому порядку (за рішенням суду, органами державної виконавчої служби) – 8569,906 тис. грн.

Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони, раціонального використання та відтворення водних ресурсів

У сфері охорони, раціонального використання та відтворення водних ресурсів проведено 786 перевірок ресурсів (за результатами заходів державного нагляду (контролю) – 16 перевірок, за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій – 748 перевірок), складено 597 протоколів про вчинення адміністративного правопорушення, до адміністративної відповідальності притягнуто 596 осіб, накладено штрафних санкцій на суму 57,069 тис. грн., стягнуто 61,268 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано 7 матеріали з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Сума розрахованих збитків у звітному періоді склала 81937,241 тис.грн. За порушення законодавства в частині охорони водних ресурсів Інспекцією пред'явлено 18 претензій та позовів на суму 81937,241 тис. грн. Загальна сума стягнутих претензій, позовів склала 3910,045 тис. грн., а саме в добровільному порядку – 799,557 тис. грн., в примусовому порядку (за рішенням суду, органами державної виконавчої служби) 3110,488 тис. грн.

Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони атмосферного повітря

Протягом звітнього періоду Інспекцією здійснено 122 перевірок ресурсів у сфері охорони атмосферного повітря (за результатами заходів державного нагляду (контролю) – 8 перевірок, за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій – 114 перевірок), складено 16 протоколів про адмінправопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто 13 осіб, накладено штрафних санкцій на суму 3,961 тис. грн., стягнуто 4,607 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано 14 матеріалів з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Сума розрахованих збитків у звітному періоді склала 1863,567 тис.грн. За порушення законодавства в частині охорони водних ресурсів Інспекцією пред'явлено 3 претензії на суму 1863,567 тис. грн. Загальна сума стягнутих претензій, позовів склала 2500,356 тис. грн., а саме в добровільному порядку – 7,398 тис. грн., в примусовому порядку (за рішенням суду, органами державної виконавчої служби) 2492,957 тис. грн.

Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони земельних ресурсів

Протягом звітнього періоду Інспекцією здійснено 177 перевірок ресурсів у сфері охорони земельних ресурсів (за результатами заходів державного

нагляду (контролю) – 7 перевірок, за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій – 170 перевірок), складено 59 протоколів про адмінправопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто 58 осіб, накладено штрафних санкцій на суму 38,420 тис. грн., стягнуто 41.310 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано 11 матеріали з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Сума розрахованих збитків у звітному періоді склала 12324,369 тис.грн. За порушення законодавства в частині охорони водних ресурсів Інспекцією пред'явлено 24 претензій на суму 2051,452 тис. грн. Загальна сума стягнутих претензій, позовів склала 2368,856 тис. грн., а саме в добровільному порядку – 247,357 тис. грн., в примусовому порядку (за рішенням суду, органами державної виконавчої служби) 2121,498 тис. грн.

Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони земель водного фонду

Протягом звітного періоду Інспекцією здійснено 24 перевірки ресурсів у сфері охорони земель водного фонду (за результатами заходів державного нагляду (контролю) – 1 перевірка, за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій – 23 перевірок), складено 8 протоколів про адмінправопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто 7 осіб, накладено штрафних санкцій на суму 14,382 тис. грн., стягнуто 14,382 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано 1 матеріал з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Сума розрахованих збитків у звітному періоді склала 28,279 тис.грн. За порушення законодавства в частині охорони водних ресурсів Інспекцією пред'явлено 3 претензії на суму 28,279 тис. грн. Загальна сума стягнутих претензій, позовів склала 28,279 тис. грн (в добровільному порядку).

Результати здійснення державного нагляду (контролю) дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині використання надр.

Протягом звітного періоду Інспекцією здійснено 31 ресурсні перевірки у сфері використання надр за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій, складено 17 протоколів про адмінправопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто 17 осіб, накладено штрафних санкцій на суму 29,750 тис. грн., стягнуто 33,830 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано 3 матеріали з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Сума розрахованих збитків у звітному періоді склала 3,264 тис.грн. За порушення законодавства в частині охорони водних ресурсів Інспекцією пред'явлено 1 претензію на суму 3,264 тис. грн. Сума стягнутих в добровільному порядку претензій, позовів склала 7,247 тис. грн.

Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами.

У сфері поводження з відходами і хімічними речовинами проведено 1469 ресурсних перевірок за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій, складено 756 протоколів про вчинення адміністративного правопорушення, до адміністративної відповідальності притягнуто 755 осіб, накладено штрафних санкцій на суму 254,388 тис. грн., стягнуто 247,520 тис. грн.

Результати здійснення державного нагляду (контролю) дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині екологічного контролю природно-заповідного фонду

За 2024 рік було проведено 41 ресурсних перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства на територіях природно-заповідного фонду, в тому числі за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій. Складено 28 протоколів про вчинення адміністративного правопорушення відносно відповідальних осіб, 24 з них передано для розгляду у судових органах, а 6 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності, накладено штрафних санкцій на суму 13,634 тис. грн., стягнуто 19,414 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано 6 матеріали з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Розраховано збитків на загальну суму 42650,584 тис. грн, в т.ч. нанесених невстановленими особами – 125,332 тис.грн. За порушення законодавства в частині охорони водних ресурсів Інспекцією пред'явлено 2 претензії на суму 135,584 тис. грн.

Результати здійснення державного нагляду (контролю) дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині екологічного контролю рослинного світу

Зелені насадження

За 2024 рік у сфері охорони рослинного світу було проведено 646 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства, в т.ч. за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій. Складено 423 протоколів про адміністративні правопорушення, з них 31 протоколів передано для розгляду у судові органи, до адміністративної відповідальності притягнуто 399 особи, накладено штрафів на суму 234,141 тис. грн., стягнуто штрафів на суму 222,394 тис.грн.

До правоохоронних органів скеровано 18 матеріалів з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Розраховано збитків на загальну суму 11212,898 тис.грн., пред'явлено 210 претензії (позовів) на загальну суму 1238,811 тис. грн., стягнуто претензії (позови) на загальну суму 1353,415 тис. грн.

Лісові ресурси.

За 2024 рік було проведено 289 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони рослинного світу, в т.ч. за результатами обстежень, перевірок ЦОВВ, ОМС, акцій, операцій (в т.ч. ліси), складено 258 протоколів про адміністративні правопорушення, до адміністративної відповідальності притягнуто 258 осіб, накладено штрафів на суму 135,082 тис. грн., стягнуто штрафів на суму 128,588 тис.грн.

До правоохоронних органів скеровано 15 матеріалів з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Розраховано збитків на загальну суму 10507,109 тис.грн., нанесених нествановленими особами становить 9717,876 тис. грн., пред'явлено 89 претензій та позовів на загальну суму 745,772 тис. грн., стягнуто претензії (позовів) на суму 815,645 тис. грн., в добровільному порядку 394,767 тис. грн., в примусовому – 420,879 тис. грн.

**Результати здійснення державного нагляду (контролю)
дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині
використання водних живих ресурсів**

Протягом звітнього періоду року проведено 1209 ресурсні перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині використання водних живих ресурсів, складено 959 протоколів про адміністративні правопорушення, притягнуто до адміністративної відповідальності 929 осіб, накладено штрафів на суму 85,884 тис.грн., стягнуто 71,961 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано 1 матеріал з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України.

Розраховано збитків на загальну суму 12358,839 тис.грн., пред'явлено 18 претензій (позови) на загальну суму 1853,774 тис. грн., стягнуто претензії (позови) на загальну суму 301,686 тис. грн.

**Результати здійснення державного нагляду (контролю)
дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині
екологічного контролю тваринного світу**

Протягом звітнього періоду проведено 52 ресурсних перевірок, складено 29 протоколів про адміністративні правопорушення, до адміністративної відповідальності притягнуто 29 особи, накладено штрафів на суму 4,760 тис.грн., стягнуто – 4,352 тис. грн.

Розраховано збитків на загальну суму 8 тис.грн., пред'явлено 1 претензію на суму 8 тис. грн.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм.

На виконання відповідних доручень, наказів Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, рішень Одеської обласної ради та розпоряджень Одеської обласної державної адміністрації Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації здійснювався моніторинг виконання заходів регіональних програм. Всього в області у 2024 році реалізовувались 2 регіональні програми.

1. Регіональна комплексна програма з охорони довкілля Одеської області на 2024-2028 роки, яка затверджена розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 30.11.2023 № 1044/А-2023 (зі змінами);

2. Регіональна програма Ліси Одещини на 2021-2025 роки затверджена Розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 29.08.2023 № 649/А-2023 внесені зміни до рішення обласної ради від 18 червня 2021 року № 202-VIII.

Фінансування вищезазначених програм відбувається більшою мірою з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Питання будівництва природоохоронних об'єктів та реалізація заходів, спрямованих на зниження рівня забруднення довкілля, залишаються для Департаменту екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації пріоритетними та актуальними. Вагомим джерелом фінансування цих заходів є Державний та обласний фонди охорони навколишнього природного середовища.

На вирішення екологічних проблем області у 2024 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища передбачалось виділення коштів у сумі: 64 602 712 грн. У 2024 році профінансово на суму 27 569 036,34 грн за наступними напрямками:

1. Надання висновків про технічний стан пунктів спостереження системи державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря зони Одеська - 5 500 грн обласний бюджет;

2. Реконструкція очисних каналізаційних споруд повної біологічної очистки м. Арциз Одеської області - 1 261,180 грн – державний бюджет 252 236 грн - бюджети сіл, селищ, міст районного значення

3. Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, видалення відходів виробництва, одержання і застосування біоцидів та фіто фармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням (код А4030) у Березівському, Білгород-Дністровському, Болградському, Ізмаїльському, Одеському, Роздільнянському районах - 14 346 772,00 грн – обласний бюджет;

4. Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення та оброблення наступних небезпечних відходів: Упаковка, що містить залишки або забруднена небезпечними речовинами (код згідно Національного переліку відходів 15 01 10*) у Березівському, Білгород-Дністровському, Болградському, Ізмаїльському, Одеському,

Роздільнянському районах Одеської області - 11 100 365,50 грн – обласний бюджет;

5. Коригування проектної документації на будівництво за робочим проектом «Капітальний ремонт ділянки захисної дамби шлюз Репіда - ІСРЗ на 97 км р. Дунай» - 62 802 грн – обласний бюджет;

6. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (послуги з комплексної біоекологічної санації Доброславського ставка (центр) в селищі Доброслав Одеського району Одеської області;

7. Внесення відомостей до Державного земельного кадастру по наступним документаціям із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду: - ландшафтний заказник місцевого значення «Каїрський»; - ландшафтний заказник місцевого значення «Верхній ліс»; - ландшафтний заказник місцевого значення «Новомиколаївський»; - гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело Гайдамацька криниця»; - парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Гетьманівський дендропарк»; - Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело Кішево»; - ботанічний заказник місцевого значення «ЛІСКИ»; - ботанічний заказник місцевого значення «Калинівський»; - гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело Огруд» - 39 611,84 грн – обласний бюджет;

8. Придбання обладнання (біноклі, тепловізори, човновий двигун підвісний, човен надувний, ноутбуки, планшети, мережеве сховище, джерела безперебійного живлення) та форменого одягу для Одеського рибодоохоронного патруля - 2 013 985 грн – обласний бюджет;

9. Організація проведення стратегічної екологічної оцінки. Розроблення цільових і комплексних державних і регіональних екологічних програм.

Регіональна програма Ліси Одещини на 2021-2025 роки затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 18.06.2021 № 202-VIII. Програма визначає основні напрями сталого розвитку лісового господарства в регіоні, є строковою і відновлює в області поетапне степове лісорозведення. Передбачає здійснення першочергових заходів щодо створення нових лісів, підвищення продуктивності та поліпшення якості лісів, оптимізації регіональної лісової політики, подолання основних дестабілізуючих факторів екологічної ситуації, попередження та оперативне гасіння лісових пожеж. Враховуючи вимоги воєнного стану щодо пріоритетності фінансування, кошти на виконання заходів зазначеної програми у 2024 році не виділялись.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

Державний моніторинг довкілля (екологічний моніторинг) є однією з функцій державного управління у відповідній сфері суспільних відносин. Його сутність полягає в організації системи спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення, якісними та кількісними характеристиками природних ресурсів з метою забезпечення

збору, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Положення про державну систему моніторингу довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391. Цим документом визначені суб'єкти моніторингу (центральні органи виконавчої влади). Система моніторингу ґрунтується на використанні існуючих організаційних структур суб'єктів моніторингу і функціонує на основі єдиного нормативного, організаційного, методологічного і метрологічного забезпечення, об'єднання складових частин та уніфікованих компонентів цієї системи.

Моніторингові дослідження в Одеській області виконують підвідомчі підприємства центральних органів виконавчої влади, до основних відносяться: Гідрометцентр Чорного та Азовського морів, НДУ «Український науковий центр екології моря», Басейнове управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього Дунаю, Одеська філія ДУ «Держгрунтохорона» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України», ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України».

Інформація про кількісні показники суб'єктів моніторингу довкілля

Таблица 15.5.1

[illegible]

	ДУ «Держгрунтохо рона» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України									
5.	Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації	2	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	60	-	32	-	21	-	108	-	139
7.	Інститут морської біології НАН України	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Загалом по області	70	-	84*	-	30	-	108	-	155

Примітка. * за програмою державного моніторингу вод – 52 пункти спостереження на території Одеської області.

Басейнове управління водних ресурсів Причорномор'я та нижнього Дунаю (БУВР)

Для впровадження європейських підходів до моніторингу якості поверхневих вод відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви ЄС в Україні прийнятий новий Порядок про здійснення державного моніторингу вод, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758. Порядком визначено чіткий розподіл обов'язків між суб'єктами моніторингу без дублювання повноважень, введено нові показники моніторингу, які в Україні до цього часу не вимірювались – пріоритетні, гідроморфологічні та біологічні.

З 2019 року в Україні передбачено виконання трьох видів державного моніторингу вод для масивів поверхневих вод: діагностичний, операційний та дослідницький, які здійснюються за басейновим принципом.

Діагностичний моніторинг здійснюється для визначення основних антропогенних впливів на стан водних об'єктів, оцінки змін, викликаних антропогенними чинниками, та (у подальшому) розроблення програми державного моніторингу вод.

Операційний моніторинг здійснюється для масивів вод, у яких існує ризик недосягнення екологічних цілей, а також масивів вод, з яких

здійснюється забір води для задоволення питних потреб населення в обсязі більше ніж 100 куб.м на добу.

Дослідницький моніторинг здійснюється для масивів поверхневих вод з метою встановлення причин відхилення від екологічних цілей, з'ясування масштабу та наслідків аварійного забруднення вод та встановлення причин наявності ризику недосягнення екологічних цілей.

У 2024 році БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснювався державний моніторинг поверхневих вод (діагностичний та операційний) згідно з наказом Міндовкілля від 09.01.2024 № 37 «Про затвердження Програми державного моніторингу вод» та наказом Держводагентства від 12.01.2024 № 7 «Про впровадження Порядку здійснення державного моніторингу вод» на території Одеської області по 4 річкових басейнах в 52 пунктах спостереження :

- басейн р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю) - 21 пункт спостереження (р. Дунай (8 пунктів), Катлабух (2 пункти), водосховище Ялпуг (2 пункти), водосховище Кугурлуй, водосховище Кагул, водосховище Китай, озеро Саф'яни, канал Дунай-Сасик та річки Карасулак, Великий Ялпуг, Киргиз- Китай, Нерушай по 1 пункту;

- басейн р. Дністер - 10 пунктів спостереження (р. Дністер (2 пункти), Кучурганське водосховище (2 пункти), Дністровський лиман (2 пункти), річки Турунчук, Ягорлик, Білоч, Кучурган);

- басейн річок Причорномор'я – 20 пунктів спостереження; річки Когільник (2 пункти), Сарата (2 пункти), Хаджидер (2 пункти), Чага, Каплань, Алкалія, Великий Куяльник, Малий Куяльник, Тілігул та водосховище Сасик, Хабжибейський лиман (2 пункти), Куяльницький лиман, Тілігульський лиман, озера Шагани, Алібей, Бурнас);

- басейн р. Південний Буг - 1 пункт спостереження (р. Кодима).

До програми моніторингу вод включено 5 пунктів спостереження поверхневих вод, забір з яких здійснюється для задоволення питних потреб населення, а саме:

- р. Дністер (м. Біляївка, питний водозабір м. Одеса);
- р. Дунай (питний водозабір м. Вилкове);
- р. Дунай (питний водозабір м. Кілія);
- водосховище Ялпуг (питний водозабір м. Болград);
- канал Дунай-Сасик.

Також щоквартально проводиться спільний відбір та аналіз проб води з річки Дністер (48 км траси Одеса-Рені) з Молдавською стороною, а також проводився взаємообмін результатами даних моніторингу.

Об'єкти спостережень на яких здійснювався державний моніторинг довкілля (поверхневі водні об'єкти) згідно Програми, затверджено наказом Міндовкілля від 09.01.2024 № 37 «Про затвердження Програми державного моніторингу вод» наведено у таблиці.

Пункти спостереження у 2024 році

Пункти спостереження у 2024 році							
№ з/п	Водний об'єкт	Місце розташування пункту спостереження	МПВ	Вид моніторингу	Вид пункту спостереження	Проведення лабораторних досліджень	
	Басейн річки Дністер						
1	Дністровський лиман	с. Кароліно-Бугаз	UA_M5.2_1153	діагностичний	визначення хімстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
2	р. Дністер	20 км, м. Біляївка, питний в/з м.Одеса	UA_M5.2_0014	операційний	питний/ транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
3	р.Дністер	16 км, с.Маяки, ГНС Нижньо-Дністровської ЗС	UA_M5.2_0014	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
4	р. Турунчук	с. Троїцьке, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.2_0015	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
5	р. Білоч	15 км, с. Шершенці, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.2_1084	операційний	транскордонний	фізико-хімічні із-хім.	пріоритетні, специфічні
6	р. Ягорлик	20,2 км, с. Артирівка, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.2_1097	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
7	р. Кучурган	4,5 км, с. Степанівка, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.2_1113	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
8	Кучурганське водосховище	20 км, с.Кучургани, східний берег вдсх, 2 км нижче мосту через річку	UA_M5.2_1114	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
9	Кучурганське водосховище	1 км, с.Градениці, 1 км по дамбі від села	UA_M5.2_1114	операційний	транскордонний	-	пріоритетні, специфічні
10	Дністровський лиман	смт Овідіополь, біля Палацу спорту ім.Дукова по вул. Портова 3, Нова пристань.	UA_M5.2_1152	операційний	визначення хімстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
	Басейн річки Дунай (суббасейн нижнього Дунаю)						
1	канал Дунай-Сасик	а/д міст, автошлях Татарбунари- Вилкове	UA_M5.3.4_0104	діагностичний	питний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
2	р. Дунай	163 км, м. Рені, кордон з Румунією	UA_M5.3.4_0001	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
3	р. Дунай	48 км, м.Кілія, питний в/з	UA_M5.3.4_0003	операційний	питний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
4	р. Дунай	20 км, м. Вилкове, питний в/з	UA_M5.3.4_0003	операційний	питний/ транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
5	р. Дунай (Кілійський рукав)	89,9 км р. Дунай; 1,0 км нижче м. Ізмаїл	UA_M5.3.4_0003	операційний	визначення хімстану МПВ	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
6	р. Дунай (Кілійський рукав)	32,0 км р. Дунай; 13,0 км нижче м. Кілія	UA_M5.3.4_0003	операційний	визначення хімстану МПВ	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
7	р. Дунай (Кілійський рукав)	94 км р. Дунай; м. Ізмаїл	UA_M5.3.4_0003	операційний	визначення хімстану МПВ	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
8	р. Дунай (Кислицький рукав)	Кислицький рукав	UA_M5.3.4_0004	операційний	визначення хімстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні

9	р. Дунай (Соломонів рукав)	с. Ліски	UA_M5.3.4_0012	операційний	визначення хімстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
10	водосховище Кагул	по А 218 від південної околиці с. Нагірне	UA_M5.3.4_0018	операційний	визначення хімстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
11	р. В.Ялпуг	5,4 км, с. Табаки Болградського р-ну, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.3.4_0023	операційний	трансграничний	фізико- хімічні	пріоритетні, специфічні
12	водосховище Ялпуг	1,6 км на північний захід від с. Коса	UA_M5.3.4_0024	операційний	визначення МПВ	фізико- хімічні	пріоритетні, специфічні
13	водосховище Ялпуг-Кугурлуй	питний в/з м.Болград	UA_M5.3.4_0024	операційний	питний	фізико- хімічні	пріоритетні, специфічні
14	водосховище Кугурлуй	2,0 км на південний захід від с. Нова Некрасівка	UA_M5.3.4_0025	операційний	визначення МПВ	-	пріоритетні, специфічні
15	р.Карасулак	біля с.Криничне Болград ського району	UA_M5.3.4_0029	операційний	визначення МПВ	-	пріоритетні, специфічні
16	водосховище Саф'яни	с. Саф'яни	UA_M5.3.4_0034	операційний	визначення МПВ	-	пріоритетні, специфічні
17	водосховище Катлабуг	у межах с. Суворове	UA_M5.3.4_0061	операційний	визначення МПВ	-	пріоритетні, специфічні
18	водосховище Катлабуг	с. Кислиця	UA_M5.3.4_0061	операційний	визначення МПВ	-	пріоритетні, специфічні
19	р. Киргиз-Китай	49 км, с. М. Ярославець, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.3.4_0063	операційний	трансграничний	фізико- хімічні	пріоритетні, специфічні
20	водосховище Китай	у межах с. Червоний Яр	UA_M5.3.4_0086	операційний	визначення МПВ	-	пріоритетні, специфічні
21	р. Нерушай	у межах с. Баштанівка	UA_M5.3.4_0091	операційний	визначення МПВ	-	пріоритетні, специфічні
Басейн річок Причорномор'я							
1	Хаджибейський лиман	за межами м. Одеса	UA_M5.8_0216	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
2	Куяльницький лиман	м. Одеса	UA_M5.8.1_0217	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
3	р. Сарата	с. Заря	UA_M5.8.1_0039	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
4	р. Когільник	а/д міст між м. Татарбунари та с. Білолісся	UA_M5.8.1_0001	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
5	озеро Шагани	с. Приморське	UA_M5.8.1_0207	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
6	озеро Алібей	с. Жовтий Яр	UA_M5.8.1_0210	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	Пріоритетні, специфічні
7	озеро Бурнас	с. Тузли	UA_M5.8.1_0213	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
8	р. Малий Куяльн ик	біля с. Малинівка	UA_M5.8.1_0084	діагностичний	визначення хі мстану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
9	р. Когільник	131 км, с. Серпнєве, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.8_0001	операційний	трансграничний	фізико- хімічні	пріоритетні, специфічні
10	р. Чага	66 км, с. Петровка, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.8_0005	операційний	трансграничний	фізико- хімічні	пріоритетні, специфічні
11	р. Сарата	94 км, с. Міняйлівка, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.8_0038	операційний	трансграничний	фізико- хімічні	пріоритетні, специфічні

12	р. Хаджидер	68 км, с. Чистоводне, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.8_0050	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
13	р. Хаджидер	с. Сергіївка	UA_M5.8_0055	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
14	р. Каплань	19 км, с. Крутоярівка, кордон з Республікою Молдова	UA_M5.8_0056	операційний	транскордонний	фізико-хімічні	пріоритетні, специфічні
15	р. Алкалія	біля села Монаші	UA_M5.8_0068	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
16	р. Великий Куяльник	с.Яринославка	UA_M5.8_0096	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
17	р. Тилігул	міст на трасі Р-55 біля с. Вікторівка	UA_M5.8_0138	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
18	водосховище Сасик	с. Борисівка	UA_M5.8_0203	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	Пріоритетні, специфічні
19	Хаджибейський лиман	за межами с. Алтестове	UA_M5.8_0216	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
20	Тилігульський лиман	у межах с. Мар'янівка	UA_M5.8_0220	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	пріоритетні, специфічні
Басейн річки Південний Буг							
1	р. Кодима	103 км, у межах м. Балта Одеської області	UA_M5.4_0492	операційний	визначення хімічного стану МПВ	-	пріоритетні, специфічні

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю у відібраних пробах води здійснювала лабораторні вимірювання фізико-хімічних показників води (пункти спостереження поверхневих вод, забір з яких здійснюється для задоволення питних потреб населення та пункти спостереження на прикордонних водних об'єктах); також виконувались дослідження на вміст пріоритетних і специфічних забруднюючих речовин.

У 2024 році визначалися 29 фізико-хімічні показників: рН, температура, завислі речовини, жорсткість, запах, кольоровість, прозорість, розчинений кисень, біохімічне споживання кисню (БСК₅), хімічне споживання кисню (ХСК), питома електропровідність, мінералізація, основні катіони (карбонати, гідрокарбонати, сульфати, хлориди), основні аніони (натрій, кальцій, магній), загальний азот, амоній (NH₄), нітрити (NO₂), нітрати (NO₃), ортофосфати, синтетичні поверхнево-активні речовини (СПАР), нафтопродукти, залізо, марганець, феноли.

Лабораторія моніторингу вод Південного регіону щомісячно здійснювала дослідження на вміст пріоритетних та специфічних забруднюючих речовин, а саме:

- пестициди (алахлор, атразин, ДДТ, хлорпірифос (хлорпірифос-етил), хлорфенвінфос (суміш цис- транс-ізомерів), ендосульфат (суміш ізомерів), гексахлорбензол, циклодієнові пестициди: алдрин, діендрин, ендрин, ізодрин), гексахлорциклогенсан (ліндан), пентахлорбензол, симазин, трифлуралін, дикофол, квіноксифен, аклоніфен, цибутрин (іргарол), цмперметрин, дихлофос, гептахлор, гептахлорепоксид, тербутрин, біфенокс);
- нонилфеноли (4-нонилфеноли);
- октилфеноли (4-(1,1,3,3-тетраметил-бутил)-фенол);
- поліароматичні вуглеводні (антрацен, флуорантен, нафталін, бензо(k)флуорантен, бензо(b)флуорантен, бензо(g,h,i)перілен, індено(1,2,3-cd)пірен, бензо(a)антрацен);
- галогеновані вуглеводні (гексахлорбутадиєн, 1,2-дихлоретан, бензол, тетрахлоретилен, тетрахлорматан (чотирихлористий вуглець), трихлоретилен, дихлорметан (хлористий метилен), трихлорметан (хлороформ);
- фталати (ди (2-етилгексил)-фталат);
- трихлорбензоли (1,2,3-трихлорбензол, 1,2,4-трихлорбензол, 1,3,5-трихлорбензол);
- діоксини і сполуки (2,3,7,8-тетрахлордібензо-р-діоксинхлоралкани);
- бромовані дифенілові ефіри (дибромований ефір (БДЕ-47), дибромований ефір (БДЕ-47), 2,2',4,4',6-пентабромдифеніловий ефір (БДЕ-100), 2,2',4,4',5,5'- пентабромдифеніловий ефір (БДЕ-153));
- метали (нікель, кадмій, свинець, ртуть, хром, мідь, алюміній, цинк).

Кількість відібраних проб води

У 2024 році всього при виконанні Програми державного моніторингу вод (в частині діагностичного та операційного моніторингу вод) всього у межах Одеської області було відібрано 628 проб води, включаючи 4 проби води з р. Дністер – спільний відбір з Молдовою.

Результати проведених досліджень щомісячно наповнюються в програмній системі «Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України» на сайті Держводагентства. Система перебуває в дослідній експлуатації, у відкритому доступі для ознайомлення з результатами моніторингу доступно 9 основних органічних та мінеральних показників (азот загальний, амоній-іони, БСК₅, розчинений кисень, нітрат-іони, нітрит-іони, сульфат-іони, фосфат-іони, хлорид-іони), за якими визначається органічне і неорганічне забруднення водних об'єктів.

**Гідрометеорологічний центр Чорного та Азовського морів.
ОГЛЯД СТАНУ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ М.
ОДЕСА ЗА 2024 РІК**

Даний огляд відображає стан забруднення атмосферного повітря в м. Одеса. Для складення огляду було використано більше ніж 36 тис. спостережень за концентраціями шкідливих речовин в атмосферному повітрі, які виконала лабораторія спостережень за забрудненням атмосферного повітря Гідрометеорологічного центру Чорного та Азовського морів (ЛСЗА ГМЦ ЧАМ). При складанні огляду приймали участь: начальник відділу Шнуренко Н. Є. та завідувач сектору Носова І. П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЧАТКОВИХ ДАНИХ

В огляд включені дані спостережень по 7 постах у м. Одеса. Проводились визначення концентрації по 12 шкідливих домішках і відбирались проби на визначення концентрацій важких металів та бенз/а/пірену.

Для проведення хімічного аналізу на визначення концентрацій шкідливих домішок використовувалась «Методика виконання вимірювань масової концентрації забруднювальних речовин в атмосферному повітрі», ДП «Дніпростандартметрологія», згідно з наказом ДСНС України за № 558 від 01.11.2016 р.

Визначення концентрацій оксиду вуглецю проводилось на газоаналізаторах ЭХ 07 та СМ-2-СО. Визначення концентрацій на вміст важких металів у повітрі виконувалось ЛСЗГ м. Києва. Проби атмосферного повітря на визначення концентрації бенз/а/пірену відібрані та зберігаються в ЛСЗА.

Основною характеристикою вмісту шкідливих речовин, що знаходяться в атмосферному повітрі, є значення ГДК. Максимально-разові ГДК відносяться до випадків визначення концентрацій за період 20-30 хв., середньодобових – за добу.

СТАН ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ м. ОДЕСА

Спад промислового виробництва в Україні, зокрема в м. Одеса, в останні роки призвів до зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел. Але рівень забруднення зростає за рахунок різних видів транспорту. Кліматичні та рельєфні особливості м. Одеса, значне збільшення щільності та інтенсивності потоку автотранспорту, поганий стан автомобільного полотна стали причиною високого рівня забруднення атмосферного повітря шкідливими домішками. Інтенсивність забруднення атмосферного повітря автомобільним транспортом безперервно збільшується із-за зростання кількості приватного автотранспорту.

Негативний вплив на стан довкілля мали викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря, які утворювались внаслідок виробничої діяльності підприємств.

Під дією процесів, що відбуваються у пограничному шарі атмосфери (1 – 1,5 км), шкідливі речовини, які надходять від джерел забруднення, поширюються у цьому шарі атмосфери, утворюючи поле концентрацій інгредієнтів у приземному шарі.

Розсіювальна здатність атмосфери в районі Одеси знижена.

Основними механізмами цього процесу є переніс і турбулентна дифузія домішок. Характер цих механізмів визначається, по-перше, атмосферними процесами синоптичного масштабу і, по-друге, порою року. Якщо розглядати у середньому за рік, то для Одеси більш властивим є антициклонічне поле атмосферного тиску, яке, на жаль, не сприяє очищенню атмосферного повітря, а навпаки, є дуже сприятливим для накопичення у приземному шарі повітря шкідливих домішок.

Індекс забруднення атмосфери в м. Одеса (ІЗА=8,71) вищий за середній по Україні (ІЗА по Україні дорівнює 6,6).

Високий ІЗА обумовлений підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря формальдегідом (ІЗА=4,17), діоксидом азоту (ІЗА=1,34), завислими речовинами (ІЗА=1,20), фенолом, сажею, – ІЗА=1,00.

Середній вміст формальдегіду у 3,0 рази перевищує середньодобову гранично-допустиму концентрацію (ГДК). Перевищення середньодобових ГДК діоксидом азоту – в 1,25 раз, завислими речовинами в 1,2 рази, фенолу, сажі в 1,0 раз, діоксиду сірки, фтористого водню в 0,8 раз, оксиду вуглецю та оксиду азоту в 0,6 рази.

На більшості ПСЗ індекс забруднення високий, він коливається в межах від 5 до 11, за виключенням ПСЗ № 20 (ІЗА=4,83).

Найбільший ІЗА відмічається у північній та північно-західній частинах міста (ПСЗ №№ 10, 17, 16, 18), тут концентрації забруднюючих речовин вище, ніж в інших районах міста.

В північній та північно-західній частинах міста, розташованих в пониженні рельєфу, знаходяться основні джерела забруднення міста. Тут підвищений рівень запиленості повітря. Аерозольні частинки сірки, завислих речовин та інших шкідливих домішок від промислових викидів погіршують видимість та перешкоджають проникненню до приземного слою атмосфери сонячної радіації.

Екологічна обстановка в багатьох районах міста продовжує залишатися незадовільною, а концентрації деяких шкідливих речовин перевищують ГДК. Однією з багатьох причин забруднення є використання промисловими та непромисловими підприємствами генераторів для безперебійної подачі електроенергії через тривалу відсутність електропостачання у місті.

Максимальні разові концентрації завислих речовин – 1,1 ГДК (ПСЗ № 17), фенолу – 1,0 ГДК (ПСЗ №№ 8, 10, 20), сажі – 1,0 ГДК (ПСЗ № 15, 17, 18), формальдегіду – 1,0 ГДК (ПСЗ № 18), оксиду вуглецю – 0,9 ГДК (ПСЗ № 15), діоксиду азоту – 0,8 ГДК (ПСЗ № 15, 16), сірководню – 0,8 ГДК (ПСЗ № 18), фтористого водню – 0,8 ГДК (ПСЗ № 10, 18), діоксиду сірки – 0,2 ГДК (ПСЗ № 15); оксиду азоту – 0,2 ГДК (ПСЗ № 16).

В річному ході максимальні концентрації спостерігались: завислих речовин – у березні; діоксиду сірки – в березні та липні; оксиду вуглецю – з квітня по червень; діоксиду азоту – в червні та листопаді; оксиду азоту – в березні та квітні; сірководню – в лютому; фтористого водню – в червні та липні; фенолу – в квітні та червні; сажі – в січні та червні; формальдегіду – в січні. Концентрація розчинних сульфатів мала рівний хід.

В річному ході перевищення середніх концентрацій спостерігались: завислих речовин – у квітні; діоксиду сірки – у червні; оксиду вуглецю – у

червні; діоксиду азоту – у червні, серпні та листопаді; фтористого водню – в травні, липні та вересні; фенолу – з квітня по серпень; сажі – в червні, серпні та листопаді; формальдегіду – в липні, серпні. Річний хід середніх концентрацій розчинних сульфатів, оксиду азоту, сірководню мають рівний хід.

Серед чисельності метеорологічних факторів найбільший вплив на ступінь забруднення повітряного басейну мають режим вітру, вологість та температурна стратифікація. В Одеському регіоні переважними є вітри з північною складовою, повторюваність яких складає близько 43 %. У весняно-літній період збільшення повторюваності південних напрямків вітру (30 %) обумовлено бризовою циркуляцією, яка значно впливає на потенціал забруднення атмосфери в м. Одеса.

Значну роль у формуванні рівня забруднення атмосфери протягом року грають приземні та піднесені інверсії температури. Під ними накопичується забруднене повітря і місто опиняється, як під куполом, зачинене для надходження чистого повітря. Спостереження за приземними та піднесеними інверсіями не проводяться з березня 2022 року у зв'язку з воєнними діями.

Повторюваність туманів за рік найбільша в лютому та березні (3 %). Кількість днів з опадами за рік склала 138.

В цілому за рік, в порівнянні з 2023 роком, загальний рівень забруднення значно не змінився. Спостерігалось незначне зменшення концентрацій оксиду вуглецю, формальдегіду та збільшення концентрацій оксиду азоту та сірководню. Концентрації завислих речовин, діоксиду сірки, розчинних сульфатів, діоксиду азоту, фенолу, сажі, фтористого водню залишились на рівні минулого року.

За останні 5 років спостерігається незначне зменшення концентрацій оксиду вуглецю та формальдегіду, незначне збільшення концентрацій оксиду азоту, сірководню. Концентрації завислих речовин, діоксиду сірки, розчинних сульфатів, діоксиду азоту, фенолу, сажі, фтористого водню не змінились.

Для поліпшення екологічного стану міста необхідно, щоб усі галузі промисловості дотримувались екологічного законодавства України.

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ АКВАТОРІЇ ПОРТУ ОДЕСА ЗА 2024 РІК

Згідно з річним планом відділу гідрометеорології моря порт Одеса спостереження проводяться в акваторії порту Одеса на 2 станціях:

Станція 29 (район 6 причалу) – на поверхні, 5 м та 8 м. 3 рази на місяць.

Станція 33 (район 1 причалу) – на поверхні, 5 м та 10 м. 3 рази на місяць.

Також проводиться відбір проб ґрунтів (нафтопродукти та феноли) 2 рази на рік. Загальна кількість відібраних проб – 220, виконаних визначень при проведенні спостережень – 1138. Кількість інгредієнтів, що визначались в звітному періоді – 16.

3 травня по листопад 2024 року аналіз фенолів в морської воді та ґрунтах не проводився.

Гідрохімічні аналізи виконуються по 1 інгредієнтам у кількості:

1. Солоність - 144 визначень
2. Загальна лужність - 48
3. Оксиген - 144
4. Сірководень - 24

5. Значення рН - 144
6. Кремній - 48
7. Фосфор ортофосфатів - 48
8. Загальний фосфор - 48
9. Нітроген нітритний - 48
10. Нітроген нітратний - 48
11. Нітроген амонійний - 48
12. Нітроген загальний - 48
13. СПАР - 48
14. Феноли у морській воді - 30
15. Нафтопродукти у морській воді - 216
16. Нафтопродукти в ґрунтах - 4

Загальна кількість хімічних аналізів складає 1138 визначень.

Випадки високого та екстремально високого забруднення перехідних вод у 2024 році відсутні. Концентрація НР за період спостережень січень – червень 2024 року коливалась від «не виявлено» в поверхневому та придонному шарах до 0,48 мг/дм³ в поверхневому. Середня концентрація СПАР у 2024 році коливалась від 150 мкг/дм³ (січень) до 420 мкг/дм³ (вересень) на поверхневому горизонті та від 120 мкг/дм³ (жовтень) до 260 мкг/дм³ (вересень) в придонному шарі води. У 2024 році концентрації фенолів в морській воді не виявлено.

За даними спостережень дефіцит кисню за 2024 року не спостерігався. У 2024 році сірководень в морських водах Одеського порту не виявлено.

Середні показники моніторингу перехідних вод на акваторії Одеського порту в 2024 році становить: нітроген амонійний – 30мкг/дм³ , нітроген загальний 2 – 28мкг/дм³ , нітроген нітритний – 7.6 мкг/дм³ , нітроген нітратний – 12 мкг/дм³ , загальний фосфор – 28 мкг/дм³ , фосфор ортофосфатів – 8.1 мкг/дм³ , кремній – 240 мкг/дм³ , кисень – 10.93 мг/дм³ , значення рН – 8,47 одиниць, загальна лужність – 2.988 мг-екв/дм³ , солоність – 10.39 ‰.

Інформація зібрана та узагальнена згідно спостережень за 2024 рік.

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ АКВАТОРІЇ ПОРТУ ЧОРНОМОРСЬК ЗА 2024 РІК

Згідно з річним планом сектору гідрометеорології моря та спостережень за забрудненням морських вод ГМБ Чорноморськ спостереження проводяться у Сухому лимані на 5 точках по 17 інгредієнтах:

- Т. 20 - на поверхні, 5 м та 8 м 1 раз у два місяці;
- Т. 21 - на поверхні, 5 м та 8 м 1 раз у два місяці;
- Т. 24 - на поверхні, 5 м, 10 м та 11 м 3 рази на місяць;
- Т. 25 - на поверхні, 5 м та 10 м 3 рази на місяць;
- Т. 29 - на поверхні, 5 м та 9 м 1 раз у два місяці.

У Чорному морі - 1 точка:

- Т. 26 - на поверхні, 5 м, 10 м та 13 м 1 раз у два місяці

Також проводиться відбір проб ґрунтів у придонному горизонті у Сухому лимані Т. 24 та Чорному морі Т. 26 - 2 рази на рік у березні та у вересні на нафтопродукти та феноли. За рік відібрано 330 проб морської води та 4 проби ґрунтів.

Гідрохімічні аналізи виконуються по 17 інгредієнтам у кількості:

1. Температура - 234 визначень
2. Солоність - 234 визначень
3. Загальна лужність - 114
4. Оксиген - 234
5. Сірководень - 48
6. Значення рН - 234
7. Кремній - 114
8. Фосфор ортофосфатів - 114
9. Загальний фосфор - 114
10. Нітроген нітритний - 114
11. Нітроген нітратний - 114
12. Нітроген амонійний - 114
13. Нітроген загальний - 114
14. СПАР - 114
15. Феноли у морській воді - 114
16. Нафтопродукти у морській воді - 330
17. Нафтопродукти в ґрунтах - 4
18. Феноли в ґрунтах - 4

Загальна кількість хімічних аналізів складає 2462 визначень.

Моніторинг стану навколишнього природного середовища в районі спостереження за 2024 рік по Сухому лиману становить: нафтопродукти – 0,05 мг/дм³ , СПАР – 167 мкг/дм³ , феноли – не виявлені, нітроген амонійний – 41 мкг/дм³ , нітроген загальний – 180 мкг/дм³ , нітроген нітритний – 4 мкг/дм³ , нітроген нітратний – 32 мкг/дм³ , загальний фосфор – 27 мкг/дм³ , фосфор ортофосфатів – 24 мкг/дм³ , кремній – 48 мкг/дм³ , оксиген – 7,71 мг/дм³ , значення рН – 8,10 одиниць, загальна лужність – 4,124 мг-екв/дм³ , солоність – 5,83 ‰, сірководень – не виявлено.

По району вхідного каналу: нафтопродукти – 0,05 мг/дм³ , СПАР – 129 мкг/дм³ , феноли – не виявлені, нітроген амонійний – 37 мкг/дм³ , нітроген загальний – 160 мкг/дм³ , нітроген нітритний – 3 мкг/дм³ , нітроген нітратний – 27 мкг/дм³ , загальний фосфор – 37 мкг/дм³ , фосфор ортофосфатів – 34 мкг/дм³ , кремній – 64 мкг/дм³ , оксиген – 7,43 мг/дм³ , значення рН – 8,10 одиниць, загальна лужність – 4,031 мг-екв/дм³ , солоність – 5,59 ‰, сірководень – не виявлено.

Інформація зібрана та узагальнена згідно спостережень за 2024 рік.

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ В ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА НАПРЯМКОМ СТАНУ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ЗА 2024 РІК

Впродовж 2024 року (продовження повномасштабних бойових дій рф проти України) працювало 9 пунктів радіометричної мережі гідрометеорологічних організацій (РМГО).

Планові завдання були виконані якісно наявними приладами ДБГ-06Т, ДРГ-01Т, Терра МКС-05, оперативно передавали інформацію по виміру потужності експозиційної дози (ПЕД) гамма-випромінення 8 разів на добу, виконували щоквартальні контрольні завдання, відповідно до затверджених планів проводили технічні навчання, заповнювали та щомісячно надсилали до

лабораторії радіаційного контролю повітря (ЛРКП) журнали радіаційних спостережень (ЖРС).

Радіометричні та дозиметричні прилади проходили перевірку вчасно та, підтримувались у належному технічному стані.

За підтримки американських та європейських партнерів продовжилось оснащення мережі ГМЦ ЧАМ автоматичними датчиками вимірювання ПЕД.

Зокрема встановлені датчики KROMEK (статистичний вузол D3S з можливістю визначення радіонуклідного складу) з доступом до інтернетплатформи ЦПНРА, а також блоки швидкого розгортання для радіаційного контролю Dragon Flu та Gamma-Spider, результати вимірювань та робочі характеристики яких можна відстежити на інтернет-ресурсі Mission Edge.

На e-mail ГМЦ ЧАМ від УкрГМЦ надходить 2 рази на добу о 10:00 і 22:00 за Київським часом. Інформаційна довідка: «Радіаційна ситуація в Україні». ГМЦ ЧАМ розсилає цей файл в ГУ ДСНС в Одеській області, Одеську обласну Військову Державну адміністрацію та інші мережі.

Рівень радіаційного фону небезпеки – низький (6 – 17 мкР/год), контрольний рівень радіаційного фону – до 25 мкР/год.

НДУ «Український науковий центр екології моря»

Український науковий центр екології моря (УкрНЦЕМ) є суб'єктом регіональної системи моніторингу довкілля Одеської області і відповідає, в межах повноважень, за здійснення моніторингу екологічного стану морського середовища.

Одним з важливих і актуальних екологічних завдань УкрНЦЕМ є виконання Програми державного моніторингу вод (в частині діагностичного моніторингу прибережних та морських вод Чорного та Азовського морів) і забезпечення Морської природоохоронної стратегії України, що розроблена згідно Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема в частині імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2008/56/ЄС від 17 червня 2008 р. про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища (Рамкова директива про морську стратегію).

Програма екологічного моніторингу УкрНЦЕМ включає виміри щодо комплексної оцінки стану забруднення та евтрофікації (кисень, концентрація біогенних речовин (БР), хлорофіл-а, фітопланктон) у прибережних водах відповідно до Водної Рамкової Директиви (WFD) і у морських водах, що визначено Рамковою Директивою про морську стратегію (MSFD). Остання є предметом загальної оцінки доброго екологічного стану (ДЕС).

Регулярні (раз на тиждень) екологічні спостереження стану прибережних вод впродовж 2024 року проводилися на станціях, розташованих біля мису Малий Фонтан та в районі Чорноморського яхт-клубу. Карту-схему розташування станцій екологічного моніторингу УкрНЦЕМ наведено на рисунку 1.

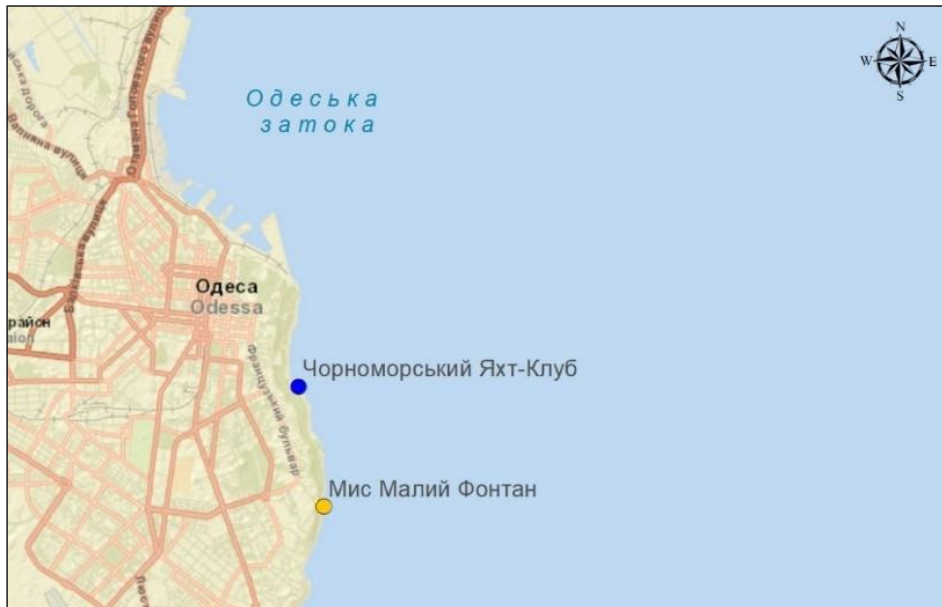

Рисунок 1 – Станції екологічного прибережного моніторингу в рекреаційній зоні м. Одеса у 2024 році.

На екологічний стан Одеського регіону впливає стік трансформованих річних вод Дніпра і Південного Бугу, а також прибережні антропогенні джерела, що пов'язані з діяльністю трьох портів, промислових підприємств, комунально-побутових та сільських господарств. В результаті цих факторів в морське середовище цього регіону надходить значна кількість БР, що сприяє розвитку процесу евтрофікації і, як наслідок, призведе до змін гідрохімічного режиму, зниження їх якості і погіршення екологічного стану морської екосистеми шельфу України.

1. Гідрометеорологічна характеристика

Середньорічна температура води за даними ГМС «Одеса-порт» у 2024 році становила 14,5 °С, температура повітря – 13,8 °С. Збереглися багаторічні тенденції зростання середньорічних температур повітря та морської води (рис. 1.1).

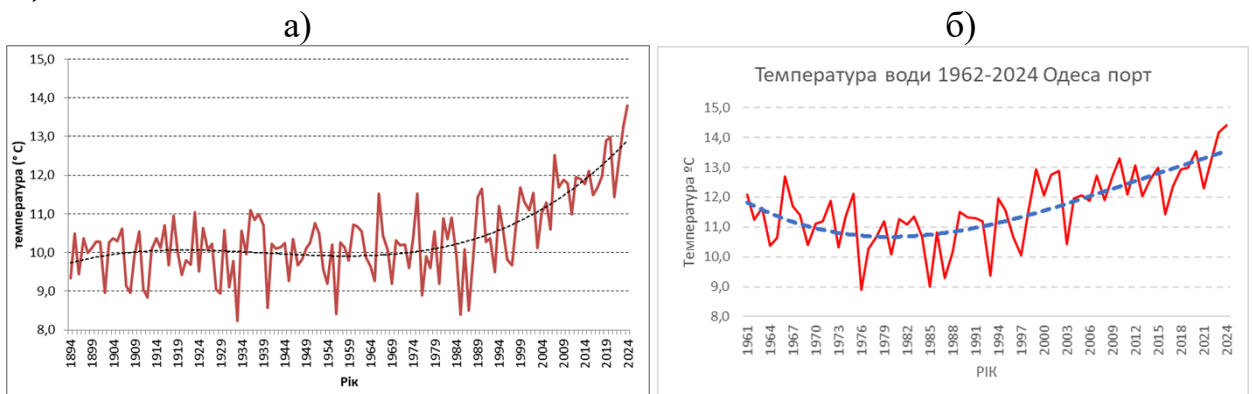

Рисунок 1.1 – Багаторічна мінливість середньої річної температури повітря на північно-західній частині Чорного моря (а) та морської води (б) за даними багаторічних спостережень ГМС «Одеса-порт».

Зміни клімату в значній мірі проявляються як в підвищенні температури повітря, так і температури морської води, що особливо помітно на прикладі північно-західної частини Чорного моря (ПЗЧМ) з 90-х років минулого сторіччя (рис. 1.1 - а, 1.1 - б).

Середнє за 2024 р. значення солоності склало 10,8 опс, що помітно менше річної норми 13,97 опс. Суттєве зниження солоності може бути пов'язано з катастрофою, що сталась в результаті руйнування греблі Каховської ГЕС. Таке різке зниження солоності на тлі підвищення температури води цілком може вплинути на зміну гідрофізичного та гідрохімічного режиму вод, і, як наслідок, на зміну біорізноманіття водного середовища Одеської затоки.

В Одеському регіоні у 2024 році випало 552 мм осадків при нормі 462 мм, тобто перевищила річну норму майже на 20 %.

За останні десять років за даними спостережень ГМС «Одеса-Порт» тривалість льодового періоду зменшилася на 1,5-3 декади. Востаннє лід біля берегів Одеси спостерігався у лютому 2018 року.

2. Стан евтрофікації морських вод

Евтрофікація – це процес збагачення води, особливо сполуками азоту та фосфору, що призводить до надмірного розвитку фітопланктону, процесу «цвітіння» води, зменшення її прозорості, розвитку в теплий період року зон гіпоксії і аноксії, що відповідно призводить до замору і загибелі придонних і донних організмів. Результатами наслідків евтрофікації також є деградація флори і фауни бенталі, що особливо помітно у водах Чорного моря

Відповідно до рамкової Директиви морської стратегії 2008/56/ЄС та Рішення Європейської комісії 2017/848/ЄС про встановлення критеріїв і методологічних стандартів належної екологічної якості морських водних масивів оцінка їх здійснюється відповідно дескриптору D5 (евтрофікація).

У 2024 році проводилися спостереження за первинним критерієм - БР у товщі води:

- розчинений у воді кисень;
- неорганічний азот (DIN);
- загальний азот (TN);
- розчинений неорганічний фосфор (DIP);
- загальний фосфор (TP).

У 2024 р. в прибережних водах рекреаційної зони м. Одеса за даними вимірювань вміст кисню змінювався в діапазоні від 4,0 мг/дм³ до 13,4 мг/дм³ (від 35,5 % до 118,8 % насичення), що наведено в таблиці 2.1. Максимальне значення вмісту кисню 13,4 мг/дм³ спостерігалось на початку лютого, а максимальне насичення 118,8 % – в середині липня в районі Чорноморського яхт-клубу. Мінімальне значення вмісту кисню 4,0 мг/дм³ спостерігались на початку грудня 2024 р. в районі мису Малий Фонтан, так само, як і мінімальне насичення 35,5 %.

Таблиця 2.1 – Показники мінливості гідрохімічного стану поверхневих вод в рекреаційній зоні м. Одеса

Показник	O ₂	O ₂	БСК ₅	pH
	мг/дм ³	% насичення	мг/дм ³	од. pH
Кількість визначень	65	65	65	65
Середнє	9,4	97,8	1,58	9,03
Максимум	13,4	118,8	5,99	9,52
Мінімум	4,0	35,5	0,05	6,28
СКВ*	2,3	13,6	0,97	0,50
СКВ* - середньоквадратичне відхилення				

В цілому, середні місячні значення вмісту кисню не були нижчими за рівень гранично-допустимої концентрації (ГДК – 6,0 мг/дм³ для вод рибогосподарських водойм) та відповідали «доброму» екологічному стану, проте окремі значення у вересні відповідали «задовільному» статусу.

Біологічне споживання кисню (БСК₅) у 2024 р. змінювалось в діапазоні від 0,05 мг/дм³ до 5,99 мг/дм³ при середньому значенні – 1,58 мг/дм³. Перевищення значення ГДК (3,0 мг/дм³ визначеного для вод рибогосподарських водойм) спостерігалось один раз в середині грудня та очевидно було викликане значним надходженням органічних речовин з Дніпровсько-Бузького лиману.

Значення водневого показника (рН) в прибережних водах м. Одеси коливались в діапазоні від 6,85 од. рН до 9,52 од. рН. Середнє за 2024 рік значення 9,03 трохи перевищувало ГДК, визначеного для внутрішніх морських вод України (8,50 од. рН).

Вміст розчиненого фосфору фосфатного протягом року змінювався від аналітичного нуля < 5,0 мкг/дм³ до 55,0 мкг/дм³ (таблиця 2.2) і в середньому складав 19,2 мкг/дм³, що за екологічною класифікацією відповідало «задовільному» статусу, не відповідало ДЕС. В річній мінливості фосфору фосфатного високі концентрації спостерігалися в осінньо-зимовий період за рахунок зимових процесів вертикального обміну і надходження фосфору фосфатного до поверхні з придонного шару. В весняний і літній періоди вміст фосфатів зменшується за рахунок біохімічного споживання їх фітопланктоном. Ці високі концентрації не відповідали ДЕС.

Таблиця 2.2 – Показники мінливості вмісту біогенних речовин в поверхневих водах рекреаційної зони м. Одеси

Показник	P(PO ₄) мкг/дм ³	TP мкг/дм ³	N(NO ₂) мкг/дм ³	N(NO ₃) мкг/дм ³	N(NH ₄) мкг/дм ³	TN мкг/дм ³	Si(SiO ₄) мкг/дм ³
Кількість визначень	64	57	64	62	65	58	64
Середнє	19,2	87,2	3,9	289,5	19,3	5985,0	271,0
Максимум	55,0	716,0	24,2	1995,0	66,4	25669,0	1350,0
Мінімум	< 5,0	11,6	0,7	2,9	< 15	735,0	< 10
СКВ	12,0	102,0	3,3	361,8	14,0	6552,7	236,7

Вміст фосфору загального (суми мінеральних і органічних сполук) у 2024 р. змінювався в діапазоні від 11,6 мкг/дм³ до 716,0 мкг/дм³, а середнє річне значення складало 87,2 мкг/дм³, що за екологічною класифікацією якості відповідало «поганому» статусу. Найвищі середні місячні значення, які спостерігались з травня по жовтень, відповідали «поганому» статусу, не відповідали ДЕС.

Вміст азоту нітритного в прибережних водах м. Одеси змінювався в діапазоні від 0,7 мкг/дм³ до 24,2 мкг/дм³ при середньому значенні 3,9 мкг/дм³, що відповідало «посередньому» екологічному статусу. В річному ході вмісту середнього місячного азоту нітритного підвищені значення, які відповідали «поганому» статусу вод, спостерігались в осінній та зимовий періоди.

Вміст азоту нітратного в прибережних водах м. Одеса коливався в межах від 2,9 мкг/дм³ до 1995,0 мкг/дм³ при середньому річному значенні 289,5 мкг/дм³ і переважно відповідав «поганому» екологічному статусу. В річному ході середні місячні значення азоту нітратного досягали дуже високих значень в зимовий, літній та осінній періоди.

Вміст азоту амонійного у 2024 р. коливався в межах від аналітичного нуля < 15 мкг/дм³ до 66,4 мкг/дм³ при середньому річному значенні 19,3 мкг/дм³, що відповідало «поганому» екологічному статусу. Високі концентрації азоту амонійного реєструвались до кінця року переважно після катастрофи, що сталась в результаті підриву греблі Каховської ГЕС.

Сума вмісту азоту мінерального в прибережних водах м. Одеси в зоні рекреації змінювалась протягом року в межах від 5,9 мкг/дм³ до 1999,7 мкг/дм³ і в середньому становила 299,3 мкг/дм³, що відповідало «поганому» статусу якості вод. В сумі мінеральних форм азоту у 2024 р. максимальний внесок 75 % припадає на азот нітратний, 3,7 % – на азот нітритний і 21,3 % – на азот амонійний.

Концентрації азоту загального в прибережних водах у 2024 р. змінювались в діапазоні від 735 мкг/дм³ до 25669 мкг/дм³, при середньому значенні 5985 мкг/дм³, що за екологічною класифікацією якості вод відповідало «поганому» статусу.

Концентрації кремнію в прибережних водах м. Одеси протягом року змінювались в широкому діапазоні від аналітичного нуля (< 10,0 мкг/дм³) до 1350 мкг/дм³. Середнє значення за рік в зоні досліджень склало 271 мкг/дм³ та за екологічною класифікацією якості вод відповідало «задовільному» статусу. В річному ході середнього місячного вмісту кремнію максимальні його значення спостерігались в зимовий та осінній періоди під впливом трансформованих вод Дніпровського лиману.

Регулярні екологічні спостереження, які виконуються УкрНЦЕМ в районі мису «Малий Фонтан», пляжу «Аркадія», Чорноморського яхт-клубу з початку XXI сторіччя з періодичністю раз у тиждень, дозволяють виконати оцінку як внутрішньорічної мінливості, так і оцінити довгострокові тенденції в змінах ступеню евтрофікації прибережних вод в рекреаційній зоні м. Одеса, віддаленої від промислових районів (рис. 2.1).

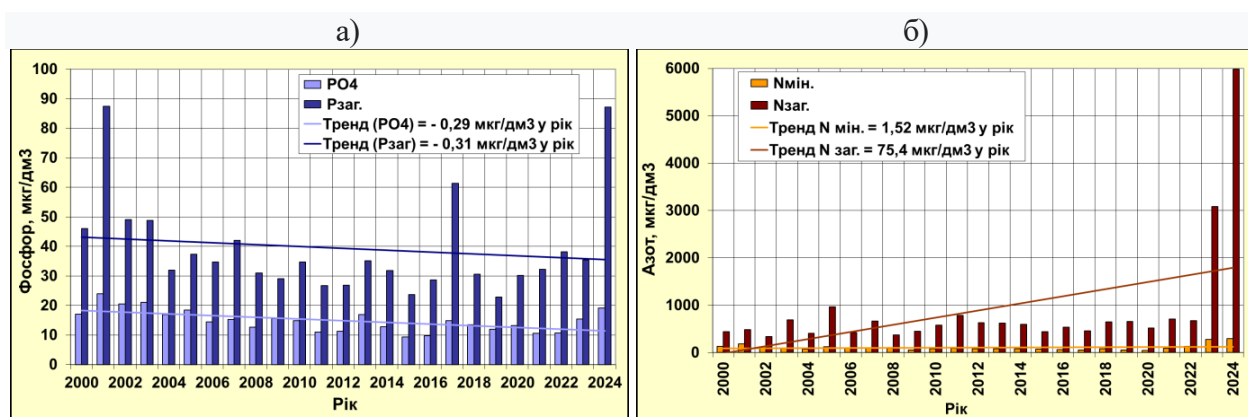

Рисунок 2.1 – Багаторічні зміни гідрохімічного стану поверхневих вод Одеської затоки (а - фосфору фосфатного та загального; б – мінеральних форм та загального азоту).

У 2024 році зберігалася загальна тенденція до зниження концентрацій загального фосфору (рис. 2.1 - а) та тенденція до збільшення вмісту загального азоту (рис. 2.1 - б).

Оцінка евтрофікації за показником TRIХ. Інтегральний показник трофності TRIХ пов'язаний з характеристиками первинної продукції фітопланктону і з концентрацією. Показник TRIХ змінюється відповідно умов трофності вод у межах від 0 од. до 10 од., а характеристика стану якості вод здійснюється згідно величини показника (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Категорії трофності, стан якості вод і їх характеристика залежно від значення показника TRIХ

Значення TRIХ	Рівень трофності	Якість вод	Характеристика якості вод
< 4	Низький	Висока	Висока прозорість вод, відсутність аномалій кольору води, відсутність пересичення та недостатньої насиченості розчиненого кисню.
4 - 5	Середній	Гарна	Епізодичні випадки зменшення прозорості вод, аномалій кольору води, гіпоксії придонних вод.
5 - 6	Високий	Середня	Низька прозорість вод, аномалії кольору води гіпоксія придонних вод, та епізодичні випадки аноксії.
> 6	Дуже високий	Погана	Велика мутність вод, великі за площею аномалії кольору води, регулярна гіпоксія на великій площі та часті випадки аноксії придонних вод, гибель бентосних організмів

За даними регулярних спостережень прибережних вод в районах мису «Малий Фонтан» та Чорноморського яхт-клубу в річному ході показника трофності TRIХ мінімальні значення спостерігались в весняний період, а максимальні – в зимовий та літній періоди. У 2024 р. відмічалось цвітіння потенційно токсичної дінофітової водорості *Lingulodinium polyedra*, концентрація якої зросла з 71 мг/м³ на початку серпня до 653 мг/м³

у першій декаді вересня 2024 року. Це значне зростання свідчить про серйозність екологічної ситуації, адже ця водорість раніше вже викликала червоні припливи у регіоні.

В прибережних водах рекреаційної зони м. Одеса у 2024 р. середнє значення показника TRIX склало 5,5 од. Мінімальні значення показника трофності TRIX спостерігались в зимовий період, а максимальні – в осінній період. Трофність морських вод відповідала «середньому» рівню в зимовий та весняний періоди та переважно «високому» – в літній та осінній періоди.

3. Стан забруднення морського середовища

У морському середовищі Чорного моря у попередні роки виявлені токсичні ЗР: нафтові вуглеводні (НВ), поліциклічні ароматичні вуглеводні (ПАВ), хлоровані вуглеводні, токсичні метали (ТМ) та деякі інші, контроль за вмістом яких передбачено Конвенцією про захист Чорного моря від забруднення 1992 р. (Бухарестська Конвенція) та Рамковою Директивою про морську стратегію 2008/56/ЄС (MSFD).

Для оцінки стану забруднення води ЗР у 2024 році використаний коефіцієнт забруднення (Кз), який відображає концентрацію всіх ЗР в окремий проміжок часу в заданому районі і розраховується як сума відношень концентрації кожної ЗР до її ГДК.

Шкала оцінки екологічного стану морської води в прибережних водних масивах за Кз відповідно «Морської природоохоронної стратегії України» підрозділяється на п'ять класів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Стан якості прибережних водних масивів за вмістом ЗР

Стан якості водних масивів	Показник Кз забруднюючої речовини в морській воді	Стан якості у колірному позначенні
Відмінний	$\leq 0,5$	
Добрий	$>0,5$ та $\leq 1,0$	
Задовільний	$>1,0$ та $\leq 2,5$	
Посередній	$>2,5$ та $\leq 5,0$	
Поганий	$>5,0$	

Забруднення води. Група токсичних металів

У 2024 році більшість концентрацій металів в досліджених пробах води знаходились на рівні «доброго» екологічного статусу, але концентрації міді та цинку в прибережних водах м. Одеса відповідали «дуже поганому» екологічному статусу. За даними виконаного аналізу вмісту ТМ в морській воді у 2024 році, прибережні води м. Одеса відповідають «поганому» екологічному статусу.

Група забруднюючих речовин сільськогосподарського походження

У 2024 році в морській воді спостерігається присутність ДДТ та його метаболітів, хоча його використання заборонено Стокгольмською конвенцією від 7 лютого 1997 року. Найбільше забруднення води було від концентрацій Heptachlor, які за весь період досліджень в пробах води були на рівні «поганого» екологічного стану.

Група забруднюючих речовин промислового походження

За середніми концентраціям органічними забруднювачами промислового походження в прибережних вода м. Одеса у 2024 році вплив витоків антропогенного

навантаження промислового походження значно знизився порівняно з 2023 роком, також навантаження після підриву греблі Каховської ГЕС на цей район в воді не фіксується. Найбільш негативно на екологічний стан впливає концентрація бензо(g,h,i)перілену. В цілому, екологічний стан морської води відповідає «дуже доброму».

Виконаний аналіз поліциклічних ароматичних вуглеводнів у 2024 році в порівнянні з 2023 роком показав, що сума ПАВ (Σ ПАВ) практично не змінилась, бензо(a)піреновий еквівалент (B(a)P_{eq}) та сума канцерогенних ПАВ (Σ carcin ПАВ) значно знизились, на рівень концентрацій ПАВ вплив Каховської катастрофи відсутній.

Забруднення нафтовими вуглеводнями

В поверхневому шарі морської води концентрації НВ перевищують ГДК в лютому, березні, квітні, травні, червні на станції Міс Малий Фонтан та Чорноморський яхт клуб Одеса. В зимові та літні місяці 2024 року концентрації НВ в районі Чорноморського яхт- клубу мають пікові значення, що обумовлено особливістю розташування станції відбору проб, обмежений водообмін з відкритою частиною моря, штормові погодні умови (вимучування донних осадів) та сповільненою біологічною діяльністю (споживання поживних речовин). В районі мису Малий Фонтан, де немає перешкод в водообміні з відкритим морем, пікові значення концентрацій НВ спостерігаються в зимові місяці.

Оскільки на екологічний стан морів України суттєво впливає проведення бойових дій, для оцінки наслідків війни потребується проведення додаткових досліджень специфічних забруднюючих речовин.

ДУНАЙСЬКА ГІДРОМЕТЕОРОЛОГІЧНА ОБСЕРВАТОРІЯ (Дунайська ГМО)

Дунайська ГМО надає інформацію щодо рівнів забруднюючих речовин
в атмосферному повітрі м. Ізмаїл за 2024 р.

Назва забруднюючої речовини	Номер пункту спостереження	Річне середнє значення забруднюючої речовини мг/м ³	Зафіксовані перевищення граничних рівнів забруднюючої речовини (максимально разові)	Зафіксовані перевищення порогів небезпеки забруднюючої речовини
Діоксид сірки	1	0,022	0,054	
Діоксид азоту	1	0,05	0,10	
Оксид вуглецю	1	1	2	
Тверді частки	1	0,1	0,2	
Сірководень	1	0,001	0,003	

Державна Установа «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охороною здоров'я України»

У відповідності до Закону України від 06.09.2022 «Про систему громадського здоров'я», постанови Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 №11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту», наказу Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ») від 06.12.2022 №2213 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту та змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України» з метою забезпечення заходів готовності та реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я в ДУ «Одеський ОЦКПХ МОЗ» створені Оперативний центр реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я та групи (бригади) оперативного реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я (радіаційного спостереження і дозиметричного контролю, хімічного спостереження і контролю, епідеміологічного спостереження і контролю, дезінфекційні).

Функції та порядок дій обласних центрів контролю та профілактики хвороб при реагуванні на надзвичайні ситуації у сфері медичного захисту населення та санітарного та епідеміологічного благополуччя населення на регіональному рівні визначені Планом реагування на надзвичайні ситуації Міністерства охорони здоров'я України у сфері медичного захисту населення та санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, затвердженого наказом МОЗ від 21.12.2023 №2172.

Відповідно до листа МОЗ від 24.02.2022 №26-04/5359/2-22, у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, ДУ «Одеський ОЦКПХ МОЗ» здійснюється щоденний моніторинг гамма-випромінювання у визначених моніторингових точках Одеської області. Інформація щодо гамма-фону щоденно надсилається до МОЗ та до Одеської обласної державної (військової) адміністрації.

Оперативний центр ДУ «Одеський ОЦКПХ МОЗ» постійно здійснює реагування на загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій радіаційного, хімічного та епідеміологічного походження, у тому числі пов'язані з воєнними діями, та вживає відповідні заходи, покладені на ДУ «Одеський ОЦКПХ МОЗ» у сфері громадського здоров'я.

Мікробіологічна оцінка якості питної води та її впливів на здоров'я населення

Питання забезпечення населення м. Одеса та Одеської області доброякісною питною водою залишається найважливішим питанням санітарного та епідемічного благополуччя населення області. Вживання недоброякісної питної води може призвести до виникнення розповсюдження інфекційних захворювань, зокрема, гострих кишкових інфекцій, вірусного гепатиту А, дизентерії, а також до тяжких соматичних захворювань.

На сьогодні епідемічна ситуація з гострих кишкових інфекцій в області є нестійкою, але спалахи, пов'язані з вживанням питної води, у 2024 році не реєструвались.

На виконання Закону України «Про систему громадського здоров'я» від 06 вересня 2022 року № 2573-IX, відповідно до Статуту, затвердженого наказом МОЗ України від 03.01.2025 № 16, з метою забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення, попередження спалахів хвороб, пов'язаних з вживанням населенням неякісної питної води та проведення оцінки ризиків для здоров'я, ДУ «Одеський ОЦКПХ МОЗ» здійснюється постійний моніторинг якості питної води, з наданням рекомендацій щодо усунення виявлених ризиків.

Відбір проб для проведення лабораторних досліджень у 2024 році здійснюється у 1219 контрольних точках на об'єктах з централізованим водопостачанням і 703 точках на об'єктах з нецентралізованим водопостачанням (шахтні колодязі, артезіанські колодязі, бювети, каптажі).

За результатами аналізу даних лабораторного контролю за 2024 рік встановлено, що на мікробіологічні показники досліджено 10574 проб питної води, у тому числі із систем централізованого водопостачання - 10199 проб. Виявлено відхилення від нормативних вимог у 219 пробах, що становить (2,1%), у тому числі із систем централізованого водопостачання 119 (1,2%). За період 2023 року з систем централізованого водопостачання відсоток нестандартних проб становив 2,3%.

Найбільший відсоток нестандартних проб за мікробіологічними показниками було зафіксовано у Подільській, Окнянській, Любашівській, Зеленогірській, Балтській, Ананьївській, Савранській територіальних

громадах Подільського району (6,8%), Вилківській, Кілійській і Чорноморській територіальних громадах Ізмаїльського району (2,3%).

Незадовільні показники якості та безпечності питної води централізованих систем водопостачання обумовлені незадовільним санітарно-технічним станом споруд та водопровідних мереж, відсутністю або незадовільним утриманням зон санітарної охорони (далі - ЗСО) джерел водопостачання та природним фактором.

Із систем нецентралізованого водопостачання у 2024 році на мікробіологічні показники досліджено 375 проб, з них виявлено 100 нестандартних проби (26,7%, у 2023 році-27,2%), що обумовлено незадовільним технічним станом споруд.

Одним із заходів щодо попередження виникнення і розповсюдження захворювань, пов'язаних із водним фактором, є організація та проведення виробничого лабораторного контролю питної води на усіх об'єктах питного водопостачання, у тому числі на визначених альтернативних об'єктах водопостачання, що передбачено ст. 44 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10.01.2002р №2918-ІІІ, п. 4.1 ДСанПіН 2.2.4.171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

На 6 із 192 існуючих об'єктів водопостачання (3,1%) не виконується рішення комісії з питань ТЕБ та НС Одеської обласної державної адміністрації № 7 від 12.08.2024 п.1.8 щодо організації виробничого лабораторного контролю у відповідності до вимог ДСанПіН 2.2.4.171-10, зокрема, не забезпечується виробничий контроль об'єктами водопостачання у Білгород-Дністровському районі -КП «Комфорт Сервіс» Мологівська ОТГ, у Роздільнянському районі - КП«Господар» Затишанської селищної ради, КП «Мрія», КП«Виноградарське» Роздільнянська ОТГ, КП «Лиманкомунсервіс», КП «Джерело» Лиманська ОТГ.

На всіх інших об'єктах водопостачання виробничий контроль здійснюється лише за окремими показниками, що не дозволяє гарантувати якість та безпечність води згідно з вимогами ДСанПіНу. Порушуються нормативні вимоги щодо кратності відбору проб в КП «Зміїний» у Вилковській ТГ. На усіх підприємствах водопостачання, за винятком філії «Інфоксводоканал» ТОВ «Інфокс», не проводиться виробничий контроль на радіологічні та паразитологічні показники.

За результатами аналізу даних виробничого контролю якості питної води за санітарно-мікробіологічними показниками, найбільший відсоток виявлених нестандартних проб встановлено в Білгород-Дністровському – 25,3%, Роздільнянському – 9,21%, Березівському – 8,23% та Подільському – 7,30% районах. Що свідчить про малу ефективність та недостатність вжитих заходів балансоутримувачами об'єктів питного водопостачання щодо подачі населенню доброякісної питної води.

В області діє «Регіональна програма «Питна вода Одещини» на 2021-2025 роки», спрямована на покращення стану водозабезпечення. На теперішній час залишаються проблемними питаннями стан зон санітарної

охорони джерел питного водопостачання, утримання водопровідних мереж та споруд, організації централізованого водопостачання.

На більшості існуючих об'єктів централізованого водопостачання та централізованого водовідведення відсутні технологічні регламенти, відповідно до вимог наказу Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 12.04.2024 №309 «Про затвердження порядку розроблення підприємствами централізованого водопостачання та централізованого водовідведення технологічних регламентів». Згідно з цим наказом не тільки визначено єдині вимоги до розроблення, узгодження, затвердження та змісту технологічних регламентів підприємств централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, але і вимоги до робочих програм виробничого контролю якості питної води.

З 2024 року Центром розпочато роботу щодо розгляду та погодження робочих програм виробничого контролю якості питної води.

З метою забезпечення належного рівня роботи у цьому напрямку, Центром сформовано пакет нормативно-правових документів, необхідних для роботи, призначено відповідальних за зазначений напрямок роботи осіб, направлено інформацію про необхідність погодження робочих програм виробничого контролю якості питної води у Центрі та порядок їх розгляду суб'єктам господарювання у галузі водопостачання та органам влади.

Організовано роботу з надання суб'єктам господарювання необхідних консультацій з питань гігієнічних вимог до води питної, призначеної для споживання людиною та організації виробничого контролю якості питної води відповідно до Державних санітарних норм і правил "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною" (ДСанПіН 2.2.4-171-10).

Працівники Центру взяли участь у спільній нараді з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини відповідно до здійснення парламентського контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина. У рамках зустрічі обговорювалися питання організації та проведення санітарногігієнічного моніторингу стану питної води, об'єктів централізованого та децентралізованого водопостачання, а також поверхневих водойм. Було визначено проблемні питання та намічено шляхи їх вирішення щодо забезпечення населення Одеської області якісною питною водою.

З метою недопущення виникнення і розповсюдження захворювань, пов'язаних із вживанням недоброякісної питної води, Центром було вжито наступні заходи:

- з 2022 року Центром налагоджено співпрацю з усіма водопостачальниками щодо обміну інформацією при аварійних ситуаціях, відключенням питної води та даними лабораторних досліджень для своєчасного реагування;

- проведено аналіз стану забезпечення питною водою населення на кожній адміністративній території області, з визначенням проблемних питань

та подальшим направленням узагальнених матеріалів головам райдержадміністрацій;

- інформації про всі виявлені проби нестандартної питної води з рекомендаціями надаються своєчасно головам райдержадміністрацій, водопостачальникам та Головному управлінню Держпродспоживслужби в Одеській області;

- питання про забезпечення населення доброякісною питною водою і стан організації виробничого лабораторного контролю на об'єктах водопостачання двічі у поточному році заслуховувалось на засіданнях комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій Одеської облдержадміністрації, а також на засіданнях у всіх районних державних (військових) адміністраціях. - у випадках ворожих атак та їх наслідків з перебоями водопостачання, Центром проводиться додатковий лабораторний контроль якості питної води альтернативних джерел у рамках реагування на надзвичайну ситуацію.

Одеська філія ДУ «Держгрунтохорона» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України

Поширення процесів деградації земель

Таблиця 15.5.4

Види леградованих земель	За роками			
	2023		2024	
	Площа земель, підданих впливу, тис.га	% від загальної площі регіону	Площа земель, підданих впливу, тис.га	% від загальної площі регіону
Дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя)				
Землі (с/г угіддя), піддані водній ерозії				
Землі (с/г угіддя), піддані сумісній дії водної та вітрової ерозії				
Землі (с/г угіддя) з кислими ґрунтами				
Землі (с/г угіддя) із засоленими ґрунтами				
Землі (с/г угіддя) із солонцюватими ґрунтами	98,6	4,76	98,6	4,76
Землі (с/г угіддя) із солонцевими комплексами				
Землі (с/г угіддя) осолоділі				
Землі (с/г угіддя) перезволожені				
Землі (с/г угіддя) заболочені				
Землі, що піддані зсувам				
Землі над породами, що здатні до				

карстування, у тому числі під _____ од. карстопроявів				
Забруднені землі (с/г угіддя), які не використовуються у с/г виробництві				
Землі, що перебувають у стані консервації				
Підтоплені землі				
Порушені землі				

15.6. Оцінка впливу на довкілля

Європейський підхід до оцінки впливу на довкілля, окреслений у Директиві ЄС 2011/92/ЄС, покладено в основу Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Прийняття та введення в дію Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та відповідних підзаконних актів Кабінету Міністрів України, спрямованих на його впровадження є значним кроком України у переході до європейських вимог та стандартів у галузі охорони довкілля і забезпеченні прозорості процесу надання дозвільних документів для об'єктів господарської діяльності та врахування інтересів усіх заінтересованих сторін.

Оцінка впливу на довкілля призначена для виявлення характеру, інтенсивності і ступеня небезпеки впливу будь-якого виду планованої господарської діяльності на стан довкілля і здоров'я населення.

Планована господарська діяльність включає в себе будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище. Департамент екології та природних ресурсів є структурним підрозділом Одеської обласної державної адміністрації з питань екології та природних ресурсів, який забезпечує реалізацію повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля, у тому числі видає висновки з оцінки впливу на довкілля.

Правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля встановлено Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» та прийнятими відповідно до нього підзаконними нормативно-правовими актами. Відповідно до статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Згідно з частиною першою статті 2 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає:

- 1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля відповідно до статей 5, 6 та 14 цього Закону;
- 2) проведення громадського обговорення відповідно до статей 7, 8 та 14 цього Закону;

3) аналіз уповноваженим органом відповідно до статті 9 цього Закону інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;

4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу, передбаченого пунктом 3 цієї частини;

5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності відповідно до статті 11 цього Закону. Порядок передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1026.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» суб'єкт господарювання інформує уповноважений територіальний орган про намір провадити плановану діяльність та оцінку її впливу на довкілля шляхом подання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля.

Суб'єкт господарювання має право самостійно (з дотриманням вимог частини другої цієї статті) подати повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, безпосередньо до уповноваженого центрального органу з метою отримання його висновку з оцінки впливу на довкілля.

Протягом 2024 року Департаментом екології та природних ресурсів Одеської облдержадміністрації підготовлено 55 звітів про громадське обговорення, видано 55 висновків з оцінки впливу на довкілля та прийнято 9 рішень про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля.

У 2024 році на території Одеської області до основних видів планованої діяльності та об'єктів по яким видано висновки з оцінки впливу на довкілля належать: вітроелектростанції, лінії електропередачі, залізничні колії та споруди, перевантажувальні термінали, поводження у сфері з відходами, автозаправні стації тощо.

15.7. Економічні засади природокористування

Раціональне використання і відтворення природних ресурсів є однією з найбільш актуальних проблем людства. Поряд з глобальним, проблема охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів має яскраво виражений регіональний характер і відіграє особливу роль в інтенсифікації виробництва на основі прискорення науково-технічного прогресу.

Головною складовою економічного механізму природоохоронної діяльності є платність за спеціальне використання природних ресурсів та за шкідливий вплив на довкілля, яка стимулює природокористувачів до

зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго і ресурсомісткості одиниці продукції шляхом впровадження еколого-економічних інструментів.

За рахунок коштів екологічного податку за забруднення навколишнього природного середовища і грошових стягнень за збитки, завдані державі понаднормативними та аварійними забрудненнями довкілля формуються фонди охорони навколишнього природного середовища, які мають важливе значення в загальній структурі джерел фінансування загальнодержавних, регіональних і місцевих екологічних програм.

Одним з дієвих засобів впливу на політику природокористування є плата за природні ресурси. Розміри такої плати визначають за допомогою економічної оцінки, в основу якої покладено диференційну ренту. Розрізняють п'ять видів платежів за ресурси:

- платежі за право користування природними ресурсами;
- плата за відтворення та охорону природних ресурсів;
- рентні платежі за експлуатацію природних ресурсів, що мають певні переваги на ринку;
- штрафні платежі за понаднормативне використання природних ресурсів;
- компенсаційні платежі за виведення природних ресурсів з цільового використання або погіршення їхньої якості, спричинені їх використанням.

Податковий кодекс України спрямований на реалізацію важливого природоохоронного принципу «забруднювач – платить»!, тобто забруднювач має відшкодовувати витрати, пов'язані з попередженням забруднення навколишнього природного середовища і проведенням заходів ліквідації забруднення. Екологічний податок належить до загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів).

Податок є одним з найбільш важливих еколого-економічних інструментів природоохоронної діяльності і справляється за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти та за розміщення відходів.

Величина податку залежить від кількості, виду забруднюючої речовини, що надходить у навколишнє природне середовище, її шкідливості, класу небезпеки відходів та їх кількості, а також окремих коригувальних коефіцієнтів в залежності від чисельності жителів населеного пункту та його народногосподарського значення, басейнів рік, у які скидаються забруднюючі речовини, місця (зони) розміщення відходів.

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Одним з найбільш важливих джерел фінансування природоохоронної діяльності є бюджетні природоохоронні фонди. Саме завдяки існуванню таких екофондів як на державному так і регіональному й місцевих рівнях є реальна можливість спрямовувати відповідні кошти на реалізацію природоохоронних програм і проектів. Формування цих фондів відбувається

переважно за рахунок сплати екологічного податку (збору за забруднення навколишнього природного середовища) суб'єктами господарської діяльності, з частини грошових стягнень за порушення норм і правил охорони довкілля та шкоду, заподіяну довкіллю порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності згідно з чинним законодавством, цільових та інших добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян.

На сьогодні в Україні існує трьохрівнева система екологічних фондів, яка складається з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, обласного та місцевих (міські, селищні, сільські та територіальних громад) фондів охорони навколишнього природного середовища.

На регіональному рівні вагомим джерелом фінансування природоохоронних заходів є обласний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища. Кошти екологічних фондів використовуються для цільового фінансування природоохоронних заходів відповідно до Переліку видів діяльності, що належить до природоохоронних заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147.

15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм, які повинні мати чіткі механізми та джерела як бюджетного, так і позабюджетного фінансування їх реалізації, в тому числі за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища, як Державного так і місцевих.

Підставою для виконання природоохоронних заходів на регіональному рівні є наступні регіональні програми:

Регіональна комплексна програма з охорони довкілля Одеської області на 2024-2028 роки, яка затверджена розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 30.11.2023 № 1044/А-2023 (зі змінами).

Регіональної програма «Ліси Одещини на 2021-2025 роки» затверджена рішенням Одеської обласної ради від 18 червня 2021 року № 202-VIII (зі змінами).

Фінансування вищезазначених програм відбувається більшою мірою з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Питання будівництва природоохоронних об'єктів та реалізація заходів спрямованих на зниження рівня забруднення довкілля, залишаються для Департаменту екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації пріоритетними та актуальними. Вагомим джерелом

фінансування цих заходів є Державний та обласний фонди охорони навколишнього природного середовища.

На вирішення екологічних проблем області у 2024 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища передбачалось виділення коштів у сумі: 64 602 712 грн. У 2024 році профінансово на суму 27 569 036,34 грн за наступними напрямками:

1. Надання висновків про технічний стан пунктів спостереження системи державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря зони Одеська - 5 500 грн обласний бюджет;

2. Реконструкція очисних каналізаційних споруд повної біологічної очистки м. Арциз Одеської області - 1 261,180 грн – державний бюджет 252 236 грн - бюджети сіл, селищ, міст районного значення

3. Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, видалення відходів виробництва, одержання і застосування біоцидів та фіто фармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням (код А4030) у Березівському, Білгород-Дністровському, Болградському, Ізмайльському, Одеському, Роздільнянському районах - 14 346 772,00 грн – обласний бюджет;

4. Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення та оброблення наступних небезпечних відходів: Упаковка, що містить залишки або забруднена небезпечними речовинами (код згідно Національного переліку відходів 15 01 10*) у Березівському, Білгород-Дністровському, Болградському, Ізмайльському, Одеському, Роздільнянському районах Одеської області - 11 100 365,50 грн – обласний бюджет;

5. Коригування проектної документації на будівництво за робочим проектом «Капітальний ремонт ділянки захисної дамби шлюз Репіда - ІСРЗ на 97 км р. Дунай» - 62 802 грн – обласний бюджет;

6. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (послуги з комплексної біоекологічної санації Доброславського ставка (центр) в селищі Доброслав Одеського району Одеської області;

7. Внесення відомостей до Державного земельного кадастру по наступним документаціям із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду: - ландшафтний заказник місцевого значення «Каїрський»; - ландшафтний заказник місцевого значення «Верхній ліс»; - ландшафтний заказник місцевого значення «Новомиколаївський»; - гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело Гайдамацька криниця»; - парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Гетьманівський дендропарк»; - Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело Кішево»; - ботанічний заказник місцевого значення «ЛІСКИ»; - ботанічний заказник місцевого значення «Калинівський»; - гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело Огруд» - 39 611,84 грн – обласний бюджет;

8. Придбання обладнання (біноклі, тепловізори, човновий двигун підвісний, човен надувний, ноутбуки, планшети, мережеве сховище, джерела безперебійного живлення) та форменого одягу для Одеського рибоохоронного патруля - 2 013 985 грн – обласний бюджет;

9. Організація проведення стратегічної екологічної оцінки. Розроблення цільових і комплексних державних і регіональних екологічних програм.

Протягом 2024 року кошти на реалізацію інших природоохоронних заходів у зв'язку з введенням воєнного стану в Україні відповідно до Закону України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» та Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» та пріоритетністю здійснення видатків встановлених постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 року № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» (зі змінами) не виділялись.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до статті 1 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду. Процедура оцінки відповідності – будь-яка процедура, яка прямо чи опосередковано використовується для визначення того, чи виконуються встановлені у відповідних технічних регламентах чи стандартах вимоги. Процедури оцінки відповідності включають процедури відбору зразків, випробування, здійснення контролю, оцінку, перевірку, реєстрацію, акредитацію та затвердження, а також їх поєднання. Державна політика у сфері охорони довкілля реалізується шляхом проведення інструментально-лабораторних вимірювань при здійсненні державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання екологічних правил, нормативів та стандартів, а також умов, встановлених документами дозвільного характеру. Об'єктами стандартизації та технічного регулювання є продукція, процеси та послуги, зокрема матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність, правила, процедури, функції, методи чи діяльність, персонал і органи, а також вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування, системи управління якістю і системи екологічного управління. Стандарти та технічні регламенти мають бути точними, чіткими та структурно уніфікованими, а вимоги, по можливості, мають стосуватися характеристик продукції, а не вимог до її конструкції чи опису. Важливим

фактором ефективного функціонування державної системи охорони навколишнього природного середовища важливим є точність, єдність, уніфікованість та достовірність вимірювань. Відповідно статті 20 Закону України "Про метрологію і метрологічну діяльність» контроль за станом навколишнього природного середовища відноситься до сфери державного метрологічного нагляду.

У Одеській області установою, уповноваженою на проведення сертифікації систем управління навколишнім середовищем в системі УкрСЕПРО та згідно із вимогами ISO (системи екологічного керування) 14001:2015 є Державне підприємство «Одесастандартметрологія» та інші уповноважені підприємства.

Державне підприємство «Одесастандартметрологія» виконує роботи і надає послуги зі стандартизації, метрології, сертифікації продукції, послуг та систем екологічного керування та управління якістю.

Державне підприємство «Одесастандартметрологія» виконує комплекс послуг для отримання дозвільних документів для підтвердження відповідності продукції (послуг) вимогам безпеки і критеріям якості:

- Сертифікація систем управління ДСТУ ISO 9001:2015, (НАССР) ISO 22000 або ДСТУ 4161, ISO 14001, OHSAS 18001
- Сертифікація харчової продукції та промислової сировини
- Сертифікація промислової продукції
- Сертифікація колісно-транспортних засобів та їх складових частин, підйомно-транспортного обладнання, сільгосптехніки і станцій технічного обслуговування (СТО);
- Сертифікація послуг з розміщення та харчування;
- Рішення про те, що продукція не підлягає обов'язковій сертифікації
- Послуги з оцінки відповідності продукції технічним регламентам, визнання сертифікатів відповідності
- Сертифікація з обстеженням виробництва, атестація виробництва
- Широкий спектр метрологічних випробувань
- Проведення випробувань в акредитованих випробувальних лабораторіях харчової продукції, а також радіометрії і спектрометрії
- Забезпечення нормативною документацією
- Споживча експертиза
- Паспорт безпеки на хімічну речовину
- Навчально-практичні семінари.

15.9. Державне регулювання природокористування

Протягом 2024 року Департаментом екології та природних ресурсів Одеської облдержадміністрації забезпечено підготовку документів щодо:

- видано 15 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;

- затверджено 2 ліміти на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення;
- погоджено 8 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення;
- підготовлено 55 висновків з оцінки впливу на довкілля;
- розглянуто 55 проектів документів державного планування зі звітами про стратегічну екологічну оцінку;
- погоджено переліки заходів з поліпшення санітарного стану лісів для 3-х територій та об'єктів ПЗФ;
- надано 198 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами суб'єктам господарювання, об'єкти яких належать до другої та третьої групи.

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища

Протягом 2024 р. у ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» виконувались 3 науково-дослідні відомчі роботи за запитом Національної академії наук України у галузі охорони довкілля та збереження різноманіття:

- прикладна тема «Організаційно-економічні механізми формування ринку аквакультури (на прикладі Українського Причорномор'я)» (реєстраційний № 0122U002395, строк виконання 01.2022–06.2024). В рамках дослідження розвинуто концептуальні засади екологобезпечного ринковоорієнтованого розвитку сектору аквакультури через розкриття взаємовпливів екологічних і антропогенних чинників даного сектору та навколишнього середовища, запропоновано модель сталого розвитку сектору аквакультури. Запропоновано запровадження принципу екологобезпечності до національної системи простежуваності, що формується, через розширення державної системи екологічного моніторингу поверхневих вод, а також державного екологічного ліцензування рибогосподарської діяльності та реформування процесу ведення реєстру рибогосподарських водних об'єктів (їх частин). Обґрунтовано сценарії екологічно орієнтованого розвитку аквакультури на засадах концепції глокалізації з пріоритетом розвитку внутрішнього виробництва та експорту.

- прикладна тема «Економіко-екологічний розвиток аквапродовольчої системи України в контексті продовольчої безпеки» (реєстраційний № 0124U003642, строк виконання 07.2024-12.2026). В рамках дослідження інтегрований підхід до оцінки та управління аквапродовольчими системами в контексті сталого розвитку, що базується на поєднанні економічних, соціальних і екологічних аспектів. Узагальнено найкращі світові практики реалізації стратегій блакитної економіки та оцінено їх ефективність у формуванні аквапродовольчих систем. Запропоновано інституційні засади розвитку блакитної економіки в Україні,

зокрема інтеграцію регіонального аспекту у просторове планування аквакультури, створення держфонду рибогосподарської діяльності, програми відновлення якості вод у рибогосподарських водоймах, запровадження ступеня локалізації водних біоресурсів і продукції з них. Обґрунтовано концепцію інтегрованого виробництва аквакультури та сільського господарства, яка передбачає синергію рибоводних і птахівницьких ферм для підвищення продуктивності, стійкості господарств і раціонального використання природних та виробничих ресурсів.

- фундаментальна тема «Управління природними активами на засадах блакитного зростання» (реєстраційний № 0122U000738, строк виконання 01.2022–12.2024 рр.). В рамках дослідження розроблено проєкт концепції національної програми управління природними активами в Україні, що передбачає: визначення стану природних активів, інтегрування природних активів у комунальну інфраструктуру та процеси надання послуг, врахування ризику та критичності природних активів, управління життєвим циклом природних активів, а також фінансова стратегія управління ними, – з метою створення стійких інституційних умов для формування та реалізації можливостей місцевих органів влади щодо управління природними активами, зокрема блакитно-зеленою інфраструктурою приморських територій, а також для посилення процесів оцінювання екологічних збитків, спричинених російською війною; обґрунтовано: концепт організаційно-економічного механізму управління природно-лікувальними активами; методичний підхід до комплексного оцінювання збитків, завданих міським паркам унаслідок російської війни проти України.

За результатами досліджень науковцями ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» було сформовано та підготовлено низку науково-аналітичних матеріалів та пропозицій, які були направлені та впроваджені у діяльність Центральних та місцевих органів виконавчої влади, зокрема:

- «Методологія інтегрування природних активів у систему управління активами, в умовах переходу до сталої блакитної економіки» (до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, відгук № 23/22-01/236-24 від 08.02.2024 р.);

- «Обґрунтування та розробка пропозицій щодо стратегічного управління природними активами об'єктів ПЗФ (на прикладі ландшафтного заказника «Тарутинський степ» (до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, відгук № 25/611/15613-24 від 27.11.2024 р.);

- «Обґрунтування та розробка концепції національної програми управління природними активами» (до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, відгук № 22/22-01/1295-24 від 06.09.2024 р.);

- «Концептуальні засади управління природними активами природно-заповідного фонду в контексті територіально-галузевого розвитку» (до Державної екологічної інспекції України, відгук №6382/2.5/7-24 від 19.12.2024р.) та інші.

15.11. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища

Участь громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень, що стосується охорони та раціонального використання навколишнього природного середовища, має неабияке значення на сьогодні. У наші дні громадськість повинна не тільки брати участь у конкретних акціях з охорони довкілля, що вона робила до цього часу, а й повинна мати можливість здійснювати громадський контроль за рішеннями влади щодо її діяльності та бути причетною до державних справ з охорони і покращення навколишнього природного середовища.

З метою забезпечення сприятливих умов для вирішення екологічних проблем на регіональному рівні, ширшого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень, Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації постійно ініціюються громадські обговорення, проводилися екологічні форуми, круглі столи, робочі зустрічі за участю представників громадських організацій та мас-медіа.

Дієва взаємодія та участь громадськості в процесі прийняття рішень для Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації є одним з пріоритетних напрямків діяльності. Тому робота в цій сфері спрямовується на постійну участь представників екологічних неурядових організацій в проведенні стратегічної екологічної оцінки, перевірок природокористувачів, на організацію і проведення різних акцій, що сприяють екологічній освіті населення і залученню його до природоохоронної діяльності. Особливої уваги заслуговує питання про урахування громадської думки про розробку екологічної політики, планів, програм і господарських проектів по самоврядуванню. Інформація і участь, що гарантуються законом, дуже важливі для громадян під час організації захисту в разі завдання шкоди довкіллю, під час прийняття рішень щодо заходів, які необхідно вжити.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначається право громадян на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень встановлених законом. Відповідно до Закону України «Про інформацію» право на одержання інформації мають не тільки окремі громадяни, але й громадські об'єднання.

Організація та порядок здійснення екологічного інформаційного забезпечення, його форми та методи, вимоги та інші питання екологічного інформування регулюються Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», Положенням про державну систему моніторингу довкілля.

Природоохоронні органи Одеського регіону тісно співпрацюють з громадськими організаціями області та міста з метою реалізації екологічної політики регіону, рішення екологічних проблем регіону.

15.12. Екологічна освіта та інформування

Сучасна екологічна освіта - це безперервний комплексний процес формування екологічного світогляду, екологічної свідомості та культури суспільства. Це процес освоєння системи знань про закони функціонування, життєдіяльності всього живого, екологічних систем і роль людини у збереженні природного середовища; процес екологічного виховання і навчання.

Представники учнівської молоді та педагоги Одеської області щорічно стають активними учасниками екоосвітнього простору, організованого на районному, обласному, Всеукраїнському та Міжнародному рівнях, але через повномасштабне вторгнення РФ на територію України більшість заходів були проведені у заочному або онлайн форматах.

Протягом 2024 року було проведено 91 організаційно-масовий захід, в якому взяли участь 76262 учні та вихованці закладів загальної середньої та позашкільної освіти, серед них призерами та переможцями стали 7091 учасник.

За звітний період було проведено обласні заходи та щорічні обласні етапи Всеукраїнських конкурсів екологічної освіти:

- обласна виставка досягнень юних натуралістів «Щедрість рідної землі», в якій взяло участь - 2765 учасників з 66 громад області, з них - 414 переможців;

- обласний захід щодо підготовки до участі у Всеукраїнському конкурсі захисту винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку (учнівська молодь 16-23 років) – взяло участь 36 учасників з 17 громад. За результатами журі було визнано 9 переможців, які посіли перші місця та 16 – другі та треті призові місця;

- обласний захід щодо підготовки для участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку (учнівська молодь 12-15 років) - 32 учасника з 13 громад, 5 переможців та 17 призерів. У фінал від Одеської області було запрошено 11 учасників, з них 2 учасника стали переможцями, 6 – призерами;

- обласний етап Всеукраїнської виставки-акції екологічного спрямування «Ялинка» - 1539 учасників з 65 громад, з яких переможцями визначено 324 учня. До Києва відправлено 38 учасників, з яких 2 учасника посіло I місце, 32 - II, III місця; - обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Парки – легені міст і сіл» - взяло участь 181 учень з 14 територіальних громад, 24 учня стали переможцями у фінальному етапі;

- обласний етап Всеукраїнського заочного конкурсу робіт юних фотоаматорів «Моя країна – Україна!» - 1226 учасників з 47 громад,

переможцями стали 692 особи, роботи яких надіслано на Всеукраїнський конкурс і отримали двадцять перших місць та сімдесят два призових;

- I (обласний) етап Всеукраїнського юнацького фестивалю «В об'єктиві натураліста» - 885 учасників з 38 громад, з них 26 переможців та 195 призерів, на II етап (фінальний) було направлено роботи переможців, чотири з них посіли I місце, а сім – II та III місця;

- обласний етап щорічного конкурсу «Горобець хатній (Passer domesticus) – птах року 2024» - 819 учасників з 37 громад, з яких переможцями визначено 227 учнів. Для участі у Всеукраїнському конкурсі було направлено роботи переможців, з яких 52 стали переможцями, а 84 - призерами;

- обласна природоохоронна акція «Всесвітній день водно-болотних угідь» - 24019 учасників з 35 громад, 30 переможців та 100 призерів;

- обласний захід учнівських колективів екологічної просвіти «Земля – наш спільний дім» - 186 учасників з 31 громади, команда "Екобрідж" КЗ «Татарбунарський будинок дитячої та юнацької творчості» Татарбунарської міської ради Білгород-Дністровського району отримала гран-прі і представляла Одеську область у фінальному етапі та посіла III місце;

- обласна природоохоронна акція, присвячена Міжнародному дню Чорного моря – 32768 учасників з 30 громад, 85 авторів робіт було визнано переможцями;

- обласний конкурс дослідницько-експериментальних робіт з природознавства «Юний дослідник» - 107 учасників з 24 громад, 13 переможців, роботи яких було надіслано на Всеукраїнський етап. Учні Одеського ліцею № 3 Одеської міської ради та Підгірненського ліцею Тарутинської селищної ради посіли перші місця;

- обласний етап Всеукраїнської акції-змагання «День юного натураліста» - 7869 учасників з 13 громад, надіслано 73 творчі роботи педагогів та учнів. На Всеукраїнському конкурсі усі роботи отримали високу оцінку: 12 переможців та 23 призери;

- обласний збір регіонального осередку спілки «Дитячий екологічний парламент» - 19 команд (62 учасника) з 11 громад. Рекомендовано до участі у Всеукраїнському зборі лідерів ДЕП 2 команди: Новотроянівського ліцею з дошкільним відділенням, початковою школою та гімназією Городненської сільської ради та ОЗО «Болградський ліцей» Болградської міської ради;

- обласний захід еколого-патріотична гра «Паросток» - 19 робіт (492 учасника) з 8 громад посіли призові місця і були представлені на Всеукраїнську Гру, посіли I місце учні - КЗ «Опорний заклад «Кодимський ліцей №1» Кодимської міської ради, Болградського ліцею №2 та Опорного закладу освіти «Болградський ліцей» Болградської міської ради, Кулевчанського опорного закладу – ліцею з початковою школою та гімназією Кулевчанської сільської ради;

- обласний етап Всеукраїнського екологічного конкурсу «Есо-Nacathon-2024» за темою «Інноваційні технологічні рішення для подолання екологічних проблем водних об'єктів в Україні» - 25 учасників з 6 громад.

Всього в 44 обласних заходах взяли участь 74412 представників з 68 громад Одеської області. З них 5833 – стали переможцями.

Спільно з Міністерством освіти і науки України, Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді, Одеським обласним гуманітарним центром позашкільної освіти та виховання у 2024 році було проведено дві координаційні експрес-наради Всеукраїнської дитячої спілки «Дитячий екологічний парламент».

У Всеукраїнській виставці досягнень юних натуралістів «Виставковий павільйон НЕНЦ» взяли участь вихованці/учні закладів позашкільної, загальної середньої освіти, команди учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань, учнівських лісництв, які було нагороджено дипломами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді у різних номінаціях.

У Всеукраїнському проєкті «Енергоефективність та екологія для школярів з Ariston» (Проект), який був започаткований Міністерством освіти і науки України спільно з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді МОН України та ТОВ «Арістон Термо Україна», взяли участь представники Виноградівського ліцею імені О.О. Банєва Болградської міської ради і Тарутинського ліцею Тарутинської селищної ради, посіли III місце та отримали у подарунок водонагрівачі Ariston.

Всього у 44 Всеукраїнських заходах взяли участь 1829 представників Одеської області, з них понад 1237 – стали переможцями. У 2024 році 17 представників Одеської області здобули перемогу у Міжнародному конкурсі еколого-валеологічної спрямованості року «Квітка буття».

З метою остаточного формування складу української команди на світовий фінал Міжнародного конкурсу «INFOMATRIX-2024», що проходив у 2024 році в м. Бухарест (Румунія), на персональні відзнаки «Гордість України» було номіновано троє переможців та призерів - учні Одеського ліцею № 65 Одеської міської ради та ліцею «Крижанівський» Фонтанської сільської ради.

Всього від Одеської області в трьох міжнародних заходах взяли участь 21 представник, кожен з яких здобув перемогу.

За підсумками практичної роботи 2024 року педагогами області було оформлено 10 новацій, які було підготовлено до публікації у збірці «Новації позашкільної освіти 2024» видавництва Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Серед традиційних форм та методів екологічної освіти, формування в учнівської молоді екологічної культури в закладах освіти Одеської області основне місце належить гуртковій роботі, яка включає екскурсійну, дослідницьку діяльність, практичну природоохоронну роботу та участь у масових заходах екологічного змісту.

Гуртки працюють на базі еколого-натуралістичних центрів, станцій юних натуралістів, палаців і будинків дитячої та юнацької творчості, центрів позашкільної освіти, закладів загальної середньої освіти, ліцеїв та гімназій Одеської області.

15.13 Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

Міжнародна діяльність БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснюється відповідно до:

- Угоди між Урядами України та Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод, укладеної 23 листопада 1994 року;

- Угоди між Урядом України та Урядом Румунії про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах, укладеної 30 вересня 1997 року;

- Договору про співпрацю у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер між Урядом Республіки Молдова і Кабінетом Міністрів України, підписаного 29 листопада 2012 року.

Співпраця у рамках Угоди між Урядами України та Румунії про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах здійснюється згідно наступних Регламентів:

- з питань захисту від паводків та льодових явищ на водотоках та внутрішніх водах;

- з оцінки якості прикордонних вод та заходи, що вживаються при надзвичайних забрудненнях, яких неможливо уникнути на прикордонних водотоках;

- по обміну гідрологічними та метеорологічними даними.

У 2024 році, згідно з Робочою програмою, проводилися щомісячні відбори проб води для оцінки якості прикордонних вод річки Дунай у створах м. Рені та м. Вилкове.

Співпраця у рамках Угоди між Урядами України та Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод здійснюється відповідно до Регламентів:

- з моніторингу вод та заходи, що вживаються при надзвичайних забрудненнях, яких неможливо уникнути на прикордонних водах;

- щодо захисту від водопілля на прикордонних водотоках та внутрішніх водах.

На виконання Регламенту з моніторингу вод проводиться гідрохімічний контроль транскордонних водних об'єктів: р. Великий Ялпуг, р. Кіргіж-Китай, р. Когильник, р. Чага, р. Сарата, р. Хаджидер, р. Каплань.

В рамках Договору про співпрацю у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер між Урядом Республіки Молдова і Кабінетом Міністрів України, підписаного 29 листопада 2012 року в м.Рим (Італія), була створена Комісія зі сталого використання і охорони річки Дністер (Дністровська комісія).

Договір охоплює практично всі аспекти, що стосуються питань річкового басейну, за винятком навігації і гідроенергетики і спрямований на

зміцнення і розширення співпраці між Республікою Молдова та Україною, розпочато ще в 1994 році.

На виконання Регламенту співробітництва зі здійснення моніторингу та обміну інформацією в басейні річки Дністер у 2024 році проводилися щоквартальні спільні з Молдовською Стороною відбори проб води річки Дністер в нейтральній зоні, гідрохімічний контроль транскордонних водних об'єктів (на території України): р. Дністер, р. Турунчук, р. Ягорлик, р. Окна, р. Білочі, Кучурганського водосховища.

Міжнародне та міжрегіональне співробітництво

15 серпня 2024 року відбувся візит Міністра навколишнього середовища Республіки Молдова Серджіу Лазаренку до Одеської області, за результатами якого підписано угоду між Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та відповідним відомством Молдови.

Крім того, з 2024 року в Одеській області імплементуються наступні програми та проекти у сфері охорони навколишнього природного середовища за участю іноземних партнерів в рамках програми “Interreg (Interreg VI-B) NEXT” “Басейн Чорного моря”:

- Болградською міською радою запущено проєкт “Чисті території, зелені та відкриті вулиці”;
- Одеським державним аграрним університетом запущено пілотний проєкт “Менше вразливості, більше адаптивності – пілотне дистанційне зондування задля відновлення зелених зон у прибережних та міських територіях Чорноморського регіону (MoreAdaptBSP)”;
- Одеський державний аграрний університет приєднався до проєкту “Використання сили водоростей для зменшення забруднення та блакитного зростання (AlgaeRevive)”;
- Державною установою “Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України” створено проєкт “Мережа для збереження осетрових і сталого розвитку екосистеми Чорноморського басейну”.

П.13 Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» протягом 2024 р. приймав участь у реалізації 2 міжнародних проєктів:

- «Створення рамок реагування на існуючі та нові виклики забруднення морського середовища в Чорному морі» (“Building Response Frameworks under existing and new Marine Pollution Challenges in the Black Sea” - RESPONSE) за програмою Європейського фонду мореплавства, рибальства та аквакультури (EMFAF), термін виконання 01.10.2023-30.09.2026р. В рамках проєкту підготовлено перелік організацій-стейкхолдерів, спроможних реагувати на виклики морського забруднення і проводити тренінгову діяльність щодо формування освітніх навичок і компетентностей щодо готовності та обізнаності в сфері швидкого реагування на морське засмічення; визначені пріоритетні питання щодо

висвітлення в освітніх програмах з формування готовності до реагування на засмічення і забруднення, в тому числі спричинені мілітаристським шляхом, на морське середовище; на основі досліджень соціо-економіко-екологічних наслідків забруднень та засмічень від військових дій на морські екосистеми, розроблено пропозиції щодо швидкого реагування та ліквідації негативного впливу воєнних дій, які мають стати науково-практичним дороговказом для екологічних регуляторних служб як в Україні так в і дружніх країнах Чорноморського регіону (Румунії, Болгарії, Грузії, Греції).

- «Мережа для збереження осетрових та стійкості екосистеми басейну чорного моря» («Network for the preservation of sturgeon and for the sustainability of the Black Sea Basin ecosystem» – SturNet) за програмою INTERREG NEXT «Басейн Чорного моря» термін виконання 30.08.2024 – 27.02.2027р. В рамках проекту здійснено комплексний збір біологічної, екологічної та гідрологічної інформації щодо видів осетрових та їхні середовища існування для розробки прогностичних моделей для оцінки середовища існування та збереження видів; підготовлено аналітичну записку щодо збереження осетрових у басейні Чорного моря. Результатом діяльності є створення надійних, перевірених моделей, які можуть спрямовувати зусилля щодо збереження, визначати критичні середовища існування та підтримувати стратегії сталого управління популяціями осетрових.

На стадії обговорення змісту та складових проєкт «Збереження наших морів – зниження небезпеки боєприпасів, що скинуті в європейські моря» PPPA-2024-MUNITIONS за програмою «Horizon Europe», партнери: Нідерланди, Латвія, Болгарія, Україна.

Інститутом розпочато співробітництво з європейськими дослідницькими інфраструктурами в галузі морських досліджень:

- JERICO RI - інтегрована пан'європейська мультидисциплінарна та багатоплатформена дослідницька інфраструктура, присвячена цілісній оцінці змін прибережної морської системи: проведено ряд міжнародних зустрічей, Інститут запрошено до членства в організації.

- EMSO ERIC - Європейська багатопрофільна обсерваторія морського дна та водної товщі: проведено ряд міжнародних зустрічей, досягнуто домовленість про підготовку та підписання Меморандуму про співробітництво між Інститутом та EMSO.

Оформлено і подано заявку (16.06.2024р.) в консорціум (EIT Community RIS Hub) з представництвом Європейського інституту інновацій і технологій (European Institute of Innovation and Technology, EIT), за програмою EIT InfraBooster – Згідно пропозиції Міністерства освіти і науки України (лист №25/49-24 від 11.06.2024), на участь в розбудові спільної науково-дослідної інфраструктури.

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю

Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища.

В 2024 році БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю:

20 лютого проведено спільний з Молдовською Стороною відбір проб води р. Дністер у рамках роботи Комісії зі сталого використання та охорони річки Дністер.

23-24 квітня прийнято участь у XII наради Уповноважених Урядів України та Румунії в рамках виконання Угоди між Урядом України та Урядом Румунії про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах в режимі онлайн.

21 травня проведено спільний з Молдовською Стороною відбір проб води р. Дністер у рамках роботи Комісії зі сталого використання та охорони річки Дністер.

20 серпня проведено спільний з Молдовською Стороною відбір проб води для визначення якості води р. Дністер у рамках роботи Комісії зі сталого використання та охорони річки Дністер.

5-6 вересня прийняли участь у засіданні Робочої групи з питань моніторингу вод та обміну інформацією Комісії зі сталого використання та охорони річки Дністер.

30 вересня проведено онлайн засідання українсько-молдовської Робочої групи з управління водними ресурсами річки Дунай та річок Причорномор'я, що діє в рамках виконання Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод.

Заплановані на вересень щорічний обов'язковий огляд протипаводкових споруд вздовж річки Дунай на території Румунії та України та спільний з Румунською Стороною відбір проб води річки Дунай в створах Рені та Вилкове не проводилися, у зв'язку з небезпечною ситуацією, пов'язаною з повітряними обстрілами регіону російською федерацією.

24-25 жовтня керівник української частини Робочої групи з управління водними ресурсами р. Дунай та річок Причорномор'я прийняв участь у XIX нараді Уповноважених Урядів з реалізації Угоди між Урядами України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод (у м Чернівці).

05-06 листопада проведено онлайн засідання українсько-румунської Робочої групи по проблемам річки Дунай, що діє в рамках виконання Угоди між Урядом України та Урядом Румунії про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах.

19 листопада проведено спільний з Молдовською Стороною відбір проб води для визначення якості води р. Дністер у рамках роботи Комісії зі сталого використання та охорони річки Дністер.

Крім цього, у 2024 році, на виконання:

- українсько-румунського Регламенту з оцінки якості прикордонних вод та заходи, що вживаються при надзвичайних забрудненнях, яких неможливо уникнути на прикордонних водотоках, проводилися щомісячні відбори проб води для оцінки якості прикордонних вод річки Дунай у створах м. Рені та м. Вилкове;

- українсько-молдовського Регламенту з моніторингу вод та заходи, що вживаються при надзвичайних забрудненнях, яких неможливо уникнути на прикордонних водах проводилися щомісячні відбори проб води для оцінки якості транскордонних водних об'єктів: р. Великий Ялпуг, р. Кіргіж-Китай, р. Когильник, р. Чага, р. Сарата, р. Хаджидер, р. Каплань.

Участь у заходах

Одеська обласна державна адміністрація згідно з чинним законодавством не є суб'єктом укладання (підписантом) міжнародних договорів.

Однак, протягом 2024 року Одеською обласною державною адміністрацією було укладено 3 документи з метою розширення міжнародного територіального співробітництва:

1) 26 листопада 2024 року підписано Меморандум про взаєморозуміння між Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією та Місцевою владою регіону Прованс-Альпи-Лазурний берег (Французька Республіка);

2) 28 листопада 2024 року підписано Меморандум про взаєморозуміння між Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією, Одеська область (Україна) та регіоном Окситанія (Французька Республіка);

3) 28 листопада 2024 року підписано Меморандум про взаєморозуміння між Одеською областю (Україна) та регіоном Венето (Італійська Республіка) про дружбу та співробітництво.

Міжнародна технічна допомога

Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації проводиться робота з опрацювання питання залучення МТД для здійснення оцінки ризиків та вразливості населених пунктів до зміни клімату та розробки регіональної Стратегії адаптації до зміни клімату. Облдержадміністрацією направлено звернення від 03.07.2024 № 7/01-39/8540/2-24 до Міндовкілля України щодо сприяння у включенні Одеської області до проекту APENA 3, або підтримки у залученні інших необхідних ресурсів для проведення відповідних заходів з адаптації до зміни клімату.

На виконання Протоколу засідання Стратегічної інвестиційної ради від 23.07.2024, Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації подано проєкт «Розчистка русла річки Великий Куяльник з реконструкцією (ліквідацією) частини гідротехнічних споруд в районах Одеської області. (Реконструкція)» до державної електронної екосистеми DREAM (ідентифікатор проєкту: 160824- 6EBB02BO), рішення щодо його реалізації на поточний час не прийнято, терміни виконання і джерела фінансування заходу не визначені.

У 2024 р. Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації подано 2 декларації для участі у заходах зі сприяння транскордонному співробітництву та обміну досвідом в рамках Проєкту Interreg Europe за темами: «Resilience and Support: Enhancing Preparedness for Crisis Situations», «Promoting Interregional Climate Action and Resilience», по яких отримано інформацію у відмові у відповідній співпраці.

У 2024 році Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації не отримував міжнародну допомогу від міжнародних установ та організацій.

З початку 2024 року Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації продовжує розпочату у попередні роки роботу з міжнародними партнерами з питань обговорення та реалізації проєктів у сфері охорони довкілля в рамках європейських програм ЄС LIFE 2024 (LIFE Calls for Proposals 2024), Interreg NEXT «Румунія-Україна 2021-2027»,

Interreg Next «Басейн Чорного моря 2021-2027», Interreg Дунайська транснаціональна програма та іншим. Інформація про заплановані конкурсні відбори, умови та терміни їх проведення по програмах доводиться до райдержадміністрацій, територіальних громад, підприємств, організацій та установ.

В рамках грантової програми Interreg NEXТ «Басейн Чорного моря 2021-2027» подано 5 заявок.

Проектна заявка «Формування інноваційного кластеру аквакультури осетрових в регіоні Чорного моря», партнер від України – ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» - не відібрана конкурсною комісією.

По 4-м проектам міжнародної технічної допомоги (далі – МТД) екологічного напрямку в Одеській області, Одеська облдержадміністрація згідно встановленого порядку виступає бенефіціаром, директора Департаменту відповідними розпорядженнями призначено відповідальною особою бенефіціара з нагляду за реалізацією, які у встановленому порядку зареєстровані Секретаріатом Кабінету Міністрів України:

- розпорядження від 09.09.2024 № 859/А-2024 по проекту МТД «Чисті території, зелені та відкриті вулиці», реципієнт Болградська міська рада Болградського району.

- розпорядження від 10.12.2024 № 1175/А-2024 по проекту МТД «Менше вразливості, більше адаптивності – пілотне дистанційне зондування задля відновлення зелених зон у прибережних та міських територіях Чорноморського регіону – MoreAdaptBsB», реципієнт Одеський державний аграрний університет;

- розпорядження від 10.12.2024 № 1176/А-2024 по проекту МТД «Використання сили водоростей для зменшення забруднення та блакитного зростання – AlgaeRevive», реципієнт Одеський державний аграрний університет;

- розпорядження від 10.12.2024 № 1177/А-2024 по проекту МТД «Мережа для збереження осетрових і сталого розвитку екосистеми Чорноморського басейну, реципієнт ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень».

ВИСНОВКИ

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємні умови сталого економічного та соціального розвитку. Тому в області реалізується державна екологічна політика, спрямована на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Використання природних ресурсів і пов’язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище – це та сфера людської діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем. Особливо актуальними вони є сьогодні, оскільки раціональне природокористування і збереження довкілля – ті важливі чинники, що в умовах вичерпання ресурсів і погіршення екологічного стану навколишнього природного середовища можуть сприяти запобіганню подальшій деградації середовища проживання людини, динамічному розвитку економіки і задоволенню соціальних потреб.

Основні чинники та критерії для визначення найважливіших екологічних проблем, у тому числі, що пов’язані із: низькою забезпеченістю населення сільських районів якісною питною водою; незадовільним станом каналізаційних очисних споруд; деградацією приморських рекреаційних зон; прогресуючим підтопленням територій; розповсюдженням зсувних процесів; високим рівнем забруднення атмосферного повітря викидами від автомобільного транспорту; зберігання та знешкодження токсичних (небезпечних) відходів; незадовільним екологічним станом басейнів річок Дністер, Дунай і Придунайських водосховищ, які є основними джерелами водопостачання регіону, а також інших водойм Одеської області; з експлуатацією ЗАТ «Молдавська ДРЕС», військовою агресією рф.

Визначення найважливіших екологічних проблем в області:

- забруднення водних об’єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства;
- виснаження і забруднення підземних водоносних горизонтів;
- порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок області;
- підтоплення земель та населених пунктів регіону;
- проблеми щодо організації управління небезпечними та побутовими відходами, створення інфраструктури управління відходами (небезпечними відходами і відходами, що не є небезпечними);
- забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту;
- поширення екзогенних геологічних процесів;

- відсутність дієвої системи моніторингу довкілля та загальнодержавної бази даних;
- забруднення довкілля внаслідок дронівих і ракетних атак РФ по об'єктам на території області.

Аналіз найважливіших екологічних проблем:

- а) проблеми, що вимагають рішення на міжнародному рівні;
 - зменшення водності Кілійського рукава р. Дунай, у тому числі внаслідок тривалої експлуатації румунської дамби на мису Ізмаїльський Чатал.
 - вирішення проблем існування золошлаковідвалу та експлуатації Кучурганського водосховища Молдавської ДРЕС.
 - відшкодування збитків завданих навколишньому природному середовищу внаслідок збройної агресії РФ, проведення;
 - залучення коштів міжнародних джерел (донорів, інвесторів) до реалізації планових природоохоронних заходів.
- б) проблеми загальнодержавного значення:
 - коригування регіонального і розробка місцевих планів управління відходами, створення інфраструктури та ефективної системи управління відходами;
 - вирішення проблеми деградації цінного у лікувальному відношенні Куяльницького лиману, а також Хаджибейського, Тилігульського та інших лиманів;
 - відновлення екосистеми морського лиману Сасик шляхом будівництва з'єднувального каналу з Чорним морем та реабілітації прилеглих територій;
 - розробка програми державного моніторингу атмосферного повітря на території Одеської області, закупівля обладнання та створення мережі пунктів спостережень за забрудненням атмосферного повітря;
 - вирішення проблеми водобміну Придунайських водойм та водосховищ з р. Дунай, забезпечення водних ресурсів у необхідній кількості та якості;
 - реалізація заходів Плану управління річковими басейнами річок Причорномор'я, нижнього Дунаю, Дністра, Південного Бугу;
 - недостатнє фінансування з державного бюджету на реалізацію заходів на об'єктах державної власності і загальнодержавних об'єктах, на реалізацію заходів державних програм і планів.
- в) проблеми місцевого значення:
 - стан існуючої інфраструктури для здійснення операцій з відходами і стан функціонування існуючої системи управління відходами;
 - проведення ліквідаційного тампонажу непридатних до експлуатації та безгоспних артсвердловин;
 - встановлення пунктів спостереження за станом атмосферного повітря;
 - виконання робіт з розчистки русел річок, захист від підтоплення та затоплення населених пунктів Одеської області;
 - проведення заходів щодо реконструкції та будівництва каналізаційних очисних споруд;

- збереження цінних природних екосистем, розвиток організованих форм рекреації і туризму, екологічної освіти, збереження традиційних форм раціонального природокористування і сталого розвитку;

- цільове використання та ефективність витрат спеціального фонду місцевих бюджетів на природоохоронні заходи.

Державна політика у сфері екології, як і будь якій іншій сфері повинна базуватися на стабільній системі законодавства, актів, нормативів, але ця система, особливо у перехідний період повинна бути еластичною, тобто вміти швидко реагувати на зміни навколишніх компонентів, вміти пристосовуватися до змін занадто складного середовища. І це є дуже ефективним засобом подолання екологічної кризи та забезпечення природоохоронної функції держави.

ДОДАТКИ

№ з/п	Назва розділу	Зміст розділу	Відповідальні за розділи
1	2	3	4
	Вступне слово		відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
2.	Загальні відомості	1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території Одеської області 1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
3.	Атмосферне повітря	2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності) 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктів 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття 2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
4.	Зміна клімату	3.1. Тенденції зміни клімату 3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату 3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонowego шару	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
5.	Водні ресурси	4.1. Водні ресурси та їх використання 4.1.1. Загальна характеристика 4.1.2. Водокористування та водовідведення 4.2. Забруднення поверхневих вод 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності) 4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод 4.3. Стан поверхневих вод 4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод 4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію 4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод 4.4. Екологічний стан Азовського та Чорного морів 4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
6.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі 5.1.1. Загальна характеристика 5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття 5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття 5.1.4. Формування національної екомережі 5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організми 5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу 5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу 5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів 5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-05

		5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України 5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень 5.2.6. Чужорідні види рослин 5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу 5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу 5.3.2. Стан і ведення мисливського господарств 5.3.3. Стан і ведення рибного господарств 5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів 5.3.5. Чужорідні види тварин 5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні 5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду 5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення 5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина 5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи 5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах території та об'єктів природо-заповідного фонду 5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	
7.	Земельні ресурси та ґрунти	6.1. Структура та стан земель 6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь 6.1.2. Стан ґрунтів 6.1.3. Деградація земель 6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти 6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель 6.3.1. Практичні заходи 6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-05
8.	Надра	7.1. Мінерально-сировинна база 7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази 7.2. Система моніторингу геологічного середовища 7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість 7.2.2. Екзогенні геологічні процеси 7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр 7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр 7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
9.	Відходи	8.1. Структура утворення та накопичення відходів 8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення) 8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів 8.4. Державна політика та заходи у сфері поведження з відходами	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
10.	Екологічна безпека	9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки 9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки 9.3. Радіаційна безпека 9.3.1. Радіаційний стан 9.3.1.1. Стан радіоактивного забруднення території 9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами 9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали вплив внаслідок збройної агресії проти України 9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам 9.4.2. Втрати надр 9.4.3. Збитки, завданні водним ресурсам	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05

		9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю 9.4.5. Втрати лісового фонду 9.4.6. Збитки, завданні природно-заповідного фонду 9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки	
11.	Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище	10.1. Структура та обсяги промислового виробництва 10.2. Вплив на навколишнє природне середовище 10.2.1. Гірничодобувна промисловість 10.2.2. Металургійна промисловість 10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість 10.2.4. Харчова промисловість 10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
12.	Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище	11.1. Тенденції розвитку сільського господарства 11.2. Вплив на навколишнє природне середовище 11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження 11.2.2. Використання пестицидів 11.2.3. Зрошення та осушення земель 11.2.4 Тенденції в тваринництві 11.3.Органічне сільське господарство 11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
12.	Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище	12.1. Структура виробництва та використання енергії 12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження 12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище 12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики 12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
13.	Транспорт та його вплив на навколишнє природне середовище	13.1. Транспортна мережа Одеської області 13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень 13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів 13.2. Вплив транспорту на навколишнє природне середовище 13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє природне середовище	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
14.	Стале споживання та виробництво	14.1. Тенденції та характеристика споживання 14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	15.1. Національна та регіональна екологічна політика 15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища 15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища 15.4. Виконання державних цільових екологічних програм 15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища 15.6. Оцінка впливу на довкілля 15.7. Економічні засади природокористування 15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності 15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища 15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки 15.9. Державне регулювання природокористування 15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-05 відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05 відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05

		15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища 15.12. Екологічна освіта та інформування 15.13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	
	Висновки		підрозділи Департаменту екології та природних ресурсів ОДА